

**T. C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ**

KURTULUŞ SAVAŞI DÖNEMİNDE DENİZCİLİK FAALİYETLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Serdar Hüseyin Sayar

Ankara-2007

**T. C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ**

KURTULUŞ SAVAŞI DÖNEMİNDE DENİZCİLİK FAALİYETLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Öğrencinin Adı
Serdar Hüseyin SAYAR

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Yavuz ERCAN

Ankara-2007

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

KURTULUŞ SAVAŞI DÖNEMİNDE DENİZCİLİK FAALİYETLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı :
Prof. Dr. Yavuz ERCAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Temuçin Faik Ertan
Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu çalışmada 1919-1923 yılları arasında süren Türk Kurtuluş Savaşı'nda deniz harekâtı ve Türk denizcilerinin gerçekleştirdiği faaliyetler incelenmiştir. Mondros Ateşkesi'nden başlayıp Lozan Antlaşması'na kadar devam eden süreç denizcilik faaliyetleri açısından kronolojik sıraya uygun olarak verilmiş ve deniz harekâtı kara harekâtı ile eş zamanlı olarak açıklanmıştır. Araştırmanın sonunda Anadolu Donanması'nın kara harekâtına lojistik olarak önemli bir destek sağladığı ve Türk Kurtuluş Savaşı'nın zafere ulaşmasında pay sahibi olduğu görüşüne varılmıştır.

ABSTRACT

Naval Activities During the War of Independence

In this study, naval operations and activities of Turkish seamen during the War of Independence occurring between 1919 and 1923 have been examined. The process starting with Armistice of Mondros and lasting up to Treaty of Lausanne has been given chronologically from the angle of naval activities and sea operations are described synchronously with the ground operations. This study concludes with the judgement that Anatolian Fleet gave a very important logistics support to the Army and took its part in the victory gained at the end of Turkish War of Independence.

ÖNSÖZ

Türk Kurtuluş Savaşı'nı çeşitli boyutlarıyla inceleyen pek çok eser arasında, savaşın denizcilik yönünü inceleyen eserlerin sayıca az oluşu beni bu çalışmaya iten önemli nedenlerden biri olmuştur. Bu eksikliğin nedeni olarak pek çok etken sıralanabilir. Ancak bu etkenlerin en önemlisi, Türk toplumunun üç yanı denizlerle çevrili olan bu ülkede çeşitli sosyo-kültürel nedenlerle denizciliğe tarih boyunca fazla ilgi göstermemiş olmasıdır. Bu araştırmanın temel amaçlarından biri bu konudaki eksikliği gidermeye yönelik bir adım atmaktır.

Türk Kurtuluş Savaşı'nın deniz harekâtını konu alan çalışmalar incelendiğinde, çoğunun savaşın içinde bizzat yer almış kişiler tarafından yazılmış anılar olduğu görülür. Bu anılar bilimsel bir inceleme için önemli bir kaynak grubunu oluştursa da özellikleri gereği inceleme yapan kişiye bir takım zorluklar da yaşatmaktadır.

Benim yaşadığım en önemli zorluk bu eserlerde verilen bilgiler arasında bir takım tutarsızlıkların bulunması olmuştur. Özellikle verilen rakamsal değerlerin birbiriyle uyumlu olmaması çalışmam süresince beni en çok zorlayan unsurların başında gelmiştir. Değerlendirmemize göre bu maddi tutarsızlıklardaki en büyük etken, dönemi yaşayan kişilerin olayları daha sonraki yıllarda yazmış olması ve bunu yaparken de daha çok hafızalarında kalan bilgilerden yararlanmalarındır.

Aynı şekilde bu tür çalışmalarda sıkça rastlanan “objektif olamama” ve daha çok “hikâye anlatır bir üslupla olayları değerlendirme” sorunu, anılarla ilgili yaşadığımız ikincil zorluklardır.

Bu sorunları aşmak için, özellikle rakamsal bilgiler verirken büyük çoğunlukla, bilimsel özelliklerine inandığım doktora çalışmaları ile Genelkurmay Başkanlığı'na ait ATASE arşivini referans olarak alan kitapları kullanmaya özen gösterdim.

Kurtuluş Savaşı dönemindeki denizcilik faaliyetleriyle ilgili olarak son dönemde yazılan eserler incelendiğinde, eserle alıntı yapılan kaynak arasında çok net bazı uyumsuzlukların bulunduğu görülür. Bu incelemenin başka bir amacı da buna benzer uyumsuzlukları ve tutarsızlıkları saptayarak daha özenli bir çalışma ortaya çıkarmak olmuştur.

Tez çalışmam süresince olayları olabildiğince kronolojik bir sıraya göre incelemeye çalıştım. Böylece dört yıla yakın bir süre boyunca yaşanan süreci ve gelişmeleri Anadolu'nun her bölgesinde ayrı ayrı incelemeyi amaç edindim.

Yaptığım bu çalışmanın sonucunda Türk denizcilerinin Kurtuluş Savaşı'na güçleri oranında, özellikle lojistik destek açısından büyük yarar sağladığını gördüm. Bu nedenle zafere giden yolda büyük çaba ve desteği bulunan Türk denizcilerinin ve onların faaliyetlerinin şimdikinden çok daha fazla incelenmeye değer olduğu sonucuna vardım.

Bu çalışmam süresince görüşleriyle beni yönlendiren tez danışmanım Prof. Dr. Yavuz Ercan'a ve yardımcı olan herkese teşekkür ederim.

Serdar Hüseyin SAYAR

İ Ç İ N D E K İ L E R

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
GİRİŞ	1

(Birinci Dünya Savaşı Sonrası Osmanlı İmparatorluğu'nda
Genel Siyasal Durum, Mondros Ateşkesi ve
Ateşkesin Uygulanması)

Birinci Bölüm

ÖRGÜTLENME DÖNEMİ

(1919-1920 Yılları)

A. İlk Faaliyetler ve Rusya ile Başlatılan Temaslar	22
B. İlk Örgütler	
1. Umur-ı Bahriye Müdürlüğü	25
2. Liman Reislikleri	28
3. Samsun Bahriye Müfrezesi	32
C. Rusya'dan Taşımının Başlaması ve Trabzon'daki Örgüt	35
D. İlk El Koymalar	38
E. Karadeniz'de Taşımacılığın Yapılış Şekli	40
F. Aydınreis, Preveze ve Şahin'in Rusya'ya Gönderilmeleri	42

İkinci Bölüm

ÖRGÜTÜN GÜÇLENMESİ

(1921 Yılı)

A. Bahriye Dairesi Reisliği'nin Kurulması	47
B. Yeni Gemiler	
1. Alemdar'ın İstanbul'dan Kaçırılışı	49
2. Bu Dönemde El Konulan Diğer Gemiler	54

C. Yeni Örgütler	
1. Trabzon'da: Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı	55
2. Samsun'da: Ganaim-i Bahriye Mahkemesi, Bahriye Divan-ı Harb-i Daimîsi ve Bahriye Mektebi	59
3. Ereğli'de: Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı	62
4. Van'da: Van (Ernis) Tersanesi	64
5. Kıyı Gözetleme İstasyonları	65
D. Kurtuluş Savaşı'nın Genel Durumu ve Buna Bağlı Olarak Yapılan Denizcilik Faaliyetleri	
1. İnönü Muharebeleri ve Öncesinde Denizden Gelen Yardım	67
2. Üçüncü Kafkas Tümeni'nin Batıya Taşınması.	71
3. İtilaf Devletleri Gemilerinin Karadeniz'deki Faaliyetleri	73
4. İnebolu Bombardımanı.	78
5. İtilaf Devletlerinin Bazı Kıyı Kentlerini Boşaltmaları	83
6. Kütahya, Eskişehir Muharebeleri ve Öncesinde Denizden Gelen Yardım	86
7. Sakarya Meydan Muharebesi ve Öncesinde Denizden Gelen Yardım	88
E. 1921 Yılında Yaşanan Diğer Gelişmeler	
1. Rüşumat Gemisi'nin Batırılması	91
2. Rusya'dan İki Yeni Motorgambot Alınması	96
3. Malta Esirlerinin Değişimi	97
4. Muavenet-i Bahriye Grubu'nun Kuruluşu ve İstanbul'dan Yapılan Kaçırma Faaliyetleri	99

Ü ç ü n c ü B ö l ü m

SALDIRIYA GEÇEN BİR DONANMA (1922 Yılı)

A. Yeni Düzenlemeler	
1. Amasra Bahriye Komutanlığı	117
2. Eğridir Gölü Bahriye Müfrezesi	121
3. Fethiye Bahrî İhtiyat Grubu ve Helli Kruvazörü ile Girilen Çatışma	122
B. Yeni Gemiler	
1. Enosis Gemisi'nin Ele Geçirilmesi	126
2. Urania Gemisi'nin Ele Geçirilmesi	130
3. Bu Dönemde El Konulan Diğer Gemiler	132
C. Kurtuluş Savaşı'nın Genel Durumu ve Buna Bağlı Olarak Yapılan Denizcilik Faaliyetleri	
1. İtilaf Devletleri Gemilerinin Karadeniz'deki Faaliyetleri	133
2. Samsun Bombardımanı	135
3. Büyük Taarruz ve Öncesinde Denizden Gelen Yardım	138
4. Mudanya Ateşkesi ve Sonrası	141
5. Alemdar'ın Pontus Çeteleriyle Olan Mücadelesi	143

D ö r d ü n c ü B ö l ü m

**KURTULUŞ SAVAŞI'NIN SON DÖNEMİ
(1923 Yılı)**

A. 1923 Yılında Yaşanan Olaylar ve Denizden Yapılan Taşıma	147
B. Kurtuluş Savaşı'nın Sonunda Anadolu Donanması ve Yapılan Toplam Taşıma	151
C. Lozan Antlaşması ve Denizcilikle İlgili Maddeleri	152
SONUÇ	155
KAYNAKÇA	157
EKLER	165
ÖZGEÇMİŞ	217

GİRİŞ

(Birinci Dünya Savaşı Sonrası Osmanlı İmparatorluğu'nda Genel Siyasi Durum, Mondros Ateşkesi ve Ateşkesin Uygulanması)

Yaklaşık altı yüz yıl süren varlığının ardından, yirmi birinci yüzyılın başında başta ekonomik ve askeri olmak üzere hemen her alanda büyük bir çöküntü içerisinde olan Osmanlı İmparatorluğu kimi araştırmacılara göre bir macera, kimi araştırmacılara göre de son bir kurtuluş umuduyla girdiği Birinci Dünya Savaşı'ndan ağır yaralar alarak çıkmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu için Sarıkamış dramıyla başlayan savaş, doğuda Ruslara karşı alınan yenilgilerle sürmüştür. Aynı dönemde güney cephesinde İngilizlere karşı büyük umutlarla yapılan Kanal Seferleri de başarısız olmuştur. Güney cephesindeki bu başarısızlığı Filistin, Yemen ve Irak bozgunları izlemiştir.

İtilaf Devletleri ise savaşın başından itibaren, kendilerine karşı Almanya'nın yanında savaşa giren Osmanlı Devleti'nin geniş topraklarının paylaşımı ile meşgul olmuştur.¹ Bu konuda yapılan çalışmalar daha 1915 yılında başlamıştır. Bu tarihte Çarlık Rusya'yla, savaşa katılması karşılığında İstanbul ve Doğu Trakya'nın bir bölümünün vaat edildiği gizli antlaşmalar yapılmıştır. Aynı yıl içinde, Antalya ili bölgesinden pay almak kaydıyla İtalya da bu antlaşmalara dahil olmuştur.²

Rusya ve İtalya'nın paylarını almalarının ardından sıra, İngiltere ve Fransa'ya gelmiştir. Bu iki ülke, kendi aralarında Arap Yarımadası'nı paylaşma çalışmalarına başlamıştır. Çalışmalar sonucunda bu topraklarda bağımsız devletler kurulmasına karar verilmiştir. Bunun dışında kalan topraklardan Suriye, Adana ve Mersin bölgesi

¹ Bu konuda geniş bilgi için bk. Yuluğ Tekin Kurat, **Osmanlı Devleti'nin Paylaşılması**, Ankara, Turhan Kitabevi yayını.

² 26 Nisan 1915'de imzalanan Londra Antlaşması.

Fransızlara, Bağdat ve Basra'nın da içinde olduğu Irak toprakları ise İngilizlere bırakılmıştır.

Osmanlı topraklarının paylaşımı için yapılan diğer bir gizli antlaşma da 1916 yılı Şubat ayında İngiltere ve Fransa Devletleri arasında imzalanan Sykes-Picot Antlaşması'dır.³ Sykes-Picot Antlaşması temel olarak, daha önce verilen kararlar üzerinde yapılan düzeltmeleri içeren bir metindir. Bu antlaşmaya da önce doğuda toprak talebinde bulunan Rusya,daha sonra da Akdeniz'de istekleri karşılanan İtalya katılmıştır.⁴

Savaş süresince Osmanlı İmparatorluğu için elde edilen en büyük başarı Çanakkale Savaşı olmuştur. Bu cephede elde edilen başarı Çarlık Rusya'nın kaderini de etkilemiş ve 1917'de Rusya'da yaşanan ihtilalle Bolşevikler iktidarı ele geçirmiştir. Rusya'daki bu yeni iktidar savaştan derhal çekilerek kendi yaralarını sarma çabasına girişmiş ve ileride kurulan iyi ilişkiler sayesinde Karadeniz üzerinden Kurtuluş Savaşı'na belli bir ölçüde destek sağlamıştır.

Rusya'nın savaştan çekildiği tarihlerde bir başka büyük devlet, Amerika Birleşik Devletleri savaşa katılmaya karar vermiştir. Amerika'nın savaşa katılması aslında savaşın sonucunu belirlemiş gibidir. Amerikan birliklerinin Atlas Okyanusu'nu aşır Avrupa topraklarında ağırlığını duyurması yalnızca bir zaman meselesi olmuştur.⁵

Aynı günlerde Türk Tarihi açısından çok önemli bir ülke olan Yunanistan da İtilaf Devletleri yanında savaşa katılmıştır. Savaşın en başından beri bunu isteyen, ancak Kral Konstantin'in karşı koyması nedeniyle bir türlü bu isteğini gerçekleştiremeyen Başbakan Venizelos, 1917 yılında daha önce kaybettiği iktidarı tekrar ele geçirmiş ve Haziran ayında ülkesini savaşa sokmuştur. Venizelos'un savaşa katılmak için yaptığı pazarlıklar arasında Batı Anadolu toprakları ön planda olmuştur.

³ Bu antlaşma adını tasarıyı hazırlayan İngiliz diplomat Mark Sykes ve Fransız diplomat Georges Picot'dan alır.

⁴ Tüm bu antlaşmalar 1917 yılında Çarlık Rejimi'ni yıkarak iktidarı ele geçiren Bolşevikler tarafından dünyaya açıklanmıştır. Bolşevik iktidar ayrıca bu antlaşmaların kendileri için geçersiz olduğunu ve hiç birisine uymayacağını da bildirmiştir.

⁵ Sina Akşin, **Yakınçağ Türkiye Tarihi**, c. I, s. 61.

Bu zaman diliminde Osmanlı Ordusu da boş durmamış ve Rusların boşalttığı Doğu illerinde, karşılaştığı Ermeni direnişine rağmen ilerlemeye başlamıştır. 03 Mart 1918'de imzalanan Brest-Litovsk Antlaşması'yla Kars, Ardahan ve Batum Sancakları geri alınmıştır. İlerlemesini sürdüren Osmanlı Ordusu önce Azerbaycan'ı, daha sonra da Dağıstan'ı ele geçirmiştir.⁶İlerleyen günlerde bu topraklar, uğruna büyük mücadelelerin verildiği bir bölge olmuştur. Burada hâkimiyet kurmak isteyen İngiltere,Rusya ile Osmanlı Devleti arasında bir tampon bölge oluşturmak derdindedir. Bu amaçla İngiltere Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan'da Bolşevik karşıtı rejimler oluşturmaya çalışmış, Rusya ise tüm gücüyle buna karşı mücadele vermiştir.Kurtuluş Savaşı döneminde bu hesaplaşma Anadolu Hükümeti'ni de yakından ilgilendirecek, özellikle Rusya'dan gelen yardımlar açısından bu bölgede bulunan Batum kenti çok büyük önem kazanacaktır. Savaşın ilerleyen günlerinde İtilaf Devletleri yavaş yavaş tüm cephelerde başarıya ulaşmıştır. Sonunda Eylül 1918'de İttifak Devletleri için savaşın sonu görünmüştür. 29 Eylül'de Bulgaristan'ın ateşkes isteyip savaştan çekilmesinin ardından,⁷ durumun çaresizliğini gören Osmanlı İmparatorluğu da barış görüşmeleri için İtilaf Devletleri'ne öneride bulunmuştur.

İmparatorluğun barış önerisinde bulunduğu günlerde cephelerdeki durumu son derece kötüleşmiştir. İngilizler Filistin, Ürdün, Suriye ve Musul bölgesi dışında Irak'a hâkim durumdadır. Bulgaristan'ı saf dışı bırakan İtilaf Orduları artık İstanbul'u tehdit etmektedir.⁸ Sonunda çaresiz kalan Talat Paşa Hükümeti istifa etmiş ve böylece Osmanlı Devleti'nin son dönemine damgasını vuran İttihat ve Terakki iktidarı sona ermiştir. 14 Ekim'de yeni hükümeti kurmayı başaran Ahmet İzzet Paşa ilk iş olarak, Wilson Prensiplerine⁹ uygun bir barış için çalışmalara başlamıştır.

⁶ Sina Akşin, **Yakınçağ Türkiye Tarihi**, c. I s. 61. ; A. M. Şamsutdinov, **Mondros'tan Lozan'a Türkiye Ulusal Kurtuluş Savaşı Tarihi, 1918-1923**, s. 22. Şamsutdinov eserinde bu ilerlemeyi imparatorluğun yıkılışını çabuklaştıran bir hareket olarak değerlendirir.

⁷ Sabahattin Selek, **Ulusal Mücadele**, c. I, s. 35.

⁸ **a.g.e.** s. 36 ; Şamsutdinov, **a.g.e.** s. 26.

⁹ Ahmet Mumcu, **Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi**, s. 25 ; Selek, **a.g.e.** s. 36. Wilson İlkeleri: Dönemin Amerikan Başkanı Wilson tarafından 08 Ocak 1918'de açıklanan ve 14 maddeden oluşan ilkelerdir. Bu ilkeler karşı cephede yer alan ve durumları gittikçe kötüleşen ülkeler tarafından oldukça olumlu karşılanmış ve bu ilkeler çerçevesinde yapılacak barışa tüm devletler razı olmuştur. Wilson'un vaat ettiği koşulların Osmanlı Devleti açısından en önemli yanı Boğazların tüm devletlere açılması, Anadolu topraklarında Türk nüfusun fazla olduğu bölgelerin eskisi gibi Türk yönetiminde bırakılması ancak Türk boyunduruğu altında yaşayan diğer uluslara özgürlük tanınmasıdır.

Bu amaca uygun olarak da o günlerde savaş esiri olarak tutulan İngiliz General Townsend'i serbest bırakarak, İtilaf Devletleri Deniz Kuvvetleri Komutanı olan İngiliz Amiral Arthur Calthrope'a göndermiştir. 23 Ekim 1918 günü İngiliz Amiral görüşme önerisini kabul etmiş, böylece Mondros'ta imzalanacak ateşkesin önü açılmıştır.¹⁰ İngiliz Amiral'in görüşmeyi kabul etmesinin ardından Bahriye Nazırı Rauf Bey¹¹ başkanlığındaki Türk heyeti 24 Ekim 1918 günü Peyki Şevket torpido kruvazörü ile İstanbul'dan Bandırma'ya, oradan trenle İzmir'e geçmiş, 26 Ekim günü Muzaffer Römorkörü ile Midilli Adası'na ulaşan heyet aynı gün akşamı buradan bir İngiliz harp gemisine binerek Mondros Limanı'na varmıştır.¹²

İngiliz heyeti ile yapılan görüşmeler dört gün sürmüştür. Bu görüşmeler sonunda 30 Ekim 1918 günü, Limni Adası'nın Mondros Limanı'nda bulunan Agamennon Zırhlısı'nda ateşkes imzalanmıştır.¹³

25 maddeden oluşan Mondros Ateşkesi aslında devletler hukukunda yer alan ve o güne kadar uygulanan ateşkeslerden çok farklıdır. Çünkü ateşkes¹⁴ devletler hukukuna göre kesin barış antlaşması yapıncaya kadar yürürlükte olabilecek bir belgedir ve ateşte hukuksal bakımdan bazı kurallar saptanması gerekir. Şöyle ki ateşkes eylemsel olarak ateşkesin başlayacağı tarih, bunun süresi, tarafsız bölgenin belirlenmesi, halkla ilişkiler, yasak eylemler, savaş tutsakları ve daha başka konular üzerinde maddeler konulmalıdır. Ancak ateşkes hukuk açısından savaşın kesinlikle sona erdirilmesine varmayabilir. Bu bakımdan özellikle ordu için terhis ve silahsızlanmaya ait hükümlerin bulunmaması gerekir.¹⁵

Oysa Osmanlı Devleti'nin imzaladığı ateşkes çok ağır koşullar içermektedir. Özellikle İmparatorluğun herhangi bir yerini rahatlıkla işgale izin veren 7. madde¹⁶ kayıtsız ve koşulsuz teslimiyetin en açık ifadesidir.

¹⁰ **Türk İstiklâl Harbi, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı**, c. I, s. 29.

¹¹ Orbay.

¹² **Türk İstiklâl Harbi**, c. I, s. 30.

¹³ Bu konuda yayınlanmış pek çok eser bulunmaktadır. Rauf Orbay'ın "**Siyasi Hatıralar**"ı görüşmeler sırasında yaşadıklarını gün gün anlatması bakımından önemlidir. Sabahattin Selek, **a.g.e.** ; Ali Fuat Türkgeldi, **Mondros ve Mudanya Mütarekeleri'nin Tarihi; Türk İstiklal Harbi, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı**, c. I konu hakkında ayrıntılı bilgiler içeren diğer eserlerdir.

¹⁴ Silah bırakışma.

¹⁵ Afet İnan; **Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi**, s. 18, 19.

¹⁶ 7. madde: Müttefikler, güvenliklerini tehdit edecek bir durum olduğunda herhangi bir stratejik noktayı işgal etme hakkına sahiptir.

Ateşkesin özellikle Osmanlı deniz gücünü ilgilendiren maddeleri şunlardır:¹⁷

Madde 1: Karadeniz'e geçiş için Çanakkale ve Karadeniz Boğazları açılacak ve Karadeniz'e geçiş sağlanacak, Çanakkale ve Karadeniz istihkâmları müttefikler tarafından işgal edilecektir.

Madde 2: Osmanlı sularındaki bütün torpil tarlaları ile torpido ve kovan yerleri ve diğer engellerin yerleri gösterilecek ve bunları taramak ve kaldırmak için talep olduğunda yardım edilecektir.

Madde 3: Karadeniz'de bulunan torpil yerleri hakkındaki bilgiler verilecektir.

Madde 6: Osmanlı karasularında güvenlik ve buna benzer hususlar için kullanılacak küçük gemiler hariç olmak üzere Osmanlı sularında veya Devlet-i Aliye tarafından işgal edilen sularda bulunan bütün harp gemileri teslim edilip, gösterilecek Osmanlı liman veya limanlarında gözaltında tutulacaktır.

Madde 8: Bugün Osmanlı topraklarında bulunan bütün liman ve demir yerlerinden İtilaf gemileri tarafından istifade edilecek ve bu yerler İtilafla harp halinde bulunanlara karşı kapalı bulundurulacaktır. Osmanlı gemileri de ticaret ve ordunun terhisi hususlarında bu koşullardan yararlanacaktır.

Madde 9: İtilaf Devletleri Osmanlı tersane ve limanlarındaki bütün gemi onarım araçlarını kullanacaktır.

Madde 12: Hükümet haberleşmesi dışında tüm telsiz, telgraf ve kablolar İtilaf memurları tarafından denetlenecektir.

Madde 13: Denizciliğe, askerliğe ve ticarete ait maddelerin ve malzemenin tahrip edilmesi önlenecektir.

Madde 14: Ülkenin ihtiyacı karşılandıktan sonra artan kömür, akaryakıt ve deniz levazımının Türkiye kaynaklarından satın alınması için kolaylık gösterilecektir (Sayılan maddelerin hiçbiri ihraç olunmayacaktır).

¹⁷ Maddelerin orijinal durumu: İ. Sinan Şahin, **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Bahriyesinin Deniz Harekât ve Faaliyetleri**, Yüksek Lisans Tezi, s. 9. Karşılaştırma ve çeviri: Sabahattin Selek, **a.g.e.**, s. 37, 38 ; Erol Mütercimler , **Kurtuluş Savaşı'na Denizden Gelen Destek, Sovyetler Birliği'nden Alınan Yardımlar, Kuva-yı Milliye Donanması**, s. 40, 41 ; **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 6.

Madde 18: Mısrata¹⁸ da dâhil olduğu halde Trablus ve Bingazi'de işgal edilen limanlar en yakın İtilaf muhafaza kıtalarına teslim edilecektir.

Mondros Ateşkesi imzalanır imzalanmaz, İtilaf Devletleri hızla ateşkes hükümlerini uygulamaya başlamıştır. Aslında ateşkesin imzalandığı dönemde, Osmanlı Donanması için savaş zaten uzun süre önce sona ermiş gibidir.

Osmanlı Deniz Kuvvetleri'nin Birinci Dünya Savaşı'ndaki harekâtı Çanakkale ve Marmara Denizi'nde, 09 Ocak 1916 tarihinde Gelibolu Yarımadası'nın düşman tarafından boşaltılması ile fiilen sona ermiştir.

Karadeniz'de devam eden faaliyetler ise 15-16 Aralık 1917 tarihinde Odesa'da Ruslarla imzalanan ateşkestten sonra 17 Aralık 1917 günü öğleden sonra durmuştur. Bundan sonra denizlerde önemli bir harekât olmamış ve Deniz Kuvvetleri'nin büyük bir kısmı Mondros Ateşkesi imzalanıncaya değin savaşta aktif olarak kullanılmamıştır.¹⁹

Ateşkesin imzalandığı gün olan 30 Ekim 1918'de zaten yirmi iki İngiliz savaş gemisi İzmir açıklarındadır.²⁰ Ancak Çanakkale Boğazı'nın mayınlı olması nedeniyle bu gemiler daha ileriye gidememiştir. Boğazın temizlenmesine 03 Kasım 1918 tarihinde ilk olarak Osmanlı gemilerince başlanmış, 07 Kasım günü İngiliz gemileri de bu çalışmaya katılmıştır.²¹ Bu arada İngilizler burada bulunan Türk denizcilerini Gülcemal Vapur'uyla İstanbul'a yollamıştır. Aynı vapurda bulunan kendi personeli ise boğazın her iki yanında gerekli güvenlik önlemlerini almakla görevlendirilmiştir.

Osmanlı Donanması'nı kontrol edecek olan İngiliz subayları Basra adlı muhrip, Fransız subayları da Ariaden adlı mayın tarama gemisiyle 09 Kasım günü İstanbul'a gelmiştir.²² Bunlar İstanbul'a giren ilk İtilaf Devletleri gemileri olmuştur. 11 Kasım günü Çanakkale Boğazı'ndaki mayın temizleme çalışmalarının bitmesinin ardından, İtilaf Donanması'nın 13 Kasım 1918 günü İstanbul'a girmesi kararlaştırılmıştır.

¹⁸ Bugünkü Libya Devleti sınırları içerisinde Trablusgarp ve Bingazi arasında kalan bir kıyı kenti.

¹⁹ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 5.

²⁰ Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi**, Cilt 5, s. 17.

²¹ Aynı yer.

²² **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 7.

Bu arada Osmanlı Devleti'nin başkentinde de ateşkes hükümleri uygulanmaya başlanmıştır. Savaş yılları boyunca İstanbul'da görev yapan Alman Heyeti 02 Kasım 1918'de Yavuz Muharebe Kruvazörü'nü teslim ederek Korkovado Vapuru²³ ile Odesa'ya, Alman denizaltıları ise Sivastopol'a gitmiştir. Aynı gece İttihat ve Terakki Partisi'nin en başta gelen üç lideri, Enver, Talat ve Cemal Paşalar ülkeyi terk ederek Almanların elindeki bir Rus muhribiyle Odesa'ya doğru yola çıkmıştır.²⁴ Bu tarihte Boğazlar Umumi Komutanlığı da kaldırılmış ve bunun yerine Çanakkale ve İstanbul Boğazı'nda birer Umur-ı Bahriye Zabıtlığı²⁵ kurulmuştur. 03 Kasım günü Donanma Komutanı Arif Paşa'nın forsu Turgut Reis gemisinden arya edilmiş,²⁶ Osmanlı Deniz ve Savaş Bakanlıkları İtilaf Devletleri'nin denetim ve gözetimi altına girmiştir.²⁷ 08 Kasım günü İtilaf Donanması Komutanı Amiral Calthrope Deniz Bakanlığı'na gönderdiği yazıyla ilk emirlerini vermiştir. Calthrope'un yazısı şöyledir:²⁸

No: 51261

Superb Savaş Gemisi
8 Kasım 1918

Deniz Bakanlığı'na

Efendim,

1. Ateşkesin altıncı maddesi gereğince Osmanlı savaş gemilerinin aşağıdaki koşullara göre bir listesinin tarafıma ve bir listesinin de Fransız Amirali Ferik Amiral Amet'e gönderilmesini rica ederim:²⁹

²³ Bu geminin adı Mustafa Hergüner'in "**Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**" adlı doktora tezinde (s. 34) "Kırkavado"; Erol Mütercimler'in, "**Kurtuluş Savaşı'na Denizden Gelen Destek**" adlı eserinde (s. 42) "Korkovada"; İ. S. Şahin, **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Bahriyesinin Deniz Harekât ve Faaliyetleri**, Yüksek Lisans Tezinde (s. 10) "Korvado" olarak geçmektedir. Buradaki bilgi **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 6'dan alınmıştır.

²⁴ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 6.

²⁵ Aynı yer.

²⁶ Mithat Işın; **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 2. (Arya edilmek: İndirilmek).

²⁷ Erol Mütercimler, **Kurtuluş Savaşı'na Denizden Gelen Destek**, s. 44.

²⁸ Asıl belge: **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 7. ; Karşılaştırma: İ. Sinan Şahin, **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Bahriyesinin Deniz Harekât ve Faaliyetleri**, Yüksek Lisans Tezi, s. 11-13 ; Ayrıca belgenin günümüz Türkçesine çevrilmiş hali (bazı yerlerde aslı değiştirilmekle birlikte) Erol Mütercimler, **Kurtuluş Savaşı'na Denizden Gelen Destek**, s. 45, 46 ve Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 11-14'de bulunmaktadır.

²⁹ Calthrope'un emri ateşkesin uygulanmaya başlanması amacıyla verilmiş bir emirdir. İlk maddede istenen bilgilerin bir kısmının Amiral Calthrope'un elinde zaten var olması gerekir. Bu maddedeki talebin eksik bilgilerin tespiti, karşılaştırma ve kontrol maksatlı olduğu değerlendirilebilir.

- a. Hangi gemiler çalışır durumdadır?
- b. Nerede bulunmaktadırlar?
- c. Bugünkü görevleri neden ibarettir?

2. Aşağıdaki hususların acele yapılması için emir verilmesini rica ederim:

a. Aşağıdaki gemilerin bütün cephanesi, torpidoları ve top nişangahları çıkarılmalıdır; Turgut Reis, Yavuz, Muini Zafer, Hamidiye, Mecidiye ve bütün muhripler.³⁰

b. Geri kalan gemiler, yani torpidolar, torpidogambotlar, şalupalar ve bütün silahlı gemiler torpido ve cephanelerini ve üç pusluktan büyük topların nişangahlarını karaya çıkaracaklardır.³¹

c. Denizaltılar, torpidolarını karaya çıkaracaklardır.

d. Mayın gemileri, mayın taşıyan gemiler ve mayın hizmetlerinde kullanılan diğer gemiler mayınlarını karaya çıkaracaklardır.

e. Yavuz ve Turgut Reis zırhlıları hidrolik düzeneğinin sularını boşaltacaklardır.³²

f. Deniz zabıta hizmetlerinde kullanılanlardan başka bütün savaş gemilerinin telsiz telgraf antenleri indirilecektir.

3. Gemilerin emre hazır bulundurulmaları için aşağıdaki tertibatın alınması:

a. Karadeniz’de, Boğaz içinde, Marmara ve Çanakkale bölgelerinde bulunan bütün savaş gemileri Haliç’e sokulacaktır. Haliç’e girmeyen gemiler müstesna olup, bunlar İzmit’te tutulacaktır. Bunların demir yerleri tarafımdan bildirilecektir. Yukarıda adı geçen bölgelerin dışındaki limanlar ve İzmir’deki savaş gemileri İzmir’de tutulacaktır.³³

b. Deniz zabıtası için gereken en az sayıdaki gemilerin görevlerini sürdürmesine izin verilecektir. Buna benzer teknelerden Çanakkale’de, Marmara Havzası’nda ve Boğaziçi’nde bulunanlar, İtilaf Devletleri donanmasının İstanbul’a

³⁰ Bu gemiler Osmanlı Donanması’nın asıl muharebe gücünü oluşturmaktadır. Bu nedenle torpido ve toplarının etkisiz hale getirilmesi İtilaf Donanması’nın öncelikli hedefidir.

³¹ Emrin bundan sonraki maddeleri savaş gücü nispeten daha düşük olan ya da Osmanlı Donanması’nda sayısı az olan gemilerin silahlarını etkisiz hale getirmek amacıyla yazılmıştır.

³² Hidrolik düzeneği boşaltılarak gemilerin silah sistemlerinin çalışması engellenmektedir.

³³ Bu maddeyle Osmanlı Donanması’na ait tüm gemilerin iki merkezde toplanması amaçlanmaktadır. Böylece tüm gemilerin bir arada tutularak kontrolünün kolaylaştırılması hedeflenmektedir. Haliç’e girmeyen gemilerden kasıt Yavuz Zırhlısı’dır.

gelişlerinde buldukları limanlarda demirli olacaklardır.³⁴

c. Faaliyette bulundurulan gemilerin sayısı, müttefiklerle birlikte mümkün olduğu kadar hızlı bir biçimde belirlenecektir.

4. Mürettebat konusu:³⁵

a. Haliç'e sokulan gemilerin içinde koruma ve bakım ekipleri bulunacaktır.

b. İzmit Körfezi'nde bulunan gemilerde mürettebatın ancak dörtte biri bulunacaktır.

5. Gemilerde bulundurulacak yakacak konusu:³⁶

a. Haliç'te bulunan gemilerde bir aylık gereksinim için yedek yakacak bulundurulacaktır.

b. İzmit Körfezi'nde bulunan gemilerdeki yakacak, en çok yakacak miktarının üçte birini geçmeyecektir.

6. Gemiler Osmanlı sancaklarını çekeceklerdir.³⁷

7. Fransızlardan ele geçirilen Turquoise denizaltı gemisi Fransız bahriyesinden bir subayın teslim almak üzere İstanbul'a gelişinde derhal teslim olunacaktır.

8. Ticaret gemileri için aşağıdaki listelerin tarafıma ve Amiral Amet'e verilmesini rica ederim:³⁸

a. Alman ve Avusturya vapurları.

b. Türk ticaret gemilerinin bir listesi. Bunlar hükümet emrine alınan gemilerle, kömür taşımada kullanılanlar açıklanmak koşulu ile Karadeniz'de, Boğaziçi'nde, Marmara'da ve Çanakkale'de kıyı ticaretinde kullanılan gemilerdir.

c. Türkler veya Almanlar tarafından müttefiklerden müsadere edilen ticaret gemilerinin bir listesi ile bunların Türk limanlarında bulunup bulunmadığı veyahut Türk mal sahiplerinin emri altında seyr-ü sefer edip etmedikleri belirlenecektir.

³⁴ Amiral Calthrope donanmasının İstanbul'a girerken bir saldırıya uğramasından endişe ederek böyle bir tedbir almaktadır.

³⁵ Haliç'teki gemilerin emniyeti hem dışarıdan, hem de gemilere yerleştirilecek personelle içeriden sağlanacaktır. Personelin azaltılarak geminin işlemeze hale getirilmesi tedbiri gene Yavuz için alınmış bir tedbirdir.

³⁶ Gemilerin hareket kabiliyetini kısıtlayacak bir başka tedbir de yakacak miktarını kısıtlamaktır.

³⁷ Bu maddenin amacı işgali mümkün olduğunca tepki çekmeden tamamlamaktır.

³⁸ İtilaf Kuvvetleri yalnızca savaş gemilerine değil, ticaret gemilerine de el koyarak gerekli tedbirleri almak istemektedir.

Bu gibi gemiler olabildiğince kısa sürede müttefiklere teslim hazırlanmalıdır.

Yukarıdaki üç maddede belirtilen ticaret gemilerine römorkörler, liman tekneleri ve bunun gibi hizmetlerde kullanılan küçük tekneler de dâhildir.

d. Halen Türk limanlarında çalışan Rus gemilerinin listesi.

e. a, b, c maddelerinde bildirilen gemilerin buldukları liman reisliklerine, müttefik subayları tarafından adı geçen gemilerin listesi istendiği zaman, hazırlanıp verilmek üzere gerekli talimatın verilmesi gerekir.

9. Müttefik donanmasından sancak subayı veyahut kıdemli deniz subayı yetkisini taşıyan subaylar tarafından savaş gemileri ilk fırsatta teftiş olunacağı gibi, herhangi bir zamanda dahi teftiş olunmaları olasıdır.

İmza

Akdeniz İngiliz Filosu
Başkomutanı
Koramiral Calthrope

Boğazların mayından temizlenmesinin ardından İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan Donanması'na bağlı 15 savaş gemisi, 11 kruvazör, 29 muhrip ve 6 denizaltı olmak üzere toplam 61 parçalık İtilaf Donanması İstanbul'a girmiştir.³⁹

Ateşkes görüşmeleri sırasında Amiral Calthrope Türk Heyeti Başkanı Rauf Bey'e verdiği mektupla hiçbir Yunan gemisinin İstanbul'a gitmeyeceğine dair güvence vermiştir. Ancak bu mektubun devletler hukuku yönünden bağlayıcılığı yoktur.⁴⁰ Bu nedenle Yunan savaş gemileri de diğerleriyle beraber İstanbul'a gelmiştir.⁴¹

İtilaf Donanması'nın büyüklüğü nedeniyle Amiral Calthrope herhangi bir deniz kazasına karşı saat 09:00 ile 14:00 arasında Boğaz'a ve Adalar'a giden şehir içi vapurlarının hareket ettirilmemesini istemiştir.⁴²

³⁹ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 10 ; Bernard Lewis "Modern Türkiye'nin Doğuşu" adlı kitabında (s. 240) İtilaf Donanması'ndaki gemi sayısını 60 olarak verir.

⁴⁰ Ahmet Mumcu, **Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi**, s. 27.

⁴¹ Erol Mütercimler, **İmparatorluğun Çöküşüne Denizden Bakış**, s. 413 ; Erol Mütercimler, **Kurtuluş Savaşı'na Denizden Gelen Destek**, s. 44.

⁴² **Türk İstiklâl Harbi**, c. I, s. 104.

İtilaf Donanması'yla birlikte İstanbul'a gelen İtilaf Devletleri'nin üst rütbeli görevlileri şunlardır:⁴³

General Henry Wilson, Trakya ve Boğazlar Garnizonu Komutanı.

Amiral Calthrope, İtilaf Donanması Komutanı ve İşgal Kuvvetleri Komiseri.

Tümamiral Richard Webb, İngiliz Komiser Yardımcısı.

Amiral Amet, Fransız Yüksek Komiseri.

Kont Sforza, İtalyan Yüksek Komiseri.

General Milne, İngiliz Selanik Kuvvetleri Başkomutanı.

General Franchet d'Esperey, Fransız Doğu Orduları Başkomutanı.

Bu kadar çok geminin aynı anda İstanbul'a gelmesiyle bir takım sıkıntılar ortaya çıkmıştır. Başlangıçta bu gemilerin nerede konaklayacağı sorun olmuştur. Önce İtilaf Donanması'nın İzmit'te üslenmesine karar verilmiş, bu nedenle İzmit'te tersanenin içine Deniz Mevzi Komutanlığı kurulmuştur.

Ancak ilerleyen günlerde İzmit'in altyapı ve kaynak olarak eksik olduğu ve böylesi büyük bir filo için yeterli olamayacağı anlaşılmıştır. Bunun üzerine İtilaf Donanması'nın İstanbul'a yerleşmesine karar verilmiştir.

Bu durumda artık ihtiyaç duyulmayan İzmit'teki komutanlık da 17 Haziran 1919 günü kaldırılmıştır.⁴⁴

İstanbul'a yerleşmesi kesinleşen İtilaf güçleri Boğaz'ın çeşitli bölgelerini kendi aralarında paylaşmıştır. Buna göre büyük savaş gemileri Sarayburnu ile Ortaköy arasına demirlerken, muhripler Galata ile Ortaköy arasına konan şamandıralara bağlamıştır.⁴⁵

İtalyan ve Fransız gemileri Kabataş önünde, İngiliz gemileri ise Büyükdere Koyu'nda yatmaktadır.

⁴³ Erol Mütercimler, **Kurtuluş Savaşına Denizden Gelen Destek**, s. 44 ; İ. S. Şahin, **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Bahriyesinin Deniz Harekât ve Faaliyetleri**, Yüksek Lisans Tezi, s. 13, 14. Her iki eserde de kaynak olarak "Gothard Jaeschke, **Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi**, s. 4" verilmiştir.

⁴⁴ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 10.

⁴⁵ Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi**, c. V, s. 22.

Sonradan gelecek olan ABD gemilerine ise Beykoz Koyu ayrılmıştır.⁴⁶

Heybeliada'da bulunan Bahriye Mektebi'nin⁴⁷ önündeki demir yerleri ortaklaşa kullanılmaktadır. Ancak buraya en çok Yunanlılar ilgi göstermiştir. Bunun nedeni, hem Adalar'da bulunan Rumlar üzerinde olumlu etki yapmak, hem de Harp Okulu öğrencilerinin moralini bozmaktır.⁴⁸

14 Kasım günü boğazdaki istihkâmlar boşaltılmış ve İtilaf Devletleri askerlerince işgal edilmiştir.⁴⁹

Aynı günlerde Osmanlı Donanması'na ait gemiler birer birer Haliç'in içine alınarak Deniz Bakanlığı önünden Hasköy'e kadar kıçtankara bağlanmıştır.⁵⁰ Bu arada Osmanlı gemilerini izlemek amacıyla İtalyan Sardunya Kruvazörü de Haliç'te bulunmaktadır. Haliç'e alınan gemilerden Gayret ve Muavenet muhripleri bakım ve onarım kabul etmeyecek kadar kötü ve çalışmaz durumdadır. Sivrihisar ve Musul Torpidobotları'nın kazan boruları çürümüş,⁵¹ Mecidiye Kruvazörü'nün de topları eksik, makineleri arızalıdır.⁵²

Enterne edilen gemilerin ateşkes koşulları gereğince torpido ve cepaneleri boşaltılmış, toplarının kamaları ve nişangâhları ile kazan kapakları çıkartılarak cepaneleriyle birlikte Fişekhane'deki ambarlara kaldırılmıştır. Bu ambarların güvenliği de İngiliz ve Fransız askerleri tarafından sağlanmaktadır.⁵³

Osmanlı Donanması'na ait gemilerin havuza alınması yasaklanmıştır. Yalnızca kuru havuzlar "Ansaldo" adlı bir şirketin emrinde olarak ticaret gemileriyle yabancı savaş gemilerini havuzlamaya yetkili kılınmıştır.

⁴⁶ Başlangıçta ABD ve İspanya kendilerini Türklere karşı savaşmış saymadığından İtilaf Filosu'na gemi göndermemiştir. Ancak daha sonra her iki ülke de İstanbul'a gemi yollayacak ve İtilaf Donanması'nın gemi sayısı yeni katılanlarla birlikte 167'ye yükselecektir. (Erol Mütercimler, **Kurtuluş Savaşı'na Denizden Gelen Destek**, s.44).

⁴⁷ Deniz Harp Okulu.

⁴⁸ İ. S. Şahin, **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Bahriyesinin Deniz Harekât ve Faaliyetleri**, Yüksek Lisans Tezi, s. 14.

⁴⁹ Erol Mütercimler, **Kurtuluş Savaşına Denizden Gelen Destek**, s. 44.

⁵⁰ Bu gemilerin listesi Ek-1'de verilmiştir. **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 199. Listede İzmit'te enterne edilen gemiler de verilmiştir.

⁵¹ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 35 ; Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 2.

⁵² Erol Mütercimler, **Kurtuluş Savaşına Denizden Gelen Destek**, s. 47. Eserde alıntı yapıldığı belirtilen Mithat Işın'ın kitabında ve **Türk İstiklâl Harbi**, c. V'de verilen bilgiler bulunamamıştır.

⁵³ Erol Mütercimler, **Kurtuluş Savaşına Denizden Gelen Destek**, s. 47 (Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması**, c. IV, s. 433'den alıntı).

Haliç Tersanesi'nin içindeki atölyeler İngiliz işçilere bırakılmıştır. Bu işçiler atölyelerde yalnızca İtilaf Donanması'na ait gemilerin bakım-onarım işleriyle ilgilenmiştir.⁵⁴

Osmanlı Donanması'na ait gemilerden motorgambotlar Anadolu Kavağı'na demirletilerek İngiliz gözetimine bırakılmıştır. Bunlar Türk bayrağı çekmiş ve Türk personel bulundurmıştır. Ancak tüm gambotlarda görevli İngilizler bulunmuş ve gambotlar bu İngilizlerin emrinde Boğaz ağzında kaçakçılığa karşı görev yapmışlardır.⁵⁵

Daha önceki yıllarda Birinci Dünya Savaşı nedeniyle el konulmuş olan 22 römorkör, 2 muş, 1 mavna, 3 duba, 7 stimbot, 2 motorbot, 1 sandal ve 1 kotra Aralık 1918'de sahiplerine geri teslim edilmiştir.⁵⁶ Ayrıca Reşit Paşa, Tirimüjgan ve Giresun vapurları Seyr-ü Sefain⁵⁷ İdaresi'ne geri verilmiştir.⁵⁸ İngilizler Seyr-ü Sefain İdaresi'ne verilen gemileri araç gereç taşımak amacıyla kullanmış, bazılarında da yolcu taşıma izni vermiştir.⁵⁹ Gene aynı amaçla 60, 61, 63 ve 70 numaralı vapurlar da Şirket-i Hayriye'ye⁶⁰ iade edilmiştir.⁶¹

Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında sorun olan gemilerden bir diğeri de Çanakkale Savaşı'da Fransızlardan ele geçirilen Turquoise adlı denizaltıdır. Bu denizaltı Çanakkale Savaşı sırasında aktif olarak kullanılmaktayken 17 Ekim 1915 günü Akbaş mevkiinde karaya oturmuştur. Bu sırada gözetleme yapan Müstecip adlı bir onbaşı tarafından denizaltıya ateş edilerek kulesine zarar verilmiş ve gemi dalış kabiliyetini kaybederek teslim olmuştur.⁶² Ele geçirilen denizaltının adı "Müstecip Onbaşı" olarak değiştirilmiş ve gemi Osmanlı Donanması'na katılmıştır.

⁵⁴ Erol Mütercimler, **Kurtuluş Savaşına Denizden Gelen Destek**, s. 47, 48.

⁵⁵ **a.g.e.**, s. 48 (Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması**, c. IV, s. 433'den alıntı).

⁵⁶ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 11.

⁵⁷ Tarihi 1837 yılına dayanan İdare Osmanlı Devleti'ndeki en eski denizcilik kuruluşudur. İdare'nin görevleri arasında yakın ve uzak yol seferleri yapmak dışında kurtarma ve kılavuzluk da yer alır. Ulusal mücadele döneminde İdare'nin elinde uzak yol seferi yapan 22, yakın yol seferi yapan 18 gemi ve kurtarma yapan 5 römorkör bulunmaktadır.

⁵⁸ Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi**, c. V, s. 30.

⁵⁹ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 2.

⁶⁰ İstanbul Boğazı'nda tarifeli vapur seferleri yapan şirketin kuruluş tarihi 1851'dir. 1918 yılında şirketin elinde 25 adet gemi bulunmaktadır.

⁶¹ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 36 (Afif Büyüktuğrul, **Cumhuriyet Donanması**, s. 2'den alıntı).

⁶² Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 41.

Ateşkesin imzalanmasının ardından Fransızlar'ın gemilerini geri istemesi üzerine 27 Kasım 1918'de denizaltının onarımına başlanmış ve 01 Temmuz 1919 günü gemi Fransız personele teslim edilmiştir.⁶³

Osmanlı Donanması'nın tüm gemileri Haliç'te enterne edilirken, donanmanın en önemli gemisi olan Yavuz Muharebe Kruvazörü bunun dışında tutulmuştur. Bunun nedeni, hali hazırda İstinye'de tamiratta bulunan geminin köprülerden geçip Haliç'e giremeyecek kadar büyük oluşudur. İtilaf Kuvvetleri Haliç'e girmesi uygun olmayan gemiyi İzmit'e götürmeye karar vermiştir.

Bunun üzerine 09 Aralık 1918 günü İstinye'den hareket ettirilen gemi altı saat süren bir yolculuk sonunda İzmit'e getirilmiştir. Zuhaf gambotu da gemiye stim ve elektrik vermek üzere kruvazörün üzerine aborda edilmiştir.⁶⁴

Burada İngiliz muhriplerince kontrol altında tutulan geminin personeli de kademeli olarak azaltılmıştır. Gemideki görevi sona erdirilen personel 12 Aralık günü Kemal Reis gambotuyla İstanbul'a dönmüştür.⁶⁵ Nisan 1919'da Yavuz'daki personel sayısı 150'ye düşürülmüştür.⁶⁶ Oysa normal koşullarda bu geminin personel miktarı 1100 civarındadır.⁶⁷

İtilaf Devletleri'nin Haliç'e hapsettiği Osmanlı Donanması'nın o günün koşullarına göre oldukça büyük bir güç olduğunu kabul etmek gerekir. Ancak bu donanma muazzam gücüne rağmen harekât yeteneğini neredeyse yitirmiş durumdadır.

Koşulları daha iyi değerlendirebilmek için iki tarafın güçlerini tonaj olarak kıyaslamak doğru olacaktır. Buna göre İtilaf Devletleri'nin Türk limanları ve kara sularında bulundurmuş olduğu savaş gemilerinin toplam tonajı 250.500 tondur.

⁶³ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 41.

⁶⁴ **a.g.e.**, s. 39 ; **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 200.

⁶⁵ Erol Mütercimler, **Kurtuluş Savaşına Denizden Gelen Destek**, s. 47.

⁶⁶ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 13.

⁶⁷ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 40'da personel mevcudu 1100 olarak verilirken Erol Mütercimler "**İmparatorluğun Çöküşüne Denizden Bakış**" adlı eserinde geminin teknik özelliklerini sıralarken mevcudu 1013 olarak verir. (Erol Mütercimler, **İmparatorluğun Çöküşüne Denizden Bakış**, s. 304).

Bu miktarın ülkelere göre dağılımı ise şöyledir:⁶⁸

Ülke	Tonaj	Ölçü
İngiliz Filosu	119.000	Ton
Yunan Filosu	46.000	Ton
Fransız Filosu	44.500	Ton
İtalyan Filosu	20.000	Ton
İspanyol Filosu	11.000	Ton
Amerikan Filosu	7.000	Ton
Japon Filosu	3.000	Ton

Buna karşılık Haliç'te enterne edilen ve İzmit'te kontrol altına alınan Osmanlı Donanması'na ait gemilerin toplam tonajı yaklaşık 62.000 tondur. Görüldüğü gibi, tek tek kıyaslandığında Osmanlı Donanması İtilaf Devletleri'nin çoğundan üstündür.

Anadolu Donanması'nın⁶⁹ ise Kurtuluş Savaşı'nın sonlarına doğru ele geçirilen gemilerle birlikte toplam tonajı ancak 7.000 tona ulaşmıştır. Bu tonaj İtilaf gemileriyle kıyaslandığında oran 1/36'dır. Savaşın başındaki durum ele alınarak kıyaslama yapıldığında ise güç oranı neredeyse 1/100'dür. Görüldüğü gibi Kurtuluş Savaşı'na katılan gemi ve teknelerden oluşan donanma ne İtilaf Devletleri'yle ne de Osmanlı Devleti'yle kıyaslanamayacak kadar küçük ve mütevazı bir güçtür. Ancak bu haliyle bile Kurtuluş Savaşı süresince büyük ve önemli işler başarmıştır.

Ateşkes hükümleri büyük bir hızla uygulanırken buna karşı ilk tepkiler de oluşmaya başlamıştır. Özellikle İstanbul'dan Anadolu'ya doğru bir hareketlenme görülür. Zamanla İtilaf Devletleri işgal alanını genişlettikçe, işgal edilen yerlerden Anadolu'nun içlerine doğru bir göç trafiği oluşmuştur. İtilaf güçleri bu trafiği kontrol altına almayı bir türlü başaramamıştır.

İlerleyen günlerde asıl mücadelenin Anadolu'nun batısında yaşanacağı anlaşılmıştır. Batı cephesi yavaş yavaş şekillenirken Anadolu'daki kuvvetler her türlü yardıma ve desteğe ihtiyaç duymuştur. Ancak Anadolu'nun kara ulaşımı hem yetersiz hem de güvensiz durumdadır.

⁶⁸ **İstiklâl Harbi'nde Bahriyemiz**, s.28-32

⁶⁹ "Anadolu Donanması"ndan amaç Kurtuluş Savaşı'na katılan donanmadır.

İstanbul-Eskişehir-Ankara tren yolunda henüz hâkimiyet sağlanamamıştır. Bu nedenlerden dolayı deniz taşımacılığı, Ankara Hükümeti için büyük bir gereksinim olarak ön plana çıkmıştır.

Kurtuluş Savaşı'nın ilk denizcilik çalışmaları, sivil halkın kıyı kentlerinden içerilere doğru kendi kendine başlattığı bu taşımacılık işleridir. Bu taşıma çalışmaları tamamen düzensiz, kontrolden uzak ama bir o kadar da basit ve iyi niyetli çalışmalar olmuştur. Anadolu kıyılarında başlatılan deniz taşımacılığı kısa süre içinde İtilaf Kuvvetlerinin de dikkatini çekmiştir. Anadolu kıyılarında giderek artan hırsızlık ve eşkıyalık olayları karşısında çözüm olarak küçük tonajlı savaş gemilerinin buralarda görevlendirilmesi düşünülmüştür.

Bununla ilgili olarak derhal gerekli düzenlemeler yapılmış ve Amiral Calthrope 08 Şubat 1919'da görevlendirme emrini vermiştir. Calthrope aynı gün Türk denizciliği açısından başka bir ağır karara daha imza atmış ve daha 1909 yılında kurulmuş ve o güne kadar halkın bağışlarıyla çalışmasını sürdürmüş olan "Donanma Cemiyeti"nin kapatılmasını istemiştir.⁷⁰ Calthrope'un emri gereği;

- Hızırreis gambotu ile 14 No.lu motorgambot İzmir Merkez Liman Reisliği emrine,
- Draç, Akhisar ve Yunus torpidobotları Marmara ve Ekinlik Adaları bölgesinde olacak şekilde Mudanya Liman Reisliği emrine,
- Aydınreis ve Preveze gambotları da Samsun Merkez Liman Reisliği emrine verilmiştir.⁷¹

Görevlendirme yapılan bu gemilerden Draç, Akhisar ve Yunus kömür ihtiyaçları ve arızaları nedeniyle fazlaca etkili olamamış ve 10 Eylül 1920'den itibaren geri çekilerek Haliç'e alınmışlardır.⁷²

İzmir'e ise görevlendirilen iki gemi dışında, bölgedeki mayınları temizlemesi amacıyla bir de Nusret mayın gemisi gönderilmiştir. Bu gemiler verilen göreve uygun olarak sırayla İzmir'e doğru yola çıkmışlardır.

⁷⁰ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Deniz Şehitlerimiz ve Kahraman Gemilerimiz (Aydınreis ve Preveze Gambotları)**, s. 15.

⁷¹ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 11 ; Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 24.

⁷² **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 12.

Bu dönemde İzmir’de Osmanlı Deniz Bakanlığı’na bağlı İzmir Komodorluğu ve Merkez Liman Reisliği bulunmaktadır.⁷³ Hızırreis gambotu bu komutanlığın emrine girmek üzere, 26 Mart 1919 günü Yüzbaşı Celal (Köprücü) komutanlığında İstanbul’dan hareket etmiş ve 29 Mart’ta İzmir’e varmıştır.

Gambotun üzerindeki üç adet 75 mm.lik top sökülüş, yalnızca iki adet 47 mm.lik top çalışır durumda bırakılmıştır. Hızırreis gambotu bundan sonraki günlerini bölgede gözetleme ve devriye yaparak geçirmiştir.

Bu arada Anadolu’da devam eden işgallere 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir şehri de eklenmiştir. İzmir’in işgal edildiği gün Hızırreis gambotu ve 14 No.lu motorgambot İzmir Limanı’nda mendirek⁷⁴ içinde demirlemiş durumdadır. Yunan askerlerinin sabah saatlerinde kıyıya çıkmasının hemen ardından başlayan ateşte Hızırreis isabet almıştır.⁷⁵ Açılan ateşle zor durumda kalan Hızırreis ve 14 No.lu motorgambotun yardımına mendirek içerisinde bulunan Adventure adlı İngiliz kruvazörü yetişmiş, Kruvazörün ikinci komutanının yönetimindeki bir İngiliz balıkçı gemisi bu iki gemiyi arkasına alarak mendirek dışına çıkartmıştır. Olayların yatışmasının ardından, dört gün sonra iki gemi tekrar mendirek içerisine alınmıştır.⁷⁶

İşgalden sonra Yunan kuvvetleri Hızırreis gambotu üzerindeki baskı ve denetimlerini giderek sıklaştırmış ve nihayet 23 Haziran 1920 günü, 200 kişilik bir Yunan birliği gemiye baskın yaparak Hızırreis’e el koymuştur. Bu baskında gemi mürettebatı da tutuklanarak götürülmüştür.

Bölgedeki mayınların temizlenmesi için görevlendirilen Nusret mayın gemisi ise 23 Nisan 1919 günü İstanbul’dan hareket etmiş ve 25 Nisan günü İzmir’e varmıştır.⁷⁷ Çanakkale Savaşı’nın kahraman gemisi Nusret 1919 yılının yaz aylarını bölgedeki mayınları temizlemekle geçirmiştir.

⁷³ Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi**, c. V, s. 39.

⁷⁴ Liman içerisindeki gemileri denizin durumundan korumak amacıyla inşa edilen suni set.

⁷⁵ Bazı kaynaklarda bu ateş sonucunda Hızırreis’te bulunan iki erin yaralandığı ya da şehit düştüğü yazmaktadır. Ancak Emrullah Nutku “**Denizden Sesler Geliyordu**, İstanbul, 1973, s. 5’de Üsteğmen Hasan Efendi tarafından tutulan gemi günlüğünün işgal gününe ait kayıtlarını verir. Günlükte böyle bir yaralanma olayından söz edilmemektedir. **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 15’de ise yaralanan iki erin 14 No.lu motorgambot personeli olduğu yazmaktadır.

⁷⁶ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 15.

⁷⁷ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 12’de varış tarihi 29 Nisan olarak verilmekte, s. 16’da ise geminin 25 Nisan’dan itibaren İzmir’de bulunduğu yazmaktadır.

04 Haziran günü yanında iki mayın çıkarma botu olduğu halde Saros Körfezi'ni temizlemek üzere Mondros'a hareket eden Nusret, bundan sonra 04 Temmuzdan 04 Ağustos tarihine kadar İzmir bölgesinde mayın temizliğiyle uğraşmıştır. 14 Ağustosta İstanbul'a dönen gemi burada kısa bir süre onarım görmüş, 12 Ekim-06 Kasım tarihleri arasında Çanakkale Boğazı dışındaki mayınları taramıştır. Nusret Gemisi bu tarihten Aralık 1919 sonuna kadar olan dönemde İzmir ve Foça bölgesinde çalışmalarına devam etmiştir.⁷⁸

Amiral Calthrope'un 08 Şubat 1919 tarihinde verdiği emirle Karadeniz'de görevlendirilen Aydınreis ve Preveze gambotları⁷⁹ ise, ateşkes koşullarına uygun olarak ağır topları söküldükten sonra, üzerlerinde sadece iki adet 47 mm.lik top ve 7,65 mm.lik mavzerleri bırakılarak 26 Şubat 1919 günü İstanbul'dan hareket etmiştir.

İki gemi 28 Şubat günü Samsun Merkez Liman Reisi Yarbay Halis Bey'in⁸⁰ emrine girmiş,⁸¹ yapılan düzenlemeye göre Aydınreis gemisi Trabzon Limanı'na, Preveze gemisi ise Sinop Limanı'na bağlı olarak göreve başlamıştır.

Osmanlı Silahlı Kuvvetleri'nin o dönemdeki yapılanmasına göre, Savaş Bakanlığı'na bağlı kara birlikleri aynı zamanda bölgelerinde bulunan deniz sahasından ve deniz birliklerinden de sorumludur. Bu nedenle görevleri boyunca Aydınreis Trabzon'da bulunan ve Erzurum'daki 15. Kolordu'ya bağlı olan 3. Fırka⁸² Komutanlığı emrinde, Preveze ise Samsun'da bulunan ve Sivas'taki 3. Kolordu'ya bağlı olan 15. Fırka Komutanlığı emrinde olarak çalışmıştır.⁸³

Bu gambotların başlıca sorunu, yakıt olarak kullandıkları kömürün azlığı ve kömür sağlanmasında yaşanan zorluklar olmuştur. Aynı günlerde 9. Ordu Müfettişi olarak bölgede görev yapan Mustafa Kemal de bu gemilerle yakından ilgilenmiştir.

⁷⁸ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 16 ; İ. S. Şahin, **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Bahriyesinin Deniz Harekât ve Faaliyetleri**, Yüksek Lisans Tezi, s. 18 ; Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 39.

⁷⁹ Dönemin savaş gücü en yüksek gemileri zırhlı ve kruvazörlerdir. Daha sonra torpido botlar ve korvetler gelir. Sözü edilen gambot ve mayın gemileri ise, savaş gücü en düşük olan gemilerdir.

⁸⁰ Erülken.

⁸¹ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 76.

⁸² Tümen.

⁸³ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Deniz Şehitlerimiz ve Kahraman Gemilerimiz (Aydınreis ve Preveze Gambotları)**, s. 76.

Örneğin 20 Mayıs günü Harbiye Nezareti'ne çektiği telgrafla gemiler için 500 ton kömür istemiş,⁸⁴ bu isteğe karşılık Giresun vapuruyla 13 Haziran günü 500 ton kömür gelmiş ve gemiler tekrar aktif duruma geçmiştir.

Ancak Temmuz ayında aynı sorun tekrar etmiş, bu kez ancak iki ay sonra, önce 08 Eylül'de Şam vapuruyla daha sonra 20 Eylül'de Giresun vapuruyla kömür getirilebilmiştir.⁸⁵ İlerleyen günlerde de bölgede görevli komutanların kömür isteği devam etmiştir.

1919 yılı boyunca Aydınreis ve Preveze gambotları Karadeniz'de olanaklar ölçüsünde etkin olmaya çalışmıştır. Bölgede asayiş sağlanması amacıyla yerli halka karşı gönderilen bu gemiler, bir süre sonra kendiliğinden ulusal mücadele saflarına geçmiş ve özellikle Rum çetelerine karşı yaz ayları boyunca baskınlar yapmıştır. 1920 yılı sonlarına doğru gambotların kontrolünü kaybettiğini artık iyice anlayan İtilaf Devletleri bundan sonra tüm gücüyle gemileri kurtarmak ve İstanbul'a geri getirebilmek için uğraşmıştır.

1919 yılının yaz aylarında Mustafa Kemal de Karadeniz'dedir. İzmir'in işgali ile başlayan direnişi örgütleyecek ve Türk milletinin liderliğini yapacak olan Mustafa Kemal için aktif mücadele Samsun'a çıktığı gün başlamıştır.

Ateşkes sonrası Osmanlı Ordusu'nun diğer tüm komutanları gibi İstanbul'a çağırılan Mustafa Kemal, İzmir'in işgalinden yalnızca dört gün sonra, 19 Mayıs 1919 günü 9. Ordu Müfettişi sıfatıyla Samsun'a ulaşmıştır. Bu andan itibaren de hızla Anadolu'nun içlerine doğru ilerleyen bir örgütlenme çalışması başlatmıştır. 22 Haziran 1919'da Amasya Genelgesi ile atılan ilk adımı, 23 Temmuz-05 Ağustos 1919'da Erzurum Kongresi ve 04-11 Eylül 1919'da Sivas Kongresi izlemiştir.

Aynı günlerde Anadolu'nun tüm kıyılarında işgaller yaşanmaktadır. İtilaf Devletleri öncelikli olarak İskenderun Körfezi'ni mayından temizlemiş ve 09 Kasım 1918 günü İngiliz ve Fransız birlikleri İskenderun'u işgal etmiştir. Akdeniz'de daha sonra Antalya ve Mersin de işgale uğramıştır.

⁸⁴ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 24.

⁸⁵ **a.g.e.**, s. 24, 25 ; **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 11, 12.

Karadeniz bölgesinde Fransızlar 08 Mart 1919 günü bir tabur askerle Zonguldak'a girmiş, aynı gün bir bölük kuvvetiyle de Ereğli'ye çıkmışlardır. Burada bulunan Fransız kuvvetleri ancak Haziran 1920'de bölgeden çıkartılabilmektedir. İngilizlerse Temmuz 1919'da Samsun ve Merzifon'a asker çıkartmış, burada üç ay kaldıktan sonra Ekim 1919'da bölgeyi terk etmişlerdir.

Marmara'nın neredeyse tamamı işgalden nasibini almıştır. İstanbul'un dışında İzmit ve bu şehrin kasabaları da İngiliz askerleri ile dolu vaziyettedir.

Ege'de durum daha kötüdür. İzmir'den başlayan Yunan işgali hızla Batı Anadolu'nun içlerine doğru ilerlemiştir. Yunan kuvvetleri Manisa ve Aydın gibi büyük şehirleri ele geçirmiş, İzmir Yunanlılarca işgal edilmeden hemen önce İtalyanlar Kuşadası ve Fethiye'ye asker çıkarmıştır. İlerleyen günlerde Marmaris, Bodrum, Dikili ve Ayvalık gibi önemli kasabalar da işgal altına düşmüştür.

Buna karşılık bölgede işgale karşı düzensiz de olsa Kuva-yı Milliye birlikleri oluşturulmuş ve direniş başlamıştır. Balıkesir ve Alaşehir gibi merkezlerde toplanan kongrelerle bu kuvvetler desteklenmiş ve işgale karşı çözümler aranmıştır.

Kurtuluş Savaşı'nın bundan sonraki dönemde en büyük sorunu, İstanbul Hükümeti'nce desteklenen iç ayaklanmalar ve bunların bastırılması olmuştur. Bu arada 1920 yılının başlarında açılan Güney Cephesi'nde de sert çatışmalar başlamıştır. 16 Mart 1920 günü İstanbul resmen işgal edilmiş, kısa bir süre sonra da İstanbul'da toplanan Meclis Padişah tarafından kapatılmıştır. Bunun üzerine 23 Nisan 1920'de Ankara'da Büyük Millet Meclisi toplanmıştır. Artık Anadolu'da resmi olarak kurulmuş ve bağımsızlık için savaş veren bir hükümet bulunmaktadır.

1920 yılının yaz aylarında, Yunanlılar o güne dek buldukları hatları geçerek ikinci kez saldırıya geçmiş, Edirne, Balıkesir, Uşak gibi önemli şehirler Yunan işgali altına düşmüştür. Henüz düzenli bir orduya sahip olmayan Anadolu Hükümeti bu ilerleyişe karşı koyamayıp geri çekilmiştir. Bu günlerde adeta her şey Ankara için kötüye gitmektedir.

Düzenli bir orduya sahip olmamanın dışında, Yunan saldırısına karşı koyulamamasının bir diğer nedeni de maddi olanaksızlıklardır. Ard arda girdiği savaşların sonunda Osmanlı İmparatorluğu ekonomik açıdan çökmüş ve geride adeta bir enkaz kalmıştır.

Böyle bir imparatorluğun mirasını devralan Kurtuluş Savaşı'nın önderleri bir yandan direnişi örgütlemek, bir yandan da mücadeleyi devam ettirebilmek için hemen kaynak arayışına girişmişlerdir.

Zamanla bu arayışta iki ikmal kanalı ön plana çıkmıştır. Bunlardan önem sırasına göre birincisi hiç kuşkusuz Türk halkının kendi olanaklarından, özellikle de İstanbul'dan sağladığı iç yardımlar; ikincisi ise ağırlıklı olarak Rusya'dan gelecek olan dış yardımlar olmuştur.

Birinci Bölüm

ÖRGÜTLENME DÖNEMİ (1919-1920 Yılları)

A. İlk Faaliyetler ve Rusya ile Başlatılan Temaslar

Dönemin koşulları değerlendirildiğinde Anadolu'da mücadele veren Mustafa Kemal ve arkadaşlarının yardım alabileceği tek dış kaynağın Bolşevik Rusya olduğu görülür.

Gerçi Kurtuluş Savaşı döneminde diğer devletlerden de çeşitli alımlar yapılmıştır. Örneğin savaş süresince Almanya'dan 3.000 adet piyade tüfeği, 1.500 ağır makineli tüfek, 1.335.000 piyade cephanesi, 10.000 takım elbise, 10.000 fotin alınır. Kurtuluş Savaşı'nın ileriki aşamalarında Fransızlardan da 1.000 tabanca, 10.000 piyade tüfeği, 10.000.000 piyade cephanesi, 100.000 el bombası ve 500 km. kablo alımı yapılır.⁸⁶ Bunların dışında bir de Hint Müslümanları tarafından yapılan para yardımı vardır. Ancak bu alımlar Rusya'dan gelen miktarla kıyaslandığında nispeten önemsiz kalır.

Savaş süresince Rusya'dan gelen yardımın genel toplamı şöyledir:⁸⁷

43.374 çeşitli piyade tüfeği; 120.901 sürgü kolu; 318 hafif makineli tüfek;

⁸⁶ Saime Yüceer, **Ulusal Mücadele Döneminde Türk Sovyet İlişkileri 1919-1923**, s. 241.

⁸⁷ Aynı yer. (Yazarın dipnotunda burada verilen bilgilerin "**Türk İstiklâl Harbi**, c. VII" adlı eserde çizelge 8'den alındığı belirtilmektedir. Anılan eserde rakamlar çizelge şeklinde verilmediği gibi, dipnotta sayfa da belirtilmediği için bilgilerin doğruluğu saptanamamıştır. Yazar tarafından verilen Rusya'dan gelen yardımla ilgili rakamların bir kısmı **Türk İstiklâl Harbi**, c. VII, s. 408'de mevcut olup yalnızca 18 Eylül 1921 ile 14 Haziran 1922 tarihleri arasında yapılan yardımı kapsamaktadır.)

81 çeşitli marka top; 13 bomba topu; 56.042 sandık piyade cephanesi; 159.043 adet topçu cephanesi; 200 adet, 123 sandık el bombası; 2 telsiz; 4.794 km. 311 kangal kablo; 19.359 adet gaz maskesi; 60 kılıç.

Rusya'nın malzeme yanında yaptığı bir de para yardımı vardır ki bu yardımın toplam miktarı 11 milyon altın ruble ve 100.000 lira değerinde külçe altındır.⁸⁸

Sovyet Rusya ile Anadolu Hükümeti'nin bu şekilde yakınlaşmasının pek çok nedeni vardır. Öncelikle Türkiye'nin savaşı kaybetmesi demek Türk topraklarında İngiltere güdümünde güçlü bir Yunanistan, bu gerçekleşmese bile bağımlı bir Türkiye demektir. Böyle bir ihtimal de Sovyet Rusya'nın Türk Boğazları üzerinden sıcak denizlere çıkma ülküsüne veda etmesi anlamına gelir.⁸⁹

Anadolu'yu işgal edenler Kafkasya'yı da işgal etmiştir. İngiltere yalnız burada değil, İran ve Afganistan'da da hâkimiyet kurarak Rusya'yı kuşatmış durumdadır. Sovyetler bu bölgede İngiliz destekli güçlü bir Ermenistan'a şiddetle karşıdır. Dolayısıyla Rusya'nın da Türkiye'nin de düşmanı ortaktır.⁹⁰ Sovyetlerin Türkiye'ye yardım etmesinin temel nedeni budur.

Sovyet düşüncesine göre esir ve yarı sömürge kitleler önce ulusal kurtuluş hareketini tamamlayacak, daha sonra kurulması tasarlanan Sovyet federasyonuna katılacaklardır. Bu nedenle bölgesel ulusal hareketler komünist olmasalar bile desteklenecektir.⁹¹

Rusya'da bulunan Türk-Müslüman halkların Bolşeviklere direnen General Denikin'in kuvvetlerine karşı koyması da Bolşevik hükümeti memnun etmektedir. Bu desteğe karşılık Anadolu'da Türklere yapılacak yardım hem Türkleri, hem de diğer Müslüman ülkeleri hiç kuşkusuz Rusya'ya yakınlaştıracaktır.⁹²

Diğer yandan Mustafa Kemal daha 05 Şubat 1920 tarihinde tüm kolordu ve eşiti komutanlıklara çektiği telgrafta yaptığı değerlendirmede:

⁸⁸ Saime Yüceer, **Ulusal Mücadele Döneminde Türk Sovyet İlişkileri**, s. 242 (Alptekin Müderisoğlu, **Kurtuluş Savaşının Mali Kaynakları**, s. 545'den alıntı).

⁸⁹ **a.g.e.**, s. 244.

⁹⁰ Namık Kemal Tepecik, **Ulusal Mücadelede İdari Çalışmalar İçerisinde Dış Yardımlar**, s. 73.

⁹¹ Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'de Siyasal Gelişmeler (1876-1938) Mütareke, Cumhuriyet ve Atatürk**, s. 75, 76.

⁹² Erol Mütercimler, **Kurtuluş Savaşına Denizden Gelen Destek**, s. 104.

“Türkiye’nin her taraftan kuşatıldığını, bu nedenle Kafkaslar bölgesinin açık tutulmasının hayati öneme haiz olduğunu, emperyalist ülkelerin bu bölgede nüfuz alanı kurmalarının mutlaka önlenmesi gerektiğini, bu hedefe uygun olarak Kafkasların kontrol altında tutulmasını, ancak mevcut imkân ve kabiliyetlerimiz ile bu başarılamiyorsa, Bolşevik Rusya’nın bu bölgede yerleşmesine yeşil ışık yakılmasını, işgal güçleri tarafından ülkemize karşı bölgede kesin bir set çekilmesi durumunda Türkiye’nin direnme olanağının tamamen ortadan kalkacağını” söylemektedir.⁹³

Görüldüğü gibi iki ülke arasındaki ilişki ancak koşulların zorlamasıyla oluşan ihtiyatlı bir birlikteliktir. İki ülke arasındaki ilk ilişki Mustafa Kemal’in Sivas Kongresi sonrası Halil Paşa’yı Moskova’ya göndermesiyle başlar. TBMM’nin açılmasından hemen sonra, 26 Nisan 1920’de Ankara’dan gönderilen mektupla Rusya ile daha sıkı temaslara sağlanması amaçlanır ve Kafkas ülkeleri hakkında taahhütlerde bulunulur. 11 Mayıs günü Dışişleri Bakanı Bekir Sami Bey başkanlığındaki bir heyet görüşmeler yapmak üzere Moskova’ya gönderilir. Bu heyette İktisat Vekili Yusuf Kemal Bey de⁹⁴ bulunmaktadır.

Ankara’nın mektubuna 03 Haziran tarihinde Sovyet Dışişleri Halk Komiseri⁹⁵ Çiçerin tarafından yanıt verilir. Cevap mektubu genel olarak Anadolu’nun bağımsızlığını tanınmasına karşın Kafkaslar ve Boğazlar hakkında hükümler taşımaktadır. Bu nedenle Türk tarafında fazlaca memnuniyet yaratmaz.

Mayıs ayında yola çıkan Türk heyeti uzun bir yolculuktan sonra ancak 19 Temmuz 1920 günü Moskova’ya ulaşır. Hemen başlatılan görüşmelerde sert tartışmalar ve görüş ayrılıkları yaşanır. Van ve Bitlis illerinin Ermenistan’a bırakılması isteği, görüşmeleri tıkanma noktasına götürür. Buna rağmen çalışmalar sürdürülür ve sonunda 24 Ağustos 1920 günü iki ülke arasında bir yardım anlaşması imzalanır. Bu anlaşma, Rusya’dan ulusal mücadele süresince gelecek olan yardımların yolunu resmi olarak açması açısından çok önemlidir. Nitekim bu anlaşma ile iki ülke arasındaki taşımacılığın esasları belirlenmiş ve hızla bir yardım köprüsü oluşturulmuştur.

⁹³ **İstiklâl Harbi’nde Bahriyemiz**, s. 37.

⁹⁴ Tengirşenk.

⁹⁵ Dışişleri Bakanı.

Bundan kısa bir süre sonra, Eylül ayında Türk kuvvetleri Doğu cephesinde saldırıya geçerek Ermeni kuvvetlerini yener. 03 Aralık günü iki ülke arasında Gümrü Antlaşması imzalanır. Bu sırada General Ali Fuat Cebesoy Moskova Büyükelçisi olarak atanır. Aralık ayında yola çıkan Ali Fuat Cebesoy, 19 Şubat 1921’de Moskova’ya ulaşır. Buna karşılık Sovyet elçilik heyeti de Ekim ayında Ankara’ya gelmiştir.

Cebesoy’un da katılımıyla başlayan görüşmeler sonucunda 16 Mart 1921 günü Sovyet Rusya ile Moskova Antlaşması imzalanacak ve bu antlaşma ile iki ülke hem birbirini tanıyacak hem de Rusya’dan gelen yardımlar düzenli ve kalıcı bir durum alacaktır.

B. İlk Örgütler

1. Umur-ı Bahriye Müdürlüğü

Rusya ile yapılan görüşmelerin yarattığı olumlu havayla, kısıtlı olanaklara rağmen denizlerde Kurtuluş Savaşı yavaş yavaş gelişmeye başlar. Özellikle malzeme nakli, küçük çaplı kaçırımlar ve kıyı bölgelerde çetelere karşı yapılan çalışmalar bu mücadelenin ilk adımları olarak kabul edilebilir.

Başlatılan çalışmaların askeri anlamda sorumlusu Karadeniz’de 3. Tümen Komutanlığı, Boğaz’ın iki yanında ise karargâhı Çanakkale’de bulunan 14. Kolordu Komutanlığı’dır.⁹⁶Ancak normal koşullar altında komutanlıkların kontrolünde olması gereken bu çalışmalarda zaman zaman çeşitli aksaklıklar yaşanmaktadır.

⁹⁶ **Türk İstiklâl Harbi, İdari Faaliyetler**, c. VII, s. 5.

Bir süre sonra özellikle Karadeniz’de, taşınan malların yerine ulaşmadığı ya da eksik ulaştığı, hatta Kurtuluş Savaşı’nda kullanılması amacıyla getirilen silahların Pontus çetelerine aktarıldığı olaylar saptanır.

Ortaya çıkan bu tür aksaklıkları gidermek üzere 10 Temmuz 1920 günü Ankara’da Umur-ı Bahriye Müdürlüğü kurulur. Müdürlüğün başlıca görevleri mevcut tüm liman örgütlerini yönetip yönlendirmek, deniz yoluyla yapılan ulaştırma çalışmalarını düzenlemek ve denizlerde verilen mücadeleyi bir düzene sokmaktır. Yönetim bakımından Ulusal Müdafaa Vekâleti’ne bağlı olan müdürlük harekât açısından Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisliği’ne⁹⁷ bağlıdır.

Müdürlüğün başına Güverte Kıdemli Yüzbaşı Ahmet Şevket Bey⁹⁸ getirilir. Şevket Bey’in emrine beş küçük rütbeli subay verilir ve bu altı kişilik ekip Ankara’da küçük bir binada göreve başlar.⁹⁹

Emrullah Nutku denizciler için Ankara’daki yaşamı şöyle anlatır:¹⁰⁰

“Meslek görevleri bakımından hayatlarını deniz kıyısında ve sahil şehirlerinde geçirmeye alışmış olan Bahriyeliler Ankara’da karaya vurmuş balık gibiydiler. O güne kadar kalpaklı ve apoletli kara subaylarını görmüş ve tanımış olan Ankara halkı da siyah ceket, çizmesiz pantolonlu kolları şeritli, başlarında fes veya kalpak yerine sırma şeritli bir başlık (serpuş) giyinen resmi şahısları yadırgamış, bunların subay olduklarını bile uzun süre anlayamamıştı. Anladıktan sonra da bunların karada ne işleri olduğunu sormaktan usanmamışlardı. Bu soruları gülümseyerek karşıladıkları halde bahriyeliler de deniz olmayan yerde yaşamının güçlüğü belli etmemeye çalışıyorlardı. Oysa deniz kıyısında olmayan bir şehrin, Ankara’nın başkent olmasından başka olayda değişiklik yoktu.”

⁹⁷ Genelkurmay Başkanlığı.

⁹⁸ Doruker.

⁹⁹ Müdürlüğün kaldığı ilk bina olarak Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı’nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi’nde ‘Cebeci’deki Mekteb-i Sultani; Erol Mütercimler, **Kurtuluş Savaşına Denizden Gelen Destek**,’de ‘Samanpazarı’nda kiralanmış küçük bir yapı’; Methi Bayar **“İstiklâl Savaşı’nda Türk Denizcileri”**nde ‘Taş Mektep adıyla bilinen binada, Ulusal Müdafaa Vekâleti’nin Muamelat-ı Zatiye Şubesi’nin bir odası’ tarif edilmektedir. Emrullah Nutku ise **Denizden Sesler Geliyordu** adlı kitabında müdürlüğün önce Ankara’da bir evdeyken, daha sonra Mekteb-i Sultani adındaki lise binasına taşındığını anlatır. Nutku’nun müdürlüğün bir personeli olması nedeniyle bu anlatım daha doğru görünmektedir.

¹⁰⁰ Emrullah Nutku, **Denizden Sesler Geliyordu**, s. 46.

Başlangıçta dört şubeden oluşan müdürlük deniz işlerinin yoğunluğu nedeniyle kısa sürede beş şube haline getirilir. Bu şubeler şunlardır:

- Muamelat-ı Zatiye¹⁰¹
- Harekât-ı Bahriye¹⁰²
- Levazım¹⁰³
- Limanlar ve Ticaret-i Bahriye
- Muhasebe İşleri
- Sıhhiye¹⁰⁴ şubesi

Umur-ı Bahriye Müdürlüğü'nde görev yapan ilk personelin isimleri ise şöyledir:¹⁰⁵

1. Umur-ı Bahriye Müdürü	: Ahmet Şevket Bey
2. Personel Şube Müdürü	: Hidayet (Bosut) Bey
3. Harekat Şube Müdürü	: Mahmut Sait (Halman) Bey
4. Levazım Şube Müdürü	: Emrullah (Nutku) Bey
5. Limanlar Şube Müdürü	: Mahmut Hayrettin (Kaliçun) Bey
6. Muhasebe Şube Müdürü	: Salih Salim Bey
7. Sağlık Şube Müdürü	: Tabip Albay Fuat Bey

Ulusal mücadele süresince merkezde çalışan bu subayların dışında müdürlüğe bağlı olarak daha pek çok subay görev yapmıştır. Bu subayların ayrıntılı listesi şu şekildedir:¹⁰⁶

- Albay	:	1 doktor albay,
- Yarbay	:	1 güverte, 2 makine sınıfı olmak üzere 3 yarbay,

¹⁰¹ Personel.

¹⁰² Harekât.

¹⁰³ Lojistik.

¹⁰⁴ Sağlık işleriyle ilgilenen bu şube 1920 yılı sonlarına doğru açılmıştır.

¹⁰⁵ Teşkilat yapısı ile ilgili bilgiler Methi Bayar, **İstiklâl Savaşı'nda Türk Denizcileri**, s. 23-26'dan alınmıştır. Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi**, c. V, s. 79'da Harekât Şube Müdürü olarak önce Yüzbaşı Necip'in atandığı, daha sonra bu kişinin yerine Mahmut Sait Bey'in müdür olduğunu yazar.

¹⁰⁶ İ. S. Şahin, **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Bahriyesinin Deniz Harekât ve Faaliyetleri**, Yüksek Lisans Tezi, s. 52 ; İstiklâl Harbi'nde görev yapan deniz subaylarının ayrıntılı isim listesi ve künyeleri için bk. Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 13-18 ; Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi**, c. V, s. 47-56 ; **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 238-240.

- Binbaşı : 12 güverte, 16 makine sınıfı olmak üzere 28 binbaşı,
- Önyüzbaşı : 54 güverte, 8 makine, 2 doktor, 1 inşaat mühendisi sınıfı olmak üzere 65 önyüzbaşı,
- Yüzbaşı : 42 güverte, 36 makine, 2 doktor sınıfı olmak üzere 80 yüzbaşı,
- Üsteğmen : 21 güverte, 3 makine sınıfı olmak üzere 24 üsteğmen,
- Teğmen : 30 güverte, 3 makine sınıfı olmak üzere 33 teğmen,
- Toplam : 234 subay.

Anadolu'da görev yapacak subayların seçimi, Ankara'nın isteğiyle İstanbul'da bulunan gizli grupların yaptığı çalışmalar sonunda belirlenir. Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcında İstanbul'dan Anadolu'ya yoğun bir subay geçişi olmuş, ancak zamanla kadroların dolması ve daha fazla subaya ihtiyaç duyulmaması nedeniyle Ankara Hükümeti bu geçişleri durdurmuştur. Merkeze bağlı subayların dışında sivil gemilerde, gizli teşkilatlarda ve hatta kara birliklerinde görev yapan pek çok deniz subayının olduğu da bilinmektedir. Karada görev yapan subayların bir kısmı, özellikle mühendis sınıfı denizciler askeri atölye ve fabrikalarda görev yaparken, bir kısmı da bizzat cephede görev almıştır.

2. Liman Reislikleri

1920 yılı başlarında Anadolu kıyılarının büyük bir kısmı İtilaf Devletleri'nin işgali altında iken, bazı yerler derhal yeni kurulan Büyük Millet Meclisi'ne bağlanmayı tercih etmiştir.

Bu dönemde işgal altında bulunan önemli kıyı ve limanlar şunlardır:

- Karadeniz’de : Şile ve Şile’nin batısındaki tüm bölgeler ve Karadeniz Boğazı.
- Marmara’da : İstanbul, İzmit, Karamürsel, Yalova, Darıca, Gemlik, Mudanya, Bandırma, Şarköy, Armutlu, Erdek, Biga, Çanakkale, Gelibolu, Tekirdağ ve Lâpseki.
- Ege ve Akdeniz’de : Edremit, Ayvalık, Dikili, Çandarlı, Foça, Urla, İzmir, Çeşme, Kuşadası, Marmaris, Fethiye, Bodrum, Antalya, Mersin ve İskenderun.

İtilaf Devletleri’nin fiilen işgali altında olan bu bölgeler dışında bir süre elinde tutup sonra çekilmek zorunda kaldığı ya da işgal etmese de askeri birlikler çıkartıp kontrol altında tuttuğu yerler de vardır. Örneğin Zonguldak ve Ereğli limanları iki taraf arasında birkaç kez el değiştirir.¹⁰⁷ Samsun ve Trabzon da aynı durumu yaşamış, ancak Ankara Hükümeti’ne bağlılığını hiç yitirmemiştir.

Yeni kurulan Umur-ı Bahriye Müdürlüğü ilk iş olarak, göreve devam eden Liman Reislikleri’nin İstanbul Hükümeti ve Bahriye Nezareti ile ilişkilerini keserek Ankara Hükümeti’nin emrine girmelerini ister.¹⁰⁸ Liman Reislikleri yıllardır tüm yetkileri üzerinde taşıyarak görev yapan kurumlar oldukları için, onların cevabı hayati önemdedir.

Müdürlüğün bu emrine Hopa’dan Şile civarındaki Kefken Adası’na kadar olan Karadeniz kıyıları ile Anamur dolaylarından Ege’deki Güllük (Küllük) Limanı’na kadar bütün Akdeniz kıyıları uyar. Böylece Ankara Hükümeti’nin hâkimiyet sınırları belirlenmiş olur.

Bu işin ardından müdürlük hâkimiyeti altındaki kıyıları bölgelere ayırarak görev ve sorumluluk alanlarını belirler. Buna göre:

Karadeniz sahilleri Samsun ve Zonguldak Limanları merkez kabul edilmek üzere iki bölgeye ayrılır.

¹⁰⁷ Şemsettin Bargut, **Birinci Dünya Harbinde ve Kurtuluş Savaşı’nda Türk Deniz Harekâtı (Seferberlikten Lozan’a)**, s.100.

¹⁰⁸ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 20 ; Methi Bayar, **İstiklâl Savaşı’nda Türk Denizcileri**, s. 33.

Samsun Merkez Liman Reisliği:

Sorumluluk alanı Rus sınırından İnebolu'nun batısındaki Meset Köyü'ne¹⁰⁹ kadardır.

Hopa, Pazar¹¹⁰, Çayeli¹¹¹, Rize, Of, Sürmene, Araklı, Trabzon, Polathane, Büyükliman, Görele, Tirebolu, Giresun, Ordu, Perşembe¹¹², Fatsa, Ünye, Terme, Gerze ve Sinop limanları bu Merkez Liman Reisliği'ne bağlıdır.¹¹³

Reis olarak önce Yarbay Halis Bey, daha sonra yardımcısı Sadık Bey atanır.¹¹⁴

Zonguldak Merkez Liman Reisliği:

Sorumluluk alanı Meset'den Kefken'e kadardır.

Cide, Kuruçeşme, Amasra, Bartın, Filyos, Kilimli, Kozlu, Ereğli, Alaplı, İncirli, Akçakoca¹¹⁵, Kefken, Ağva, Şile, Midye ve İğneada bu Merkez Liman Reisliği'ne bağlıdır.

Reisliğine Binbaşı Ali Bey atanır.¹¹⁶

Akdeniz kıyılarının Merkez Liman Reisliği başlangıçta Antalya'dır. Bu bölge İtalyan işgali altında olmasına rağmen, İtalyanların Kurtuluş Savaşı boyunca baskıdan uzak ve rahat bir tavır sergilemeleri nedeniyle Antalya'da büyük sıkıntılar çekilmez. Daha sonraki tarihlerde, Adana ve civarının Fransızlar tarafından boşaltılmasının ardından merkez reislik Mersin'e taşınır. Mersin Merkez Liman Reisliği 20 Ekim 1921 tarihinden sonra TBMM Hükümeti emrine girmiştir.

Antalya Merkez Liman Reisliği:

Sorumluluk sahası Antalya'dan Güllük'e kadar olan bölgedir.

¹⁰⁹ Bazı kaynaklarda adı Mesen ya da Mesenler olarak geçmektedir.

¹¹⁰ Atine.

¹¹¹ Napavri.

¹¹² Vona.

¹¹³ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 23, 24 ; İ. S. Şahin, **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Bahriyesinin Deniz Harekât ve Faaliyetleri**, Yüksek Lisans Tezi, s. 28.

¹¹⁴ Erol Mütercimler, **Kurtuluş Savaşına Denizden Gelen Destek**, s. 86.

¹¹⁵ Akçaşehir.

¹¹⁶ Aynı yer ; Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 21'de verilen bilgiye göre Merkez Liman Reisi olarak Yarbay Selahattin atanmıştır.

Antalya, Alanya, Anamur, Silifke, Ovacık, Yumurtalık, Finike, Kaş, Kalkan ve Fethiye bu Merkez Liman Reisliği'ne bağlıdır.¹¹⁷

Özellikle Karadeniz kıyılarında, liman reisliklerinin yanında pek çok gözetleme ve ihbar istasyonları kurulur. Bu istasyonların görevi düşman gemilerinin varlığını, cins ve sınıfını, sayısını, rota ve süratini tespit edip bildirmektir.¹¹⁸

İstasyonlar genellikle gündüzleri ve her türlü hava koşulunda çalışır. Gözetleme raporlarının zamanında ilgililere ulaştırılması hayati önemdedir. Bazı istasyonlar telgrafla liman reisliğine veya telgraf şebekesine bağlıdır. Bazılarında bu imkân, hatta bir dürbün bile yoktur.

Raporlar genellikle basit bir şifre ile bildirilir. Telgraf hattı bağlı bulunmayan istasyonlar raporlarını atla veya koşarak en yakın telgraf istasyonuna bildirmeye çalışır. Acil olarak gemilere ulaştırılması gereken haberler alınır sandalla, denizin durumuna bakılmaksızın, geminin yoluna çıkılarak, bu olanak bulunmazsa kıyıda gemilerin dikkatini çekmeye çalışarak duyurulur. Hatta yüzerek gemiye haber ulaştırılanlar dahi görülmüştür.¹¹⁹

Ulusal mücadelenin başladığı dönemde İstanbul ve İzmir'de de Merkez Liman Reislikleri bulunmaktadır. Ancak işgal nedeniyle bunların TBMM Hükümeti emrine girmeleri ancak mücadelenin son aşamasında mümkün olacaktır.

Böylece merkezde kurulan bir teşkilat ve Karadeniz'de görev yapan iki gemi (Aydınreis ve Preveze) ile Anadolu Donanması'nın temelleri atılmış olur. Bunu izleyen günlerde taşımacılık çalışmalarının yoğunlaşması ve çeşitlenmesi nedeniyle yeni kurumlara ihtiyaç duyulacak ve donanma buna bağlı olarak hızla gelişecektir.

¹¹⁷ Mersin'e bağlı olan işgal altındaki limanlar dahil edilmiştir.

¹¹⁸ Şemsettin Bargut, **Birinci Dünya Harbi'nde ve Kurtuluş Savaşı'nda Türk Deniz Harekâtı, (Seferberlikten Lozan'a)**, s. 101.

¹¹⁹ Aynı yer.

3. Samsun Bahriye Müfrezesi

Ulusal hükümetin merkez örgütünden sonra kurduğu ilk birlik Samsun Bahriye Müfrezesi'dir. Komutanlığın kuruluş amacı Anadolu'da hızla oluşturulan kurumların korunup kollanması, bu kurumların ihtiyaç duyacağı eratın yetiştirilmesi ve bölgede yaygınlaşan nakliyatın desteklenmesidir. Bu amaç doğrultusunda Milli Savunma Bakanlığı 21 Temmuz 1920 tarihinde 15. Tümen'e¹²⁰ gönderdiği bir emirle müfrezenin kurulmasını ister.

Müfrezenin gerektiğinde karada da görev yapacak olması nedeniyle, bu kuruma bugünkü Deniz Piyade Tugayı'nın ilk örneği olarak bakılabilir.

Tümen Komutanlığı'nın 38. Piyade Alayı'na bağlı olarak kurduğu birlikte, başlangıçta Preveze gambotundan gönderilen 3 subay görevlendirilir. Bunlar Güverte Önyüzbaşı İbrahim Münir Efendi, Makine Yüzbaşı Lütfi Efendi¹²¹ ve Teğmen Müfit Nihat (Tanca)'dır.

Bu üç subay, Temmuz ayında verilen emir gereği 05 Ağustos 1920 günü Ankara'dan yola çıkar ve Samsun'da müfrezeyi kurarlar.¹²² Bu üç subayın emrine Preveze Gambotu'nun 10 eri personel olarak verilir. Başlangıçta Samsun'un 2 kilometre batısında bulunan İlyas Köyü'ndeki askeri pavyonlara yerleşen müfreze, daha sonra 1 Ocak 1921'de Samsun'daki Fransız okuluna geçer.

Müfrezenin elinde silah olarak Preveze gambotundan sökülen iki adet 47 mm.lik top, 30 mavzer tüfeği, 4500 fişek ile Ankara'dan gönderilen dört adet

¹²⁰ Yazının gönderildiği birlik İ. S. Şahin, **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Bahriyesinin Deniz Harekât ve Faaliyetleri**, Yüksek Lisans Tezi, s. 29'da 15. Tümen, Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 48'de 10. Tümen, Erol Mütercimler, **Kurtuluş Savaşına Denizden Gelen Destek**, s. 89'da 20. Tümen, **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 22'de 10. Tümen olarak verilmiştir. Bu dönemde Samsun bölgesinden sorumlu birliğin 15. Tümen olması nedeniyle bu bilgi daha doğru gözükmektedir.

¹²¹ İ. S. Şahin, **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Bahriyesinin Deniz Harekât ve Faaliyetleri**, Yüksek Lisans Tezi, s. 29'da bu isim Tahir Efendi (**Harp Tarihi Vesikaları Dergisi**, Sayı 52, Haziran 1965, Belge 1192'den alıntı ile) olarak verilir. Emrullah Nutku, **Denizden Sesler Geliyordu**, s. 48'de ve Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 36'da ise bu kişinin adı Lütfi Efendi olarak geçer.

¹²² Emrullah Nutku, **Denizden Sesler Geliyordu**, s. 48 ; **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 21.

Belçika mavzeri, 600 fişek ve 297 top mermisi bulunmaktadır.¹²³ Preveze'den sökülen toplar, kamyon üzerine yerleştirilerek seyyar top bataryası haline getirilmiş durumdadır.

Samsun Bahriye Müfrezesi zaman içerisinde kuruluş amacı dışında kentin kıyı savunması, devriye, karakol ve Pontus çeteleriyle mücadele gibi görevler de yapar.

Müfrezenin temel görevlerinden birisi erat yetiştirmek olduğu halde, elinde hiçbir er bulunmamaktadır. Bu nedenle görevli personel, yetiştireceği eratı kendi bulmak zorunda kalır. Bu amaçla Yüzbaşı Lütfi doğu yönündeki, Teğmen Müfit ise batı yönündeki kentleri dolaşarak asker toplar.¹²⁴

Bu görevle ilgili Teğmen Müfit'e verilen emir şöyledir.¹²⁵

Samsun: 9 – Ağustos – 920

Bahriye Müfrezesi Mülazımsani Müfit Nihat Efendiye

1 – Berveçhi ati vazifenizi ifa için Gerze, Sinop, Ayancık, Ayandon, İnebolu, Cide, Amasra, Bartın, Zonguldak, Ereğli, Akçaşehir limanlarına hareket edeceksiniz.

2 – Bahriye Müfrezesi için Dersaadetten gerek firaren ve gerekse mezunen memleketlerine gelen efrad-ı bahriyeyi Samsuna sevkedeceksiniz.

3 – Sevahil ahalisinin şerefini temin edecek olan müfrezenin silah arkadaşlarına faik bir tarzda telbis ve idaresi ahzı amalimizdir.

4 – Gönüllü olarak her sinde bulunan arkadaşları kabul ederiz.

5 – Hayvanı olup süvari olarak kabulunu rica edenler bahriye müfrezesinin süvari bölüğünü teşkil edecektir.

6 – Elbisemizin şekli, kalpaktaki siyah şerit, kırmızı üstte ve yeşil altta olmak üzere iki renkli ve palet, siyah zemin üzerine yine kırmızı ve yeşil iki renkli şerit ile tefrik olunacak ve pantolon külot, elbise haki, getr siyah olacaktır.

¹²³ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 21, 22.

¹²⁴ Emrullah Nutku, **Denizden Sesler Geliyordu**, s. 48.

¹²⁵ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 37, 38 ; Belgenin günümüz Türkçesine çevrilmiş hali Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi**, Cilt 5, s. 90, 91'de mevcuttur.

7 – İltihak edecek efradın kendi silahlar ile gelmeleri mucibi memnuniyet olacağından kıt'adan infikaklerinde yine kendi silahlarile memleketlerine iade olunacaktır.

8 –Hükümeti hazıra ahalsinin teşebbüsata nisbetinde idamesi mevcudiyet edeceğinden her mahalle sevkedeceği efradın aile iaşesi, telbis ve sairesi için muaveneti naktiyede bulunmaları yine kendi hemşerilerinin müzayekalarına ve serbest icrayi vazifelerine hadim olacaktır.

9 – Gerek nakten ve gerekse malen (hayvanat, vesaiti nakliye gibi) vaki olacak muavenetler mucibi memnuniyet olacaktır.

10 – Fakat muvazzaftan maada yine bahriye müfrezesine merbut olmak üzere sivil elbiseli kendi hayvanat ve silahlarile mücehhez çete tasavvuru mevcut olduğundan bu suretle de iltihak edecekler mesruriyetle karşılanacaktır.

11 – Her ne suretle olursa olsun cemedilecek efrat, mahalli hükümet, liman riyasetleri ve Müdafaai Milliye cemiyetleri vasıtası ile en seri bir surette Samsun'a sevkedilecektir.

12 – Hükümet efradımızın iaşe ve telbisini deruhde etmiştir. Fakat gözü arkada kalmamak, ailesini düşünmemek koşulile vazife görebilmek için ahalinin muavenetleri nisbetinde müstefit olacakları da biıştıbahtır.

13 – 314 ve 315 li olup ahzı asker şubatınca cemedilmemiş olanların dahi iltihakı kabul olunur.

14 – Bilmecburiye dağlara firar etmiş olup müfrezemizde namuskarane bulunacak ve memleketin selâmetinden başka bir düşünce takip etmeyecek olanları kabul etmek ve himaye eylemek vazifemizdir.

15 – Harekatımızın tesrii ve teshili ve bilhassa vesaiti nakliyeden istifadeniz mahalli memurin ve Müdafaai Milliye cemiyetleri tarafından temin olunacaktır.

Bahriye Müfrezesi Komutanlığı

İbrahim Münir

Emirden de anlaşılacağı gibi büyük zorluklarla kurulan müfreze, Kurtuluş Savaşı'nın sonlarına doğru 22 Temmuz 1922 tarihinde Amasra Bahriye Komutanlığı emrine gireceği döneme kadar, 1026 deniz erini yetiştirerek mücadeleye büyük katkıda bulunur.¹²⁶

11 Aralık 1920 tarihinde Yüzbaşı İbrahim Münir Efendi'nin Trabzon'a atanmasının ardından Binbaşı Hayrettin Bey müfreze komutanlığına getirilir. Samsun Müfrezesi Kurtuluş Savaşı'nın ilerleyen günlerinde Hayrettin Bey'in komutası altında bulunan toplam 19 subay, 2 gedikli subay ve 300 eriyle Rum çetelerine karşı otuz büyük operasyon gerçekleştirecektir.¹²⁷

C. Rusya'dan Taşımının Başlaması ve Trabzon'daki Örgüt

1920 yılının sonbaharında Rusya ile ikili ilişkiler bir düzene sokulmuş ve Rusya'dan silah, cephane ve her türlü malzemenin taşınmasına başlanmıştır. Yapılan anlaşmalara göre bu malzemeler Rusya'nın Tuapse ve Novrosiski limanlarından alınıp Trabzon'a getirilecek, buradan da Anadolu'ya dağıtımı yapılacaktır.

Bu anlaşma uyarınca Lazistan¹²⁸ milletvekili Osman Bey Tuapse'de konsolos olarak görevlendirilir. O'nun teslim aldığı malzemenin korunması ve gönderilmesi görevi ise "Esliha(Silahlar) Komisyonu" üyesi Güverte Binbaşı Ahmet Rasim Bey'e verilir. Novrosiski'de de bir Kıdemli Deniz Subaylığı kurularak buraya Güverte Önyüzbaşı Mahmut Sait (Hamran) Bey gönderilir.

Rusya'dan getirilen malzemenin yerine ulaştırılmasında sorumluluk Trabzon'da bulunan 3. Kafkas Tümeni'ne aittir. Tümen Komutanı Albay Şükrü Bey'in 23 Eylül 1920 tarihli gizli emriyle, Ambarlar Müdürü Binbaşı Fahri Bey başkanlığında bir "Tesellüm Komisyonu" kurulur. Bu komisyon gelen silah ve

¹²⁶ **İstiklâl Harbi'nde Bahriyemiz**, s. 56.

¹²⁷ Aynı yer.

¹²⁸ Bugünkü Rize şehri.

cephaneyi hızla teslim alıp, gece yarısı Değirmendere'deki ambara yerleştirecektir.¹²⁹ Gönderme işlerini düzenlemesi için de Aydınreis gambotunun Trabzon'da kalan II. Komutanı Önyüzbaşı Cemal görevlendirilir.¹³⁰

Bu örgütlenme yapısına göre başlatılan ilk taşımalar çoğunlukla sivil teknelerle yapılır. Tuapse'den Trabzon'a indirilen malzemeler burada bekletilmeksizin daha geride bulunan Maçka'daki ambarlara taşınır. Ancak kısa süre sonra bu şekilde çok vakit kaybedildiği görülür. Bunun üzerine bu uygulamadan vazgeçilerek, malzemenin eldeki tüm imkânlar kullanılarak derhal deniz yoluyla İnebolu'ya gönderilmesine karar verilir.

Başlangıç devresinde yapılan nakliyatın ayrıntılı dökümü şöyledir:¹³¹

- 22 Eylül 1920 tarihinde bir motorla 184 adet tüfek, 192 kasatura ve 422 sandık cephaneye,
- 25 Eylül 1920 tarihinde Salih Efendi'nin Hayrettin motoruyla 315 adet tüfek, 315 kasatura ve 299 sandık cephaneye,
- 27 Eylül 1920 tarihinde Şükran motoruyla 191 adet tüfek, 191 kasatura ve 59 sandık cephaneye,
- 01 Ekim 1920 tarihinde Harun Kaptan'ın Yıldız motoruyla 205 adet tüfek, 205 kasatura ve 30 sandık cephaneye,
- 04 Ekim 1920 tarihinde Nazım Kaptan'ın Mebruke motoruyla 858 adet tüfek, 1108 kasatura ve 727 sandık cephaneye.

Rusya'dan yapılan ilk taşımayla ilgili diğer bir bilgi de şu şekildedir:¹³²

Birinci parti olarak 21 Eylül'den 15 Ekim'e kadar toplam 2815 adet İngiliz tüfeği ile 1885 sandık İngiliz piyade cephanesi Trabzon'a yollanır. 500 adet İngiliz piyade tüfeği ile 250 sandık İngiliz piyade cephanesi de Giresun Alayı için Topal Osman'a verilmiştir.

¹²⁹ Emrullah Nutku, **Denizden Sesler Geliyordu**, İstanbul, 1973, s. 36 ; Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 32.

¹³⁰ Emrullah Nutku, **a.g.e.** s. 37; Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 33.

¹³¹ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 35 ; Emrullah Nutku, "*İlk Deniz Nakliyatı*" **Yakın Tarihimiz**, Cilt 2, Sayı 19, Temmuz 1962, s. 186.

¹³² **Türk İstiklâl Harbi**, c. VII, s. 114.

02 Kasım 1920 günü ikinci parti olarak Rostov'dan 32 vagon silah ve cephaneye 8 adet 7.5'luk İngiliz sahra topu gelir.

Ancak daha önce belirtildiği gibi, sivil halka dayalı bu taşımacılık işinde kısa süre içinde aksaklıklar baş gösterir. Taşıma sırasında Rusya'dan ucuz olan gazı getirip Trabzon'da yüksek fiyata satanlara, silah kaçakçılığına başlayanlara rastlanır.¹³³ Yaşanan bu sıkıntıları önlemek için yeni bir düzenleme ihtiyacı doğar.

Trabzon'da Rusya'dan yapılan ulaştırmayı düzenlemek ve idare etmek için kurulan ilk örgüt Trabzon Kaçakçılık Müfrezesi olur. 21 Eylül 1920 tarihinde kurulan bu birlik 26 Ekim 1920 tarihinde Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Müfrezesi adını almış ve başına Binbaşı Nazmi Bey getirilmiştir.¹³⁴

Bu yapılanma sonrası sivil motorlarla yapılan taşımacılık bir düzene girer ve getirilen malzemede büyük artış olur. 29 Ocak 1921 tarihinden 21 Aralık 1921 tarihine kadar yapılan sivil nakliyat şöyledir:¹³⁵

- 23 Kasım 1921 tarihinde Tiran Motoru kaptanı Hacı Ahmet Efendi İnebolu'ya 500 sandık kısa İngiliz tüfeği ile 500 sandık kısa tüfeğe ait kasatura,
- 27 Kasım 1921 tarihinde Hûda motoru kaptanı İhsan Efendi İnebolu'ya 302 sandık uzun İngiliz tüfeği, 302 sandık uzun tüfeğe ait kasatura, 296 sandık kısa tüfeğe ait kasatura,
- 21 Aralık 1921 tarihinde de Turgut motoruyla Ahmet Kaptan İnebolu'ya 1150 sandık kısa İngiliz tüfeği ile bu tüfeğe ait 1150 sandık kasaturası, 93 sandık Avusturya tüfeği,
- Midilli motoruyla İnebolu'ya 1 sandık uzun İngiliz tüfeğine ait kasatura, 113 sandık kısa İngiliz tüfeğine ait kasatura, 2 sandık sivri cins kasatura,
- Mumhane Ambarı'nda Üsteğmen İbrahim Efendi'ye teslim edilmek üzere 564 sandık kısa İngiliz tüfeği ile bu tüfeğe ait 576 sandık kasatura,

¹³³ Sabahattin Özel, **Ulusal Mücadelede Trabzon**, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1988, s. 315.

¹³⁴ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 23.

¹³⁵ İ. S. Şahin, **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Bahriyesinin Deniz Harekât ve Faaliyetleri**, Yüksek Lisans Tezi, s. 32, 33 (ATASE Arşivi, Arşiv No. 1/107, Dol. 362, Dos. 1, Göz 3, Kls. 81'den alıntı).

- 29 Ocak 1921 tarihinde Selâmet motoruyla İnebolu'ya 302 sandık uzun İngiliz tüfeği, 2510 sandık kısa İngiliz tüfeği, 93 sandık Avusturya tüfeği, 302 sandık uzun İngiliz tüfeğine ait kasatura, 2645 sandık kısa İngiliz tüfeğine ait kasatura, 2 sandık sivri cins kasatura,
- Bahr-i Cedid motoruyla İnebolu'ya 137 sandık uzun İngiliz tüfeği ile 60 sandık İngiliz tüfeği,
- Üsteğmen İbrahim Efendi'yle İnebolu'ya 500 sandık Avusturya tüfeği,
- Giresun vapuruyla Samsun'a 437 sandık uzun İngiliz tüfeği ile bu tüfeğe ait 437 sandık kasatura.

D. İlk El Koymalar

1920 yılının sonbaharıyla birlikte Anadolu Donanması hızlı bir örgütlenme çalışmasına girişmiştir. Bu çalışmalardan birisi de çeşitli yollarla donanmaya katılan yeni gemilerle ilgilenmektir. İhtiyaç duyulan bu gemilerden bazıları İstanbul'dan kaçarak gönüllü olarak Anadolu Donanması'na katılmakta, bazıları sahipleri tarafından başışlanmakta, bazılarıysa zorla el konulmaktadır. 1920 yılı sonuna kadar Anadolu Donanması'na katılan gemiler şunlardır:

Arslan Motoru: Rum çetelerine ait 20 tonluk, 5 mil süratinde küçük bir teknedir. Rusya'dan getirdiği malzemeyi Çarşamba sahillerine çıkartırken 28 Haziran 1920'de Preveze gambotu tarafından yakalanır. 04 Temmuz 1920'de komutanlığına Üsteğmen Sadettin Suphi getirilerek çalışmalarına başlar.¹³⁶

Mebruke Motoru: Sivil şahıslara ait 90 tonluk, 5 mil süratinde bir teknedir. 06 Eylül 1920 tarihinde Ereğli Liman Başkanlığı tarafından el konulur. 17 Ekim 1920'de komutanlığına Üsteğmen Yusuf Kenan Ali getirilerek görevine başlar.¹³⁷

¹³⁶ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 53.

¹³⁷ Aynı yer.

Fulya Motoru: 28 Haziran 1920 tarihinde Topal Osman'ın da yardımlarıyla ele geçirilmiş bir Yunan motorudur. Savaş süresince Topal Osman ve çetesince kullanılmıştır.¹³⁸

30 Ekim 1920'de Ereğli'de demirli Dafni adlı Yunan vapuruna el konulur. Türk personelle Trabzon'a gitmek üzere yola çıkan gemi şiddetli fırtına nedeniyle Ereğli'ye geri döner. 04 Kasım günü burada bulunan Fransız torpidobotu tarafından ele geçirilen gemi Yunanlılara teslim edilir.¹³⁹

Rüsumat No. 4: Osmanlı Gümrük İdaresi'ne ait 85 tonluk, 6 mil süratindeki bu stimli¹⁴⁰ gemi Karadeniz'deki kaçakçılığa engel olması amacıyla İstanbul Hükümeti tarafından görevlendirilmiş, ancak 10 Haziran 1920 tarihinde kendi isteği ile ulusal hükümetin emrine girmiştir. Yapım tarihi o zaman dahi bilinmeyen bu geminin elli yıllık olduğu tahmin edilir. Teknenin fırtınalı havalarda sürekli delinen gövdesi tamir için çimentoyle kapatılır. Rüsumat'ın gövdesinde o kadar çok delik açılmıştır ki, içinden bakıldığında geminin çimentodan yapıldığı sanılır.¹⁴¹ Bu gemiye 19 Aralık 1920 günü askeri personel yerleştirilmiş ve gemi komutanlığına Yüzbaşı İhsan Bey getirilmiştir.

Gazal Römorkörü: Eski adı Samsam olan bu römorkör 45 tonluk, 8 mil süratinde bir kurtarma gemisidir. Yedeğinde bulunan 200 tonluk Dâna adlı yelkenliyle beraber 6 Eylül 1920 tarihinde Ereğli Limanı'nda el konulmuştur. Geminin komutanlığına Yüzbaşı Adil (Develilioğlu) Bey getirilir.¹⁴²

Şahin Vapuru: 6 Kasım 1920 tarihinde Karadeniz Ereğli'de el konulur. 1300 tonluk vapurun yük kapasitesi 850 ton, sürati ise 7 mildir. Abranosyan adlı sivil taşımacılık şirketine ait olan gemi, el konulduğunda 25 yaşındadır. Diğer gemilere göre daha yeni olmasına rağmen gemi çok kötü durumdadır ve acil bakım ve onarıma ihtiyacı vardır. Bu nedenle kısa bir süre sonra onarım için Rusya'ya gönderilecektir.

¹³⁸ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 53.

¹³⁹ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 18.

¹⁴⁰ Buharla çalışan.

¹⁴¹ Emrullah Nutku, **Denizden Sesler Geliyordu**, s. 157.

¹⁴² **İstiklâl Harbi'nde Bahriyemiz**, s. 109.

E. Karadeniz’de Taşımacılığın Yapılış Şekli

1920 yılı sonlarında Rusya’dan yapılan taşımacılığın ağır yükünü Rüsumat No. 4 ve Gazal gemileri çeker. İlk seyrinde Tuapse’den taşıdığı malzemeyi 20 Ekim günü Trabzon’a ulaştıran Gazal römorkörü, bu seyrinde 564 Alman mavzeri, 494 sandık cephane ve 586 kasatura taşımıştır.

Rüsumat No.4 ise 04 Kasım tarihindeki ilk seferinde 632 mavzer, 1180 sandık cephane ve 615 kasatura getirmiş, 01 Aralık tarihli ikinci seferinde ise Tuapse’den Trabzon’a 438 tüfek, 412 sandık cephane ve 378 kasatura taşımıştır.¹⁴³

Trabzon’a kadar bahsedilen gemilerle taşınan malzemeler burada depolanıp sınıflandırılır. Daha sonra küçük taka ve sandallara dağıtılan yük buradan İnebolu, Ereğli ve Akçaşehir (Akçakoca) yönüne yollanır. Bu küçük tekneler güvenlik gereği gece ve kıyıya yakın bir şekilde seyrederek Tehlikeye düşen ya da yakalanacağını anlayan tekne ya yükünü denize boşaltır, ya da hızla kıyıya yönelip çarpar ve kendini batırır. Bu iş için kullanılan sivil teknelere, komutanlık tarafından bir güvenlik önlemi olarak subay ve silahlı erler konulur. Örnek olması bakımından bu şekilde bir görev alan Üsteğmen Müfit Nihat’a verilen emir buraya alınmıştır:¹⁴⁴

Trabzon Liman Reisliği

Trabzon

Umumi:645

21.12.1920

Hususi: 198

Turgut Motoru’nda Görevli Üsteğmen Müfit Nihat Efendi’ye

1) Trabzon’dan İnebolu’ya yapılacak taşımada bulunmak üzere Rizeli Ahmet Efendi’nin sahip olduğu Turgut Motoru’nda görevlendirildiniz.

¹⁴³ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 35 ; Emrullah Nutku, “*İlk Deniz Nakliyatı*” **Yakın Tarihimiz**, Cilt 2, Sayı 19, Temmuz 1962, s. 187.

¹⁴⁴ Asıl belge: Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 41 ve **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 207, 208 ; Belgenin günümüz Türkçesine çevrilmiş hali: Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi**, Cilt 5, s. 95, 96 ve Erol Mütercimler, **Bu Vatan Böyle Kurtuldu**, s. 287, 288.

2) Aşağıda anlatılacak görevleri yapabilmek için güvendiğiniz iki askeri yanınıza alacak ve beraber götüreceksiniz.

3) Göreviniz, Turgut Motoru'na İnebolu'ya götürülmek üzere Trabzon Limanı'ndan yüklenen 42703 kilo koşumun seyir esnasında hiçbir şekilde zarar ve ziyan görmemesini sağlamak, göreviniz sona erdiğinde birliğinize geri dönmektir.

4) Size verilecek olan Aydınreis gambotundan bir eri Samsun'a vardığınızda Samsun Müfreze Komutanlığı'na teslim edecek ve adı geçen komutanlıktan teslim senedi alacaksınız.

5) Askeri taşımacılık yapan gemi ve teknelere yardım etmek üzere Tirebolu, Giresun, Perşembe, Samsun, Sinop, Ayancık ve İnebolu'da yardım istasyonları kurulmuş olduğundan gereksinmelerinizi sağlamak için bu istasyonlara başvurabilirsiniz.

6) Uğradığınız limanlarda, Liman Başkanı'na yolunuzda düşman olup olmadığını soracak ve alacağınız bilgilere göre yolunuza devam edeceksiniz.

7) Uğradığınız limanlarda yabancı savaş gemileri tarafından kontrol edilme olasılığı belirirse yükünüzü emin bir yere boşaltacak, boşaltmaya zaman kalmazsa sığ suda geminizi batıracaksınız. Tehlikenin geçmesinin ardından geminin tekrar yüzdürülüp harekete hazır duruma getirilmesinden sonra yolunuza devam edeceksiniz.

8) Seyirde düşman gemilerine rastlayıp da onlar tarafından kontrol edilme olasılığı belirirse yükünüzü denize atacak, buna vakit yoksa gemiyi terk edip filikalarla karaya çıkacaksınız.

9) Limanlara varışınızı liman başkanları şifresiyle Trabzon Liman Reisliği adresine bildireceksiniz. Bunun gibi limandan hareket gün ve saatini de aynı adrese şifreli olarak bildireceksiniz.

10) Aldığımız görevde başarı sağlarsanız ödüllendirileceksiniz, aksi takdirde cezalandırılacaksınız.

Trabzon Liman Reisi ve Nakliyat-ı Bahriye Müfrezesi Komutanı

Korvet Kaptanı (Binbaşı) Nazmi

Bu tarihte Trabzon'da taşıma işinde kullanılan başka küçük gemiler de bulunmaktadır, fakat bunlar mücadelenin kaderini etkileyecek önemde çalışmalarda bulunmamışlardır.

F. Aydınreis, Preveze ve Şahin'in Rusya'ya Gönderilmeleri

Kurtuluş Savaşı'nın Türk kıyılarında belki de en hareketli dönemi olan 1920 yılının Eylül ayında yaşanan bir başka önemli gelişme de, mücadeleye ilk katılan gemiler olan Aydınreis ve Preveze gambotlarının İstanbul Hükümeti'nden kaçırılmak amacıyla Rusya'ya gönderilmesidir.

İstanbul Hükümeti, asayişini sağlaması amacıyla Karadeniz'e gönderdiği iki geminin bu amaca uygun hiçbir çalışmada bulunmayıp aksine hareketler yaptığını görünce, gemileri İstanbul'a geri getirebilmek için girişimlere başlar. Daha 1920 yılının Ocak ayında başlayan bu girişimler, ilk başlarda gemilerin arıza yapması ve yakıtsızlık gibi özürlerle savuşturulur.¹⁴⁵ Ancak zamanla baskılar artar ve Ulusal Hükümet gambotları kurtarmak için başka bir çözüm bulmak zorunda kalır.

Temmuz 1920'de gemilerin bir süre Rus limanlarında barındırılması için girişimlere başlanır. Bu arada her ihtimale karşı gemilerin batırılması veya Bartın Limanı'nda gemilerin saklanması için çalışmalar yapılır. Bu amaçla Preveze Bartın'a gelir, fakat Bartın Çayı'na sığmaz.¹⁴⁶

Bu tedbirlerin işe yaramaması üzerine Eylül ayında Ulusal Hükümet iki gemiye Novrosiski Limanı'na hareket etmeleri emrini verir. Emri alan gemilerde hızla hazırlıklar başlar.

¹⁴⁵ Emrullah Nutku, **Denizden Sesler Geliyordu**, İstanbul, 1973, s. 31-35.

¹⁴⁶ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 70 ; **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 19.

Seyir subayları emrine verilen gemilerdeki personel sayısı azaltılır,¹⁴⁷ fazlalık tüm malzemeler sökülür ve yolculuk için yalnız iki günlük kumanya hazırlanır. Aydınreis'in personeli Trabzon Kaçakçı Müfrezesi emrine, Preveze'nin personeli ise Samsun Bahriye Müfrezesi emrine geçici olarak verilir.

15 Eylül günü seyir subayı Üsteğmen Mithat (Işın) emrinde hareket eden Aydınreis ertesi sabah Batum açıklarında rastladığı bir Yunan motoruna el koyar. Bu 120 tonluk, 6 mil süratli bir teknedir. Tekneyi geri götüremeyeceğini anlayan Aydınreis yedeğine alarak Novrosiski'ye götürmeye karar verir. Daha sonra buradan Trabzon'a gönderilen tekne, **Ayyıldız** adı verilerek Anadolu Donanması'na katılır.

Ayyıldız motoru el konulmasından üç ay sonra, 13 Aralık 1920'de Rize açıklarında Samolet adlı bir Yunan teknesini ele geçirecek, 60 tonluk bu tekne de **Selâmet** adı verilerek donanmaya katılacaktır.¹⁴⁸

19 Eylül günü seyrini tamamlayarak Novrosiski'ye ulaşan Aydınreis'in ardından, 11 Ekim günü Yüzbaşı Mustafa emrinde Samsun'dan yola çıkan Preveze gemisi de 13 Ekim günü Novrosiski'ye ulaşır. Ancak burada Türk gemileri beklenmedik bir gelişmeyle karşılaşır. Daha önceki görüşmelerde dostça konuşan ve yardımcı olan Ruslar, limana gelen Türk gemilerine el koyarak kendi bayraklarını çeker. Hatta Ruslar bu meseleyi o kadar önemser ki, bayrak çekme işini binden fazla askerin ve on bin kişilik halktan bir grubun katıldığı bir törenle yaparlar.¹⁴⁹ Ayrıca gambotları Rusya'ya götüren personeli de kısa süre içinde geri gönderirler.

Rusya'ya gönderilen bu iki gemiye Aralık ayında Şahin Gemisi de katılır. Abranusyan Şirketi'ne ait olan bu gemiye, 6 Kasım 1920 günü sahibinin ölmesi üzerine Ereğli Limanı'nda el konulur. 1300 tonluk, 7-8 mil süratindeki bu gemiye Önyüzbaşı Emin Cevat (Orman) komutan olarak atanır.¹⁵⁰ İstanbul Hükümeti'nin baskıları artınca bu gemi de Aralık ayı içerisinde Rusya'ya gönderilir.

¹⁴⁷ Aydınreis'in komutanı Şevket Bey ve II. komutanı Cemal Bey Trabzon'da bırakılmış, seyir subayı Mithat Bey, Başçarkçı Rifat Bey, II. Çarkçı Zühtü Bey, III. Çarkçı Süleyman Bey seyre katılmıştır. Preveze komutanı Hayrettin Bey ve II. Komutanı Fehmi Raşit Bey de Samsun'da bırakılmıştır.

¹⁴⁸ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 54.

¹⁴⁹ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 19.

¹⁵⁰ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 50.

1921 yılı başlarında oluşan askeri durum ve her türlü deniz taşımacılığına olan ihtiyaç gambotların geri çağırılması zorunluluğunu doğurur. Bu konuyla ilgili olarak 05 Aralık 1920 günü Ulusal Müdafaa Vekâleti, Hariciye Vekâleti'ne başvurarak gambotların geri verilmesi için girişimde bulunulmasını talep eder.

07 Aralık günü Hariciye Vekâleti Ulusal Müdafaa Vekâleti'ne yanıt olarak şu yazıyı gönderir:¹⁵¹

Umur-ı Hariciye Vekâleti

897/509

Müdafaa-i Umum Vekâlet-i Celilesi'ne

5.12.1920 tarih, 1081 ve 1110 numarayla varid olan tezkire-i vekâlet penahiler cevabıdır.

Novrosiski'de bulunan Aydınreis ve Preveze gambotlarını Trabzon tarikiyle Novrosiski'ye sevk olunacak Türk mürettebatına bir an evvel teslimi zımında Şark Cephesi Kumandanlığı vasıtasıyla yoldaş Medivani'ye ve Ankara Rus Sefareti'ne tebligat-ı lazimedede bulunulduğunu arz eylerim efendim. 7.12.1920

Hariciye Vekili

İmza

Ancak Rus Hükümeti Ankara'nın gambotların geri gönderilmesi için yaptığı isteğe başlangıçta olumlu bir yanıt vermez, işi mümkün olduğunca ağırdan alır. Sonunda geri vermeyi kabul ettiğinde de Ankara'dan gemilerin yakacağı kömürü ve gemileri teslim alacak personeli Tuapse'ye göndermelerini ister.

Bununla ilgili yazışma 3. Kafkas Tümeni Komutanı tarafından yapılır:¹⁵²

¹⁵¹ İ. S. Şahin, **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Bahriyesinin Deniz Harekât ve Faaliyetleri**, Yüksek Lisans Tezi, s. 35, 36 (ATASE Arşivi, Arşiv No.1/101, Dol. 362, Göz 2, Kls. 62, Dos. 4, Fih. 1'den alıntı).

¹⁵² İ. S. Şahin, **a.g.e.**, s. 36 (ATASE Arşivi, Arşiv No. 1/107, Dol. 362, Göz 3, Dos. 10, Kls. 82, Fih. 4/5'den alıntı).

Üçüncü Kafkas Fırkası Kumandanlığı

Erkân-ı Harbiyesi

Trabzon

Adet: 1570/2250

2.4.1921

Müfreze-i Bahriye Kumandanlığı'na

Aydınreis ve Preveze gambotlarını Ruslar teslim edeceklerinden yakacakları kömür ile mürettebatının Tuapse'ye i'zamu, Şahin Vapurunu'nun tamiratının hitam bulmadığını, Tuapse Şehbendirliği'nden bildirilmektedir. Mezkur mürettebatla icab eden kömürün sevki için ihzaratta bulunarak neticenin Fırka'ya iş'arını rica ederim.

Trabzon Liman Riyaseti'ne 2.4.1921, 1/1570 numara ile yazılmıştır.

Üçüncü Kafkas Fırkası Kumandanı

İmza

Bu yazıda tamirde olduğu bildirilmesine rağmen Ruslar önce Şahin gemisini geri gönderirler. Şahin gemisi 24 Nisan 1921 günü üzerinde 20 adet 120 mm.lik top ve 405 sandık piyade cephanesi yüklü olarak geri döner.

Şahin son derece iyi bakılmış ve tamir edilmiş olmasına karşın gambotlar teslim sırasında çok kötü durumdadır. 10 Mayıs 1921 tarihinde Tuapse Limanı'na gelen gambotları almak için, Rüsumat No.4 ve Selâmet motoruyla kömür ve personel gönderilir.

Ancak Ruslar geri vermeden önce gemilerin silah ve cihazlarını sökmüş, cephanelerini boşaltmış ve bu malzemelere el koymuştur. Tüm çabalara rağmen bu eksiklerin tamamlanması yolundaki istekler Ruslar tarafından yerine getirilmez.

Sonunda 25 Mayıs 1921 günü gambotlar soyulmuş ve tahrip edilmiş bir durumda Trabzon'a ulaşır. Bu konuyla ilgili olarak Milli Savunma Bakanlığı'nın Genelkurmay Başkanlığı'na yazdığı bilgi yazısı şu şekildedir:¹⁵³

¹⁵³ İ. S. Şahin, **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Bahriyesinin Deniz Harekât ve Faaliyetleri**, Yüksek Lisans Tezi, s. 37(ATASE Arşivi, Arşiv No.1/4183, Dol. 17, Göz 5, Dos. 10-A/117, Kls. 1038, Fih. 4 ve ATASE Arşivi, Arşiv No. 1/101, Dol. 362, Göz 2, Dos. 2 , Kls. 62, Fih. 27'den alındı).

T.B.M.M. Müdafaa-i Milliye Vekâleti

Bahriye Dairesi

Şube-3

Ankara

Adet: 861/1944

25.5.337

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaset-i Celilesi'ne

Mukaddema Novrosiski'de Ruslar tarafından zabt ve ahiren bize teslim ve iade edilen Preveze ve Aydınreis gambotu Ruslar tarafından tamamıyla soyulmuş ve tahrip edilmiş olduğu halde, Trabzon'a muvasalat etmişlerdir. Mezkur gambotların yeniden techiz edilebilmeleri için İstanbul'daki eşlerinden alet ve eşya gönderilmesi Dersaadet Muavenet-i Bahriye Heyeti'nden talep olduğu beray-ı malumat arz olunur efendim.

Müdafaa-i Milliye Vekili Namına

Müsteşar Muavini

Miralay Osman Şevket

İmza

Bu tarihten sonra olanaklar ölçüsünde onarılan gemiler derhal göreve başlamış ve Kurtuluş Savaşı süresince de görevlerini başarıyla sürdürerek pek çok değerli malzemeyi Rusya'dan Trabzon'a taşımışlardır.

İ k i n c i B ö l ü m
ÖRGÜTÜN GÜÇLENMESİ
(1921 Yılı)

A. Bahriye Dairesi Reisliği'nin Kurulması

1921 yılı başlarında giderek gelişen ve güçlenen deniz taşımacılığının idaresi için, Umur-ı Bahriye Müdürlüğü teşkilat yapısı itibariyle oldukça yetersiz bir hale gelmiştir. Bu nedenle 01 Mart 1921 tarihinde müdürlüğün kadro yapısı ve çalışma alanı yeniden düzenlenerek genişletilir. Müdürlüğün adı da buna uygun olarak “Bahriye Dairesi Reisliği” olarak değiştirilir. İdare ve hareket yapısı değiştirilmeyen reisliğin başında rütbesi binbaşılığa yükseltilecek Ahmet Şevket (Doruker) Bey kalır.

Çalışmaları daha önce anlatılan Umur-ı Bahriye Müdürlüğü ile daha sonra kurulan Bahriye Dairesi Reisliği'ne bağlı olarak ulusal mücadele süresince pek çok örgüt kurulmuştur. Çalışmaları daha sonra anlatılacak olan örgütler de dahil edilmek suretiyle, ulusal mücadele dönemi süresince Bahriye Dairesi Reisliği'nin kuruluşu şu şekilde gösterilebilir:¹⁵⁴

MİLLİ MÜDAFAA VEKÂLETİ

UMUR-I BAHRİYE MÜDÜRLÜĞÜ (10 Temmuz 1920)

BAHRİYE DAİRESİ REİSLİĞİ (01 Mart 1921)

¹⁵⁴ İstiklâl Harbi'nde Bahriyemiz, s. 51.

1. Şube: Zat işleri (Personel)
2. Şube: Harekat
3. Şube: İkmal ve Levazım (Lojistik)
4. Şube: Limanlar ve Deniz Ticareti
5. Şube: Muhasebe ve Tahakkuk (Saymanlık)
6. Şube: Sıhhiye (20.12.1921)

Bahriye Dairesi Reisliği'ne bağlı diğer birlikler Şunlardır:

- Liman Reislikleri
- Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı
- Ereğli Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı
- Amasra Bahriye Komutanlığı
- EĞirdir Gölü Bahriye Müfrezesi
- Ernis (Van) Tersane Komutanlığı
- İzmit Bahriye Komutanlığı
- Fethiye Bahriye Komutanlığı
- İzmir Bahriye Komutanlığı
- İstanbul Bahriye Komutanlığı
- Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığı

Samsun Bahriye Mektebi

Samsun Bahriye Divan-ı Harbi Daimîsi

Samsun Ganaim-i Bahriye Mahkemesi

B. Yeni Gemiler

1. Alemdar'ın İstanbul'dan Kaçırılışı

1921 yılının başlarından itibaren Anadolu Donanması yeni gemilerin de katılımıyla büyümeye devam eder. Bu gemilerden özellikle “Alemdar” gemisinin katılımı sonuçları bakımından büyük anlam taşır.

Alemdar Gemisi: Seyr-i Sefain İdaresi'ne bağlı bir kurtarma gemisi olan Alemdar, İstanbul Hükümeti vapurlarından Tir-i Müjgan'ın Bafra'da karaya oturması nedeniyle bölgeye gönderilir. Alemdar bölgede çalışmalarını sürdürürken geminin çarkçısı Üsküdarlı Osman Efendi görevli olarak Samsun'a gider. Burada halkın duygularından ve Samsun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyelerinin sözlerinden etkilenen Osman Efendi gemiyi Anadolu'ya kaçırmaya karar verir.

İstanbul'a dönünce gemi kaptanı Trabzonlu Osman Bey'e düşüncelerini açıklayan Osman Efendi, gemi kaptanından, kendisinin çok yaşlı olması nedeniyle oğlu Hikmet Bey'le beraber bu işi yapması için onay alır. Bunun üzerine kaçış için hazırlıklara başlanır. Alemdar'ın İstanbul'dan kaçırılması işine bu iki kişinin yanı sıra şu isimler katılır:¹⁵⁵

- İkinci çarkçı Üsküdarlı Osman Efendi
- Makine lostromosu Trabzonlu Hikmet Efendi
- Güverte lostromosu Üsküdarlı Ali Reis
- Serdümen Trabzonlu Rıfat Reis

¹⁵⁵ Nurettin Peker, **Öl Esir Olma**, İstanbul, s. 18. (Nahit Çapaner, **Kurtuluş Savaşı'nda Deniz Kahramanları**, Deniz Matbaası, İstanbul, 1943, s. 17'de ve Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 47'de gemiyi İstanbul'dan kaçırın personelin Süvari İsmail Kaptan ve Birinci Çarkçı Adil Kaptan olduğu yazsa da Nurettin Peker'in eserindeki bilgiler belgeye dayandırıldığı için daha doğru görünmektedir.)

- Güverte tayfası iken serdümenlik yapan Recep Kahya (sonradan şehit)
- Ateşçi Göreleli Yusuf
- Kamarot Erzincanlı Salih
- İstanbullu Avram (Gemide Kemal diye çağrılır. Ereğli’de Müslüman olarak Hidayet adını alır.)

Kaçış hazırlıklarını tamamlayan gemi 23 Ocak 1921 gecesi¹⁵⁶ İstanbul’dan Ereğli istikametine doğru hareket eder. Boğaz çıkışında karakol görevi yapan İngiliz gemilerini Karadeniz’deki bir gemiyi kurtarmaya gittiklerini söyleyerek atlatırlar. Sonunda, 24 Ocak sabahı Alemdar gemisi Ereğli önlerinde demirler. Durum derhâl Ankara’ya bildirilir.¹⁵⁷

Ereğli, 25.1.1921

Bahriye Dairesi’ne

Alemdar vapuru dün gece Kuruçeşme’den üçüncü çarkçısıyla 8 mürettebatı tarafından kaçırılarak Kuva-yı Milliye’ye iltihak etmek üzere limanımıza iltica etmiştir.

Gemi tahtı emniyette olup talimatınıza makine başında intizar ediyoruz.

Karadeniz Ereğli Liman Reisi

Nazmi

Aynı gün gemide incelemeler yapan Liman Reisi Nazmi Bey kömür stoklarının azaldığını ve mürettebatın eksik olduğunu belirleyerek durumu Ankara’ya rapor eder. Ankara’dan, geminin eksikleri tamamlandıktan sonra Trabzon’a gönderilerek Rusya’dan yapılan taşımacılıkta görevlendirilmesi yönünde talimat gelir.¹⁵⁸ Bu talimat üzerine harekete geçen Nazmi Bey önce limanda bulunan gemilerden birinden 80 ton kömür temin eder. Bu arada eksik personel de hızla tamamlanır. Alemdar’ı Trabzon’a götürecek yeni personelin isim listesi şöyledir:¹⁵⁹

¹⁵⁶ Tarih yazılırken yıl miladiye çevrilmiş, ancak aya 13 gün eklenmemiştir.

¹⁵⁷ Nurettin Peker, **Öl Esir Olma**, s. 24.

¹⁵⁸ **İstiklal Harbi’nde Bahriyemiz**, s. 51.

¹⁵⁹ Nurettin Peker, **Öl Esir Olma**, s. 25, 26.

- Süvari sivil kaptan İsmail Hakkı Bey
- İkinci kaptan Ali Bey
- Çarkçıbaşı Beykozlu Adil Bey
- İkinci çarkçı ve makine lostromosu Hikmet Efendi
- Serdümen Recep Kahya
- Serdümen Rifat Reis
- Ateşçi Göreleli Yusuf
- Güverte lostromosu Ali Reis
- Kamarot Salih Efendi
- Ereğli'nin Orhanlar mahallesinden Hasan Canver
- Ereğli'nin Orhanlar mahallesinden Yakup Taftan
- Ereğli'nin Orhanlar mahallesinden Fikri Ulusulu
- Ereğli'nin Orhanlar mahallesinden Çırakların Hilmi
- Ereğli'nin Orhanlar mahallesinden Çekirgeoğlu İsmail
- Ereğli'nin Akarca mahallesinden Tefvik Tetik
- Ereğli'nin Kozlu mahallesinden Tahsildar Hasan Efendi
- Ereğli'nin Ketenciler köyünden Tahir Efendi
- Ereğli'nin merkezinden İstanbullu Ömer Efendi
- Ereğli'nin Orta köyünden Şaban Efendi
- Ereğli'nin Orta köyünden Ali Dursun Tevetoğlu
- Ereğli'nin Kırımlı mahallesinden İstanbullu Reşat Efendi
- Ereğli'nin Mürtaza mahallesinden Hacı Yakup'un Tahsin Efendi

Hazırlıklarını tamamlayan Alemdar gemisi 26 Ocak gecesi Sinop üzerinden Trabzon'a varmak üzere yola çıkar.

Alemdar'ın kaçıışı İstanbul'da bulunan İtilaf Donanması karargâhında büyük tepki yaratmıştır. Amiral Calthrope Alemdar'ın kaçtığıını öğrenir öğrenmez geminin mümkünse yakalanıp geri getirilmesini, mümkün değilse batırılmasını emreder. Bu işi, bölgede askeri kuvvetleri bulunan Fransızlar üzerine alır. Zonguldak'ta görev yapan Fransız C-27 motorgambotu Alemdar'ı yakalamak üzere yola çıkar.

C-27 motorgambotu Ereğli açıklarında Alemdar'ı yakalayıp durdurarak iki erini geminin güvertesine çıkarır. Ardından Trabzon'a doğru gitmekte olan geminin rotası değiştirilir ve gemi Zonguldak'a getirilir. Burada gemiyi arayan Fransızlar önemli bir şey bulamaz. Gemiyi getiren erler Zonguldak'ta gemiden indirilir.

Bu arada İtilaf güçlerinin Zonguldak Liman Komutanı Yüzbaşı Tilli silahlı dört askerle gemiye gelerek komutayı üzerine alır. Yüzbaşı Tilli komutasındaki gemi Zonguldak Limanı'ndan ayrılarak Ereğli yönünde yola çıkar. Ancak Tilli yolda fikir değiştirir ve geminin doğrudan İstanbul'a gitmesi için emir verir.

Alemdar İstanbul'a doğru yol alırken durumun ümitsizliğini gören geminin Türk personeli anlaşarak gemiyi ele geçirmeye karar verir. Geminin çeşitli yerlerinde dağınık durumda bulunan Fransız erleri ani bir baskınla yakalanıp bağlanır. Aynı anda Adil Bey ve birkaç kişi o sırada kamarasında dinlenmekte olan Yüzbaşı Tilli'yi etkisiz hale getirir. Böylece gemi yeniden Türk mürettebatın kontrolüne geçer.¹⁶⁰

Türk personel ilk iş olarak Ereğli'ye gitmek üzere geminin rotasını değiştirir. Ancak geri dönen gemiye peşindeki C-27 gambotu derhal müdahale eder. Alemdar ancak 10 mil sürat yapabilen, 362 tonluk, 23 yıllık bir gemidir. Oysa C-27'nin sürati yaklaşık 25 mildir. Bu nedenle kovalamaca çok uzun sürmez. Kısa sürede Alemdar'ı yakalayan gambot derhal durması için Alemdar'ı uyarır.

Ancak Alemdar'ın personeli beklenmedik bir şekilde durması için yapılan uyarılara ateşle cevap verir. Hazırlıksız yakalanan motorgambot, gemiden ateşten

¹⁶⁰ Alemdar'ın kaçırılış şekli kaynaklarda farklı farklı anlatılmaktadır. Tilli komutasındaki erlerin sayısı bazı yerde 4, bazı yerler de ise 5 veya 6 olarak geçmektedir. Deniz Kuvvetleri Dergisi, Mart 1989, sayı: 543'de Fethi Tevetoğlu tarafından hazırlanıp 19 Mayıs Üniversitesi'nce düzenlenen Uluslararası Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi'ne sunulan bir tebliğ yayınlanmıştır. O günkü vazifesi Alemdar'ın ikinci komutanlığı olduğu belirtilen Ali Dursun Tevetoğlu'nun anıları olarak yayınlanan bu tebliğ de anlatılanlar ise içerik olarak diğer kaynaklardan farklı bilgiler içermektedir. Nurettin Peker eserinde ilk kez 1962 yılında yayımlanan bu yazıdaki bilgileri teyit etmek amacıyla Fethi Tevetoğlu'na üç kez mektup yazdığını, ancak mektuplarına bir karşılık alamadığını yazar.

etkilenmeyecek kadar uzaklaştıktan sonra aynı şekilde cevap verir. Bu ateşle serdümen Recep Kahya şehit olur, İstanbullu Ömer üç yerinden, Ketenciler'den Tahir göğsünden ve Ortaköylü Şaban başından ağır yaralanır.¹⁶¹ Buna rağmen pes etmeyen Alemdar personeli Ereğli Limanı'na ulaşmayı başarır.

Geminin limana girmesinden korkan C-27, son bir çabayla kıyı ile Alemdar arasına girerek savaşmaya devam eder. Ancak bu kez de sahilde biriken ve iki geminin mücadelesini izleyen halk işin içine karışır. Kıyıda başlayan şiddetli ateşle Alemdar'ın atışları arasında sıkışan C-27, çareyi kaçmakta bulur. Böylece yaklaşık iki saat süren bu mücadeleyi kazanan Alemdar, Çobançeşmesi denilen mevkinin önlerinde baştankara eder.¹⁶²

Fransızlar için bu olay utanç vericidir. Silahsız bir kurtarma gemisi karakol gemilerinin elinden savaşarak kurtulmuştur. Üstelik çatışmada 2 Fransız ölmüş, 3 Fransız da yaralanmıştır.¹⁶³ Daha da kötüsü Yüzbaşı Tilli ve yanındaki dört er tutsak durumdadır. Bu durumu halletmek için üç gemilik bir Fransız filosu derhal yola çıkarak 28 Ocak sabahı Ereğli Limanı önlerine gelir. Burada görüntü veren gemiler daha sonra Zonguldak Limanı'na gider. Filonun sorumlusu Fransız Amiral Dumenill Türk yetkililere bir ültimatol vererek şu isteklerde bulunur:¹⁶⁴

Esir edilen Fransız subayı ve erlerinin geri verilmesi,

Fransız gambotuna ateş ederek zarara yol açan Alemdar mürettebatının cezalandırılması,

İstanbul Hükümeti'nin malı olan Alemdar gemisinin teslim edilmesi.

Fransız Amiral bu isteklerin yerine getirilmemesi halinde Ereğli'nin bombalanacağını ve karaya asker çıkartılacağını bildirerek iki gemisiyle limandan ayrılır. Diğer Fransız gemisi ise kontrol amacıyla limanda kalır. Tehlike altında bulunan Ereğli'de derhal savunma hazırlıkları başlar. Çünkü Ankara Hükümeti bu istekleri kabul etmeyecektir.

¹⁶¹ Nurettin Peker, **Öl Esir Olma**, s. 26.

¹⁶² Baştankara etmek: Gemiye baş tarafından kıyıya yanaştırmak.

¹⁶³ Bu rakamlar da kaynaklarda farklılık göstermekle beraber ortak anlatım, Fransızların 2 kayıp verdiği şeklindedir.

¹⁶⁴ Nurettin Peker, **Öl Esir Olma**, s. 85.

Bu arada iki taraf arasında zorlu pazarlıklar yapılır. Niyahet 03 Şubat 1921 günü istediklerini alamayacağını anlayan Fransızlar anlaşmayı kabul eder. Bu anlaşma uyarınca Fransız Amiral Alemdar'ı Büyük Millet Meclisi Hükümeti'ne bırakmak ve sahilden 10 mil açığa kadar Türk gemilerine dokunmamak koşuluyla esirlerini geri alır.¹⁶⁵ Bu anlaşma, hemen aynı günlerde güney cephesinde aralarında çetin muharebelerin devam ettiği iki ülke tarafından yapılan ikinci büyük anlaşmadır.¹⁶⁶ Bu nedenle de Alemdar'ın Anadolu Donanması'na katılımı, siyasi sonuçları açısından büyük önem taşıyan bir olay olmuştur.

2. Bu Dönemde El Konulan Diğer Gemiler

Batum Gemisi: 1921 yılı başında ele geçirilen gemilerden bir diğeri de “Batum” gemisidir. Yunan bandıralı, Pire limanına bağlı Petrus adlı gemi Batum'dan aldığı 20 ton eşya ile İstanbul'a doğru seyrederken, bir kazan arızasından dolayı 13 Mart 1921 günü Trabzon'un Değirmendere bölgesinde demirler. Limanda bulunanlar tarafından fark edilen gemiye kontrol amacıyla giden Türk koruma teknesi kimliğini öğrenince tekneye el koyar.¹⁶⁷ Yolcular arasındaki genç Rumlar koruma altına alınır, kadın ve çocuklarsa İstanbul'a gönderilir.¹⁶⁸

80 tonluk yandan çarklı bu gemi son derece eski ve bakımsızdır. Fakat bu haliyle bile Anadolu Donanması için bir nimet olur. 18 Mart tarihinde gemi komutanlığına Ön Yüzbaşı Münir Bey getirilir ve geminin adı Batum olarak değiştirilir.¹⁶⁹ Uzun süren bakım çalışmalarının ardından ilk seferini Nisan ayında yapabilen Batum gemisi, savaş süresince sadece 10 sefer yapabilmiş ve Batum'dan toplam 800 ton malzeme taşıyabilmiştir.

¹⁶⁵ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 49.

¹⁶⁶ İki 1920 Mayıs ayında Adana bölgesinde yapılan yirmi günlük ateşkestir.

¹⁶⁷ Emrullah Nutku, **Denizden Sesler Geliyordu**, İstanbul, 1973, s. 60.

¹⁶⁸ Sabahattin Özel, **Ulusal Mücadelede Trabzon**, Doktora Tezi, s. 321.

¹⁶⁹ Emrullah Nutku, **Denizden Sesler Geliyordu**, İstanbul, 1973, s. 61.

İnönü, Zonguldak ve Sinop: 01 Nisan 1921 tarihinde Sinop'ta eski bir Yunan motoruna el konur. 4 mil süratinde 49 tonluk bu gemiye "İnönü" adı verilir. Kısa bir süre sonra ele geçirilecek olan "Zonguldak" ve "Sinop" gemileriyle Anadolu Donanması büyümeye devam edecek, denizdeki bu gelişmeye paralel olarak karada da yeni örgütler oluşturulacaktır.

C. Yeni Örgütler

1. Trabzon'da: Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı

Daha önce belirtildiği gibi Trabzon şehri Karadeniz'de yapılan taşımacılığın ana merkezidir. Buradaki çalışmaları düzenlemek için alınan ilk askeri tedbir Nakliyat-ı Bahriye Müfrezesi kurmak olmuştur. Fakat bu müfrezeye zaman içinde ihtiyaçları karşılayamaz duruma gelir.

Bunun üzerine 09 Şubat 1921 tarihinde müfrezenin yapısı ve hareket alanı büyütülür ve adı "Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı" olarak değiştirilir.

Ulusal mücadele boyunca Trabzon ve Karadeniz'deki hemen tüm çalışmaları düzenleyen Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı'nın örgüt yapısı daha sonra anlatılacak olan örgütler de dahil olmak üzere şu şekildedir.¹⁷⁰

TRABZON NAKLİYAT-I BAHİRİYE KOMUTANLIĞI (9 Şubat 1921)

- Güverte İnspektörlüğü
- Makine İnspektörlüğü
- Muhasebe Müdürlüğü

¹⁷⁰ İstiklâl Harbi'nde Bahriyemiz, s. 53.

- Onarım Atölyesi
- Mayın Memurluğu
- Nakliye Filosu
- Yükleme ve Boşaltma Komutanlıkları
 - Trabzon
 - Batum
 - İnebolu
 - Ereğli
 - Akçakoca
- Kıdemli Deniz Subaylıkları
 - Batum
 - Novrosiski
 - Tuapse

Bölgenin en yetkili kuruluşu olan komutanlık tüm mücadele dönemi süresince önemini hiç yitirmeden çalışmış ve savaşın sonuna doğru çok büyük ve önemli bir üs durumuna gelmiştir. Komutanlığın Temmuz 1922'deki personel miktarı 39 güverte subayı, 35 makine subayı, 2 tabip subayı, 4 ikmal subayı, 4 gedikli subay, 253 güverte erbaş ve eri, 112 makine erbaş ve eri ile 4 memur olmak üzere 453 kişidir.¹⁷¹

Savaşın sonunda komutanlığa bağlı irili ufaklı 26 gemilik bir filo oluşur. Bu gemilerin dışında ihtiyaç duyulduğunda sık sık halk motorlarından da faydalanılmıştır.¹⁷²

Komutanlığın başına 1921 yılı başlarında Binbaşı Fahri Aczi Bey atanır. Fahri Bey'in çabalarıyla Trabzon'dan yapılan taşımacılık önemli ölçüde artmış, bunun yanı sıra gemilerin bakım, onarım ve ikmal hizmetleri ile istihbarat çalışmaları

¹⁷¹ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 83.

¹⁷² **a.g.e.** , s. 29.

başarıyla yerine getirilmiştir.1921 yılının ilk aylarında Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı emrinde olmak üzere Trabzon, İnebolu ve Şubat ayında işgal edilen Batum'da Yükleme ve Boşaltma (İrkap ve İhraç) Komutanlıkları kurulur.

Bu komutanlıkların görevi buldukları limana gelen gemilerin yükleme ve boşaltma işleriyle ilgilenmektir. Trabzon'daki komutanlığın başına Güverte Kıdemli Yüzbaşı Mehmet Şemsettin İsmail, İnebolu'daki komutanlığın başına Binbaşı Ahmet Cemal ve Batum'daki komutanlığın başına Güverte Binbaşı Yusuf Ziya getirilir.¹⁷³ Ayrıca bu komutanlıklara benzer bir şekilde Ereğli ve Akçakoca'da da Yükleme ve Boşaltma Memurlukları kurulur.

Türk ordularının 1920 yılı sonunda Doğu Cephesi'nde ileri harekate geçmesi sonucu Ardahan ve Artvin'den sonra niyahet 23 Şubat 1921 tarihinde Batum şehri de işgal edilir. İşgal sonrası Batum'a ikisi güverte, ikisi makine sınıfı olmak üzere dört subay ve birkaç er gönderilir. Batum Deniz Komutanlığı'na Binbaşı Ali Rıza Hasan, Deniz Örgütü Komutanlığı'na Binbaşı M. Ali Nasfet getirilir.¹⁷⁴ Fakat Mart ayında Ruslarla imzalanan Moskova Antlaşması uyarınca Batum şehri boşaltılır. Buna uygun olarak daha önce Batum'a gönderilen subay ve erler de geri çağrılır. Batum'da resmi kurum olarak sadece bir Kıdemli Deniz Subaylığı bırakılır. Binbaşı Nasfet buradaki görevine devam eder.

Batum dışında Tuapse ve Novrosiski'de de Trabzon'daki komutanlığa bağlı olarak birer Kıdemli Deniz Subaylığı kurulur. Novrosiski'ye Yüzbaşı Mahmut Sait Bey, Tuapse'ye ise Binbaşı Ahmet Rasim Bey atanır. Kıdemli Deniz Subaylıkları'nın başlıca görevi;

- Rus Limanları'ndan gönderilecek olan her türlü silah, mühimmat ve askeri malzemeyi hazırlamak, yüklemek ve bunları taşıyacak olan gemilerin hareketini düzenlemek,
- Mazot, gaz, benzin ve makine yağı gibi maddeleri kömür veya para karşılığı bulmak,
- Ayrıca istihbarat çalışmalarında bulunmaktır.

¹⁷³ İstiklâl Harbi'nde Bahriyemiz, s. 54.

¹⁷⁴ Mustafa Hergüner, Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz, Doktora Tezi, s. 89.

Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı tarafından Kıdemli Deniz Subay-
lıkları'nın çalışma şekli hakkında yayınlanan talimat şöyledir:¹⁷⁵

Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı

Sayı: 4563

Kıdemli Bahriye Zabıtlıkları Hakkında Talimat

Batum ve Novrosiski Kıdemli Bahriye Zabıtlıkları, mezkur limanlarda
bulunacak sefain-i nakliyenin hareketinden mesuldür.

Sefain-i nakliye süvarileri, herhangi bir hususta doğrudan doğruya kıdemli
bahriye zabıtlığına müracaat edeceklerdir. Re'sen makamat-ı saireye müracaat
edemeyeceklerdir.

Sefain-i nakliyenin tamirat ve levazımat-ı seyriyeleri kıdemli zabıtlar
tarafından icra ve tedarik edilecektir.

Sefainin idare ve inzibat-ı askeriyeleri hakkında lüzum gördükleri talimatın
isdarına haizi salahiyyetler.

Sefain süvarileri, bu misullu talimatın cihet ve suret-i tatbikinden
mes'uldürler.

Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı tarafından gemilerin tahmil ve hareketi ve
talimat-ı seyriyeleri doğrudan doğruya kıdemli zabıtlığına bildirilecek ve sefaine bu
vasıtayla tebliğ-i keyfiyet olacaktır.

Kıdemli zabıtlıkların mercii, Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı'dır.

Kıdemli zabıtlıklar Trabzon'dan verilecek talimata imtisalen sefainin hareket
ve tevakkufları hakkında emir verebileceklerdir.

Sefaine mühimmat tahmil edilirken Esliha ve Mühimmat-ı Harbiye
Komisyonu'ndan bir memur bulunacak ve sefain süvarilerine verilen irsaliyelerde
esliha ve mühimmatın cinsi ve miktarı sıhhatle tasrih olunacaktır. İrsaliyelerde zuhur
edecek noksanıyet, esliha ve mühimmatın ecnası ve evsafı hakkında tevellüd edecek

¹⁷⁵ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 213, 214.

yanlışlıklar sefain süvarileri tarafından kabul ve berveçhibala evsafı haiz olmayan irsaliyeleri temhir ve bu misullu mühimmatı tahmil etmeyeceklerdir.

Nakliyat-ı Bahriye'nin icra ve sefainin hareket, tevzi ve taksimlerinden doğrudan doğruya Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanı mes'ul olduğundan, mezkur kumandanlıktan iş'ar edilmedikçe sefaini nakliyenin hareket ve tevzii veyahut tahmilleri hakkında hiçbir makamdan emir almayacaktır ve yalnız Nakliyat-ı Bahriye Kumandanı'na karşı mes'ul olacaklardır.

Yunan sefaini tüccariyesinin muvasalat ve hareketleri, sürat ve ciheti seyirleri hakkında istihbarat ve malumat-ı hafiyeyi hızla kumandanlığa rapor edeceklerdir.

Batum ve Novrosiski'ye gelen cephanenin miktarını herhangi bir sefinenin tahmilden sonra ne miktar kaldığı hakkında, her hafta niyayetinde Trabzon'a telgrafiyen rapor vereceklerdir.

Kıdemli zabıtlıklar, gönderdikleri eşya hakkında tutacakları istatistikleri, her ay, Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı'na göndereceklerdir.

Ayrıca istihbarat ile de meşgul olacaklardır.

Birer zati şifreleri olacaktır.

30 Kasım 1921

Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanı

Korvet Kaptanı

Fahri

2. Samsun'da: Ganaim-i Bahriye Mahkemesi, Bahriye Divan-ı Harb-i Daimîsi ve Bahriye Mektebi

Samsun'da 1920 yılında kurulmuş olan bir Bahriye Müfrezesi bulunmaktadır. 1921 yılı başında, bu müfrezeye bağlı olarak Samsun'da iki mahkeme kurulur.

Bunlardan birincisi 17 Şubat 1921 günü kurulan “Ganaim-i Bahriye (Deniz Ganimetleri) Mahkemesi”dir. Mahkemenin görevi, çeşitli tarihlerde Karadeniz’de el konulan gemilerle ilgili kanuni işlemleri takip ve kontrol etmek, tarafların şikayetlerini dinlemek ve son kararı vermektir. Yasalara uygun hareket etmek ve meşruiyetini ispatlamak, bu dönemde Büyük Millet Meclisi Hükümeti için çok önemli bir sorundur. Bu nedenle bu mahkemeye özel değer verilmiştir.¹⁷⁶

Diğer mahkeme ise 25 Nisan 1921’de kurulan “Bahriye Divan-ı Harbi Daimîsi”dir. Bu mahkeme de denizde işlenen suçları ve kıyıda Pontus çetelerine karşı yapılan mücadeleyi yasal hale getirmek amacıyla kurulmuştur. Mahkemede başkan ve savcının yanı sıra dört de üye görev yapar. Mahkemenin başkanlığını Samsun Merkez Liman Reisi Güverte Yarbay Ahmet Halis (Ülken) yürütürken savcılığını Deniz Hakim Önyüzbaşı Şükrü yapmıştır.¹⁷⁷ Mahkemenin üyeleri ise Binbaşı Hayrettin, Binbaşı Muhittin, Binbaşı Hilmi ve Şevki Bey’dir.¹⁷⁸ Mahkemenin Kurtuluş Savaşı süresince baktığı davalar şunlardır:

İlk dava Aydınreis ve Preveze gemilerini Rusya’ya götüren subayların, gemilere Rus bayrağı çekilmesine razı olmalarıyla ilgilidir. Bu davada yargılanan komutan vekili Mithat (Işın) Bey suçsuz bulunur.

İkinci dava Enosis adlı gemide var olduğu söylenen altınlarla ilgilidir. (Bu konuya daha sonra değinilecektir.) 1922 yılında zapt edilen Yunan Enosis gemisinde bulunan altınların bir kısmını zimmetine geçirmekle suçlanan Yüzbaşı Necati (sonradan Amiral Necati Özdeniz) görülen dava sonucunda 1923 yılında suçsuz bulunur.¹⁷⁹ Yüzbaşı Necati’ye ayrıca 7500 lira da ödül verilir.

Üçüncü davada ise komünistlik propagandası yaptıkları gerekçesiyle yargılanan Hava Yüzbaşı Kırımlı Hüseyin ve Makine Yüzbaşı Zühtü suçu bulunarak cezalandırılır.¹⁸⁰ Kurtuluş Savaşı süresince mahkemenin görüştüğü davalar yalnızca bu üç davadır.

¹⁷⁶ Şemsettin Bargut, **Kurtuluş Savaşı’nda Türk Deniz Harekâtı, (Seferberlikten Lozan’a)**, s. 111.

¹⁷⁷ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı’nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 95.

¹⁷⁸ Emrullah Nutku, **Denizden Sesler Geliyordu**, s. 50.

¹⁷⁹ Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi**, Cilt 5, s. 120 ; Erol Mütercimler, **Kurtuluş Savaşına Denizden Gelen Destek**, s. 161.

¹⁸⁰ Afif Büyüktuğrul, **a.g.e.** s. 120 ; Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı’nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 95.

Samsun'da 28 Mart 1921 tarihinde bir başka önemli kuruluş, "Samsun Bahriye Mektebi" faaliyete geçer. Okul, Heybeliada'daki okuldan kaçarak Kurtuluş Savaşı'na katılmak üzere Anadolu'ya gelen öğrencilere ve mühendislere (Asteğmenlere) eğitim vermek amacıyla kurulur.

Okula önce 8 mühendis ve 1 öğrenci katılır. 9 Mayıs 1921 tarihinde 15 mühendisin daha katılmasıyla okulun mevcudu artar. Ancak içinde bulunulan koşullar nedeniyle subaya olan acil ihtiyaç ve öğrencilerin okumak yerine fiilen savaşa katılma isteği nedeniyle, Bahriye Mektebi çok uzun ömürlü olmaz.

Önce 31 Mayıs'ta 4 kişinin, daha sonra 2 Haziran'da 9 kişinin Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı'na atanmasıyla öğretimine son veren okul, 25 Eylül 1921 tarihinde tamamen kapatılır.¹⁸¹

Okulun kadrosunda bulunan personel şunlardır:¹⁸²

Okul Komutanı : Güverte Binbaşı Alaattin (426)

Komutan Yardımcısı : Kıdemli Yüzbaşı Kenan

Kurs Müdürü : Binbaşı İbrahim Rıza (1053)

Topçu Öğretmeni : Yüzbaşı Şakir (1285)

Seyr-i Sefain Öğretmeni : Mahmut Hayrettin (1185)

Gemicilik Öğretmeni : Üsteğmen Tuğrul

Ayrıca daha önce Umur-ı Bahriye Müdürlüğü'nün 6. şubesi olarak açıldığı belirtilen Sıhhiye Şubesi de görev yeri olarak Ankara'da değil, Samsun'da bulunmuştur. Şube hem Samsun ve çevresindeki limanlarda sağlık hizmetlerini yürütmüş, hem de er eğitimleri sırasında bir kısım personele sağlık dersleri vermiştir.¹⁸³

¹⁸¹ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 32.

¹⁸² Buradaki bilgiler Emrullah Nutku, **Denizden Sesler Geliyordu**, s. 50'den alınmıştır. İsimler Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 58'de verilenlerle uyumludur. Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 98'de farklı isimler verilmiş olup bu isimlerin nereden alındığı tespit edilememiştir.

¹⁸³ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 97, 98 (Emin Yakıtıl, **İstiklâl Harbi'nde Deniz Faaliyetleri**, Deniz Harp Akademisi, İstanbul, 1980, s. 14'den alıntı).

3. Ereğli’de: Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı

İstanbul’dan İnebolu ve Trabzon’a yaaşımacılığın en önemli duraklarından birisi Ereğli Limanı’dır. Kurtuluş Savaşı’nın başlarında Ereğli, limana sığınan gemilere el koyup Anadolu Donanması’na kazandıran müfrezesiyle ünlüdür. Daha sonra burada 07 Şubat 1921 tarihinde Ereğli Liman Reisliği kurulur.

Zamanla bölgedeki kömür zenginliği nedeniyle Ereğli Limanı önemini iyice arttırır ve buradaki örgüt yetersiz kalmaya başlar. Aslında kömürün kaynağı Zonguldak’tır, fakat Zonguldak Limanı’nın açık liman olması ve şehrin her an İtilaf kuvvetlerinin işgaline uğraması olasılığı nedeniyle burada bir merkez kurmak son derece zordur.

Bu nedenle bölgede öne çıkan ilk şehir olan Ereğli’de 17 Nisan 1921 tarihinde “Ereğli Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı” kurulur. Komutanlığın başına ise Güverte Binbaşı Hulusi Bey (sonradan Tuğamiral Hulusi Gökdalay) getirilir.

Komutanlığın başlıca görevi, bölgesindeki deniz taşımacılığını düzenlemek ve limana gelen gemilerin kömür ve lojistik ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bu amaçla limanda bir atölye inşa edilir ve burada çalışmak üzere Zonguldak Merkez Liman Reisliği’nde çalışan bir makine subayı görevlendirilir.

Ereğli Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı, Sinop ve batısındaki bütün liman reisliklerine emir verme yetkisine sahiptir. Havanın durumuna göre taşımacılık yapan gemilerin hangi limanda yükleme ve boşaltma yapacağını bu komutanlık belirler. Komutanlık ayrıca yapılan taşımacılığın kayıtlarını tutar ve Bahriye Dairesi’ne günlük olarak durum raporu verir. Komutanlığın çalışma esaslarını belirten emir şöyledir:¹⁸⁴

¹⁸⁴ Türk İstiklâl Harbi, c. V, s. 211, 212.

Ulusal Müdafaa Vekâleti

Bahriye Dairesi

Şube 2

Ereğli Nakliyat-1 Bahriye Komutanlığı'na ait Talimat

1. Deniz nakliyatını, irkab ve ihracı idare etmek ve garba gelip şarka azimet edecek, nakliye sefain ve merakibinin levazımını ikmal ve muhtaç oldukları kömürü tedarik eylemek üzere Ereğli Nakliyat-1 Bahriye Komutanlığı tesis ve korvet kaptanı Binbaşı Hulusi Bey tayin edilmiştir.

2. Şarktan irkab olunan eşya ve eşhas, Sevkıyat ve Nakliyat-1 Umumiye Müdüriyeti'nin iş'ar edeceği limana ihraç olunur.

3. Zonguldak Merkez Liman Reisliği maiyetinde bulunan çarkçı zabiti ile Ereğli'deki çarkçı zabiti, nakliye sefain ve merakibinin tamiratını ifa etmek üzere Ereğli Nakliyatı Bahriye Kumandanlığı'nın vereceği evamiri harfiyen icra edecektir.

4. Sinop (dahil) garba gelen nakliye sefain ve merakibini hızla ihraç iskelelerine yetiştirmek için mezkur kumandanlık lazım gelen tertibatı tanzim ve icra için bilumum Liman Rüesası'na emir vermek salahiyetini haizdir.

5. Ereğli Nakliyat-1 Bahriye Komutanlığı her günkü nakliyat ve sevkıyat vaziyetini Sevkıyat ve Nakliyat-1 Umumiye Müdüriyeti'ne ve hülasasını Bahriye Dairesi'ne iş'ar edecektir.

6. Sinop ve İnönü motorları, gerek deniz korsanlarını tarassut ve imha etmek ve gerekse nakliye merakibine muavenet etmek üzere Ereğli Nakliyatı Bahriye Komutanlığı emrine verilmiştir.

7. Mumaileyh komutan, mahallinde tetkikat yaparak ve alakadar komutanlıkların reyini istifsar eyleyerek, muhtelif havalarda ve denizin muhtelif ahvaline nazaran ihracatın hangi mahallere yapılması lazım geleceğini tespit ve makamata iş'ar edecektir.

8. Lüzumu olan zabıt ve efrad-ı bahriye ile diğer halat, palanga, yomalar ve ceraskal gibi vesait, Bahriye Dairesi'nce it'a olunacaktır.

9. Mumaileyh, sefainin muhtaç olduğu kömürleri hızla ve bilhassa bilabedel sevk etmek için her türlü tertibat ahzine teşebbüs edecektir.

10. Ereğli ve civarına gelen beylik sefain, gerek hamulelerini ihraç ve gerek avdet hakkında mumaileyhten emir alacaktır.

11. Mumaileyhin vazifesini teshil için bilumum memurin-i askeriyenin kendisine muavenet etmesi iktiza eder.

Ulusal Müdafaa Vekâleti Namına

Müsteşar Kazım

Bu emir gereği yapılan çalışmalar sonucunda Ereğli Limanı, Batı Karadeniz'deki askeri taşımacılığın en önemli merkezi durumuna gelmiş ve Kurtuluş Savaşı süresince bu önemini korumuştur.

4. Van'da: Van (Ernis) Tersanesi

Kurtuluş Savaşı süresince Doğu Anadolu'dan yapılan taşımacılık işlerinde Van Gölü de sıkça kullanılmıştır. Daha 1920 yılında 15. Kolordu tarafından yapılan değerlendirmede, taşımacılık için Van Gölü'nden ve buradaki gemilerden faydalanılması gerektiği görüşü ortaya atılmış, bu amaçla yapılan çalışmalar sonucunda özellikle Ermeni ve Gürcülere karşı yapılan harekatlarda kullanılmak üzere Van (Ernis) Tersanesi kurulmuştur. Tersaneye komutan olarak 22 Kasım 1921 tarihinde Binbaşı Ahmet Reşat Bey atanmıştır.

Van (Ernis) Tersanesi'nde görevli diğer personel Makine Yüzbaşı Mehmet Emin, Makine Yüzbaşı Ahmet Osman, Makine Yüzbaşı Salih Bey ve Güverte Yüzbaşı Hüseyin Bey'dir.¹⁸⁵

¹⁸⁵ İstiklâl Harbi'nde Bahriyemiz, s. 63.

Tersanede deniz aracı olarak İhsanpaşa Gambotu, 3 Tekne, 2 Duba (300'er tonluk) ve 2 yelkenli bulunmaktadır.¹⁸⁶

Kurtuluş Savaşı'nın daha sonraki aşamalarında Doğu Cephesi'nde elde edilen başarılar ve mücadelenin Batı Cephesi'ne doğru kayması nedeniyle tersane önemini yitirir. Bu nedenle 1922 yılında tersanenin çalışmaları durdurulur ve buradaki subaylar Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı emrine gönderilir.¹⁸⁷

5. Kıyı Gözetleme İstasyonları:

Çalışmaları daha önce anlatılan kıyı gözetleme istasyonlarının düzenlenip kurumsallaştırılması, ulusal mücadelenin genel karakteristiğine ve seyrine uygun olarak, ancak 1921 yılının ortalarında mümkün olmuştur.

Genelkurmay Başkanı Vekili Fevzi (Çakmak) Paşa'nın 15 Haziran 1921 tarihinde Milli Savunma Bakanlığı'na yazdığı yazı üzerine, düşman gemilerinin Karadeniz'deki çalışmalarını gözetleme işinin daha esaslı bir şekilde yapılması için harekete geçilir.¹⁸⁸ Fevzi Paşa tarafından yazılan yazı şöyledir:¹⁸⁹

Ankara 15. 06. 337

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti

Müdafaa-i Milliye Vekâletine

Düşman sefaininin Karadeniz'de vaki olan çalışmaları tarassud vazifesinin daha esaslı bir surette icrası lüzumu hasıl ettiğinden Karadeniz'in münasip nikatında ve bilhassa Kerempe Burnu'nda, Ereğli, Sinop ve Samsun'da bir bahriye zabiti

¹⁸⁶ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 49.

¹⁸⁷ **İstiklâl Harbi'nde Bahriyemiz**, s. 63.

¹⁸⁸ Rahmi Doğanay, **Ulusal Mücadelede İtilaf Devletlerinin Karadeniz'deki Faaliyetleri(1918-1922)**, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, TİTE, Ankara, 1992, s. 339.

¹⁸⁹ **İstiklâl Harbi'nde Bahriyemiz**, s. 66.

nezaretinde birer tarassud istasyonu tesisini rica ederim.

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Vekili

Gelen emre bağılı olarak Bahriye Dairesi tarafından 1921 Haziran ayında dokuz adet gözetleme istasyonu kurulur.¹⁹⁰ Bu istasyonlar ve yerleri şöyledir:

Baba Burnu (Karadeniz Ereğli), Amasra, Kerempe Burnu (Cide), İnce Burun (Sinop), Sinop, Papaz Burnu (Samsun), Kale Mevkii (Giresun), Kemer Burnu (Pazar), Absalah (Hopa).

Bu istasyonlardan Baba Burnu, İnce Burun, Papaz Burnu, Kale Mevkii, Kemer Burnu ve Absalah'ta telsiz cihazları bulunmaktadır.¹⁹¹ Bunun dışında 1. Dünya Savaşı'nda Sinop'un Malekşah köyünde kurulan telsiz istasyonu da bu telsiz ağına eklenmiştir. Daha sonra Kastamonu'ya taşınan telsiz istasyonu tamamen denizciler tarafından işletilmiş ve komutanlığını Makine Yüzbaşı Ahmet Ali yapmıştır.

Ulusal mücadele süresince düşman gemileri hakkında bilgi aktaran istasyonların verdikleri raporlardan bazı örnekler şöyledir:¹⁹²

Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı'na

Meçhul iki gemi şimdi garbe seyretmektedirler. Bizzat tarassut ediyorum. Saat 3/40 da yazılmıştır.

14. 7.1921

Liman Reisi Talat

¹⁹⁰ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 33 ; Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 52.

¹⁹¹ Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi**, Cilt 5, s. 125.

¹⁹² İ. S. Şahin, **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Bahriyesinin Deniz Harekâtı ve Faaliyetleri**, Yüksek Lisans Tezi, s. 61(ATASE Arşivi,Arşiv No.1/107,Dol. 362,Göz 3,Kls. 83,Dos. 15,Fih. 1/20-21-35'den alıntı).

Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı'na

Garbden şarka doğru seyretmekte, zulmetde eşkali fark olunamamakta olan bir sefine limanımızda takarrüp etmekte, ufukta bulunan diğer bir sefine ile işaret teati ettiği, sonra şarka doğru hareket ettiği, saat 2/45 evvelde yazılmıştır.

14. 7.1921

Liman Reisi Talat

Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı'na

Evvel altıda yazılmıştır. İki bacalı bir kruvazörle, beş bacalı bir torpido şarka seyretmiştir.

17. 7. 1921

Liman Reisi Mustafa

Belgelerden de anlaşılacağı gibi, gözetleme istasyonlarının kurulmasının ardından İtilaf gemilerinin çalışmaları çok daha sıkı bir şekilde izlenmeye başlanmıştır.

D. Kurtuluş Savaşı'nın Genel Durumu ve Buna Bağlı Olarak Yapılan Denizcilik Faaliyetleri

1. İnönü Muharebeleri ve Öncesinde Denizden Gelen Yardım

22 Haziran 1920 günü başlayan Yunan ileri hareketinin başarılı olması ve pek çok Anadolu şehrinin işgal edilmesi sonucu Ankara Hükümeti zor durumda kalır. Bu zorluklara 1920 kışında bir de Çerkez Ethem'in çıkardığı ayaklanma eklenir.

Bu dönemde en büyük amacı düzenli bir ordu kurmak olan hükümet, Kasım ayında Batı Cephesi'ni yeniden düzenler. Buna göre cephe iki kısma ayrılır ve Batı Cephesi'nin başına Albay İsmet (İnönü) getirilir. 1921 yılı başında ileri harekâtını sürdüren Yunan orduları, 06 Ocak 1921 tarihinde Eskişehir istikametinde genel bir saldırıya geçer. Üstün kuvvetleriyle saldıran Yunan Ordusu tüm çabasına rağmen başarılı olamaz.

1. İnönü Muharebesi olarak anılan bu muharebe sonucunda Yunan birlikleri 11 Ocak günü eski mevzilerine çekilmek zorunda kalır. Bu muharebeye katılan Yunan kuvvetleri 227 subay, 15.816 erdir. Yunan tarafının silah gücü 12.500 tüfek, 120 ağır makineli tüfek ve 72 toptur.¹⁹³ Buna karşılık Türk kuvvetleri 8.500 kişi, Türk tarafının silah gücü ise 5.500 tüfek, 47 ağır makineli tüfek ve 28 toptur.¹⁹⁴

Bu saldırıda istediği başarıyı elde edemeyen Yunan kuvvetleri kısa bir süre sonra, 13 Mart 1921 tarihinde yeniden saldırıya geçer. 2. İnönü Muharebesi olarak adlandırılan bu muharebe ilkinde göre hem daha uzun, hem daha zorlu geçer. Fakat sonuçta Yunan kuvvetleri bir kez daha başarısız olarak geri çekilmek zorunda kalır.

İnönü Muharebeleri döneminde ordunun en büyük sıkıntısı silah ve cephane bulmaktır. Yurdun her yanından cephede savaşan orduya yardımlar devam ederken, bu yardımların ulaştırılması için deniz yolu da sıkça kullanılır. Bu yolla kaçırılan malzemeler önce Karadeniz'deki limanlara boşaltılır, buradan Anadolu'nun içlerine taşınır.

İnönü Muharebeleri esnasında İstanbul'daki yardım çalışmalarının sorumlusu gizli bir örgüt olan Felah grubudur. Bu dönemde Felah grubu tarafından gönderilen silah, malzeme ve teçhizatın ayrıntılı listesi EK-2'dedir.¹⁹⁵

Batı Cephesi'ne yardım yalnızca İstanbul'dan değil, Ermenilerin mağlup edilmesiyle rahatlayan Doğu Cephesi'nden de gelmektedir. Doğu Cephesi'nden gelen yardımın belli bir kısmı deniz yoluyla gönderilmiştir. Genelkurmay Başkanlığı'nca yapılan planlamaya göre Doğu Cephesi'nde bulunan 150 tonluk silah ve cephane, Erzurum-Bayburt-Gümüşhane-Trabzon ve buradan da Samsun'a getirilir.

¹⁹³ **Türk İstiklâl Harbi**, c. VII, s. 232.

¹⁹⁴ Aynı yer.

¹⁹⁵ **a.g.e.** , s. 250, 251.

Trabzon üzerinden Samsun'a yapılan bu nakliyatın kayıtları EK-3'tedir.¹⁹⁶

Bunun dışında, Genelkurmay Başkanlığı'nın 21 Mart 1921 tarihli emrine göre, Doğu Cephesi'nden Batı Cephesi'ne yollanacak malzemelerden bir kısmı daha deniz yoluyla İnebolu'ya gönderilmek üzere planlanmıştır. Bu malzemenin listesi de EK-4'tedir.¹⁹⁷

İnönü Muharebeleri sırasında Rusya'dan da büyük miktarda yardım gelir. 16 Mart 1921 tarihinde imzalanan Moskova Antlaşması ile iki ülke arasındaki ilişkiler resmiyet kazanır. Nisan ve Mayıs aylarında, daha önce Rusya'ya gönderilen gemilerin de geri gelmesiyle Haziran ayından itibaren Rusya'dan yoğun bir taşıma başlar.

Bu tarihten daha önce, Milli Savunma Bakanlığı'nın 12 Ocak 1921 tarihinde Genelkurmay Başkanlığı'na verdiği bir raporda, 1920 yılı sonlarından 1921 başlarına kadar olan dönemde Rusya'dan Trabzon'a gelen silah ve cephane miktarı verilmiştir. Bu rapor EK-5'te bulunmaktadır.¹⁹⁸

Büyük Millet Meclisi Batı Cephesi'ne elindeki tüm imkânları kullanarak yardımda bulunurken yaşanan en büyük sıkıntı, bu yardımların belirli bir düzen ve disiplin içinde gönderilememesidir. Bununla ilgili olarak Milli Savunma Bakanlığı 27 Ocak 1921 tarihinde Üçüncü Tümen Komutanlığı'na bir emir gönderir ve şu tedbirlerin alınmasını ister:¹⁹⁹

- Rusya'dan silah ve cephane olarak neler verileceği, bunların Tuapse'ye ne zaman gelebileceği, Rusya'daki elçiliğimiz ve askeri müşavirle sıkı temas sağlanarak, Tuapse'ye gelen silah ve cephanenin cins ve sayılarının günü gününe bildirilmesi.
- Deniz ulaştırma araçlarının geç sağlanmasından ötürü, silah ve cephaneler uzun süre kıyıda bekletilecekse, düşman harb gemilerinin saldırılarına karşı top menzilin dışında park edilerek öncelik sırasına göre bir düzen içinde batıya yollanması.

¹⁹⁶ **Türk İstiklâl Harbi**, c. VII, s. 255, 256.

¹⁹⁷ **a.g.e.** , s. 259.

¹⁹⁸ **a.g.e.** , s. 263.

¹⁹⁹ **a.g.e.** , s. 265.

- Silah, gereç, elbise ve benzeri eşyaların ikinci tertibe alınması.
- Trabzon'a silah ve cephane getiren deniz araçlarının bir sakınca olmadıkça yükünü Trabzon'a boşaltmayarak, doğruca İnebolu ve Samsun'a götürmesi arzu edilmekteyse de, deniz taşıt aracı sağlanamamasından ötürü uzun süre Tuapse'de bekletilmemesi için Trabzon'a çıkarılması.

Ayrıca Üçüncü Tümen Komutanlığı da ulaştırmanın daha düzenli olması için şu önlemleri almıştır:²⁰⁰

- Motorcularla yapılan sözleşmede yükün kilosu üç kuruştan taşınacak, motorun tonajından az yük verilmeyecek ve kira bedelleri Trabzon'da tümence ödenecek.
- Trabzon'a gelen Gazal motoruna 500 lira verilmiş, 1000 lira daha yollanmıştır. Bu paraların sarfından Esliha Komisyonu sorumlu olup, amacı bol sayıda silah ve cephane sağlayarak yurda yollamak olacak.
- Deniz araçlarına silah, cephane ve malzemeler tutanak ve irsaliye karşılığı ve icap ederse tartılarak teslim edilecek.
- Motorlara verilecek yakıt miktarı tümene bildirilecek.
- Tuapse'ye gelen silah ve cephanenin cins ve miktarları günü gününe telsizle tümene bildirilecek.

Alınan bu önlemler sayesinde taşımacılık biraz daha düzenli ve süratli duruma gelir. Takip eden dönemde Rusya'dan gelen yardımların genel bir listesi EK-6'da verilmiştir.²⁰¹

Batı Cephesi'ne denizden gelen bu yardımlar İtilaf güçlerinin dikkatinden kaçmaz. Bu tarihlerde Karadeniz'de daha öncesine göre çok daha fazla sayıda İngiliz gemisi görülmeye başlanır. Fakat asıl hareketlilik Yunan gemilerindedir. Yunan kuvvetleri karadaki taarruzlarına paralel olarak 26 Mart 1921 günü Türk kıyılarında abluka ilan eder. Özellikle Kefken-Sakarya ağzında 3-4 gemiyle yapılan abluka etkili

²⁰⁰ **Türk İstiklâl Harbi** , c. VII, s. 265, 266.

²⁰¹ **a.g.e.** , s. 266, 267.

olmuşsa da, Akdeniz’de yapılan abluka hiçbir başarı sağlayamamıştır. Akdeniz’de İngiliz ve Fransızlar kendi gemilerinin aranıp mallarına el konulmasına şiddetle tepki göstermiş, müttefikler arasında ticari sorunlar yaşanmış ve bu gemilere uygulanan yaptırımlar işe yaramayınca ablukeyn fiili bir değeri kalmamıştır.²⁰²

2. Üçüncü Kafkas Tümeni’nin Batıya Taşınması

İnönü Muharebeleri’nde istediği sonucu alamayan Yunan saldırılarının burada sınırlı kalmayıp, Ankara yönünde devam edeceği açıktır. Bu nedenle Büyük Millet Meclisi Hükümeti tüm imkânlarıyla Batı Cephesi’ni güçlendirmeye devam eder. Bu güçlendirme yalnızca silah ve malzeme ile sınırlı olmayıp, aynı zamanda askeri birlikleri de içermektedir.

Özellikle Doğu Cephesi’nde elde edilen başarının ardından buradaki birliklerin hızla batıya kaydırılması şarttır. Bu amaçla yapılan deniz taşımacılığının önemli bir aşaması ise, 3. Kafkas Tümeni’nin batıya taşınmasıdır.

Genelkurmay Başkanlığı’nın 30 Mart 1921 tarihli emriyle Trabzon’da bulunan 3. Kafkas Tümeni’nin batıya taşınmasına başlanır. Taşıma işinde Şahin gemisi, Gazal Römorkörü gibi Anadolu Donanması’na ait gemiler, Ümit, Bahri Cedit gibi Seyr-i Sefain vapurları ve sivil şahıslara ait motorlar kullanılmış olup taşıma işlemi 04 Nisan-27 Mayıs tarihleri arasında tamamlanmıştır.²⁰³

Taşıma işlemi sırasında yaşanan sıkıntı ve güçlükler dönemin genel durumunu ortaya koyması açısından önemlidir. 04 Mayıs 1921 günü Şahin gemisi 3. Kafkas Tümeni’nin 8. Alayı’ndan 1000 kadar erle, top ve 200 ton kadar savaş aracını İnebolu ve Amasra’ya taşıdığı seferinden Trabzon’a döner. Kısa süre sonra yeni bir sefer yapması için emir alır.

²⁰² Şemsettin Bargut, **Kurtuluş Savaşı’nda Türk Deniz Harekâtı, (Seferberlikten Lozan’a)**, s. 112, 113.

²⁰³ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı’nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 124.

Aldığı emir gereği 20 Mayıs 1921 gecesi Kıdemli Yüzbaşı Cevat Bey (sonradan Tümamiral Cevat Ülmen) komutasında yola çıkar. Gemide Tümen Karargâhı ve ağırlıkları ile 150 mekkare, 4000 tüfek ve 1500 sandık piyade mermisi bulunmaktadır. Geminin görevi bunları İnebolu ve Akçaşehir'e çıkartmak, dönüşte Ereğli ve Kilimli'den 800 ton kömür yükleyerek Trabzon'a getirmektir.

22 Mayıs günü Giresun'a ulaşan gemi, burada gerekli istihbarat bilgilerini alarak yoluna devam eder. 25 Mayıs sabahı Çaltı Burnu bordalanır. Bu sırada yoğun bir sis başlamış, ancak bu sis ulaşımı zorlaştırmasına rağmen sağladığı gizleme imkânı nedeniyle memnuniyetle karşılanmıştır. Öğleden sonra Sinop açıklarına vardıklarında sis açılır ve yaklaşan iki gemi görünür. Bunlardan biri Fransız yük gemisi, diğeri ise onu koruyan bir Fransız muhribidir. Şahin gemisi bu gemilere çatmadan yoluna devam ederken ani bir fırtına başlar ve gemi çaresiz Sinop Limanı'na sığınır.

Gemi Sinop'ta fırtınanın dinmesini beklerken, Sinop Liman Reisi Kıdemli Yüzbaşı Ahmet Şefik Bey Amasra'dan aldığı bir şifreli mesajı getirir. Bu mesaja göre “*Üç bacalı bir düşman savaş gemisi hızla doğu istikametinde ilerlemektedir.*”

Bu mesaja rağmen gemi komutanı Cevat Bey ilerleme kararı verir ve yola çıkılır. Ertesi gün Akçaşehir'e ulaşarak iki saat içinde tüm yük boşaltılır. Daha önce planlandığı gibi dönüş için Zonguldak'tan 500 ton ve Kilimli'den 300 ton kömür alınarak tekrar yola çıkılır. 01 Haziran tarihinde yapılan bu yükleme sırasında bölgede bulunan Fransızlar, gemi personelini sürekli gözetim altında tutar.²⁰⁴ Buna rağmen Şahin Fransızlarla çatışmaktan kaçınarak yüklemeyi tamamlar.

Gemi bu sıkıntılar içinde yola çıktıktan kısa bir süre sonra Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı'ndan “*Ereğli'de bulunan yeni deniz er'atını alıp Samsun'a bırakması*” yönünde bir telgraf alır.²⁰⁵

Aldığı emir üzerine geri dönen Şahin Ereğli'den erleri alır, buradan İnebolu'ya uğrar ve hastalanan personelini bırakır, daha sonra yoğun sisten de faydalanarak aralıksız bir seyirle Samsun'a ulaşır. Aldığı erleri Samsun Müfreze Komutanlığı'na teslim eden gemi komutanı Cevat Bey, Samsun'da bulunduğu sırada

²⁰⁴ Şahin'in bölgede bulunduğu tarihten yirmi gün sonra Fransızlar Zonguldak'ı boşaltacaktır.

²⁰⁵ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 51.

Ereğli, Bartın, Cide ve İnebolu'da yoğun aramalar yapan ve doğuya doğru ilerlemekte olan Fransız muhriplerinin haberini alır.

Gene yoğun sisin yardımıyla Samsun'dan yola çıkan gemi, yolda bu gemilerin ışıldakla yaptığı muhabereyi dahi izler. Buna rağmen muhriplere yakalanmayan Şahin sonunda Trabzon'a ulaşır ve böylece aldığı görevi başarıyla tamamlamış olur.

3. Kafkas Tümeni'nin taşınmasında emeği olan diğer bir gemi de Gazal'dır. Gazal gemisi, yedeğinde bulundurduğu Dâna yelkenlisi ile birlikte 20 Nisan 1921 tarihinde tümen unsurlarının bir kısmını, tümenin cephanesini ve 4 adet topunu Akçaşehir'e ulaştırmayı başararak bu taşımada pay sahibi olmuştur.²⁰⁶

3. İtilaf Devletleri Gemilerinin Karadeniz'deki Faaliyetleri

1921 yılının yaz aylarında Karadeniz kıyılarındaki Yunan baskısı iyice artmıştır. Karada yapacağı büyük saldırıya yardımcı olması amacıyla denizde başlattığı abluka fazla sonuç getirmeyince, Yunan gemileri daha sert ve hırçın girişimlerde bulunur. Bu girişimler 1921 yaz aylarında fiili saldırılara dönüşür ve Yunan gemileri Türk sahillerini bombardıman etmeye başlar.

Tüm Kurtuluş Savaşı boyunca Türk sularında çalışma gösteren Yunan deniz gücü yaklaşık olarak 46.000 tondur. 26 Mart 1921 tarihinden itibaren Türk sularını abluka altına alan ve kısa bir süre sonra fiili olarak Karadeniz kıyılarını bombalayan Yunan savaş gemilerinin nitelikleri ve savaş güçleri şöyledir:²⁰⁷

Kılıkış ve Lemnos: 1905 yapımı; 13.000 ton; 17 mil hızında; 4 adet 305 mm.lik, 8 adet 203 mm.lik, 8 adet 177 mm.lik, 12 adet 76 mm.lik top ve 2 adet 530 mm.lik su altı kovanı taşırlar.

²⁰⁶ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 52.

²⁰⁷ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 229.

Averoff zırhlı kruvazörü: 1910 yapımı; 10.118 ton; 22.5 mil hızında; 4 adet 233 mm.lik, 8 adet 190 mm.lik, 16 adet 12 librelik top ve 3 adet 450 mm.lik su altı kovani taşır.

Panther, Jerax, Leon ve Aetos muhripleri: 1911 yapımı ; 980 ton; 32 mil hızında; Her biri 4 adet 100 mm.lik top ve 4 adet 530 mm.lik su üstü kovani taşırlar.

Keravanos ve Neagenea muhripleri: 1911 yapımı; 750 ton; 32.5 mil hızında; 4 adet 100 mm.lik top ve 3 adet 450 mm.lik su üstü kovani taşırlar.

Thyella, Sfendoni, Lonchi ve Naphratoussa muhripleri: 1907 yapımı; 400 ton; 30.5 mil hızında; 2 adet 120 mm.lik, 4 adet 6 librelik top ve 2 adet 450 mm.lik su üstü kovani taşırlar.

Doxa, Aspis, Niki ve Velos muhripleri: 1907 yapımı; 350 ton; 30.5 mil hızında; 2 adet 120 mm.lik , 4 adet 6 librelik top ve 2 adet 450 mm.lik su üstü kovani taşırlar.

Aigli, Thetis, Daphne, Arethusa, Alcyon, Doris torpidobotları: 1912 yapımı; 125 ton; 25 mil hızında; 2 adet 57 mm.lik top ve 3 adet 450 mm.lik su üstü kovani taşırlar.

Bunların dışında yardımcı kruvazörler, mayın arama tarama gemileri ve taşıt gemileri de bulunmaktadır. Ayrıca **Helli** adlı 1912 yapımı, 2600 tonluk, 20 mil süratindeki bir hafif kruvazör de yanında **Naxos ve Adriatifikis** adlı iki yardımcı kruvazör ve **Esis** adlı bir torpidobotla Akdeniz ve Ege kıyılarında faaliyet göstermiştir. Yunan savaş gemileri teşkilat yapısı olarak iki filoya ayrılmıştır. Bu iki filo biri batıdan doğuya, diğeri tam tersi istikamette olmak üzere Türk kıyılarında devriye gezmiştir. 1921 yazından başlayıp sonbahara kadar devam eden Yunan gemilerinin baskı ve bombardıman faaliyetleri şöyledir:²⁰⁸

02 Nisan: Bir Yunan muhribi Sinop çevresindeki yelkenlileri yoklar.

04 Mayıs: Bir Yunan muhribi Ereğli Limanı'na girmek isterse de sahil bataryalarının ateşi nedeniyle geri döner.

²⁰⁸ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 55, 65-72 ; Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 143-147 ; Erol Mütercimler, **Kurtuluş Savaşına Denizden Gelen Destek**, s. 216-221; Emrullah Nutku, **Denizden Sesler Geliyordu**, s. 154, 155 ; **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 48-50.

02 Haziran: Leon muhribi İnebolu açıklarında kayıkları arar. Aynı gün Ereğli’de görülür.

05 Haziran: Yunan muhripleri Cide, Bartın, Ünye önlerinde denetimlerini sürdürür.

09 Haziran: İnebolu bombardıman edilir. (Daha sonra ayrıntılı olarak incelenecektir.)

14 Haziran: Yunan torpidobotlar Avşa Adası’nı bombardıman ederler.²⁰⁹

21 Haziran: İnebolu önlerine gelen bir Yunan torpidobotu Rizeli Rıdvan Reis’e ait balıkçı teknesini arar, anılan balıkçıyı gemiye alarak sorgular.²¹⁰

04-05 Temmuz: İki Yunan gemisi Amasra ve Samsun’daki ticaret istasyonlarına bomba atar.

06 Temmuz: İki Yunan gemisi Trabzon önlerindeki yelkenlileri muayene ettikten sonra Rize yönüne gider, ancak nakliye gemilerine yetişemez.

10 Temmuz: Üç Yunan torpidobotu Zonguldak önlerinde karakol yapar.

12 Temmuz: Yunan birinci grup gemileri Kızılırmak ve Sinop önlerinde görülür, bu arada Samsun Limanı’na girmek isteyen bir Yunan muhribi Amerikan istasyonier gemisi tarafından önlenir.

18 Temmuz: Bir Yunan muhribi Sinop önlerinde bir yelkenliyi batırır.

19 Temmuz: Rüsumat No.4 batırılır. (Daha sonra incelenecektir.)

20 Temmuz: Panther sınıfı bir muhrip ve bir yardımcı kruvazör Trabzon önlerine gelerek şehri kırk dakika süre ile topa tutar, ancak sahil bataryalarının etkili ateşi sonucu geri çekilmek zorunda kalır.²¹¹ Bombardıman Nachsos adlı yardımcı kruvazörün mendirek, Boztepe ve Değirmendere üzerine yönelttiği ateşle başlamış, buna sahilden cevap verilmesi üzerine muhribin şehre açtığı ateşle devam etmiştir.

²⁰⁹ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı’nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 144 (Beşiktaş Deniz Müzesi, Defter No.481(Umumi Evrak), s. 174-175’den alıntı).

²¹⁰ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı’nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 144 (İnebolu Kaymakamlığı’nın Kastamonu Valiliği’ne çektiği 21 Haziran 1921 gün, 490 sayılı telgrafi, Kazım Karabekir, **İstiklâl Harbimiz**, Merk Yayıncılık, İstanbul, 1988, s. 904’den alıntı).

²¹¹ Sabahattin Özel, **Ulusal Mücadelede Trabzon**, Doktora Tezi, s. 323 (Kazım Karabekir, **İstiklâl Harbimiz**, s. 929 ; **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 48’den alıntı).

Şehre iki isabet olmuşsa da insanca bir kayıp yoktur. Bombardıman sırasında iki Yunan eri yaralanmış, Panther sınıfı muhrip isabet almıştır.²¹²

21 Temmuz: Trabzon'dan dönen Yunan muhrip ve yardımcı kruvazörü Kalkavanlar'a ait Kırım Vapurunu durdurarak muayene eder. Daha sonra aynı grup Sinop Gözetleme İstasyonu'nu bombardıman eder.

22 Temmuz: Bir Yunan muhribi Sinop'un boş topraklarına 12 mermi atar.

24/25 Temmuz: Kalkış zırhlısının da içinde bulunduğu grup Amasra ve İnebolu civarında arama ve devriye yapar.

26 Temmuz: Sinop Gözetleme İstasyonu ikinci kez bombardıman edilir.

27 Temmuz: Kalkış zırhlısının bulunduğu grup , Trabzon Limanı önlerine gelerek sahil gözetlemesi yapar.

29 Temmuz: Aynı grup Samsun'a gelip Limana girmek ister, ancak burada devriye gezen ABD muhbiri buna engel olur.

30 Temmuz: Kalkış zırhlısı İnebolu'yu bombalar, ancak atılan mermilerin bir tesiri olmaz.

07 Ağustos: Rize önlerine gelen bir Yunan muhbiri Hamidiye iskelesindeki kayıklara 4 mermi atar.

08 Ağustos: Dafni kruvazörü Fatsa'dan Ordu'ya gelmekte olan Giresun vapurunda arama yapar ve yolcuların mallarına el koyar. Yapılan aramada şüphelenilen 5 kişi de tutuklanarak götürülür.²¹³ Tutuklanan kişilerden birisi de Gazal römorkörünün II. çarkçısı olan Yüzbaşı Sudi Bey (Kıbrıslı Sudi)'dir. Savaş esiri olarak Yunanistan'a gönderilen Sudi Bey Atina'da ölür. Daha sonra yapılan araştırmada vapuru Yunanlılara ihbar ettikleri anlaşılan gemi kamarotları ve yanlarındaki garson Ordu'da tutuklanarak İstiklal Mahkemesi'ne gönderilir.

²¹² Sabahattin Özel, **a.g.e.** , s. 323.

²¹³ Arama yapılan gemi ve yolcuların kimlikleri hakkında farklı kaynaklarda farklı bilgiler yer almaktadır. Burada kullanılan bilgiler Sabahattin Özel'in tezinde alıntı yaptığı Akşam Gazetesi'nin 18 Ağustos 1921 tarihli sayısından alınmıştır. (Sabahattin Özel , **Ulusal Mücadelede Trabzon**, Doktora Tezi, s. 325, 326) Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 66'da verilen bilgiler de bununla uyumludur. Emrullah Nutku ise **Denizden Sesler Geliyordu**, s. 154'de aranan geminin Ümit Vapurunu olduğunu yazar.

16 Ağustos: Bir Yunan muhribi Rize'yi 40 dakika topa tutar, attığı 21 mermi ile bir kadın şehit olur, bir çocuk da yaralanır.

17 Ağustos: Aynı muhrip Perşembe (Vona) açıklarında 5 kayığı tahrip eder.

18 Ağustos: Bir Yunan muhribi Trabzon mendireği içindeki gemileri topa tutmuşsa da Boztepe'deki bataryaların karşı ateşi üzerine uzaklaşmak zorunda kalır.

22 Ağustos: Doğuya doğru seyreden Kılıkış zırhlısı Ordu' da Gülnihal vapurunu arar ve doğuya seyrine devam eder.

01 Eylül: Yunan gemileri Terme' yi 40 civarında mermi atarak bombardıman eder.

08 Eylül: Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı Batum'a gelen İngiliz savaş gemilerinin, taşımacılık yapan gemilerimiz hakkında Yunan Donanması'na telsizle haber ulaştırdığını anlar ve durumu Ankara'daki Bahriye Dairesi Başkanlığı'na bildirir.

12/13 Eylül: Kılıkış zırhlısının bulunduğu grup Karadeniz'e çıkarak devriyeye başlar. Bu grup Tirebolu'da bir yelkenliyi batırır.

19 Eylül: Ereğli Limanı'na yaklaşan Yunan muhribine kıyıda ateş açılır. Buradan ayrılan gemi karşı ateşle cevap verir.

22 Eylül: Bir Yunan muhribi ve yardımcı kruvazörü Rize'de bulunan Araklı İskelesi'ne ateş açar.

29 Eylül: Rüsumat No. 4 ikinci kez batırılır. (Ayrıntılı olarak incelenecektir.)

14 Ekim: Rüsumat No. 4 yeniden topçu ateşine tutulur.

19 Ekim: Kılıkış zırhlısı Ordu Limanı'nda bulunan Bahr-i Cedit Vapuru'nda zorla arama yapar.

Bu tarihten sonra Yunan gemilerinin Karadeniz'deki faaliyetlerinin büyük ölçüde durduğu görülür.

1921 yılı boyunca İngiliz ve Fransız gemileri de özellikle Karadeniz'de karakol görevi yapar. Ancak bu ülkelerin faaliyetleri Yunan gemilerinininkine kıyasla daha azdır.

Özellikle bir İngiliz muhribinin 1920 yılı Ekim ayında Sürmene açıklarında mayına çarparak yaralanmış olması İngiliz gemilerinin faaliyetlerini oldukça etkilemiştir. İngilizler bu olaydan sonra Karadeniz sahillerinin kasıtlı olarak mayınlandığını düşünüp mümkün olduğunca az ve tedbirli seferlerde bulunur. Temmuz ayında çeşitli defalar Sinop, Samsun, Giresun ve Trabzon'da görülen İngiliz muhripleri Karadeniz'den daha çok kontrol altında tuttukları Marmara'da etkili olur.

Fransızlarla yaşanan tek çatışma Alemdar'ın kaçıışı sırasında yaşanan olaydır. Bunun dışında 1921 yılının en önemli gelişmesi 21 Haziran 1921 tarihinde Fransızların Zonguldak'ı boşaltmasıdır. Bu iki olay dışında, Fransız karakol gemilerinin ufak tacizlerini saymazsak denizlerde başkaca bir sorun yaşanmamıştır.

4. İnebolu Bombardmanı

İnebolu Kurtuluş Savaşı süresince Karadeniz'in en önemli yükleme boşaltma limanlarından birisi olmuş ve denizden yapılan taşımacılıkta kilit rol oynamıştır. Gerek İstanbul'dan kaçırılan, gerekse Rusya'dan getirilen silah ve malzemeler İnebolu'da boşaltılmış ve buradan Anadolu'nun içlerine gönderilmiştir.

İnebolu'dan yapılan ilk taşıma 1920 yılının Ağustos ayındadır. Bu nakliyatla ilgili bilgi, Trabzon'daki 3. Tümen'den İnebolu Mevki Kumandanlığı'na gönderilen telgrafta şu şekilde yer almaktadır:²¹⁴

Şifreli Telgraf – Trabzon

İnebolu Mevki Kumandanlığına

28 Ağustos 1920 tarihinde 1 numaralı askeri motorla, 174 sandık Osmanlı piyade ve 40 sandık seri sahra mermisi gönderilmiştir.

²¹⁴ Hüsni Özlü, **Ulusal Mücadelede İnebolu**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1996, s. 39.

Mezkur cephanenin kısmı küllisi teslim edilmediği ve keyfiyetin tahkiki Müdafaa-i Milliye Vekâleti'nden emrolunuyor. 6.11.1920 tarih ve 2226 numara ile İnebolu Mevki Kumandanlığı'ndan sorulmuştu. Cephanenin Kaza Kaymakamı ve şubeden iskeleye gelen iki zabıt muvacehesinde teslim edildiği mezkur zevat tarafından tamamen teslim alındığı ifade edilerek motorun avdet ettiğini kuyudat söylüyor.

İş bu cephanenin tamamen teslim alınmadığının hızla iş'arı ve badema gönderilecek cephaneye mukabil mazbatanın irsal buyrulması mütemenadır. İnebolu Kazası'na ve Mevki Kumandanlığı'na yazıldı.

Trabzon 3ncü Fırka Kumandanı

Nuri

Görüldüğü gibi daha 1920 yılında başlayan İnebolu'daki çalışmalar zamanla artarak devam eder. 1921 Haziran ayına gelindiğinde İnebolu'da neredeyse her gün bir hareketlilik vardır.

01 Haziran günü Rusya'dan gelen Bahr-i Cedit ve Ümit Vapurları 300 tonluk mühimmat ile sahile yanaşır. İnebolulu kayıkçılar tarafından derhal boşaltılan vapurlardan çıkan silah ve malzemenin listesi şöyledir:²¹⁵

- Ümit Vapuru: 24 adet makineli tüfek, 2593 adet cephanesi sandığı, 2260 tüfek.
- Bahr-i Cedit Vapuru: 3000 top güllesi, 143 makineli tüfek cephanesi, 45 makineli tüfek, 2614 cephanesi sandığı, 4840 tüfek

08 Haziran günü ise Türk bandıralı “Yeni Dünya” vapuru ve İtalyan bandıralı “Jan” vapuru ile önemli miktarda askeri malzeme İnebolu'ya gelir.

Tüm bu gelişmelerden haberdar olan ancak uyguladığı ablukaya rağmen bir türlü isteği sonucu elde edemeyen Yunan Donanması, bu son olayı bahane ederek İnebolu Limanı'nı bombardıman etmeye karar verir.

²¹⁵ Nurettin Peker, **1918–1923 İstiklâl Savaşının Vesika ve Resimleri, İnönü, Sakarya, Dumlupınar Zaferlerini Sağlayan İnebolu ve Kastamonu Havalisi Deniz ve Kara Harekâtü Hatıraları**, İstanbul, 1955, s. 328 ; Hüsnü Özlü, **a.g.e.**, s. 43.

Bu amaçla, 09 Haziran 1921 günü sabah 06:40'da, Yunan Deniz Kuvvetleri'ne ait Kılış Zırhlısı ve Panther Torpidosu İnebolu önlerine gelir. Yunan gemileri İnebolu'yu derhal kuşatma altına alır ve 08:40'da denize indirdikleri filikayla bir yüzbaşığı sahire gönderir. Olayı duyan Liman Reisi Neyyir Bey, Askerlik Şubesi Reisi Binbaşı Hasan Fehmi Bey ve Emekli Teğmen Halil Ağa'nın oğlu Yükleme ve Boşaltma Komutanı Mehmet Bey Kılış zırhlısının bulunduğu Moloz Mevkii'nde toplanarak gelenleri karşılar.²¹⁶

Yunan subayı yanında bir nota getirmiştir. Nota tercüme edildiğinde kaymakamlığı yazıldığı anlaşılır. Yunan subayı nota getirmenin dışında Liman Reisi'ni, Gümrük Müdürü'nü ve Mevki Komutanı'nı gemiye davet etmektedir. Gemiye davet edilen kişiler kıyıya gelerek filikadaki subayla bir görüşme yaparlar.²¹⁷ Yunan subayının getirdiği notada şöyledir:²¹⁸

İnebolu En Yüksek Mülki ve Askeri Amirliği'ne

09 Haziran 1921

İskele inzibatının teslimi

Bütün merakib-i bahriyenin teslimi

Askerlerin kendi tüfek menzillerinin dışına çıkarılmaları

Mevcut topların kamalarının teslimi

Bu notanın iki saat zarfında mevkii tatbiki konulduğunun bildirilmesi.

Aksi takdirde, İnebolu önünde bulunan Yunan Filo Kumandanlığı bu nota muhteviyatını cebren tatbik edecektir.

Yunan Filo Kumandanlığı

Türk yetkililer durumu hemen Bahriye Dairesi Reisliği'ne bildirirler. Ankara ile yapılan temaslardan Mevki Komutanı Muhittin Paşa, notaya ret yanıtı

²¹⁶ Nurettin Peker, **a.g.e.** s. 331 ; Hüsnü Özlü, **a.g.e.** , s. 63.

²¹⁷ Rahmi Doğanay, **Ulusal Mücadelede İtilaf Devletlerinin Karadeniz'deki Faaliyetleri (1918-1922)**, Doktora Tezi, s. 157.

²¹⁸ Hüsnü Özlü, **a.g.e.** , s. 64 (Nurettin Peker, **Öl Esir Olma, İstiklâl Savaşı'nda 85 Vesika, 34 Tarihi Fotoğraf Konuşuyor**, İstanbul, 1966, s. 148'den alıntı).

vermek üzere Mehmet Reis adlı kayıkçıyı Kalkış Zırhlısı'na gönderir.²¹⁹ Yunan gemisine iletilen yanıt şöyledir:²²⁰

İnebolu Önünde Yunan Filo Kumandanlığı'na

9 Haziran 1921

İnebolu Askeri ve Mülki Amirliği'ne verdiğiniz nota muhteviyatını aldım. İnebolu açık bir limandır. Açık limanlar Düveli İtilafiyeye kararnamesi mucibince taarruzdan masundur. Havalim altındaki halk galeyandadır. İnebolu liman ve kasabası cebren işgal edildiği takdirde havalim altındaki Rum Ortodoks mezhebine tabi cemaatin hayati tehlikede olduğunu bildiririm.

İnebolu ve Kastamonu, Bolu Havalisi Kumandanı

Mirliva Muhittin

Yunan notasının ciddiyeti nedeniyle askeri ve sivil yetkililer bir yandan şehrin savunma hazırlıklarını başlatır, bir yandan da verilen notanın bir suretini Genelkurmay Başkanlığı'na göndererek görüşlerini sorar.

Ankara'yla yapılan görüşmeler sonunda Kastamonu ve çevresinde bulunan piyade ve süvari birlikleri İnebolu'ya kaydırılarak bölgedeki askeri birlikler takviye edilir. İnebolu'da bulunan silah ve cephanenin bir an önce menzile dışına çıkartılması, şehrin savunması için mevcut subaylar dışında eli silah tutan halktan da faydalanılması kararlaştırılır. Bu arada Kaza Kaymakamı notanın ardından hükümeti tatil ederek mümkün olan evrak ve maliye veznesini İkiçay mevkiine gönderir.²²¹ Kasaba halkı da İkiçay mevkiine ve civar tepelere çekilir. Kasabanın Kuva-yı Milliyeli gençleri silahlanmış, Muhafız Bölüğü ve askerlerin bir kısmı İnebolu'nun Boyran, Aşağıtepe, Patriyos sırtlarındaki tepelere yerleşmiştir. Bu tepelere ayrıca sahte toplar konarak topların namluları düşman gemilerine çevrilir.²²²

²¹⁹ Rahmi Doğanay, **a.g.e.** , s. 158.

²²⁰ Hüsnü Özlü, **a.g.e.** , s. 64 (Nurettin Peker, **Öl Esir Olma, İstiklâl Savaşı'nda 85 Vesika, 34 Tarihi Fotoğraf Konuşuyor**, İstanbul, 1966, s. 149'dan alıntı).

²²¹ Hüsnü Özlü, **a.g.e.** , s. 66.

²²² Hüsnü Özlü, **a.g.e.** , s. 67 (Mevlud Baysal, **"İnebolu Bombardımanı"**, **Yakın Tarihimiz, Cilt II**, s. 23'den alıntı).

Bölgede yaşayan Ermeni ve Rumlar da ihmal edilmez. Patriyos, Aatanos, Erkistos, İbras köylerine jandarma gönderilerek bu köylerde yaşayan azınlıklar İbras Köyü'nde toplanır. Bunların başına koruma birlikleri dikilmiş, eğer şehir bombalanacak olursa bunların hayatlarının da tehlikede olacağı Kılıkış'taki Yunan subaylarına anlatılmıştır.²²³

İnebolu Limanı'nda da durum karışıktır. Liman Reisi kayıkların halka ait olduğunu söyleyerek zarar verilmemesini ister. Yunanlılarsa açık denize çıkarılmadıkları takdirde tüm kayıkların yakılacağını bildirir. Durumu gören Yeni Dünya, Jan ve Martika gemileri limandan ayrılarak denize açılır.

Şehrin savunma hazırlıkları devam ederken Yunanlıların verdiği iki saatlik süre dolar. Kılıkış Zırhlısı saat 13:20 civarında küçük toplarıyla bombardımana başlar.²²⁴ Hedefler arasında Hükümet Konağı ve iskelede bulunan küçük kayıklar vardır.

Kılıkış Zırhlısı önce küçük toplarıyla, sonra ağır toplarıyla uzak mesafeden atışlar yaparken, menzili kısa olan Panther Muhribi kıyıya yaklaşp iskeledeki kayıkları hedefler. İki gemi şehre yaklaşık kırk-elli civarında gülle atar.

Bu arada daha önce Seymen tepesine yerleştirilen Rus yapımı topun karşı ateşleri başlar ve bu ateş oldukça etkili olur. Diğer topların da devreye girmesi ile kış tarafına yakın bir gülle düşen Kılıkış Zırhlısı geri çekilerek batıya doğru seyreder. Panther de Kılıkış'ı takip ederek bölgeden uzaklaşır.

İnebolu halkı iki saat kadar bekledikten sonra bombardımanın sona erip gemilerin kaçtığını düşünerek geri dönmeye başlar. Bu sırada ortaya çıkan iki gemi uzun menzilli toplarıyla şehri ikinci kez bombalar.

Gene elliye yakın güllenin atıldığı bu saldırıya Türk topları menzillerinin kısa olması nedeniyle cevap veremez. Yaklaşık iki saat süren bu bombardıman sonrası Yunan gemileri geldikleri yönde çekilerek gözden kaybolur.

²²³ Hüsnü Özlü, **a.g.e.**, s. 66 (Mevlud Baysal, **a.g.m.** s. 23'den alıntı).

²²⁴ Rahmi Doğanay, **Ulusal Mücadelede İtilaf Devletlerinin Karadeniz'deki Faaliyetleri (1918-1922)**, Doktora Tezi, s. 159.

Yunan gemileri İnebolu bombardımanında istedikleri sonuca ulaşamamış ve şehre fazlaca bir zarar verememiştir. Bombardıman sonrası yapılan hasar tespit çalışmalarına göre :

Hükümet Konağı birinci bombardımanda hafif hasar görmüş, ancak hasar ikinci bombardımanla ağırlaşmıştır.

Bazı dükkanlar ve evler isabet almış, Osmanlı Bankası'nın duvarları delinmiştir.

Silah ve mühimmat kaybı yoktur.

Kıyıdaki kayıkların dört tanesi batmıştır.

Maddi hasar 70.000 Osmanlı Lirası'ndan fazla değildir.

Bombardıman nedeniyle bir müslüman kadın korkudan ölmüştür. Bazı Rumların da öldüğü haberi gelmiştir.²²⁵

5. İtilaf Devletlerinin Bazı Kıyı Kentlerini Boşaltmaları

1921 yılının Haziran ayı içerisinde Anadolu'nun kıyı hattındaki diğer büyük şehirlerinde de önemli gelişmeler yaşanır. Bu gelişmeler çoğunlukla, artık aralarındaki sorunların iyice su yüzüne çıktığı İtilaf Devletleri'nin her birinin kendi çıkarlarına uygun olacak şekilde hareket etmesi sonucu ortaya çıkan olaylardır. Ancak bu olayların her biri, ulusal mücadelenin başarıya ulaşması için büyük önem taşıyan neticeler doğuracak niteliktedir.

²²⁵ Rahmi Doğanay tezinde, ATASE arşivinden yararlanarak verdiği bilgiye göre; Türk topçusunun yakınındaki tarlalarda çalışmakta olan bazı Rumların öldüğünü, kasaba kıyısında bombardıman esnasında dört kadının öldürüldüğünü, başka bir köyde de biri Rum Papazı olmak üzere iki ölü bulunduğunu belirtir. (a.g.t. s. 161) Hüsnü Özlü tezinde, 10 Haziran 1921 tarihli Açığsöz Gazetesi'nden yararlanarak verdiği bilgiye göre; Bombardıman esnasında yalnızca dört Rum kadının yaralandığını, bunun dışında başka bir can kaybının olmadığını belirtir. (a.g.t. s. 73)

Kronolojik sırayı takip etmek gerekirse, 21 Haziran 1921 günü Fransızlar Zonguldak'ı boşaltır. Bunun hemen ardından Yunanlıların Eskişehir yönünde yapacakları ileri harekât için güçlerini toparlamasından faydalanılarak İzmit, Yalova ve Karamürsel Türk kuvvetleri tarafından geri alınır.

Aynı günlerde Anadolu'nun güney sahillerinde de İtalyanlar kendi hesaplarını yapmaktadır. İtalyanlar önce 25 Haziran günü Marmaris'i, daha sonra ise 05 Temmuz günü Antalya'yı boşaltırlar. Böylece, denizcilik faaliyetleri açısından hayati öneme sahip şehirler bir anda ele geçirilmiş olur.

Kurtuluş Savaşı'nın deniz safhası açısından İzmit'in ele geçirilmesi büyük önem taşır. İzmit'in alınmasıyla Marmara Denizi de taşıma için kullanılabilir hale gelecektir. Bu nedenle 28 Haziran 1921 günü İzmit'in geri alınmasının ardından yeni bir düzenlemeye gidilir ve burada "**İzmit Bahriye Komutanlığı ve Liman Başkanlığı**" kurulur. Bahriye Komutanlığı'na Güverte Binbaşı Celal (Köprücü), Liman Başkanlığı'na ise Güverte Üsteğmen Abdurrahman (Benlioğlu) getirilir.²²⁶

Komutanlığın başlıca görevleri Marmara Denizi'ndeki taşımacılığı düzenlemek, İzmit Körfezi'nin deniz savunmasını yapmak ve bölgenin sorumlusu durumundaki 1. Ordu'ya danışmanlık hizmeti vermektir. İzmit Körfezi'nin savunulması amacıyla alınan tedbirler ise şunlardır:²²⁷

Körfezin önemli noktalarına mayın dökmek,

Kıyı savunması için gerekli noktalara topçu bataryaları ve cephanelikler yerleştirmek,

Düşman gemilerine karşı torpido kullanma olanaklarını araştırmak ve torpido atacak araç inşa etmek.

İzmit Bahriye Komutanlığı, elinde başlangıçta hiçbir yüzer araç bulunmamasına rağmen, kendisine verilen görevleri büyük bir iyi niyetle yerine getirir. Öyle ki Binbaşı Celal ilk teknesini, Cuma bataklığında çamura gömülmüş bir motor teknesini yüzdürüp tamir ederek elde eder.²²⁸

²²⁶ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 90.

²²⁷ Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi**, Cilt 5, s. 121.

²²⁸ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 60.

04 Haziran 1921'de İstanbul'dan Karamürsel'e 15 adet mayın ve bu mayınlara ait parçalar gelir. Kısa bir süre sonra da bunların dökülmesini sağlayacak üç subay ve bir gedikli subay Karamürsel'e ulaşır. Genelkurmay Başkanlığı bu mayınlarla yine İstanbul'dan kaçırılan torpidoları ve bu torpidoları atacak düzeneği Karamürsel'de bulundurur.²²⁹

Gönderilen bu mayınlar daha sonra körfezin en dar yeri olan Dil İskeleyi mevkiine dökülecektir. Ayrıca İzmit'te bununla ilgili olarak bir torpido regüle istasyonu da kurulmuştur.²³⁰

Aynı tarihlerde Yarımca önlerinde bulunan Kalkış Zırhlısı'nın Karamürsel'i bombardıman etmesi üzerine, burada bulunan mühimmat 15 Temmuz günü Gölcük civarındaki Çavuş Çiftliği'ne götürülür. Yunan gemilerinin körfezdeki küçük tekneleri taciz etmesini önlemek amacıyla Değirmendere ve Başiskele'de topçu bataryaları konuşlandırılır. Bu bataryalar İstanbul'dan kaçırılan 100 mm.lik ve 105 mm.lik toplarla takviye edilir. Yapılan bu çalışmalar sonucunda Kasım 1921'de İzmit Bahriye Komutanlığı'nın kuvveti 5 subay, 34 er, 30 mavzer tüfeğine; vasıtaları ise 1 motorbot ve 4 kayığa ulaşır.²³¹

İzmit'te yaşanan bu gelişmelerin dışında Binbaşı Celal Bey'in ulusal mücadele için yaptığı en büyük hizmet, İzmit-Adapazarı tren yolu üzerinde bulunan köprüleri tamir ettirerek tren yolunu ulaşım açması ve o ana kadar atlarla yapılan taşımacılığı tren yoluna aktarmasıdır. 15 Kasım 1921 günü yerinde yaptığı inceleme sonrası onarım hazırlıklarına başlayan Binbaşı Celal ihtiyaç duyduğu malzemeleri Muavenet-i Bahriye Grubu aracılığıyla İstanbul'dan getirtir.

1922 yılı başlarında başlayan onarım çalışmaları yaklaşık altı ay sürer. Son derece kısıtlı imkânlara rağmen önce İzmit-Adapazarı arasındaki Karaçam Köprüsü 52 gün gibi kısa bir sürede, daha sonra da Geyve Köprüsü 4,5 aylık bir sürede tamir edilir. Binbaşı Celal, böylece tüm demiryolunu tamamen şahsi gayretleriyle ulaşım açmış olur.²³² Binbaşı Celal bu onarım işinin ardından Köprücü Celal adıyla anılmaya başlanır.

²²⁹ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 91.

²³⁰ **İstiklâl Harbi'nde Bahriyemiz**, s. 63.

²³¹ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 91.

²³² Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 60, 61.

6. Kütahya, Eskişehir Muharebeleri ve Öncesinde Denizden Gelen Yardım

İnönü Muharebeleri'nde istediği başarıları elde edemeyen Yunan kuvvetleri bundan sonraki yaklaşık iki ayını seferberlik ve yeni bir saldırı hazırlığıyla geçirir. Bu süre sonunda tüm hazırlıklarını tamamlayan Yunan birlikleri 10 Temmuz 1921 tarihinde ileri hareketına başlar.²³³

Yunan taarruzu bu kez hızla ve başarıyla gelişecektir. 13 Temmuz tarihinde Afyon, 17 Temmuz'da Kütahya ve 19 Temmuz'da Eskişehir kaybedilir. Türk ordusu kendisini toparlamak ve yeniden tertiplenmek amacıyla Sakarya Nehri'nin doğusuna çekilir.

Yunan kuvvetlerinin başarısıyla sonuçlanan bu saldırısı için Yunan ordusu iki ay boyunca hazırlanırken, Türk ordusu seferberlik dahi ilan edememiştir. Kısıtlı kaynaklar nedeniyle ordunun silah,cephane ve diğer ihtiyaçları karşılanamamaktadır. Buna rağmen Anadolu'nun her yanından imkânlar ölçüsünde yardımlar gelmeye devam etmektedir.

Bununla ilgili olarak Kütahya ve Eskişehir Muharebeleri öncesinde İstanbul'dan Anadolu iskelelerine gönderilmiş olan silah ve cephanenin miktarı EK-7'de verilmiştir.²³⁴

Bu dönemde Doğu Cephesi'nden Batı Cephesi'ne yapılan yardımlar da devam etmiştir. Zaten Doğu Cephesi tüm savaş süresince en önemli ikmal kaynağı olma özelliğini korumuştur. Bu dönemde, o güne dek edinilen tecrübelerden yararlanılarak, malzemelerin daha düzenli bir biçimde gönderilebilmesi için yollama sırası düzenlenmiş ve yollanacak tertipler A, B, C gibi harflerle gösterilmiştir.²³⁵

²³³ Ergün Aybars, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I**, Ercan Kitapevi, İzmir, Eylül 2004, s. 271.

²³⁴ **Türk İstiklâl Harbi**, c. VII, s. 311-313

²³⁵ İ. S. Şahin, **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Bahriyesinin Deniz Harekât ve Faaliyetleri**, Yüksek Lisans Tezi, s. 75.

Verilen emre göre A tertipli malzeme deniz, B tertipli malzeme ise kara yolu ile sevk edilecektir. Bu emre uygun olarak 1921 yılı Mayıs ayı başına kadar İnebolu'ya A tertibinden 74 ton silah ve cephane gönderilir.²³⁶

Mayıs ayında Batı Cephesi için en çok ihtiyaç duyulan malzeme sahra topudur. Doğu Cephesi Komutanlığı cepheye göndermeye karar verdiği 30.000 atım sahra topu mermisinin yarısını deniz yoluyla Trabzon'a gönderir.²³⁷

Doğu Cephesi Komutanlığı'nın 25 Mayıs 1921'de Genelkurmay'a verdiği bilgiye göre yeniden tertiplenen 7000 sahra mermisinden 1666 atımı Trabzon'dan İnebolu'ya doğru yola çıkarılmış, 5340 atım Osmanlı mermisi de diğerlerinden önce Trabzon'a yollanmak üzere Karabıyık'a sevk edilmiştir.²³⁸

Bu dönemde yapılan taşımacılığa ilişkin bir başka bilgi de Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı'na aittir. Komutanlık tarafından verilen bilgiye göre 10 Haziran 1921 gününe kadar 1740 sandık İngiliz piyade cephanesi, 1078 İngiliz piyade tüfeği, 741 kasatura, 34 sandık Fransız piyade cephanesi, 2200 sandık Osmanlı mavzer cephanesi, 10 adet Alman makineli tüfeği, 116 sandık sağlık malzemesi, 6 mantelli top ile buna ait 6000 adet mermisi, 32 atım şınayder top mermisi, 176 sandık Rus el bombası ile kazma, kürek, balta gibi gereçler A tertibine göre Trabzon'a gelmiştir.²³⁹ Genel olarak Kütahya ve Eskişehir muharebeleri öncesinde deniz yoluyla gönderilen malzeme miktarı EK-8'dedir.²⁴⁰

Gene bu dönemde Anadolu'ya yapılan Rus yardımı da devam etmiştir. 16 Mart 1921 tarihinde imzalanan Moskova Antlaşması sonrası Ruslar gizlice yollayacakları silah, cephane ve savaş gereçlerini Tuapse-Tiflis yoluyla yapmayı kararlaştırmış ve bu silahların büyük kısmının Kafkas askeri bölgesinden verileceğini bildirmiştir. Bu karara uygun olarak bu dönemde Tuapse Limanı'na gelen malzeme ile Trabzon'a gelip buradan diğer limanlara aktarılan malzeme miktarı EK-9'dadır.²⁴¹

²³⁶ **Türk İstiklâl Harbi**, c. VII, s. 306.

²³⁷ Aynı yer.

²³⁸ **a.g.e.**, s. 307.

²³⁹ **a.g.e.**, s. 308.

²⁴⁰ **a.g.e.**, s. 309, 310.

²⁴¹ **a.g.e.**, s. 314.

Rus Hükümeti Temmuz 1921'den itibaren yeni bir düzenlemeye gider. Buna göre Batum'da bir kurul oluşturulacak, Batum'a gelen malzeme bu kurulca Türkiye'nin Batum Konsolosluğu'na teslim edilecektir. Ayrıca malzeme Trabzon'a geldiğinde bu kurulun bir üyesi de burada bulunacak ve teslimatı takip edecektir. Bu düzenlemeyle Batum yeni yollama merkezi olacağından Türk tarafınca bu işlerle ilgilenmek üzere 2 subay ve 20 erden oluşan bir ekip konsolosluk emrine gönderilir.

Bu düzenleme sonrasında gönderilenlerle beraber Kütahya ve Eskişehir Muharebeleri döneminde Rusya'dan gönderilen silah, cephane ve gereçlerin listesi EK-10'dadır.²⁴²

7. Sakarya Meydan Muharebesi ve Öncesinde Denizden Gelen Yardım

Türk birlikleri Yunan taarruzu nedeniyle Sakarya Nehri'nin doğusuna çekilmiş durumdadır. Toparlanma çabası olanca hızıyla sürerken, yaşanan sıkıntılar nedeniyle başka çaresi kalmayan Mustafa Kemal 7-8 Ağustos 1921 tarihinde halkı maddi manevi bütün kaynaklarıyla ulusal mücadeleye katılmaya çağıran "Tekalif-i Milliye Emirleri"ni yayımlar.²⁴³

On ayrı metinden oluşan emirler incelendiğinde Türk Ordusu'nun çok büyük sıkıntı içerisinde olduğu açıkça görülür. Ağustos ayında yayınlanan emirlerin denizcilikle ilgili esasları Eylül ayında belirlenir. Buna göre 10 ton ve daha büyük tekne sahipleri her ay 100 mil mesafeye taşıma yapacaklardır.²⁴⁴

Ayrıca Bahriye Dairesi Reisliği tarafından 18 Eylül 1921'de yayınlanan emre göre:

10 tondan büyük teknesi olanlar ordu hizmetine alınacaklardır.

²⁴² **Türk İstiklâl Harbi**, c. VII, s. 315, 316.

²⁴³ Ergün Aybars, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I**, s. 274.

²⁴⁴ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 123.

3 tonluk kayıklar İnebolu ve Samsun Limanları'nın ihtiyacına göre hizmete alınacaklardır.

Bu tekneler Karadeniz Limanları'nda ve Antalya Limanı'nda çalıştırılacaklar, ücretleri ise bölgedeki Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı veya Liman Başkanlıkları kanalı ile Hükümet tarafından ödenecektir.²⁴⁵

Türk Ordusu hazırlıklarına devam ederken 14 Ağustos günü Yunan ileri harekatı başlar. Yoğun çarpışmalarla geçen günlerin ardından 4-5 Eylül günleri Yunan kuvvetleri bir kez daha saldırır. Ancak bu hamle de istenilen başarıyı sağlamaz ve Yunan taarruzu durmak zorunda kalır.

Bu tarihten itibaren Yunan kuvvetleri savunmaya geçerken, Türk kuvvetleri artık saldıran taraftır. 08, 10 ve 12 Eylül tarihlerinde yapılan ard arda taarruzlar sonucunda Yunan Ordusu bozulur ve dağılarak geri çekilmeye başlar. 13 Eylül 1921 günü, Büyük Millet Meclisi Türk Ordusu'nun zafer haberini halkına duyurur.

Türk Ordusu kazandığı bu zaferle yalnızca askeri değil, aynı zamanda siyasi olarak da ülkenin kaderini değiştirir. En başta Rusya'nın Türklerin başarılı olup olamayacağına dair tüm şüpheleri ortadan kalkar. Bunun sonucunda 13 Ekim 1921 tarihinde Rusya'nın aracılığıyla Güney Kafkas Cumhuriyeti ile "Kars Antlaşması" imzalanır.

Ancak bundan daha önemlisi 20 Ekim 1921'de Fransızlarla imzalanan "Ankara Antlaşması"dır. İtilaf Devletleri'nin en önemli üyelerinden birisi olan Fransa bu antlaşma ile yeni kurulan Türk Devleti'ni tanımayı kabul eder. Böylece hem İtilaf Devletleri arasındaki birliktelik, hem de Güney Cephesi'ndeki savaş sona erer ve Türk Devleti için bir cephe daha kapanmış olur.

Türk tarafının kaderini değiştiren Sakarya Muharebesi öncesinde Batı Cephesi'ne denizden yapılan yardımlar olanca hızıyla devam etmiştir. Bu dönemde Felah Grubu tarafından İstanbul'dan kaçırılıp Anadolu'nun çeşitli limanlarına gönderilen silah ve cephane miktarı EK-11'dedir.²⁴⁶

²⁴⁵ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 123.

²⁴⁶ **Türk İstiklâl Harbi**, c. VII, s. 344-347.

Sakarya Muharebesi öncesi Türk Ordusu, Kütahya ve Eskişehir’de çok fazla miktarda silah ve cephane kaybetmiştir. Bu açığın kapatılması için Doğu Cephesi’nden gönderilecek malzemenin hızlandırılması şarttır. Bunun için Ulusal Savunma Bakanlığı tarafından Trabzon’da bulunan silah ve cephanelerin deniz araçlarından yararlanılarak Samsun’a yollanması emredilir.²⁴⁷

Bu amaçla Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı Doğu’dan ve Rusya’dan gelen silah ve cephaneleri büyük bir gayretle Batı Cephesi’ne taşır. Sakarya Muharebesi döneminde Doğu Cephesi’nden deniz yoluyla gönderilen silah ve cephane miktarı EK-12’dedir.²⁴⁸

Rusya’dan yapılan yardıma gelince; 3. Kafkas Tümeni 31 Temmuz 1921 tarihinde Genelkurmay Başkanlığı’na bir rapor sunarak, 18 Eylül 1920 ile 28 Temmuz 1921 tarihleri arasında Rusya’dan deniz yoluyla Trabzon’a ve diğer iskelelere nakledilen malzemenin miktarını bildirir. Bu raporda bildirilen silah ve cephanelerin çeşit ve sayıları EK-13’tedir.²⁴⁹

25 Temmuz 1921 tarihi ile 10 Ekim 1921 tarihi arasında Rusya’dan deniz yoluyla Trabzon’a, buradan da değişik tarihlerde Samsun, Sinop ve İnebolu iskelelerine yollanan silah ve cephane miktarı ise EK-14’tedir.²⁵⁰

Sakarya Muharebesi öncesinde denizden yapılan bir başka taşıma da 12. Tümen’in batıya taşınmasıdır. Genelkurmay Başkanlığı’nın 30 Temmuz 1921 tarihli emri ile Kars’ta bulunan 12. Tümen batıya naklolunur. Bu nakliyat genelde Rize ve Batum’dan gemilerle yapılır ve anılan tümenin bir kısım unsurları Sakarya Muharebesi’ne yetişmeyi başarır.²⁵¹

²⁴⁷ **Türk İstiklâl Harbi**, c. VII , s. 339.

²⁴⁸ **a.g.e.** , s. 342-344.

²⁴⁹ **a.g.e.** , s. 347, 348.

²⁵⁰ **a.g.e.** , s. 348, 349.

²⁵¹ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı’nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 125.

E. 1921 Yılında Yaşanan Diğer Gelişmeler

1. Rüsumat Gemisi'nin Batırılması

1921 yılının yaz aylarında Kurtuluş Savaşı'nın denizlerdeki en büyük kaybı ve en acı olayı yaşanır. Bu olay, 1920 yılından itibaren Anadolu Donanması'na katılmış olan ve o zamana dek taşımacılık işlerinde büyük fayda sağlayan Rüsumat No. 4 gemisinin Yunan gemilerince batırılmasıdır.

1921 yılının yaz ayları Anadolu Donanması'na ait gemiler için büyük sıkıntılar içinde geçmektedir. Bir yandan karada Yunan taarruzu gelişmekte, bir yandan da bu taarruza paralel olarak denizdeki abluka iyice sıkılaştırılmaktadır.

Türk gemileri, bu zor koşullar altında, Doğu Cephesi'nden ve Rusya'dan gönderilen malzemeleri Batı Cephesi'ne taşımak için çaba göstermektedir. Rüsumat gemisi de bu amaçla daha önce dokuz kez sefere çıkmış ve Rusya'dan malzeme getirmiştir. Rüsumat'a verilen son görev ise, iki adet 88 mm.lik İngiliz topu ile 354 sandık cephaneyi Batum'dan Anadolu'ya taşımaktır.

Batum'dan yüklemesini tamamlayan gemi, Yunan devriye gemilerinin kontrolü nedeniyle gündüzü limanda geçirip, 16-17 Temmuz gecesi karanlıktan faydalanarak yola çıkar.²⁵²

Gece boyu yol alan gemi, ertesi sabah Yunan gemilerine yakalanmadan Trabzon'a ulaşır. Burada ikmal ihtiyacını karşıladıktan ve düşman hakkında gerekli istihbarat bilgilerini aldıktan sonra durmadan yoluna devam eden gemi, 17 Temmuz akşamı Ordu'ya ulaşır.

²⁵² Rüsumat'ın hareket tarihi ile ilgili kaynaklarda tutarsızlıklar vardır. Konuyla ilgili hatıralarda geminin hareket günü olarak 17 veya 19 Ağustos verilirken, Genelkurmay Başkanlığı ATASE Arşivinde ve **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 43'de hareket günü olarak 16-17 Temmuz gecesi olarak verilmektedir.

Geminin limana girmesinin hemen ardından Liman Başkanı Gemi Komutanı Yüzbaşı Mahmut (Gökbora) Bey'e bir telgraf iletir. Bu telgrafta "*Ereğli'den doğuya doğru bir düşman kuvvetinin gelmekte olduğu ve bu nedenle Rüşumat'ın verilecek emirler doğrultusunda Ordu'da beklemesi gerektiği*"²⁵³ bildirilmektedir.

Bu yazı üzerine Yüzbaşı Mahmut gemisini sahil yakınında sığ suya demirletir. Gemi gözcülerinin sayıları arttırılır. 18 Temmuz sabahı gelen ikinci bir telgrafla gemideki top ve cephanenin sahile çıkarılması emredilir. Fakat limanda bu iş için kullanılacak bir vinç yoktur.

Bunun üzerine limandaki bütün küçük kayıklar yan yana getirilerek üzerlerine kalaslar konur ve böylece bir iskele oluşturulur. Gemideki malzeme de bu iskele üzerinden sahile taşınır.

Taşıma işi biter bitmez Yüzbaşı Mahmut gemiyi adeta karaya oturacak şekilde daha da sığ sulara götürür. Komutan, gerekirse gemiyi batırmaya karar vermiştir. Bu amaçla geminin sekiz adet kinistin valfindan²⁵⁴ altısı gevşetilerek açılmaya hazır hale getirilir. Ayrıca gemide yangın çıkarmak amacıyla baş tarafa gaz yağı ve diğer yanıcı maddeler yerleştirilir.

Gece boyunca gözcüler büyük bir dikkatle denizi tarar, ancak o gece bir olay olmaz. 19 Temmuz sabahı, Perşembe'den doğu yönüne doğru karakol yapan Yunan Donanması'na ait Panther sınıfı bir muhriple Daphne torpidobotu ufukta görünür. Elindeki silahlarla bu gemilerle baş etmesi mümkün olmayan Yüzbaşı Mahmut, çaresiz daha önce yaptığı planı uygular.

Buna göre gemi kıyıya doğru baştankara edilir, geminin valfları açılır ve makine dairesi su almaya başlar.²⁵⁵ Baş tarafa yığılan malzeme yakılarak gemide yangın çıkarılır. Gemi komutanı kendisine yaklaşan Yunan gemilerindeki personelin de duyabileceği şekilde yüksek sesle gemiyi terk komutu verir. Gemi personeli de tüm gücüyle bağırarak denize atlar ve kıyıya yüzer.²⁵⁶

²⁵³ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 75.

²⁵⁴ Kinistin valf, geminin denize doğrudan irtibatlı valfidir.

²⁵⁵ Erol Mütercimler; **Bu Vatan Böyle Kurtuldu, Onlar Bizim İçin Öldüler**, Alfa Yayınevi, İstanbul, 1992, s. 425.

²⁵⁶ Erol Mütercimler, **a.g.e.** s. 426 ; Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 76.

Bu sırada iyice yaklaşan Daphne torpidobotu bir filikasını denize indirerek daha açıkta bulunan Rize Motoru'nun üzerine yavaşır ve motorda arama yapar. Kısa süre içinde baş taraftaki yangının büyümesi ve yere dökülmüş birkaç kovanın da yangının etkisiyle patlaması Yunan filikasını ikna eder.

Filikasını geri çağırın Daphne gemisi ayrılmadan önce son bir kuru sıkı top atışı yapar ve bu atışın ardından Yunan gemileri limanı terk eder. Gemilerin uzaklaşmasıyla birlikte Rüsumat'ın personeli derhal gemiye dönerek yangını söndürür. Ters esen rüzgarın da sayesinde sadece pruva direği²⁵⁷ ve baş ambarlar zarar görmüş, ancak geminin hareketine mani olacak bir hasar oluşmamıştır.

Bu işin ardından gemi valfları kapatılır ve Ordu halkının da yardımıyla gemiye dolan su boşaltılmaya başlanır. 20 Temmuz günü gemi komutanı Yüzbaşı Mahmut Trabzon'a geminin son durumu hakkında şu raporu verir:²⁵⁸

Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı'na

Kinistin kapandığı takdirde suyu tahliye edilirse yüzecektir. Makine dairesi ve kazan ve kış tarafında hiçbir hasarımız yoktur. Yalnız baş taraftan direğe kadar olan güverte kısmı yaralanmıştır.

Suyu burada tahliye etme imkânı vardır. Kinistin kapatmak ameliyesi ile uğraşyoruz. Suyun tahliyesi ile gemi yüzecekse de herhalde bir geminin muavenetine ihtiyacımız vardır. Samsun Merkez Liman Riyaseti'nden gelen telgrafta Kırım Vapuru'nun muavenet etmesini yazıyorlar. Kırım Vapuru limana geldiği takdirde sefini avn-i hakkile yüzdüreceklerini arz ederim efendim.

Rüsumat Süvarisi

Mahmut

Uzun süren çalışmalar sonucunda Rüsumat gemisi akşam üzeri tekrar yüzdürülür ve aldığı emir üzerine Trabzon'a doğru yola çıkar. Ertesi gün Trabzon'a ulaşan gemi aldığı hasarın giderilmesi amacıyla buradan Batum'a gönderilir. Burada daha

²⁵⁷ Geminin ön tarafında bulunan ana direk.

²⁵⁸ İ. S. Şahin, **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Bahriyesinin Deniz Harekât ve Faaliyetleri**, Yüksek Lisans Tezi, s. 67 (ATASE Arşivi, Arşiv No.1/107, Dol. 362, Göz 3, Kls. 81, Dos. 3, Fih. 3/160'dan alıntı).

çok gemi personelinin kendi çabalarıyla onarılan gemi yaklaşık bir ay süren çalışmanın ardından tekrar göreve hazır hale gelir.

Rüsumat'ın onarım gördüğü bu süreçte Yunan gemileri karakol sistemlerinde önemli bir değişiklik yapar. Daha önce tüm kıyıya hakim olmak için kıyı boyunca ilerleyen Yunan gemileri, kıyıda istasyonlar ve halk tarafından görüldüğü ve hareketleri denizdeki gemilere önceden bildirildiği için, hiçbir başarı sağlayamamıştır. Bunun üzerine Eylül ayından itibaren Yunan gemileri boğazdan geçtikten sonra denize doğru açılmaya ve daha sonra birden dönerek sahile dikine inmeye başlar.²⁵⁹

26 Eylül günü Batum'dan top, tüfek ve cephane yükleyen Rüsumat gemisi bu gelişmelerden habersiz bir şekilde Trabzon'a doğru yola çıkar. Trabzon'a varıldığında, malzemenin Samsun'a götürülmesi yönünde emir gelir. Tekrar yola çıkan gemi 28 Eylül tarihinde Samsun'a varır. Geminin yükü burada sorunsuzca boşaltılır. İşi biten Rüsumat Trabzon yönünde dönüş seyrine başlar.²⁶⁰

29 Eylül sabahı Tirebolu açıklarında seyrederken hava bozmaya başlar. Bu sırada Yunan devriye gemileri de bölgededir. Bu gemilerin varlığı kıyı gözetleme istasyonları tarafından tespit edilmiş, ancak bu bilgi Samsun'a henüz ulaşmadan Rüsumat yola çıkmıştır. Rüsumat yoluna devam edip Görele'yi geçerken hava daha da bozar. Bastıran sis görüşü iyice düşürür.

Tam bu sırada Yunan muhrip ve torpidobotu Türk gemisini tespit eder. Hazırlıksız yakalanan Rüsumat derhal kıyıya yönelmiş ve Eynesil Köyü²⁶¹ kıyılarına varmışsa da düşman topçu ateşine yakalanır. Top ateşi altında karaya oturan gemi batırılmaya çalışılır, ancak bunun için zaman yoktur. Personele gemiyi terk emri verilir. Yunan gemileri sahipsiz gemiye kırktan fazla atış yapar. Bunlardan yalnızca beş tanesi gemiye isabet eder. Ancak bu kadar isabet bile gemiyi savaş dışı bırakmak için yeterli olur. Gemi komutanı Yüzbaşı Mahmut Görele Postanesi'ne giderek Trabzon'daki komutanlığa olayı anlatan şu telgrafi çeker:²⁶²

²⁵⁹ Şemsettin Bargut, **Birinci Dünya Harbinde ve Kurtuluş Savaşı'nda Türk Deniz Harekâtı, (Seferberlikten Lozan'a)**, s. 120.

²⁶⁰ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 43.

²⁶¹ Trabzon-Tirebolu arasında bir köy.

²⁶² Erol Mütercimler, **Kurtuluş Savaşına Denizden Gelen Destek**, s. 196 (Nahit Çapaner, **Kurtuluş Savaşı'nda Deniz Kahramanları**, Deniz Basımevi, İstanbul, 1943, s. 22'den alıntı).

Mühim ve müstaceldir

Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı'na

29-Eylül-337 (1921) saat dokuz yirmide düşmanın bir nakliyesi ile beş bacalı bir torpidosu nagehani (ansızın) surette İyinesil açıklarında üzerimize hücum etmesi ile derhal sefine İyinesil önünde karaya vurularak kinistin açtırılmış ve terki sefine edilmiştir. Düşman derhal bombardımana başlayarak kırkı mütceviz mermi endaht eylediği halde sefineye ancak beş mermi isabet etmiştir. Aksamı mühimmeden ırgadı parçalamıştır ve sancak baş omuzlukta su kesiminde ufak bir rahne (delik) açmıştır. Düşman bir saat bombardımandan sonra şimali garbi istikametine açılmıştır. Zabitan ve efrat lehulhamd (şükrolsun) bir ziyana uğramayarak İyinesil'de Hükümet-i Mahalliye ile Ahali-i Mahalliye'nin fevkalade muavenetleri ile şimdilik iskan edildiğini ve sefinden denizin fevkalade dalgalı olması münasebeti ile hiçbir eşya kurtarılamadığı gibi şimdilik sefineye girmekte kabil olamadığından sahilde bulunduğumuz cihetle acele muavenete ihtiyacımız bulunduğu maruzdur efendim.

Rüsumat Süvarisi

Mahmut

Bu telgraf üzerine Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Komutanı Fahri Aczi Bey hızla Eynesil Köyü'ne yardım gönderir. Bundan sonra gösterilen yoğun çabalarla geminin kurtarılması yolunda büyük ilerleme sağlanır. Ancak olaydan yaklaşık on beş gün sonra bölgeye gelen Yunan devriye gemileri yapılanları görünce gemiyi tekrar ateş altına alır.

Gemi bu kez dokuz isabet alır.²⁶³ İsalet alan yerler arasında kazan dairesi ve makineler²⁶⁴ de vardır. Yunan gemileri gittikten sonra yapılan değerlendirmede artık gemiyi kurtarmanın imkânsız olduğu görülür. Gemideki işe yarar cihazlar sökülerek Trabzon'a gönderilir ve gemi kaderine terk edilir.

Rüsumat No.4 adlı gemi Kurtuluş Savaşı süresince Karadeniz'de yaptığı on seferde toplam 1070 tüfek, 7459 sandık fişek, 2244 sandık top mermisi, 993 kasatura

²⁶³ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 44.

²⁶⁴ Bunlar geminin hareketini sağlayan ana parçalardır.

ve 88 mm.lik 8 adet top taşımıştır.²⁶⁵ Rüsumat gemisi Anadolu Donanması'nın Kurtuluş Savaşı süresince kaybettiği tek gemi olmuştur.

2. Rusya'dan İki Yeni Motorgambot Alınması

Rusya ile geliştirilen iyi ilişkilerin bir neticesi olarak, Büyük Millet Meclisi 1921 yılının Haziran ayından itibaren Rusya'dan harp gemileri almak için çeşitli girişimlerde bulunur. 15 Ağustos 1921 günü, Rus Karadeniz Filosu Komutanı ile Ankara Hükümeti'nin Tuapse temsilcisi bu konuyla ilgili olarak görüşmek üzere Trabzon'a gelir.²⁶⁶

16-18 Ağustos tarihlerinde Trabzon'daki 13. Tümen Karargâhı'nda yapılan toplantıya Türk tarafından Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Komutanı ve Tuapse temsilcisi, Rus tarafından ise Karadeniz Filosu Komutanı katılır.²⁶⁷

Yapılan görüşmelerde Türk tarafı Ruslardan denizaltı, mayın dökücü gemi, deniz uçağı ve mayın ister. Rus tarafı ise Türk Hükümeti'ne Novrosiski'den 40 mayın taşıma kapasiteli bir mayın gemisi ve 500 adet mayın ile Tuapse'den 2 adet motorgambot getirme sözü verir. Görüşmelerde konu edilen denizaltı ve deniz uçağı ise hiçbir zaman gelmeyecektir.²⁶⁸

Yapılan anlaşma gereği Ruslar 29 Eylül 1921 tarihinde Batum üzerinden 2 adet motorgambotu gönderir. Trabzon'da denemeleri yapılan gemilere 09 Ekim günü Türk bayrağı çekilir. Gemideki Rus personel de ertesi gün Arslan motoru ile Batum'a döner.²⁶⁹

²⁶⁵ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 154 (Nahit Çapaner, **Kurtuluş Savaşı'nda Deniz Kahramanları**, Deniz Basımevi, İstanbul, 1943, s. 9'dan alıntı).

²⁶⁶ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 36.

²⁶⁷ Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi**, Cilt 5, s. 131.

²⁶⁸ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 36.

²⁶⁹ **a.g.e.** s. 37.

14 tonluk ahşap gövdeli bu gemilerin hızı 20 mildir. Her birinin üzerinde 1 adet 47 mm.lik top ve 2 adet makineli tüfek vardır. Gemilerden yalnız birinde ilave olarak 1 adet de 37 mm.lik uçaksavar bulunmaktadır.²⁷⁰ Bu botlar daha çok bir avcıbot niteliği taşıyan küçük gemilerdir. Botlar “1 ve 2 No.lu motorgambotlar” olarak isimlendirilir ve Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı emrinde görevlendirilir. 1 No.lu bot komutanlığına Yüzbaşı Necati (sonradan Tümamiral Necati Özdeniz), 2 No.lu bot komutanlığına ise Yüzbaşı Reşat (Talayer) getirilir.²⁷¹

Trabzon’a gelen botlar daha önce Novrosiski’de onarım görmüştür ve teslim edildiklerinde hiç iyi durumda değildir. 1 No.lu botun iskele pervanesi Rusya’dan getirilirken denize düşmüştür. 2 No.lu botun ise orta makinesi arızalıdır. Bu iki geminin onarımı için Trabzon’da uğraşıldıysa da başarılı olunamaz. Bunun üzerine botların onarım için Rusya’ya gönderilmesi kararlaştırılır.

06 Aralık 1921’de Alemdar gemisi yedeğinde Novrosiski’ye geri gönderilen botların onarım işi ertesi yılın Nisan ayında sona erer ve iki gemi ancak yedi ay sonra Trabzon’a dönüp göreve başlayabilir.²⁷² 28 Nisan 1922 günü Trabzon’a dönen gemiler, dönüş yolculuğu sırasında önemli bir başarıya da imza atarlar. Bu başarı, 25-26 Nisan 1922 günü Yunan bandıralı Enosis gemisinin 1 ve 2 No.lu botlarca ele geçirilmesidir. Bu konu daha sonra ayrıntılı olarak incelenecektir.

3. Malta Esirlerinin Değişimi

1921 yılı sonlarında Anadolu kıyılarında meydana gelen bir başka önemli olay da İngilizlerle yapılan esir değişimidir. İstanbul’un İtilaf kuvvetlerince resmen işgali sırasında bazı ileri gelen Türk şahısları tutuklanarak Malta’ya götürülmüş,

²⁷⁰ Gemilerin özellikleri ve silahları kaynaklarda farklılık göstermektedir. Farklı kaynaklarda gemi personeli 8-11 kişi arası, silah mevcutları ise 37 mm.lik, 47 mm.lik ya da 67 mm.lik top, 1-2 makineli tüfek olarak verilmiştir. Buradaki bilgiler **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 37’den alınmıştır.

²⁷¹ **İstiklâl Harbi’nde Bahriyemiz**, s. 178.

²⁷² **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 37

Ankara'daki Ulusal Hükümet de buna karşılık Anadolu'daki İngiliz subaylarını ve yanlarında bulunanları tutuklamıştır. Anadolu'da tutuklananlar arasında İngiltere'nin Hindistan Ordusu Başkomutanı'nın kardeşi Yarbay Rawlinson da bulunmaktadır.

Sakarya zaferi sonrası 23 Ekim 1921 tarihinde TBMM Hükümeti ile İngilizler arasında bir anlaşma yapılır. Buna göre Malta'da bulunan Türk esirlerin serbest bırakılmasına karşın, Ankara Hükümeti de elinde bulunan İngiliz esirleri serbest bırakacaktır. Değiş tokuş işleminin 30 Ekim 1921 günü, İnebolu Limanı'nda yapılmasına karar verilmiştir.

Anlaşma gereğince Malta'da bulunan 59 kişilik Türk esir grubu eski bir gemiyle yola çıkar ve 30 Ekim günü İstanbul'a varır. Bir İngiliz gemisi de 28 Ekim'de İstanbul'dan hareket ederek Karadeniz'e açılır. Bu geminin görevi Trabzon'dan başlayarak çeşitli limanlardaki İngilizleri toplayarak İnebolu'ya getirmektir.²⁷³

Ancak Karadeniz'deki hava koşullarının kötü olması nedeniyle işler gecikir. 30 Ekim günü, içinde İngiliz Elçiliği Askeri Ataşesi Albay Bird ve Hilal-i Ahmer (Kızılay) Temsilcisi Macit Bey'in bulunduğu İngiliz muhribi F44 Trabzon'a ulaşır.²⁷⁴ Trabzon'daki Türk değişim heyeti Nakliyat-ı Bahriye Komutanı Fahri Bey'in başkanlığında Tümen Kurmay Başkanı ve Doktor Nihat Bey'den oluşmaktadır.²⁷⁵ İngiliz gemisinin geliş nedeni daha önce Erzurum'da esir tutulan İngiliz Yarbay Rawlinson'u almaktır. Aynı gün yapılan görüşmeler sonucunda İngiliz Yarbayı ve üç eri teslim alan gemi, derhal yola çıkarak ertesi gün İnebolu'ya ulaşır. İngilizler bu geminin dışında Zonguldak'taki esirleri almak üzere Santor adlı bir başka muhribi ve ayrıca iki gambotu İnebolu'ya göndermiştir.

01 Kasım günü yapılan esir değişiminde aralarında Rauf (Orbay) Bey'in de bulunduğu 59 Türk esiri serbest kalır. Bunların sekizi İstanbul'a dönerken Rauf Bey ve diğerleri İnebolu'da kalır. Böylece uzun bir süredir iki ülke arasında büyük sorun yaratan esir değişimi tamamlanmış olur.

²⁷³ Ergün Aybars, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I**, s. 285.

²⁷⁴ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 62.

²⁷⁵ Sabahattin Özel, **Ulusal Mücadelede Trabzon**, Doktora Tezi, s. 328.

Esirlerin karaya çıkartılması işinde görev alan tekneler şunlardır:²⁷⁶

Samatyalıoğlu Süleyman, Reşit Kaptan, Çam Ali'nin Cemil Kaptan ve bu kişilerin kayıkları.

4. Muavenet-i Bahriye Grubu'nun Kuruluşu ve İstanbul'dan Yapılan Kaçırma Faaliyetleri

Kurtuluş Savaşı süresince Batı Cephesi'ne ulaştırılan yardımların can damarlarından birisi Karadeniz yolu ise, diğeri de İstanbul yoludur. Batı Cephesi'nde elde edilen zaferler her iki yolun da tüm savaş süresince sürekli açık tutulması sayesinde gelmiştir.

Ancak İstanbul'dan gelen yardım Rusya'dan gelenle kıyaslandığında çok daha büyük fedakarlıklar istemektedir. Ateşkesin ardından İtilaf Devletleri'nce işgal edilmiş bir şehirden malzeme kaçırmak hiç de kolay bir iş değildir.

Buna rağmen İstanbul'da ulusal mücadeleyi destekleyen kişileri korumak ve kollamak, Anadolu'nun ihtiyaç duyduğu her türlü malzemeyi kaçırıp yerine ulaştırmak ve ulusal mücadeleye katılmak isteyen gönüllüleri Anadolu'ya geçirmek gibi amaçlarla çeşitli gizli örgütler kurulur.

Önceleri tamamen yurtsever kişilerin şahsi gayretleriyle başlayan örgütlenme işi, daha sonra Büyük Millet Meclisi'nin de desteğiyle daha düzenli bir hâl alır. Bu örgütlerin en büyük sorunu işgal altında olan bir şehirde çalışmaktır. Hem yabancı devletlerin askerleri ve istihbarat elemanları, hem de İstanbul'da yaşayan Rum ve Ermenilerin baskısı altında iş görmek oldukça güçtür. Bu nedenle kurulan örgütler sayıca sınırlı kalmış ve sık sık isimlerini değiştirmeleri gerekmiştir.

²⁷⁶ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 130.

Gene bu grupların bazıları birlikte hareket ederken, bazıları tamamen bağımsız ve diğerlerinden habersiz hareket etmiştir. Zaman zaman bu gruplar kendi içlerinde de bölünmüş ve ortaya küçük çaplı pek çok örgüt ya da grup çıkmıştır.

Mütareke sonrası İstanbul'da çalışma gösteren gizli örgütler arasında yaygınlıkları ve yaptıkları işler bakımından öne çıkan başlıca gruplar şunlardır:²⁷⁷

- Karakol Cemiyeti (Sonraki adları Zabitan Grubu, Yavuz Grubu)
- Müdafaa-i Milliye Teşkilatı (Sonraki adı Ulusal Müsellah Teşkilatı) M.M. Grubu
- İmalat-ı Harbiye Grubu
- Hamza, Mücahit, Muharip (Sonraki adı Felah Grubu)
- Muavenet-i Bahriye Grubu
- Namık Grubu
- Kaçakçılık Grubu
- Çatalca Trakya Teşkilatı
- Ferhat Grubu

İstanbul'da kurulan ilk örgüt Karakol Cemiyeti'dir. Bu örgüt bir yandan Anadolu'ya malzeme kaçıırken, bir yandan da kendi hedefleri doğrultusunda ve ayrı bir siyaset izlemeye çalışmış, bu nedenle de bir süre sonra Ankara Hükümeti tarafından kapatılması istenmiştir. Örgütün denizcilikle ilgili çalışmalarının başında Zonguldaklı tüccarlar tarafından Fransız şirketlerinden kiralanan Kornilof, Mecda Vesta vapurları ile İstanbul'dan İnebolu ve Samsun'a 1000 tondan fazla silah ve cephane göndermesi gelir. Bu vapurlarda çalışan Emekli Deniz Yüzbaşı Gelibolulu Mehmet Kaptan, Beykozlu Adil ve Güverte Üsteğmen Rizeli Tevetoğlu Ali gibi isimler yapılan taşımacılıkta büyük yarar sağlamıştır.²⁷⁸

Bunun dışında diğer örgütlerin de zaman zaman deniz yoluyla yaptığı önemli kaçırmalar olmuştur. Örneğin Müdafaa-i Milliye Teşkilatı 2 Kasım 1921'de Ararat

²⁷⁷ Erol Mütercimler, **Kurtuluş Savaşına Denizden Gelen Destek**, s. 122.

²⁷⁸ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 30.

adlı gemiyle İnebolu'ya 400 ton malzeme nakletmiştir. Bu grubun liderlerinden Kemal Koçer anılarında bir vapur buldukları takdirde İstanbul'daki cephaneliklerden istedikleri her şeyi alabildiklerini yazar.²⁷⁹

Gene bu gruplardan Namık Grubu, Karaağaç cephaneliğine büyük bir baskın düzenleyip malzeme kaçırmayı başarmıştır. Berzenci adlı grubun kurucusu bahriye imamı olan Ahmet Berzenci'dir. Güverte Yüzbaşı İsmail Hakkı ve Piyade Yüzbaşı Emin Ali Şehremini örgütünün kurucularıdır. Diğer denizcilerden Deniz Makine Yüzbaşı Safranbolulu Hakkı ile Giritli Mehmet Topkapı örgütündendir. Kadıköy'deki teşkilata Bahriye Fırkateyn Katibi Nihat, Güverte Yarbay Hüsamettin, Doktor Hakkı Şinasi Paşa dahildir. Kasımpaşa teşkilatını Güverte Binbaşı Muhittin, Binbaşı Sami Bey, Makine Yüzbaşı Kasımpaşalı Mehmet, Katip Tefik, Eczacı Vasıf Bey kurmuştur. Güverte Yarbay Selahattin Bey de Beylerbeyi örgütündedir.²⁸⁰

Felah ve Yavuz gruplarında çalışanlar arasında da deniz subayları vardır. Bunlardan bazıları Güverte Binbaşı Şemsettin, Güverte Üsteğmen Faruk (Uyaroğlu), Güverte Üsteğmen Hasan, Güverte Yüzbaşı Hulki ve Yüzbaşı İsmail Bey'dir.²⁸¹

Örgütlerde görev alan denizci subayların haricinde sivil halktan da gönüllü olarak kaçırma çalışmalarına katılanlar olmuştur. Örneğin Maçka Silahhane Müdürü Bahattin Bey kendi imkânları ile deposundan 215 makineli tüfek, 800 sahra telefonu ve 55.000 adet tüfek mekanizmasını gizli yollardan kaçıarak bir kısmının İnebolu'ya, bir kısmının da Bilecik'e naklini sağlamıştır.

Bir başka örnek Korsan Murat adıyla ünlenen Sağır Murat'tır. Sağır Murat ve yanındaki yurtseverler Kocaeli bölgesi komutanı Yenibağçeli Şükrü'nün cephanesinin tükendiği bir sırada Piyade Okulu'nu basarak kaçırdıkları cephaneyi bu bölge komutanlığına götürür. Murat Bey ayrıca Üsküdar semtinde Selimiye kışlasının cephane ambarlarını basmış ve kaçırdığı silahları Alemdar Vapuru'na yükleyerek Zonguldak'a göndermiştir.²⁸²

²⁷⁹ Osman Başbuğ, **Kurtuluş Savaşında Silah ve Cephane Temini**, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, TİTE, Ankara, 1988, s.130 (Kemal Koçer, Kurtuluş Savaşında İstanbul, s. 1'den alıntı).

²⁸⁰ Emrullah Nutku, **Denizden Sesler Geliyordu**, s. 73.

²⁸¹ Aynı yer.

²⁸² **Türk İstiklâl Harbi**, c. VII, s. 111, 112.

Himmetzade Hüsni İtalyan denizcilik şirketi Loit-Trieste'nin İstanbul temsilcisidir. Ulusal mücadele süresince Hüsni Bey'in idaresinde pek çok ağır silah ve malzeme İtalyan şirketin gemilerine yüklenerek Karadeniz'e kaçırlır.²⁸³

Tasvir-i Efkar Gazetesi sahibi ve başyazarı Velid Ebüzziya Bey ise Malta sürgününden döndükten sonra Fransa'dan gelen Türk dostu Dela Croix'in de yardımıyla, Zeytinburnu cephaneliğinden çıkartılıp kaçırılan cephanenin İnebolu'ya kadar gönderilmesinde etkili olmuştur.²⁸⁴

Yağkapanı'ndaki mavnacı ve kayıkçılar kâhyası Ali Osman, Arapcamii mahallesindeki Karadenizli gençlerle bir ekip kurmuştur. Deniz işlerini de Siirtli Emin Bey, Mehmet Ali çavuş ve arabacı kâhyası Kazım Efendi yönetir. Deniz ekibinin öncüleri arasında Mustafa Kaptan, Babaoğlu Ahmet Reis, Tahsin Kaptan ve Yakup Reis sayılabilir.²⁸⁵

Ancak tüm bu grupların ve şahısların çabaları belirli bir düzenden uzaktır. Çoğu münferit olaylar şeklindedir ve devamlılık göstermez. Burada bahsedilenlerin dışında denizle ilgili önemli bir çalışmaları olmamıştır. Bu grupların taşımaları da aslında daha çok karayoluna dayanmaktadır.

Kurtuluş Savaşı'nın denizciler tarafından kurulan asıl örgütü Muavenet-i Bahriye adlı gruptur. Bu grup Felah Grubu ile ortak hareket etmiş ve O'nun bir kolu olarak çalışma göstermiştir. Grubun kuruluşu şu şekilde gerçekleşmiştir:

Ankara'da Umur-ı Bahriye Müdürlüğü'nün kurulmasının ardından denizcilerin ortaya çıkan ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Umur-ı Bahriye Müdürü Binbaşı Şevket Bey tarafından bir takım çalışmalar yapılır.

Bu çalışmalar sonucunda ihtiyaç duyulan malzemeler tespit edilir ve bu malzemelerin yalnızca İstanbul'da bulunduğu görülür. Gene yapılan bu çalışmalarda ihtiyaçların karşılanması için İstanbul'da gizli bir grup kurmak gerektiği sonucuna varılır.

²⁸³ Erol Mütercimler, **Kurtuluş Savaşına Denizden Gelen Destek**, s. 125 (Emekli Korgeneral Ekrem Baydar'ın Ekim 1970'de, Cumhuriyet Gazetesi'nde, Sami Karaören imzasıyla yayınlanan hatıralarından alıntı).

²⁸⁴ Osman Başbuğ, **a.g.e.**, s. 130.

²⁸⁵ Emrullah Nutku, **Denizden Sesler Geliyordu**, s. 75.

Şevket Bey'in çalışmalarının sonuçlarını sunduğu Genelkurmay Başkanlığı, konuyla Genelkurmay Harekat Şube Müdürü Binbaşı Selahattin Bey'in ilgilenmesini uygun görür. Konuyla ilgili olarak İnebolu İstihbarat Subaylığı aracılığıyla Mücahit (Felah) Grubu'na gönderilen yazı şöyledir:²⁸⁶

Mücahidine aittir

16.1.1921

No: 500

İnebolu İstihbarat Zabitliğine

Teşkil edilmediği iş'ar edilen Bahriye Şubesi zevatı atiyeden vücuda getirilebilir. Mumaileyhim şimdiye kadar Anadolu ile temas ve muavenet-i lazıma ifa etmekteydi. Muhaberat ve sevkıyat için yalnız biri ile, mesela Selahattin Bey ile veya mumaileyhim irade edeceği bir arkadaşıyla temas edilmesi ve bu suretle umur-ı bahriyenin de tedariki muvafık görülmektedir. Hususat-ı bahriye için muktezi tahsisat ayrıca gönderilecektir.

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reis Vekili

Fevzi

Binbaşı Şevket Bey'in düşündüğü tam olarak bu değildir. Şevket Bey'e göre bu işlerle ilgilenecek ve yalnızca denizcilerden oluşacak bir ekip gereklidir. Bu konudaki çalışmalarını ve ısrarlarını sürdürür. Sonunda ısrarlarının karşılığını alır ve Haliç'te Komodor olarak görev yapmakta olan Yarbay Mehmet Nazmi (Cibalili) Bey ve Güverte Binbaşı Haydar Abdullah Bey önderliğinde "Muavenet-i Bahriye Grubu" kurulur.²⁸⁷ Yarbay Nazmi Bey, İstanbul Hükümeti emrinde yürüttüğü komodorluk görevinin verdiği imkânları da kullanarak grubu hızla büyütür.

²⁸⁶ İ. S. Şahin, **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Bahriyesinin Deniz Harekât ve Faaliyetleri**, Yüksek Lisans Tezi, s. 82 (H. Himmetoğlu, **Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul ve Yardımları**, c. 1, s. 252'den alıntı).

²⁸⁷ Grubun kuruluş tarihi olarak bazı kaynaklarda Ekim 1921 verilmesine karşın, bundan önceki tarihlerde de grubun ya da grupta görev alan bazı kişilerin faaliyetleri mevcuttur.

Başlangıçta Muavenet-i Bahriye Grubu'nda görev alan subaylar şunlardır:²⁸⁸

Kurucu subaylar:

- Yarbay Mehmet Nazmi Bey,
- Binbaşı Haydar Abdullah Bey,
- Binbaşı Fevzi Bey,
- Kıdemli Yüzbaşı Kulaksızlı Azmi Hasan Bey,
- Yüzbaşı Kasımpaşalı Zeki Mahmut Bey.

Yardımcı subaylar:

- Katip Binbaşı Ahmet Tevfik Bey,
- Binbaşı Şemsi Bey,
- Binbaşı Laz Ahmet Bey,
- Kıdemli Yüzbaşı Azmi Bey,
- Kıdemli Yüzbaşı Ziya Bey,
- Kıdemli Yüzbaşı İzzet Bey,
- Yüzbaşı Naim Bey,
- Yüzbaşı İsmail Bey,
- Üsteğmen Talat Bey,
- Üsteğmen Hüseyin Bey.

Muavenet-i Bahriye Grubu bir yandan İstanbul halkını propaganda ile işgale karşı harekete geçirmeye çalışırken, diğer yandan da Osmanlı Donanması'na ait depolarda bulunan işe yarar tüm malzemeyi Anadolu'ya kaçırmaya başlar.

²⁸⁸ **İstiklâl Harbi'nde Bahriyemiz**, s. 67. Hüsni Himmetoğlu tarafından verilen listede kurucu subaylarda adı Fevzi Bey olan geçen kişi yerine Fezullah Bey görülmekte, ayrıca yardımcı subaylar arasında adı geçen Kıdemli Yüzbaşı Azmi Bey'in adı bulunmamaktadır. (H. Himmetoğlu, **Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul ve Yardımları**, c. 1, s. 254) Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 75'te de başka isimler mevcuttur. Bu tür karışıklıkların nedeni konuyla ilgili resmi ve kesin bir evrak bulunmamasıdır.

Grubun diğer bir görevi de Ankara’da ihtiyaç duyulan deniz subaylarını gizli yollarla Anadolu’ya geçirmek ve Ankara’ya ulaştırmaktır. Bu amaçla grubun İstanbul’da belirlediği kişiler önce Ankara tarafından onaylanır, daha sonra Anadolu’ya gönderilir. Seçilen kişiler arasında İtilaf Devletleri yararına çalışan ajanların da bulunma ihtimali olduğundan sıkı tedbirler alınmaktadır. Anadolu’ya subay kaçırma işi, bir süre sonra Bahriye Dairesi’nin zaten fazlaca olmayan denizci kadrolarının dolmasıyla sona erdirilir. İstanbul’dan yapılan kaçırma faaliyetlerinin işleyiş düzeni genel olarak şu şekildedir:

Anadolu’ya yapılan sevkıyat için başlangıçta kk takalar ve sandallar kullanılmıştır. Bu iş için en büyük katkıyı sağlayanlar “**Umumi Mavnacılar ve Salapuryacılar Cemiyeti**” yesi teknelerdir. Ancak bu teknelerin kapasitesi İstanbul’dan kaçırılacak malzemeler için yeterli değildir. Daha büyük tonajlı gemilere şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sorunu halletmenin tek yolu ise Boğaz’da çalışan yabancı ülke gemilerini kullanmaktır. Bu amaca uygun olarak -özellikle İtilaf Devletleri’nin kendi aralarındaki politik gerginliklerden de faydalanılarak- genelde İtalyan ve Fransız gemileri seçilmiştir.

Asıl sorun sevk edilecek malzemenin bulunmasıdır. Çünkü İstanbul depo ve ambarlarından malzeme kaçırmak hiç de kolay bir iş değildir. Tüm önemli noktalar İtilaf Devletleri askerlerince korunmaktadır. Ayrıca yerli halktan pek çok kişi bunlara yardımcı olmaktadır. Bu dönemde İstanbul ve civarında bulunup içerisinde silah, mühimmat ve malzeme bulunan depolar şunlardır:²⁸⁹

Karaağaç Mühimmat Ambarı; Tophane Ambarı; Maçka Silahhanesi; Zeytinburnu Cephaneliği; Hadımköy Topçu Mühimmat Deposu; Nadırağa Cephaneliği; obaneşmesi Cephaneliği; Bolayır Piyade Cephane Deposu; Barator Piyade Cephane Deposu; Karapınar Piyade Cephane ve Sahra Mermisi Deposu; Alibey iftliği Piyade Cephane ve Sahra Mermisi Deposu; Gaziler Piyade Cephane ve Top Mermisi Deposu; Maydos (Eceabat), Akbaş, Hasanoba, Tvecik, Ezine, Ayvacık piyade cephanesi ve top mermisi depoları.

²⁸⁹ Namık Kemal Tepecik, **Ulusal Mücadelede İdari Faaliyetler İçerisinde Dış Yardımlar (1919-1922)**, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1998, s. 36, 37.

Yaşanan tüm zorluklara rağmen ulusal mücadele yanlısı örgüt ve gruplar çeşitli yollarla bu depolardan malzeme çıkarmayı başarır. Bunun için yapılması gereken ilk iş depoda görevli memurları ikna etmektir. Çünkü bu depolar görevlilerce mühürlenmiş, anahtarları da cephanelik memurlarına teslim edilmiş durumdadır.

Bu memur ve görevlilerin bir kısmı zaten mücadeleye destek veren kişilerdir. Bu yüzden ikna edilmeleri zor olmaz. Her iki tarafa da yakınlık duymayanlarsa, zamanla İstanbul'da bir takım sıkıntılar yaşanmaya ve aylıkları ödenmemeye başlayınca, para karşılığı korudukları depolardaki malzemeleri satmaya başlar.

Bundan sonraki aşama depodan çıkartılan malzemenin saklanmasıdır. Çoğu zaman bu malzemeler sevk edileceği zamana kadar saklanmak üzere gizli sığınaklara depolanır. (Reşadiye Caddesi'nde, deniz kenarındaki gümrük malı bulundurulan depo, Ayasofya Camii yanındaki gizli depo, Köprübaşı'ndaki güvenli depolar, Kasımpaşa'daki büyük caminin tabutluğu, Kulaksız'daki mandıra, Nalincıyokuşu'ndaki tekke ya da bizzat subayların kendi oturdukları evler sıkça kullanılan saklama yerleridir.)²⁹⁰

Malzemelerin depolara ya da buradan alınıp iskelelere taşınması için gönüllü ekipleri kurulur. Taşıma işi arabalar, kamyonlar ya da kol gücü ile yapılır. Akşam hava karardıktan sonra başlayan çalışma gece boyu Aralıksız devam eder. Sevkiyat Haliç Limanı'ndan yapılıyor ise genelde pazar gününe denk getirilir ve mutlaka her iki köprü'nün ayağında gözcüler bulundurulur.²⁹¹ Sahile indirilen malzeme büyüklüğüne göre ya küçük sandallara ya da yabancı şirketlerin büyük tonajlı gemilerine yüklenir. Bu amaçla sıkça kullanılan kumpanyaların(şirketlerin) başında İtalyan Loit Triestino, Fransız Pake ve Beyaz Rus La Fransez gelir.(İtalyan bandıralı Dukavina, Kampidigliyo, Karniyola, Kastinya, Kleopatra, Marine Megri, Minerva, Oratina gemileri, Fransız bandıralı Adana, Anadolu, Ararat, Ladvil, Mecta, Vesta, Langer, Lalet gemileri en sık kullanılan gemilerdir.) Bunun dışında Sırp ve İran bandıralı gemiler de kullanılmıştır. Hintli birisine ait olup İngiliz bayrağı çekilerek kullanılan İndiah Römorkörü de faydalanılan gemiler arasındadır.

²⁹⁰ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 61.

²⁹¹ **a.g.e.** , s. 58.

Zamanla bu iş o hale gelir ki yabancı bandıralı gemi ya da şirket yetkilileri, taşımacılık konusunda Karadeniz limanlarındaki Türk yetkililere bizzat başvuruda bulunur. Örneğin 16 Haziran 1921’de, İnebolu Polis Müdürü’ne, Amerikalı ve İngiliz şirketlerin temsilcisi İstanbul’dan kaçırılacak her çeşit malzemenin tonunu 37 İngiliz lirası karşılığında taşıyabileceği teklifini getirir. Bütün sorumluluğu şirket üstlenmekte ve aracı da yüzde beş istemektedir.²⁹²

14 Haziran’da da Samsun Liman Kumandanı Hakkı’ya, İstanbul’dan 299 parça askeri malzeme getiren Fransız bandıralı Mareşal Jofer Vapuru’nun kumpanya temsilcisi Hüseyin Hakkı Bey tarafından tonu 400 kuruşa Trabzon’dan istenildiği kadar savaş malzemesi taşıyabilecekleri teklifi getirilir. Sevkiyat ve Nakliyat Umum Müdüriyeti fiyatı fazla bularak teklifi geri çevirir.

Daha önce 04 Nisan’da da İnebolu’ya silah taşınması konusunda bir İtalyan gelmiş ve silah ve cephanenin 45 günde teslim edileceğinin garantisini vermiştir.²⁹³

Özellikle 1921 yılı Mayıs-Haziran ayları arasında yabancı bandıralı gemilerle yapılan taşımacılık doruğa çıkar. 12 Mayıs’ta Panos, 24 Mayıs’ta İtalyan Vapuru, 07 Haziran’da Roma Vapuru, 21 Haziran’da Avangelos Vapuru ve 29 Haziran’da Avonyo Vapuru ile silah, cephane ve askeri eşyalar getirilir.²⁹⁴

İtilaf Devletleri bir türlü Türk taşımacılığını engelleyemeyince, çareyi yabancı gemileri de sıkıca aramakta bulur. Örneğin 22 Aralık 1921’de İngilizlerce silah ve cephane yüklü olarak yakalanan Vera Vapuru’nun sahibi Katolik Ermeni ve Fransız uyrukludur. Bu olay iki ülke arasındaki ilişkilerin gerginleşmesine neden olur.²⁹⁵

Ağır yüklerin ve büyük malzemelerin taşınmasında yabancı bandıralı gemilerin dışında Seyr-i Sefain’e ait gemilerden de faydalanılmıştır. Bu amaçla kullanılan gemilerden bazıları Gülnihal, Ümit, Demirtaş, Reşit Paşa ve Bahr-i Cedit vapurlarıdır.

²⁹² Rahmi Doğanay, **Ulusal Mücadelede İtilaf Devletlerinin Karadeniz’deki Faaliyetleri (1918-1922)**, Doktora Tezi, s. 364.

²⁹³ Aynı yer.

²⁹⁴ Rahmi Doğanay, **a.g.e.** , s. 366.

²⁹⁵ Aynı yer.

Gemilere yüklenmek üzere hazırlanan silah ve cephane farklı adlarla sandıklanmaktadır. Sandıklanan malzeme için hazırlanan belgelere bazen hurda demir, kazma, kürek, bazen de sebze ve meyve adlarıyla kayıt yaptırılır. Hazırlanan sandıkların en üstüne ot, sebze, meyve gibi şeyler konup sandığın üzeri kapatılır.

Gemilere yüklenen sandıklar yolculuk esnasında da sahihsiz bırakılmaz. Gemide kontrol yapan görevlilere rüşvet verilir. Böylece son engeli de aşan malzemeler İzmit, Yalova, Karamürsel, Akçakoca, Ereğli, İnebolu, Samsun, Trabzon ya da daha küçük limanlara ulaştırılmış olur. Bu limanlarda da boşaltma işinden sorumlu ekipler hazır bulundurulur. İstanbul'daki Mavnacılar Cemiyeti'ne benzer örgütler Anadolu'nun hemen her limanında bulunmaktadır. Bu örgütlere ait sandallar limana giren gemileri derhal boşaltıp malzemeyi kıyıdaki depolara taşır. Bu malzemeler daha sonra ilk fırsatta buradan Anadolu'nun içlerine sevk edilecektir.

İstanbul'dan insan kaçırma işi de benzer şekilde yapılmıştır. Bu iş için öncelikle yabancı gemilere güvenilir kimseler yerleştirilir. Daha sonra bu kişilerin aracılığıyla pek çok kişi, gemilerde sıradan bir yolcu ya da bir gemi görevlisi olarak yer bulup Anadolu'ya geçer.

İstanbul'dan gönderilen her yolcu için özel bir belge hazırlanır ve gönderilen kişilerin listesi tutulur. Limana varıldığında bu belge incelenerek, izin belgesi bulunmayan ve listelerde ismi bulunmayanlar geri gönderilir.

1921 yılı başlarında Anadolu'ya subay geçişi o kadar fazlalaşır ki Milli Savunma Bakanlığı, İnebolu İstihbarat Zabitliği'ni uyarmak zorunda kalır. Bu uyarıya göre *“Anadolu'ya gruplar halinde subay gelmesi çok dikkat çektiğinden gemiler İtilaf Devletlerince daha sıkı aranmaktadır. Bu nedenle gönüllü subaylar dikkat çekmeyecek şekilde birer ikişer nakledilecektir.”*²⁹⁶

İstanbul'dan Anadolu'ya geçişlerin hangi koşullar altında yapıldığını gösteren pek çok örnek olay vardır. Bu olaylardan bir tanesi 31 Aralık 1920'de gerçekleşir. Umur-ı Bahriye Müdürlüğü'nün isteği doğrultusunda ulusal mücadeleye katılmak için hazırlanan ve deniz subaylarından oluşan otuz kişilik ekip Seyr-i Sefain İdaresi'ne ait Ümit Vapuru'na yerleştirilir. Hareket tarihi olarak 31 Aralık günü

²⁹⁶ Rahmi Doğanay, **Ulusal Mücadelede İtilaf Devletlerinin Karadeniz'deki Faaliyetleri (1918-1922)**, Doktora Tezi, s. 367.

belirlenir. Plana göre Hristiyanlar yılbaşı nedeniyle fazlaca sıkı bir arama yapmayacak ve kolayca Karadeniz'e çıkılacaktır. Ancak işler planlandığı gibi gelişmez. İngilizler çok sıkı bir arama yapar ve kaçmakta olan subayların askeri eşyaları bulunur. Bunun üzerine sefer iptal edilir, tüm yolcular gemiden indirilerek Sirkeci Rıhtımı'nda bulunan Reşit Paşa Vapuru'na bindirilir. Bu geminin hazırlıklarını tamamlayıp yola çıkması ise bir haftadan fazla sürer.

Sonunda hazırlıklarını tamamlayan gemi 09 Ocak 1921 sabahı yola çıkar. Ertesi gün İnebolu Limanı'na varılır ve otuz kişilik grup burada inerek sorunsuzca ulusal mücadelenin saflarına katılır.²⁹⁷

İstanbul'dan kaçıp Anadolu'ya gitmek isteyen bir başka grup da Heybeliada Bahriye Mektebi'nde okuyan genç teğmenlerdir. Bu teğmenlerin bir kısmı tamamen kendi çabalarıyla okuldan kaçıp Anadolu'ya geçer.

Örneğin Haziran 1920'de Teğmen Müfit Nihat ve sınıf arkadaşı Ekrem Cafer yelken eğitimine çıkmış gibi yapıp, okulun nöbetçilerine ait mavzerleri de alarak, Heybeliada'dan bir yelkenli tekne ile Bozburun'daki Katırlı Köyü'ne (Çınarcık yakınları) giderek buradaki Liman Reisi'ne teslim olurlar. Anılan subaylar daha sonra Bursa, Bilecik yolu ile Ankara'ya gelirler.²⁹⁸

Teğmen Sabri Vefik, Abanalı bir kömürcü motoruna tayfa olarak girer ve İnebolu yolu ile Kurtuluş Savaşı'na katılır. Sadettin Suphi ve Zeki Tafdil de okulun filikalarından biriyle kaçar. Daha küçük sınıflardan Seyfi (sonradan Emekli Albay Seyfi Acar) Bursa'ya ailesinin yanına kaçıp, buradan Anadolu'ya geçer. Teğmen Kemalettin Bozkurt da Şileli bir kömürcü kayığına tayfa yazılarak kaçmak ister, ancak başaramaz.

Kendi çabalarıyla mücadeleye katılan bu öğrencilerin dışında bir kısım öğrenci de Muavenet-i Bahriye Grubu'nun çabalarıyla Anadolu'ya ulaşır. Örneğin 15 Şubat 1921 günü, Ankara'dan gelen emir doğrultusunda onbeş denizci teğmen Muavenet-i Bahriye Grubu tarafından Sirkeci'den kalkan Gülnihal Vapuru'na bindirilir.

²⁹⁷ Emrullah Nutku, **Denizden Sesler Geliyordu**, s. 110, 111.

²⁹⁸ Emrullah Nutku, **a.g.e.** s. 93-96.

Daha sonra hepsi Türk Donanması'nın önemli birer elemanı olacak bu onbeş kişilik grubun adları şöyledir.²⁹⁹

Sadettin Suphi Özmen(1498-Tuğamiral), Zeki Tafdil Bayat(1492-Tuğamiral), Sabri Vefik(1493), Şükrü Hüseyin Dağlı(1491), Muhtar Hidayet Bindal(1494), Lütfü Kerman(1496), Zühtü Poyraz(1499), Halit Sabri(1500), Nafi Haydar(1501), Mukadder Birkan(1502), Ali Kızılay(1503), Edip Şehsuvaroğlu(1504), Zeynel Abidin Göllü(1505), Rıfat Müfit Özdeş(1508-Tuğamiral), Kenan Fevzi Serenoğlu (1509), Tefvik Halit Erören(1510), Kemalettin Bozkurt(1511-Koramiral), Fahrettin Akyollu(1512), Münci Asım Ülhan(1489).

Gülnihal Vapuru bu teğmenlerle birlikte yola çıkarak olaysızca Karadeniz'e açılır, İnebolu'ya ve Sinop'a uğradıktan sonra Samsun'a ulaşır ve yolcularını burada bırakır.

Muavenet-i Bahriye Grubu bundan başka 22 Eylül 1921'de on deniz subayını gene gizli kimliklerle İtalyan bandıralı Karniyola Vapuru'na bindirecek, bu kişiler de Galata'dan kalkıp İnebolu'ya giden vapurla Kurtuluş Savaşı'na katılacaklardır.

Kendi çabalarıyla Anadolu'ya geçen subaylardan birisi de Üsteğmen Abdurrahman(Benlioğlu)'dır. 1921 yılının Mart ayında Üsteğmen Abdurrahman Heybeliada'daki Bahriye Mektebi'nde kısım zabitidir. Uzun süreden beri Kurtuluş Savaşı'na katılma planları yapan Üsteğmen Abdurrahman aradığı fırsatı bir tesadüf eseri yakalar.

Bir tatil günü İstanbul'da dolaşırken arkadaşı Üsteğmen Ziya ile karşılaşır. Ziya Felah Grubu'nun bir üyesidir ve Anadolu'ya malzeme kaçırmaktadır. Bunu öğrenen Üsteğmen Abdurrahman, arkadaşına okulda bulunan silahları kaçırma düşüncesini açıklar. Ziya ile Harbiye Nezareti'ne giderler ve burada sonradan Muğlalı Mustafa, Eyüp Bey ve Yüzbaşı Ekrem³⁰⁰ olduklarını öğrendiği üç kişiyle tanışır. Bu kişiler İstanbul'dan Anadolu'ya malzeme kaçırın ekiplerin başıdır. Birlikte oturup bir plan yaparlar. Bu plana uygun olarak, nöbetçi olduğu bir gece

²⁹⁹ Emrullah Nutku, **a.g.e.** s. 108. Verilen listede daha önce kaçan üç kişinin de adı verilmiştir. Bu üç kişi dışında isimleri sayılanlar toplam on altı kişidir.

³⁰⁰ Bu kişilerden birisi Yavuz Grubu'nun başında bulunan Emekli General Mustafa Muğlalı, diğeri Felah Grubu'nun başında bulunan Emekli Korgeneral Ekrem Baydar'dır.

okul mendireğinin içerisine bir motorlu taka sokan Üsteğmen Abdurrahman, 20 kişilik asker grubunun da yardımıyla 480 adet mavzer, 150 şınayder tabanca, 250 sandık cephane ve kasaturadan oluşan yükü takaya yerleştirir.

Silahların kaçırılacağı gece Yunan Donanması'na ait gemiler ada açığında demirli beklemektedir. Ancak gemilerin personeli Heybeliada'da oturan bir Rum zahire tüccarının evinde verilen ziyafette bulunmaktadır. Vapur iskelesinin hemen yanındaki gazinoda kalan Fransız Senegalli erler de, burada görevli Senegalli Müslüman bir çavuşun Türklere yardımcı olması nedeniyle hiçbir şey duymaz.

Yüklenmesi sona eren taka Büyükkada'nın arkasından Yalova yönünde yola çıkar. Yalova'ya varıldıktan sonra, getirilen malzeme Nokta Komutanı Yüzbaşı Hakkı'ya teslim edilir. Plana göre bu malzeme karadan Karamürsel'e kadar gelecek, burada tekrar takaya yüklenip İzmit'e ulaştırılacaktır.

Plana uygun olarak Yalova'dan Karamürsel yönünde yola çıkan taka Darıca önlerinde Yunan karakol torpidobotuna yakalanır. Yunan askerleri takayı didik didik arar. Ancak Üsteğmen Abdurrahman üniformasını Nokta Komutanı'na teslim etmiştir. Elinde de Felah Grubu tarafından hazırlanmış belgesi bulunmaktadır. Bu belge İstanbul'daki Fransız Kaptan De Port'dan³⁰¹ alınmış resmi bir yazıdır ve belgeye göre taka mürettebatı İstanbul'da bulunan Fransız askerlerine İzmit'ten patates getirmekle görevli kişilerdir.

Sahte belge sayesinde kontrolü atlatan Üsteğmen Abdurrahman İzmit'e ulaşır ve burada kalır. Ankara'dan gelen emirle yaklaşık üç ay kadar İzmit Liman Reisi olarak görev yapan Üsteğmen Abdurrahman, daha sonra Bahriye Dairesi Harekat Şubesi'ne tayin olur ve görevine Ankara'da devam eder.

Anadolu'ya geçen subaylardan bir kısmı da deniz kadrolarının dolu olması nedeniyle ya da kendi istekleriyle kara cephelerinde savaşmıştır. Bu şekilde görev yapan kişilerden Zekai Cemal, Seyfettin Naci ve Vehbi Şahin Beyler Anadolu'daki kara muharebelerinde savaşan ve şehit olan denizcilerden bazılarıdır.³⁰²

³⁰¹ Mütareke döneminde Liman Reisliği görevini "Kaptan De Port" denilen yabancı subaylar yapmaktadır.

³⁰² **İstiklâl Harbi'nde Bahriyemiz**, s. 71.

Genel olarak faaliyetleri incelenen Muavenet-i Bahriye Grubu'nun malzeme sevkiyatı özellikle 1921 yılı sonlarında hız kazanmış ve 1922 yılı boyunca da devam etmiştir. Bu dönemde grubun Anadolu'ya gönderdiği malzemelerin bir kısmının listesi EK-15'te verilmiştir.³⁰³

Gene 1921 ve 1922 yıllarında Muavenet-i Bahriye Grubu tarafından yabancı bandıralı gemilerle Anadolu'ya gönderilen malzemelerin listesi EK-16'da verilmiştir.³⁰⁴ Bu listeye benzeyen fakat farklı bir kaynaktan alınmış olan malzeme listesi de karşılaştırma yapılması amacıyla EK-17'de verilmiştir.³⁰⁵

Muavenet-i Bahriye Grubu'nun Kurtuluş Savaşı süresince yaptığı diğer önemli çalışmalarsa şunlardır:³⁰⁶

- Komodor Nazmi Bey, Haliç'te tutulan Turgutreis Zırhlısı'nın Topçu Subayı Mehmet Bey ile ortaklaşa bir plan yaparak Turgutreis'in iki adet 75 mm.lik topunu ve iki ağır makineli tüfek takımını sökerek Anadolu'ya gönderir. Daha sonra yine aynı şekilde kaçırılan Turgutreis'in iki adet 88 mm.lik topu ise İzmit Körfezi'nde İtilaf Devletlerine ait karakol botlarınca yakalanır.

- Kemalreis, Burakreis ve Berk-i Satvet gemilerinde bulunan toplar da aynı şekilde sökülerek kaçırılır. Sökme işi üç gemide de aynı anda yapılmış ve sökme sırasında vinçlerin çıkartacağı gürültüyü örtmek amacıyla Kasımpaşa'ya eski kamyonlar getirtilerek limanda gürültülü bir şekilde çalıştırılmıştır.

- 02 Ekim 1921 günü Tuzla'da enterne edilen Yavuz Muharebe Kruvazörü'nün iki adet 88 mm.lik topu sökülerek İzmit üzerinden önce Arifiye'ye, daha sonra Geyve üzerinden Samsun'a gönderilir. Bu iki top yapılan planlama gereği Samsun Limanı'nın savunulmasında kullanılır.

- 25 Nisan 1922'de iki adet 57 mm.lik, bir adet 37 mm.lik top İtalyan Bukovina gemisiyle önce Mersin'e, buradan da Fethiye'ye gönderilir. Bu toplar bölgede kurulan Deniz Top Kıyı Bataryası tarafından kullanılır.

³⁰³ Emrullah Nutku, **Denizden Sesler Geliyordu**, s. 85.

³⁰⁴ **a.g.e.**, s. 80.

³⁰⁵ İ. S. Şahin, **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Bahriyesinin Deniz Harekât ve Faaliyetleri**, Yüksek Lisans Tezi, s. 82 (H. Himmetoğlu, **Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul ve Yardımları**, c. 2, s. 457-459'dan alıntı).

³⁰⁶ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 57-61 ; **İstiklâl Harbi'nde Bahriyemiz**, s. 67-73.

- Onbeş adet Rus yapımı mayın İstanbul'dan takalara yüklenerek kaçırılmış, mayınlarla beraber bu konuda ihtisas sahibi üç subay ve bir er de 04 Haziran 1921 tarihinde Karamürsel'e geçirilmiştir. Haliç'teki torpido depolarından kaçırılan iki torpido ise son anda İngiliz askerlerince ele geçirilir.

- Haliç'teki ambarlarda bulunan deniz uçakları kaçırılarak bir kısmı İzmit'e, bir kısmı da Amasra'ya gönderilir. 06-07 Kasım gecesi kaçırılan iki Fransız uçağı da İzmit'e teslim edilir.

- İtalyanlar, Wrangel ordusu artıklarından yedi adet uçağı beş yüzer lira ikramiye karşılığı vermek ve Antalya'ya kadar getirilmek üzere uçak, torpido, mayın ve hafif ateşli silahlar satmak için yaptıkları teklifi, TBMM'ye bu grup aracılığıyla iletirler.

- Anadolu'da ihtiyaç duyulan sağlık malzemelerini tedarik etmek amacıyla Kasımpaşa Deniz Hastanesi'nden pek çok sağlık malzemesi ve ilaç kaçırılır.

- Heybeliada'da ikamet eden Rus General Kranof'un ülkesinden gelirken getirdiğı komple bir telsiz telgraf istasyonunu ve malzemesini bir jest olarak hediye etmek istemesi üzerine, grup üyeleri Bahriye Mektebi Müdürü Yarbay Şevket Bey'in de yardımıyla malzemeyi alarak İzmit üzerinden Anadolu'ya geçirir.

- İngilizler tarafından imha edilmiş olan Geyve Köprüsü dahil, üç adet köprü'nün tamirâtı için gerekli tüm malzeme İzmit'e gönderilir. İzmit Bahriye Kumandanı Binbaşı Celal Bey'in tren yolunu devreye sokmasında bu grubun büyük payı vardır.

- Averoff Zırhlı Kruvazörü'nün İstanbul'da bulunduğu sırada mayınla batırılması planlanır. Bu amaçla iki adet mayın hazırlanır ve bunlardan birisi Yüzbaşı Şemsettin'in Üsküdar'daki evinde saklanır. Ancak bu sırada Yunan karakol gemilerinin çok sıkı aramalara girişmesi ve sahildeki evlere baskınlar düzenlemesi nedeniyle bu girişimden vazgeçilir.

- Grup üyeleri İstanbul'da etkin bir istihbarat ve propaganda ağı kurmuştur. Felah grubuyla, İstanbul'un Yunanistan tarafından işgali olasılığına karşı semt semt yapılan örgütlenmede 60.000 kişilik bir kuvvet oluşturulmuştur.

- Grup yalnız deniz kuvvetlerine değil, piyade silahları, el bombası ve telsiz gibi malzemeler yollayarak kara kuvvetlerine de yardımlarda bulunmuştur.

Muavenet-i Bahriye Grubu'nun çalışmalarını göstermesi açısından önemli bir belge olan ve grupta görevli Yüzbaşı Şemsettin tarafından 05 Eylül 1921 tarihinde İnebolu'dan Bahriye Dairesi'ne sunulan rapor da şu bilgiler yer alır:³⁰⁷

1. Mecidiye Kruvazörü'nün 130 mm.lik toplarından biri hazırdır. Bunun ancak İzmit'e sevki mümkündür. Karadeniz Boğazı'nın Anadolu-Rumeli Fenerleri arasında bir İngiliz muhribi ile bir motorgambotu nöbetleşe karakol yapmakta ve Büyükdere'de muayene ve kontrol edilmiş olan gemiler, Boğaz'dan çıkarken bir defa da bu harp gemilerinin kontrolünden geçmektedir. Haliç'te ise pek sıkı bir kontrol vardır.

2. Gönderilecek olan eşyanın yüklenmesi, yabancı bandıralı bir geminin Haliç'e alınmasıyla mümkündür. Bunun için de paraya ihtiyaç vardır.

3. Gönderilecek torpidolar için, bunların mağazaları önündeki yabancı askerlerin işgali mümkündür.

4. İstanbul Limanı'ndaki Averoff zırhlı kruvazörünün mayınla yok edilmesi için tertibat alınmış ve bu mayınlardan birisi, Yüzbaşı Şemsettin'in Üsküdar kıyısındaki evine getirilmiştir. İki mayın birbirine 120 m. boyundaki bir halatla bağlanacak, iki motor tarafından çekilerek Yunan gemisinin baş tarafından biraz beride akıntıya terk olunacak ve bu suretle muhakkak bir sonuç alınacaktır. Bu teşebbüs aşağıdaki nedenden akim kalmıştır.

İlk mayının adı geçen eve getirildiğinin akşamı, silahlı bir Yunan motorbotu Üsküdar kıyılarını sıkı bir kontrole tabi tutmaya başladı. Bu kontrolün dördüncü gecesini, ikinci bir motorbot, iki işkampavya dolusu silahlı Yunan askerini kıyıya çıkararak buradaki evleri aramak teşebbüsünde bulduysa da, Üsküdar Bölge Komutanımız ile bu bölgede görevli İtalyan subayının karşı koyması ile geri çekilmek zorunda kaldılar. Bunun üzerine mayın, ertesi sabah Kızkulesi açıklarında akıntıya terk edildi.

³⁰⁷ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 59, 60.

O akşam, Üsküdar önlerine gelen bir Yunan torpidobotu iki motorla birlikte kıyıları ışıldakla aydınlatmaya başladılar ve bu hareket birkaç gün sürdü.

5. Dördüncü maddedeki hareket için eldeki küçük motor maksada yetmemekte ve en az 15 tonluk bir tekne gerekmektedir ki, bunun da bulunması paraya bağlıdır.

6. Şimdiye kadar 3600 TL alınmıştır. Bununla en çok iş görülmeye gayret olunsa da daha fazlasına ihtiyaç vardır.

7. İki motorgambot Milli Hükümet'e katılmak üzere hazırdır. Fakat Galata ve Unkapanı köprülerinin sıkı bir kontrol altında bulundurulması dolayısıyla, bunların dışarı çıkması şimdilik imkânsızdır.

8. Fransız bandıralı Kornilof, Lazarof ve Ararat vapurlarının acentesi, Grup'a önemli yardımda bulunmaktadır.

9. Bir kısım eşyası sevk edilmiş olan Bahriye Fişekhanesinin geri kalan kısmının bir gecede kaldırılarak sevki için nakil aracı ve işçi tedariki maksadı ile paraya ihtiyaç vardır.

10. Tarafsız ve düşman nakliye gemilerinin nereden gelip, nereye gittikleri elde edilmiş olan bir aracı ile İngiliz Liman Reisliği'nden öğrenilmektedir. Harp gemileri ise, kayıtlarını bundan böyle bu makama yaptırmamakta olduklarından, haklarında bilgi edinmek imkânı ortadan kalkmıştır.

11. Kağıthane Mayın Deposu'nda fazla miktarda Trotil Kordayt barutu ile boş mayın bulunmakta ve Milli Savunma Bakanlığı tarafından istenilen fabrika ve alet ve edevatı da hazırdır.

12. Bahriye Nazırı Salih Paşa'nın Grup Başkanını davet ederek Anadolu'ya öte beri gönderildiğini haber aldığını, buna devam olduğu taktirde hem kendisinin ve hem de gönderenlerin cezalandırılacağı yolundaki tehdidine rağmen sevkıyata devam olduğu bildirilmektedir.

Grubun yaptığı bu çalışmalar kısa bir süre sonra İtilaf Devletleri'nin de dikkatini çeker ve İngilizler, 21 Ekim 1921 günü İstanbul Hükümeti'ne başvurarak Nazmi Bey'in görevinden alınmasını ister.

Bu istek üzerine Nazmi Bey görevden alınarak yerine Deniz Albay Cevat Bey atanır. Ancak Nazmi Bey gayri resmi olarak görevine devam eder. Bu nedenle grubun faaliyetleri bu durumdan fazlaca etkilenmez ve kaçırma işleri olanca hızıyla devam eder.

15 Aralık 1921 günü yapılan düzenlemeyle Muavenet-i Bahriye Grubu ile Felah Grubu birleştirilir. Verilen emre göre bundan sonra grup bütün idari işlerini Felah Grubu aracılığıyla yapacak, ancak bir emir ya da isteği gerektirmeyen işlerde doğrudan doğruya Bahriye Dairesi ile yazışabilecektir. Bu birleşmenin grup için en büyük yararı, oldukça sıkıntı çektikleri maddi konularda artık Felah Grubu'nun ödeneğinden de yararlanacak olmalarından dolayı rahatlaması olmuştur.

Muavenet-i Bahriye Grubu'nun görevi 1922 yılının Kasım ayında işlerinin İstanbul Bahriye Komutanlığı'na devredilmesiyle sona erer. Grubun başkanı olan Haliç Komodoru Yarbey Nazmi Bey 01 Mart 1922 tarihinde albay rütbesine terfi etmiştir. Nazmi Bey daha sonra 14 Kasım 1922 tarihinde kurulan İstanbul Bahriye Komutanlığı'na atanır. Ayrıca savaş süresince gösterdiği yararlılıktan ötürü Muavenet-i Bahriye Grubu'nun değerli başkanı Liyakat, İmtiyaz ve İstiklal Madalyaları ile taltif edilir.³⁰⁸

³⁰⁸ İstiklâl Harbi'nde Bahriyemiz, s. 73.

Ü ç ü n c ü B ö l ü m

SALDIRIYA GEÇEN BİR DONANMA (1922 Yılı)

A. Yeni Düzenlemeler

1. Amasra Bahriye Komutanlığı

Kara birliklerinin büyük taarruz için hazırlık yaparak geçirdiği 1922 yılının ilk aylarında deniz örgütlerinin bir kısmında da yeni düzenlemeler yapılır. Bu düzenlemeler sonucunda Amasra Limanı'nda bulunan mevcut örgüt büyütülerek Amasra Karadeniz'in en işlek merkezlerinden birisi haline getirilir.

Tabii yapısının uygunluğu nedeniyle Karadeniz'de doğu-batı yönünde seyir yapan gemiler için doğal bir sığınma limanı olan Amasra, 1921 yılının ortalarından itibaren Anadolu için önemini arttırmaya başlar.

İlk olarak 1921 Mayıs ayında, Amasra Limanı İtilaf Devletleri'nin olası saldırılarına karşı deniz top bataryaları ile kuvvetlendirilir. Amasra'da henüz bir Bahriye Komutanlığı'nın bulunmadığı bu dönemde, kurulan Topçu Bataryası iki adet 130 mm.lik top ve iki adet 47 mm.lik top ile göreve başlar. Daha sonra 02 Ocak 1922 günü Şahin Vapuru'nun Rusya'dan yüklediği iki adet 150/45 mm.lik gemi topu da buraya getirilir. Araçsızlık yüzünden kıyıya dahi zorlukla indirilen bu toplardan birisi Mart ayında, diğeri ise ancak Ağustos ayında atışa hazır hale getirilerek kullanılmaya başlanır.

Bu arada Samsun'dan gelen bir adet 37 mm.lik topla da Batarya takviye edilir.³⁰⁹

Yapılan bu takviyelerle iyice güçlendirilen ve her geçen gün önemini arttıran Amasra için, 1922 yılının Ocak ayında yeni bir düzenlemeye gidilir. 23 Ocak 1922 günü Milli Savunma Bakanlığı tarafından gönderilen emirle Ereğli Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı, Bartın Liman Reisliği görevini de üstlenecek şekilde Amasra'ya nakledilir ve birliğin adı "Amasra Bahriye Komutanlığı" olarak değiştirilir. Konuyla ilgili olarak gönderilen emir şöyledir:³¹⁰

Ereğli Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı Amasra'ya nakledilmiştir. Adı geçen komutanlık, Amasra'daki Bahriye'yi ve gemileri sevk ve idare edecek ve ismi Amasra Bahriye Komutanlığı olacaktır.

Şimdiye kadar Ereğli Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı tarafından idare edilmekte olan nakliye vesair hususat-ı bahriye, Zonguldak Merkez Liman Reisi ve komodoru tarafından ifa edilecektir.

Bahriye Dairesi emrine iade kılınan Amasra Bahriye Bataryası, Amasra Bahriye Komutanlığı'na rapt edilmiştir.

Amasra Bahriye Komutanlığı, kara savunması bakımından Bolu Askerlik Dairesi emrinde bulunacaktır.

Müdafaa-i Milliye Vekili Namına

Müsteşar

³⁰⁹ Amasra'ya yerleştirilen toplar hakkında kaynakların çoğunda farklı bilgiler bulunmaktadır. Örneğin Emrullah Nutku, **Denizden Sesler Geliyordu**, s. 62'de Amasra'da başlangıçta iki adet 47 mm.lik ve üç adet 37 mm.lik top bulunduğunu söyler. Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 86'da Amasra bataryasında 7 Temmuz 1922 tarihi itibarıyla üç adet 150/45'lik, Ertuğrul yatından sökülmüş olan iki adet 47/50'lik ve üç adet 37'lik olmak üzere toplam sekiz adet top bulunduğunu yazar. Burada verilen bilgiler ise **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 66'dan alınmıştır.

³¹⁰ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 84, 85.

21 Şubat 1922’de Güverte Binbaşı Hulusi (Sonradan Tuğamiral Hulusi Gökdalay)Bey birliğe komutan olarak atanır. Bu dönemde komutanlığın mevcudu:³¹¹

- Personeli: 4 üst subay, 36 subay, 5 gedikli subay, 245 er.
- Kıyı birlikleri: Komutanlık ve karargâh, muhasebe, top bataryası, deniz uçak üssü, kömür deposu, mayın deposu, akaryakıt deposu, iaşe ve levazım deposu, muhafız bölüğü, proje halinde telsiz istasyonu.
- Deniz vasıtaları: 1 ve 2 No.lu motorgambot, bazen Alemdar Gemisi ve Gazal Römorkörü, Sinop, İnönü ve Keşşaf motorları.

Amasra Limanı’nın korunmalı bir üs durumuna gelmesiyle Türk gemileri Karadeniz’de daha rahat hareket etmeye başlar. Ayrıca buradaki mayın deposu da etkin bir şekilde kullanılmaya başlanır.

Nisan ve Mayıs aylarında Rusya’ya sefer yapan Şahin gemisi dönüşünde getirdiği mayınların bir kısmını Trabzon ve Samsun’a, bir kısmını da Amasra’ya boşaltmıştır. 1922 yılı Eylül ayı itibariyle Trabzon ve Samsun’daki depolarda ellişer, Amasra’da ise ikiyüz elli adet mayın bulunmaktadır.

Ancak önemli bir sorun vardır: TBMM Hükümeti’ne ait gemiler arasında mayın dökücü özellikte bir gemi yoktur. Bu soruna çözüm olarak, daha önce Aydınreis gambotu tarafından zapt edilen Ayyıldız motorunun güvertesine mayın rayları döşenir ve ambarları mayın saklanabilecek hale getirilir. Böylece mayın depolarındaki mayınlar da caydırıcı bir güç olarak kullanılmaya başlanır.

Amasra Limanı’nın bir başka önemli özelliği de dalgakıranı sayesinde uçakların havalanması için büyük kolaylık sağlamasıdır. Amasra’daki havacılık faaliyetleri 1921 yılının Kasım ayında Havacı Yüzbaşı Savmi Osman (Yümnü) Bey’in çabalarıyla başlar.

Yüzbaşı Savmi Bey’in ardından Tayyareci Reşit, Yüzbaşı Selahaddin ve Yüzbaşı Cemal de bölgeye gelmiş, böylece “Amasra Bahri Tayyare İstasyonu” 2 güverte ve 2 makine subayı ile 6 Kasım 1921’de göreve başlamıştır.

³¹¹ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 85; Emrullah Nutku, **Denizden Sesler Geliyordu**, s. 66’da Amasra Deniz Üssü’nün mevcudu Eylül 1922 itibari ile 1 yarbay, 4 binbaşı, yüzbaşı ve teğmen olarak 36 subay, 5 gedikli subay ve 250 er olarak verilmiştir.

İstasyonun görevi; Karadeniz'in Boğaz açıklarında birleşen yol kavşağını kontrol edip Karadeniz'deki düşman savaş gemilerinin hareketlerini gözlemek ve gerekirse bunlara saldırmaktır.³¹²

Amasra'da kullanılan ilk uçaklar Muavenet-i Bahriye Grubu tarafından İstanbul'dan kaçırılıp önce İnebolu'ya, buradan da deniz yoluyla Amasra'ya getirilen 1. Dünya Savaşı'ndan kalma üç adet uçaktır.³¹³ Savmi Bey ve ekibi büyük çabalarla bu uçakların bakımını yapmaya çalışmış ve bu çabalar sonucunda ilk uçak ancak 1922 yılı Haziran ayında uçuşa hazır hale gelmiştir. Bu tarihten itibaren Tayyare İstasyonu tarafından icra edilen çalışmalar şunlardır:³¹⁴

- 18 Haziran 1922'de ilk keşif uçuşu yapılır.
- 03 Temmuz'da bir uçak Şile açıklarında Yunan Panther Muhribi'ni bombalar. Ancak hava koşullarının bozuk olması nedeniyle bombardımanın sonucunu gözleyemez.
- 16 Temmuz'da bir uçak Cide'ye kadar keşif uçuşu yapar.
- 08 Ağustos'ta bir uçak Kefken yönünde keşif uçuşu yapar.
- 13 Eylül'de Pilot Yüzbaşı Nuri idaresindeki uçak Sapanca Gölü'ne inmek üzere havalandıktan sonra motorundaki arıza yüzünden Akçakoca'ya mecburi iniş yapar.
- 16 Eylül'de Yüzbaşı Cemal ve Teğmen Şerafettin idaresindeki uçak İzmit'e gitmek üzere havalanır, ancak Sapanca Gölü'ne iner.
- 26 Eylül'de İstanbul Boğazı yönünde keşif yapmakta olan bir uçak Sakarya Nehri ağzında mecburi iniş yapar. Bu uçak daha sonra indiği yerden Şahin Gemisi tarafından alınarak Amasra'ya getirilir.

³¹² Rahmi Doğanay, **Ulusal Mücadelede İtilaf Devletlerinin Karadeniz'deki Faaliyetleri (1918-1922)**, Doktora Tezi, s. 341.

³¹³ Emrullah Nutku, **Denizden Sesler Geliyordu**, s. 62'de İstanbul'dan kaçırılan uçak sayısı iki olarak verilmiştir.

³¹⁴ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 68 ; Emrullah Nutku, **Denizden Sesler Geliyordu**, s. 65.

Amasra'daki uçaklar 1. Dünya Savaşı'ndan beri kullanılmaktadır ve tüm onarımlara rağmen artık uçuş yapamayacak durumdadır. Büyük taarruzla beraber bu uçakların düşmanı sıkıştırmak amacıyla İzmit bölgesinde toplanması düşünülmüş, ancak İzmit'e gelen uçakların görev yapamayacak durumda olduğu görülmüştür.³¹⁵

Amasra Bahri Tayyare İstasyonu 1922 yılının Temmuz ayı sonlarında Kuva-i Havaiye Müfettişliği'ne bağlanır, ancak hareket bakımından kendi komutanlığı emrinde kalmaya devam eder. Amasra'daki üs de Lozan Antlaşması sonrası 1924 başlarında İzmit'e taşınarak görevine burada devam eder.³¹⁶

2. Eğridir Gölü Bahriye Müfrezesi

İtalyanların Antalya'yı, Fransızların da Mersin'i boşaltmasıyla 1922 yılı başından itibaren Anadolu'nun Akdeniz kıyıları tamamen TBMM Hükümeti kontrolüne girer. Bu nedenle özellikle Antalya Limanı'na gelen askeri malzemenin Batı Cephesi'ne taşınması Ankara Hükümeti'nin öncelikleri arasına girer. Karayoluyla yapılan taşımacılığın yetersiz kalması üzerine başka çareler düşünülür.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda Güney bölgelerinden ve Akdeniz limanlarından gelen malzemenin cepheye taşınması için Eğridir Gölü'nden faydalanılabileceğine karar verilir.

Aslında Eğridir Gölü daha 1. Dünya Savaşı'ndan itibaren taşımacılık işlerinde kullanılmaktadır. Gölde halen faal olarak çalışan 100 tonluk "Mersinli" römorkörü dışında toplam 108 tonluk beş mavna ve yirmi kayık bulunmaktadır.³¹⁷ 1922 yılı başlarında bu bölgede Batı Cephesi tarafından bir Menzil Müfettişliği de kurulmuştur.

³¹⁵ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 68.

³¹⁶ Aynı yer.

³¹⁷ Gölde mevcut deniz vasıtalarının cins ve miktarı çeşitli kaynaklarda farklılık göstermekle beraber buradaki bilgiler **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 72'den alınmıştır.

Sonuçta Egridir’de Batı Cephesi’ne ve burada görevli 1. Ordu’ya bağlı olmak üzere bir Bahriye Müfrezesi kurulur. İlk kurulan ekipte İnşaiye Önyüzbaşı Ahmet Şevket, Güverte Yüzbaşı Osman Zeki, Motorcu Makine Yüzbaşı Giresunlu Ahmet yer alır.³¹⁸ Ancak bu ekip başlangıçta malzeme yönünden büyük sıkıntılar yaşar. Kısa bir süre sonra da ekibin bir kısmı başka yerlere tayin olur. Tayin olanların yerine Haziran ayında Ankara’dan Güverte Binbaşı Hulusi Bey komutan ve Gelibolulu Rüstem komutan yardımcısı olarak gönderilir. Yeni komuta heyetinin başkanlığında çalışmalarını sürdüren bu ekip, Kurtuluş Savaşı süresince bölgedeki araçların bakım ve onarımını aksatmayarak büyük yararlılık göstermiştir.

1922 yılı Ağustos ayından itibaren Antalya Liman Başkanı Binbaşı Rıfat Bey’in de bölgeye gelmesi ve ihtiyaçlarla ilgilenmesi üzerine işler daha düzenli bir şekilde girer. Bu dönemde müfreze bir yandan Batı Cephesi’ne malzeme ve insan taşımaya devam etmiş, bir yandan da 20 ton yük kapasiteli ve 100 tonluk mavnaları çekebilecek güçte bir motor römorkör inşa etmeyi başarmıştır.³¹⁹

Egridir Bahriye Müfrezesi subayları Akşehir Gölü’nden de taşıma yapmak için incelemelerde bulunmuş, ancak gereken ödeneğin gönderilmemesi ve yapılması gereken hazırlığın çok uzun sürmesi nedeniyle bu tasarıdan vazgeçilmiştir.³²⁰

3. Fethiye Bahrî İhtiyat Grubu ve Helli Kruvazörü ile Girilen Çatışma

Fethiye’deki denizci örgütlenme aslında 1921 yılının ortalarında başlar. Burada ilk olarak Anadolu’nun batı ve güney kıyılarında etkinlik göstermek üzere gizli bir grup kurulur ve bu gruba ilk başta “Bahri İzci (Bizci) Grubu” adı verilir. 16 Mart 1921 tarihinde Güverte Binbaşı Necip Bey grubun başına komutan olarak atanır. Batı cephesine bağlı olarak çalışma gösteren grubun adı 1922 yılı Ocak ayında

³¹⁸ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 87.

³¹⁹ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 87.

³²⁰ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı’nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 95. Burada alıntı yapıldığı belirtilerek dipnotta verilen **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 72’de böyle bir bilgiye rastlanmamıştır.

değiştirilerek “Fethiye Bahrî İhtiyat Grubu” olur.³²¹ Grubun görevleri şunlardır:

- Kuşadası’ndan Antalya’ya kadar olan sahilleri gözetlemek,
- Ege’de bulunan Yunan ve İtalyan adalarından ajanlar vasıtasıyla bilgi toplamak,
- Denizdeki kaçakçılar ve Rum çeteleriyle mücadele etmek.

Grubun 1921 yılındaki mevcudu 14 subay ve 60 erdir. 1922 yılında bu kadro arttırılarak 16 subay ve 250 ere çıkartılır. Grup kadrosunda bir motor uzmanı, bir makine uzmanı, iki karargâh subayı, bir levazım subayı ve bir de sıhhiye uzmanı görev almıştır.³²²

Fethiye İhtiyat Grubu’nun sahip olduğu silahlar başlangıçta yalnızca oniki mavzer ve bir mantelli tüfekten ibarettir.1922 yılı Nisan ayında Muavenet-i Bahriye grubu aracılığıyla iki adet 57 mm.lik krupp marka ve bir adet 37 mm.lik maxim marka top bulunur.³²³ Temmuz 1922 itibariyle grubun sahip olduğu silah miktarı kıyıda üç adet top, üç makineli tüfek ve yüz yirmi piyade tüfeğidir.³²⁴

Grubun başlangıçtaki deniz gücü ise; Yunanlılardan ele geçirildikten sonra 37 mm.lik topla donatılan 9 tonluk Bodrum yelkenlisi ve 20 tonluk Sakarya yelkenlisi ile sonradan üzerine makineli tüfek monte edilen 13 tonluk İzmir yelkenlisidir. İlerleyen günlerde bu gemilere silahsız olarak kullanılan Doğan, Muratreis, Fethiye, Göcek, Zeybek ve Şahin gibi yelkenliler de eklenecektir.³²⁵ Ayrıca gruba ait beş yataklı ve ameliyat salonlu bir revirle aygıtları hazır, ancak akım üretecek aygıtları gelmediği için kullanılmayan bir telsiz istasyonu da vardır.³²⁶

³²¹ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 68.

³²² Emrullah Nutku, **Denizden Sesler Geliyordu**, s. 129 ; Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 61.

³²³ Emrullah Nutku, **a.g.e.** s. 131 ; Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 111 ; **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 68.

³²⁴ **İstiklâl Harbi’nde Bahriyemiz**, s. 62 ; **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 69.

³²⁵ Grubun mevcudu ve elindeki deniz vasıtaları çeşitli kaynaklarda farklılık göstermekle birlikte buradaki bilgiler **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 68 ve 69’dan alınmıştır. **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 69’da 3 Temmuz 1922 günü grubun kuruluşu Sakarya, İzmir, Bodrum yelkenlisi; Şahin, Doğan, Fethiye yelkenli kayığı ve 4 filika olarak verilmiştir.

³²⁶ Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi**, Cilt 5, s. 161

Fethiye Grubu'nun en önemli görevi karakol faaliyetidir. Karakol ve devriye görevleri teknelere yerleştirilen silahlı personel aracılığıyla yapılır. Bu görevler esnasında elde edilen istihbarat bilgileri derhal Batı Cephesi Karargâhı'na aktarılmış ve bu bilgilerden Kurtuluş Savaşı süresince sıkça faydalanılmıştır.

Bu grubun ilginç bir başka görevi de, o zamanki 'Fiume Hükümeti' ile denizaltı ve hücumbot satın alma konusunda görüşmeler yapmasıdır. Ancak bu görev maddi sıkıntılardan dolayı başarılı olamamıştır.³²⁷

Fethiye Bahrî İhtiyat Grubu 1922 yılı başında talihsiz bir olay yaşar. Grubun karakol gemilerinden biri 14 Ocak 1922 günü, Fethiye'nin kuzeyindeki Çakallık köyü civarında karaya oturan Ardemiüs adlı 700 tonluk Yunan gemisini tespit eder. Bu gemiyi Yunan muhriplerine kaptırmamak için geminin bulunduğu mevkiye en yakın kıyıya bir makineli tüfek müfrezesi yerleştirilir. Müfrezeye gemiyi gözetleme görevi verilir.

Mülazım(Teğmen) Hayati komutasındaki müfrezeden üç kişi, iki gün sonra Ardemiüs'a yanaşan bir tekneyi kontrol amacıyla denize açılır. Kontrol sonucunda bir tehlike olmadığı anlaşılır, ancak dönüş esnasında havanın çok kötü olması nedeniyle ekibin vasıtası alabora olur. Olay esnasında denize düşen Teğmen Hayati ve makineli tüfekçi İsmail Çavuş kurtarılamayarak hayatını kaybeder.³²⁸

20 Nisan 1922 tarihinde Kuşadası'nın İtalyanlar tarafından boşaltılmasının ardından, bu bölgeye ve Söke'ye yönelik muhtemel bir Yunan taarruzunu önlemek amacıyla, grup tarafından 2 subay ve 20 erden oluşan başka bir müfrezeye kurularak Batı Cephesi emrine verilir.³²⁹ Bu müfrezeye 02 Mayıs 1922 tarihinde iki parti halinde Fethiye'nin kuzey batısında yer alan Akbük Plajı'na yerleşmiş³³⁰ ve Yunanlıların bölgeyi işgalinin ardından, özellikle Sisam Adası'nda bulunan Rum çetelerinin Türk kıyılarına yaptığı saldırılarla uğraşmıştır.

³²⁷ Fiume hükümeti: 1. Dünya Savaşı'nda Macaristan topraklarına dahil bulunan sahil memleketi Fiume, 1920 Repallo Antlaşması'yla bağımsız bir devlet olmuş, 1924 Roma Antlaşması ile İtalyanlara ve 1947 Paris Antlaşması'yla da Yugoslavya'ya verilmiştir. (**Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 53)

³²⁸ Emrullah Nutku, **Denizden Sesler Geliyordu**, s. 136-138

³²⁹ **İstiklâl Harbi'nde Bahriyemiz**, s. 148.

³³⁰ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 68.

Fethiye Bahrî İhtiyat Grubu 08 Temmuz 1922'den itibaren Muğla kıyılarının korunması amacıyla Batı Cephesi Komutanlığı emrine verilir. Bu tarihlerde Fethiye Grubu, elindeki kısıtlı imkânlarla rağmen Fethiye Burnu'na dışarıdan görülmeyecek şekilde yerleştirdiği top bataryaları ve tahkimatıyla caydırıcı bir güç durumuna gelmiştir.

Bu caydırıcı güç Temmuz ayı sonunda, Akdeniz'deki Yunan filosunun Türkler için en büyük tehdidi olan Helli kruvazörünü de tuzağa düşürmeyi başarır. 23 Temmuz 1922 günü Fethiye top bataryalarının gözetleme kulesi bir Yunan muhribinin yaklaşmakta olduğunu haber verir. Kısa bir süre sonra yaklaşmakta olan geminin Helli kruvazörü olduğu ve Marmaris adlı Türk sandalını batırmak için uğraştığı anlaşılır.

Helli kruvazörü 20 mil süratinde, üzerinde iki adet 150 mm.lik, dört adet 105 mm.lik ve iki adet 75 mm.lik top bulunan oldukça güçlü bir gemidir. Ancak gemi sahildeki top bataryalarından haberdar olmadığından toplarının kapelaları³³¹ örtülü ve top personeli dağılık vaziyettedir.

Helli sahile 3000 metre yaklaştığında durumu fark eden Batarya Komutanı Yüzbaşı Mehmet İhsan (Özer) Bey, biraz daha bekledikten sonra toplarına ateş emri verir. Yaklaşık 20 dakika süren bu baskın ateşi sırasında sahil bataryaları kırk mermi atar ve bunların dokuz tanesi isabet sağlar. Baskına uğrayan Helli gemisi çareyi hızla bölgeden uzaklaşmakta bulur. İki gün sonra Rodos Adası'ndan alınan bilgiye göre geminin İkinci Komutanı ağır olmak üzere sekiz kişi yaralanmıştır.³³²

Bu olaydan sonra Helli kruvazörüne savaş sonuna dek bir daha önemli bir görev verilmez. Böylece Fethiye grubu Akdeniz'deki en büyük Yunan gemisini savaş dışı bırakmış olur.

Birkaç gün sonra, 27 Temmuz 1922'de Batı Cephesi Komutanlığı gruptan bir motoru dışındaki tüm kayıklarını jandarmaya devretmesini ister. Bunun üzerine grup Sakarya Yelkenlisi hariç tüm deniz vasıtalarını jandarmaya teslim eder.

³³¹ Topları koruyan muşamba örtü.

³³² Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 112, 113.

09 Eylül günü İzmir'in geri alınmasıyla Batı Cephesi Komutanlığı grubun İzmir'de daha faydalı olacağını değerlendirerek, Söke üzerinden İzmir'e gidilmesini emreder. Bu emir üzerine Batarya Komutanı 14 Eylül günü emrindeki askerlerin bir kısmını toplarin başında bırakarak yola çıkar ve 27 Eylül 1922 günü 9 subay, 141 er, 105 tüfek ve 3 makineli tüfekle İzmir'e gider.³³³ Böylece Fethiye Bahri İhtiyat Grubu İzmir Bahriye Kumandanlığı'nın çekirdek kadrosunu oluşturur.

B. Yeni Gemiler

1. Enosis Gemisi'nin Ele Geçirilmesi

Daha önce belirtildiği Rusya ile yapılan anlaşma gereği iki adet motorgambot alınmış, ancak alınan gemiler arızalı çıkmıştır. 1 ve 2 No.lu motorgambot adı verilen gemiler 1921 yılının Aralık ayında onarım amacıyla Rusya'nın Novrosiski Limanı'na gönderilmiş ve burada dört aya yakın süre onarım görmüştür. 1922 yılının Nisan ayına gelindiğinde onarım işi bitmiş, gemiler seyre çıkmaya hazır vaziyettedir.

06 Nisan 1921 tarihinde gemilerin teslim işleriyle ilgilenmek üzere Novrosiski'de bulunan Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Komutanı Binbaşı Fahri Bey'e Bahriye Dairesi tarafından bir emir gönderilir. Emre göre o anda Novrosiski'de bulunan ve içinde yüklü miktarda altın olduğu bilgisi alınan Enosis adlı Yunan Şilebi ele geçirilecektir. Ancak bu işin uluslararası hukuk kurallarına uygun yapılmasına özellikle dikkat edilecektir.

³³³ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 70.

Emri alan Fahri Bey için en büyük sorun, böylesi önemli bir görev için elinde yeterli silah gücü olmamasıdır. Motorgambotlar onarım için burada bulduklarından silah sistemleri sökülüp Trabzon'da bırakılmıştır. Koşulları değerlendiren Binbaşı Fahri Bey, gemi komutanlarına şu emri verir:³³⁴

1. Motorgambotların silah ve cephaneleri Şahin Vapuru'yla Novrosiski'ye gönderilecek,

2. Bunlar gizlice motorgambotlara geçirilerek saklanacak,

3. Motorgambotlar Enosis Vapuru'ndan iki gün önce hareketle Gelincik Limanı'nda Yunan gemisini bekleyecek,

4. Harekattan önce her motorgambot güvertesine özel kaplarla iki ton benzin, ayrıca on beş günlük kumanya alacak,

5. Şüphe uyandırmamak ve tarafsızlık hukukuna riayet etmiş görünmek için Gelincik önlerine gelindiğinde gambotların birinden kara duman neşri suretiyle makine arızası taklit edilecek ve bu nedenden dolayı limana sığındığı hissi uyandırılacak,

6. Yunan gemisi ticaret harbi hukukuna göre zapt ve müsadere edilecek ve içine dört kişilik bir el koyma ekibi konacak,

7. Yunan gemisi önce Batum'a doğru sevk olunacak, bu limana 30 mil kala rota değiştirilerek ilk Türk limanına girilecek,

8. Bu Türk limanında, el konan gemiye bir kıta muhafız asker alınacak ve sonra gemi Trabzon'a getirilecek,

9. Düşmana rastlanırsa gemi batırılacaktır.

Gemi komutanları aldıkları emrin gereklerini uygulamaya koyulur. 1 No.lu botun komutanı Yüzbaşı Necati cephaneye götürmekte olan Alemdar Gemisi ile Trabzon'a gider ve gemilerin silah ve cephanelerini Şahin Vapuru'na yükleyerek 18 Nisan günü gizlice Novrosiski'ye getirir. Silahlar gambotlara yerleştirilir ve son hazırlıklar tamamlanıp beklemeye geçilir.

³³⁴ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 75 ; Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 95, 96.

Enosis'in 23 Nisan sabahı limandan ayrılacağını haber alan iki gambot, 20 Nisan sabahı saat 08:00'de limanı terk eder ve 10 mil uzaklıktaki Gelincik Limanı'na doğru harekete geçer.

Ancak Yunan gemisi beklendiği tarihte hareket etmez, Türk gemileri de liman önünde uzun süre durmanın sakıncalı olacağı düşüncesiyle daha ıssız bir koy olan 5 mil kadar kuzeydeki Mezip Koyu'na demirler.

Sonunda 26 Nisan 1922 günü akşamı, Türk gambotları Novrosiski Limanı'ndan ayrılmış olan Enosis Gemisi'ni tespit etmeyi başarır. Son hızla ileri harekete geçen gemilerden 2 No.lu gambot arıza verince 1 No.lu tek başına Enosis'i takip etmek zorunda kalır.

Kıyıda 35 mil açıkta gemiyi yakalayan gambot önce durması için uyarır. Enosis uyarıyı dikkate almayınca geminin pruvası istikametinde bir atış yapar. Enosis bu caydırıcı atışın ardından durmak zorunda kalır. Bu sırada geride kalmış olan 2 No.lu gambot da bölgeye ulaşır. Emekli Yüzbaşı İzzet Bey komutasındaki beş kişilik el koyma ekibi Enosis'e çıkarak ilk iş olarak geminin telsizine el koyar.

Gemide yolcu ve personel olmak üzere yaklaşık yüz kişi bulunmaktadır. Bu kişiler uyarılarak can ve mal güvenliklerinin sağlandığı, buna rağmen karşı koymaları durumunda geminin batırılacağı söylenir. Daha sonra 1 No.lu gambot gemiye 200 metre mesafede refakatçi olarak, 2 No.lu gambot da yakıt tasarrufu sağlamak amacıyla gemiye yedeklenmiş³³⁵ bir şekilde Batum'a doğru harekete geçilir.

Ertesi gün gambotlar yer değiştirerek 1 No.lu yedeğe alınır ve yolculuğa devam edilir. 28 Nisan sabahı Batum'a oldukça yaklaşmıştır. Batum'a 30 mil kala rota değiştirilerek Hopa yönüne dönülür. Ancak aynı gün havanın bozması ve fırtına çıkması nedeniyle gemiler Hopa Limanı'na giremez. Sahilden çağırılan bir vasıta ile Ankara'ya gemiye el konulduğuna dair bir telgraf çekilir. Bu telgrafa cevap olarak esirlerin Rize'ye bırakılması, geminin ise Trabzon'da boşaltıldıktan sonra Amasra'ya götürülmesi emri gelir.³³⁶

³³⁵ Geminin arkasına bağlanmış bir şekilde.

³³⁶ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 98.

Aynı günün akşamı Fındıklı ve Pazar yönündede seyreden motorgambotlar buradan gemiye bir manga muhafız askeri de alarak yollarına devam eder. Ancak fırtına nedeniyle gemiler çok zorlanmaktadır. Hatta 2 No.lu motorgambotun sancak pervane şaftı³³⁷ yerinden çıkmış ve makine dairesine su girmesi nedeniyle gemi batma tehlikesi geçirmiştir. Buna rağmen mümkün olan en hızlı şekilde seyre devam edilir.

29 Nisan sabahı Rize'ye varılır ve esirler Mevki Komutanlığı'na teslim edilir. Bu arada hava da düzelmiştir. Esirleri bırakan gemiler emniyet amacıyla buradan da iki manga silahlı asker alarak derhal yola çıkar.

Aynı gün içinde Trabzon'a ulaşan gemileri burada coşkulu bir kalabalık karşılar. Enosis Gemisi'ne törenle Türk Bayrağı çekilir ve geminin ismi "**Trabzon**" olarak değiştirilir. Geminin 17 kişilik personeli de Aydınreis gambotuyla Rize'ye gönderilir. Samsun Ganaim-i Bahriye Mahkemesi geminin zapt ve müsadere işleminin hukuka uygun olduğuna karar verir. Gemide yapılan aramada yaklaşık 200.000 lira değerinde hayvan derisi, bağırsak, İran halısı, yazı makineleri ve hayvanlar bulunur.

Ancak daha önceden haber alınan altın bulunamaz. Tekrar yapılan aramada da bir şey bulunamayınca gemide altın bulunmadığına dair tutanak tutulur. Gemi komutanı olarak ilk önce Emekli Yüzbaşı İzzet Bey atanır. 21 Haziran 1922 tarihinde ise Kıdemli Yüzbaşı Mahmut Bey gemi komutanlığına getirilir.

Trabzon Gemisi ele geçirilip Karadeniz'de Türk Bayrağı ile taşımacılığa başladıktan yaklaşık dört ay sonra, esirlerden birinin verdiği bilgi üzerine gemide tekrar arama yapılır ve geminin kazan dairesinde onbir çuval altın ve gümüş bulunur. Bu altın ve gümüşün değeri yaklaşık olarak 500.000 liradır. Böylece geminin değeri olan 60.000 lira da hesaba katıldığında motorgambotların ele geçirdiği ganimetin değeri 760.000 liraya ulaşmış olur. Samsun Ganaim-i Bahriye Mahkemesi de ilgili yasa gereği, gemiyi ele geçiren gambot personelini gemi değerinin yarısı kadar olan 30.000 lira ile ödüllendirir.³³⁸

³³⁷ Pervane ile makinenin bağlantısını sağlayan tertibat.

³³⁸ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 99.

Kurtuluş Savaşı süresince taşımacılık işlerinde kullanılan Trabzon Gemisi savaştan sonra da Türk Donanması'na hizmetlerde bulunmuştur. 1933 yılında hurdaya ayrılan gemi fırtınalı bir havada Gölcük önlerinde batmıştır.

2. Urania Gemisi'nin Ele Geçirilmesi

Görüldüğü gibi 1922 yılıyla beraber Anadolu Donanması'na ait gemiler artık Türk karasularında devriye gezmeye ve gerektiğinde saldırmaya başlamıştır. Daha önce henüz kuruluşunu tamamlamadığı ve yeterince güçlü olmadığı için taktik olarak savunmada kalan ve denizlerde karşılaştığı düşman gemilerinden kaçınmaya çalışan Türk gemileri, artık saldıran ve ganimet elde eden taraftır. Kurtuluş Savaşı'nın denizlerdeki son büyük başarısı da böyle bir saldırı emrini uygulayan Gazal Römorkörü tarafından elde edilecektir. 1922 yılında Gazal Gemisi'nde görev değişikliği olmuş ve gemi komutanlığına Yüzbaşı Adil Bey'in yerine Kıdemli Yüzbaşı Mehmet Nazmi Bey getirilmiştir. Üzerine bir adet 47 mm.lik top monte edilmiş olan gemi 1922 Ocak ayında Amasra Bahriye Komutanlığı emrine girmiş durumdadır.

Ağustos ayında Trabzon-Samsun arasında taşımacılık yapan gemiye daha sonra Tuna Nehri'nin Sulina Deltası ile İstanbul Boğazı arasındaki rotalar üzerinde rastlayacağı Yunan ticaret gemilerine saldırma ve el koyma görevi verilir. Gemi ayrıca bölgede karakol faaliyetlerini sıklaştıran İngiliz gemilerine karşı da uyarılmış ve bunlara çatmaması istenmiştir.

Uzun süredir aralıksız seyir yapan ve onarım görmeyen Gazal Gemisi çok kötü durumdadır. Özellikle kazanlar ve makineler tükenmiş vaziyettedir.

O kadar ki gemi seyir halindeyken makineler stop ettirilmekte³³⁹ ve bu esnada hareket için ihtiyaç duyulan kazanın stim basıncı³⁴⁰ yükseltilmektedir.

1922 Ekim ayı başında Gazal Römorkörü bu koşullar altında Karadeniz'e açılır. 07 Ekim sabahı saat 11:00 civarı, İstanbul Boğazı'nın 60 mil açıklarında Rusya'dan Boğaz'a doğru gitmekte olan bandırası belirsiz bir gemi tespit edilir. Ancak gemi çok hızlıdır ve Gazal'ın içinde bulunduğu koşullar altında bu gemiyi yakalamasına imkân yoktur.

Bunun üzerine Nazmi Bey eski bir hileye başvurur. Sancak ve düdük işaretleriyle diğer gemiyi kendi gemisinin kaza geçirdiğine inandırır. Diğer gemi yardım etmek amacıyla üzerine geldiğinde Gazal, gemiden bayrağını çekmesini ister. Bu arada kendisi de Türk Bayrağı çeker.

Adının Urania olduğu anlaşılan Yunan gemisi, Gazal'ın topunun kapelasını açıp köprüüstüne doğru çevirmesiyle durumu kabullenir ve kaçmaya çalışmaz. Üsteğmen Sabri (Mengü) komutasındaki el koyma ekibi gemiye çıkarak köprüüstünü,³⁴¹ telsizi, makine ve kazan dairesini kontrol altına alır. Geminin Kaptanı ve Başçarkçısı alınarak Gazal'a getirilir. Böylece 45 tonluk Gazal Römorkörü 2200 tonluk Yunan şilebini ele geçirmiş olur. Urania gemisi ele geçirildiğinde depoları kereste ve karpit dolu vaziyettedir.

Geminin kontrol altına alınmasının ardından her iki gemi Ereğli'ye doğru hareket eder. 08 Ekim günü Ereğli'ye varılır. Burada gemiye Türk Bayrağı çekilir ve geminin ismi "**Samsun**" olarak değiştirilir. Kurtuluş Savaşı süresince Anadolu Donanması'nın en büyük gemisi olarak görev yapan Samsun Gemisi savaş sonrasında Seyr-i Sefain İdaresi'ne verilmiştir.

³³⁹ Durdurulmakta.

³⁴⁰ Geminin hareket edebilmesi için makineleri harekete geçirecek buhar basıncının belirli bir seviyede olması gerekir.

³⁴¹ Gemiye komuta edilen ve dümenin bulunduğu ana bölüm.

3. Bu Dönemde El Konulan Diğer Gemiler

Ereğli ve Amasra Motorları: İnapa ve İslavonya adlarındaki bu tekneler Beyaz Rus bandıralıdır. 16 Nisan 1922 tarihinde Zonguldak Limanı'nda bulunan gemilere Liman Başkanlığı'nca el konulur. 100 tonluk, 6-7 mil süratinde olan gemilerin adları "Ereğli" ve "Amasra" olarak değiştirilir.

Amasra motorunun komutanlığına 20 Haziran 1922 tarihinde Güverte Üsteğmen Lütfi Emin tayin edilir. Daha sonra motorun güvertesine ray döşenmiş ve ambarları yeniden düzenlenerek motora mayın dökücü özelliği kazandırılmıştır. Amasra motoru Kurtuluş Savaşı süresince mayın ve karakol gemisi olarak kullanılmış ve savaş sonrasında satılmıştır.

Daha çok taşıma amaçlı kullanılan Ereğli motoru ise 19 Haziran 1922 tarihinde Samsun-İnebolu seferi yaparken önce karaya oturmuş, daha sonra da batmıştır.

Şile Yelkenlisi: 250 tonluk bu Yunan bandıralı gemiye, 26 Nisan 1922 tarihinde Sinop Limanı'nda iken el konulmuştur. Kurtuluş Savaşı süresince taşıma amaçlı olarak kullanılan yelkenli tekne, savaş sonrasında satılmıştır.

C. Kurtuluş Savaşı'nın Genel Durumu ve Buna Bağlı Olarak Yapılan Denizcilik Faaliyetleri

1. İtilaf Devletleri Gemilerinin Karadeniz'deki Faaliyetleri

1922 yılı başlarında İtilaf Devletleri'ne ait gemilerin Türk sularında yaptığı faaliyetler önceki dönemlere göre sınırlı sayıdadır. Ocak ve Şubat aylarında kayda değer bir olay yaşanmazken Mart ayından itibaren İtilaf Donanması'nın faaliyetleri yeniden hız kazanır. Bu dönemde Anadolu kıyılarında yaşanan en önemli olaylar şunlardır:³⁴²

11 Mart: Doris isimli torpidobot Seymen İskeleyi önünde bir Türk kayığı kontrol eder. Kayıkta bulunan dört kişi bir gün alıkonulduktan sonra serbest bırakılır.

13 Mart: Yunan Averoff Zırhlı Kruvazörü İnebolu önlerine gelerek burada kazaya uğramış Rus bandıralı bir dubayı kontrol eder. Dönüşte de Afrika adlı İtalyan bandıralı vapuru peşine takarak Midye'ye götürür ve burada serbest bırakır. Her iki ülke de yaşanan olaylar nedeniyle Yunanistan'ı şiddetle protesto eder.

25 Mart: Mersin'e mühimmat götüren İtalyan bandıralı Kapidelo adlı vapur Yunan gemilerinin takibi nedeniyle Kuşadası'na sığınır, buradan bir İtalyan muhribinin koruması altında Mersin'e götürülür.

26 Mart: Thyella Muhribi İnebolu'ya gelmekte olan Ümit Vapuru'na el koyarak içindeki askeri elbiseleri, telefon aygıtlarını ve üç mavzer ile 10.000 mermiyi aldıktan sonra gemiyi serbest bırakır.

02 Haziran: Sadıkzadelere ait Maryanina gemisi, Samsun açıklarında Yunan ve İngiliz muhriplerinin karakol gezdiğini bildirir.

³⁴² Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 147 ; Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 88-92, 99-114 ; **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 87-90.

07 Haziran: Samsun bombardıman edilir. (Daha sonra incelenecektir.)

08 Haziran: Ayancık'a gelen iki yardımcı kruvazör ve iki mayın gemisinden oluşan filo sahildeki mavna ve kayıklara makineli tüfekle ateş açar, kereste yüklü bir yelkenli ve bir motoru alıp götürür.

10 Haziran: Rusya'ya ait Donai isimli gemi Sinop açıklarında Averoff gemisi tarafından aranır, bir daha Türk limanlarına uğramamak koşuluyla serbest bırakılır.

12 Haziran: Yasonburnu açıklarında iki boş yelkenli batırılır.

15-21 Haziran: Dört gemiden oluşan Yunan Filosu Kefken, Sakarya Nehri, Amasra arasında karakol gezerler.

27 Haziran: Bir haftadır Mersin civarında karakol gezen Helli Kruvazörü Mersin Limanı'na girerek Fransız Pier Loti Vapurunu kontrol eder ve daha sonra İskenderun'a doğru uzaklaşır.

Haziran ayı süresince Yunan gemileri yoğun olarak karakol görevi yapmıştır.

03 Temmuz: Yunan gemileri, içinde Mersin'e çıkarılmak üzere elli adet kamyon bulunan İtalyan bandıralı Artusia adlı gemiye el koyar. Gemi üç gün gözetim altında tutulur.

04 Temmuz: Bir Yunan muhribi Değirmendere önüne kadar yaklaşır, sahilden açılan ateşe karşılık olarak Karamürsel'e ateş açar. Aynı gün Pazar açıklarında da dört kayık Yunan gemilerince batırılır.

06 Temmuz: Yunan gemileri, içinde Mersin'e çıkartılmak üzere şeker bulunan bir İngiliz vapuruna engel olur ve şekerin Mersin'e çıkarılmasına izin vermez.

23 Temmuz: Helli kruvazörü Fethiye Limanı'na girer ve sahilde bulunan topçu bataryaları tarafından ateş altına alınır. Temmuz ayında İngiliz şirketleri, Akdeniz'de ablukasını sürdüren Yunan gemilerine karşı uyarılmış ve savaş malzemesi hariç her şeyi taşıyabilecekleri, Yunanlıların sorun çıkarmaları halinde derhal uyarılması gerektiği şirket yetkililerine bildirilmiştir. Bu dönemde Helli kruvazörü tarafından tutuklanıp Yunanistan'a götürülen Abazy adlı İtalyan gemisi de bu ülkenin sert tepkisi sonucu serbest bırakılıp Mersin'e geri dönmüştür.

08 Ağustos: Naxos yardımcı kruvazörü Fethiye açıklarında karakol faaliyetlerini sürdürür.

15-16 Ağustos: Güneyde Helli Kruvazörü'nün faaliyetleri tespit edilir.

22 Ağustos: Bir Yunan gambotu İzmit'e gelmekte olan bir İtalyan römorkörünü Derince önlerinde yakalar. İçindeki otomobil parçalarını, benzin ve on yolcuyu aldıktan sonra römorkörü serbest bırakır.

Ağustos ayı sonu itibariyle Yunan gemilerinin faaliyetlerinde açık bir şekilde durağanlık ve gevşeme görülür.

2. Samsun Bombardmanı

07 Haziran 1922 günü Yunan gemileri tarafından Samsun'a yapılan bombardıman Kurtuluş Savaşı döneminin deniz yoluyla yapılan en büyük saldırısı olmasına rağmen, askeri olarak hiçbir sonuç doğurmamıştır. Ancak bu bombardımanın siyasi sonuçları oldukça önemlidir.

Yunan Karargâhı'nın bahar ayları boyunca yaptığı değerlendirme neticesinde, tüm kuvvetini Orta Anadolu'ya yığan ve büyük bir saldırıya hazırlanan Türk Ordusu'nun kuvvet bütünlüğünü bozmak ve bu bölgeye de kuvvet ayırmaya zorlamak amacıyla Samsun'a bir gösteri yapılmasına karar verir. Bu değerlendirmenin yanı sıra Samsun'a yapılacak bir saldırının Yunan Donanması'na sağlayacağı diğer faydalar şunlardır:

- Kısa süre önce Enosis Gemisi'ni kaybederek büyük prestij kaybına uğrayan ve ülkesinde eleştirilen Yunan Donanması'nın moralini yükseltmek,
- Karadeniz'deki taşımacılığın önemli bir merkezi olan ve depolarında çok sayıda mühimmat bulunduran Samsun Şehri'nin bir bombardımanla tahrip etmek,

- Ağırıklı olarak Samsun'da mücadele veren Pontus çetelerine moral desteği sağlamak ve bu çeteleri kışkırtmak,
- Bombardımana çıkarma görüntüsü vererek halk üzerinde etkisini arttırmak.

Gerçekten de ulusal mücadele süresince Büyük Millet Meclisi'ni en çok korkutan olasılıklardan bir tanesi, Samsun'a yapılacak böylesi bir çıkarma olmuştur. Belirtilen amaçlarla Kılıkış ve Averoff zırhlı gemileri, Panther ve Leon muhripleri, 2 yardımcı kruvazör ve 4 mayın gemisinden oluşan Yunan Filosu, 07 Haziran sabahı saat 09:00'da Samsun önlerine gelir. Limanın mayınlı olduğu düşüncesiyle önce mayın gemileriyle limanı tarayan filo, daha sonra diğer gemilerini de hareket ettirerek limana girer.

Saat 10:00 civarı gemiler demirler ve bir motorbot Averoff'tan ayrılarak limanda bulunan 248 No.lu Amerikan Muhribi'ne yanaşır. Motorbotun işini bitirip geri dönmelerinden kısa bir süre sonra Amerikan gemisinden bir motorbot ayrılarak limanın iskelesine yanaşır. Amerikan botundan inen Deniz Yüzbaşı R. H. Ghormley, taşımakta olduğu zarfı vermek üzere dört deniz erinin refakatinde 15. Tümen Karargâhına gider. Yüzbaşının getirdiği zarfın içinden çıkan Yunan ultiyatı şu şekildedir:³⁴³

1. Samsun askeri bir üs durumuna getirilmiş olmakla açık şehir vasfını artık taşımamaktadır.
2. Samsun'daki mühimmat, silah ve diğer askeri eşya, kıyıya çıkarılacak bir deniz heyeti tarafından yok edilecektir.
3. Ültimatoma saat 12.00'ye kadar cevap verilmez ise veya aradan geçen zamanda şehirde nakliyat yapıldığı görülecek olursa bombardımana başlanacaktır.
4. Saat 11:50'de atılacak kurusıkı ihtar topundan 10 dakika sonra ateş açılacaktır.

³⁴³ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 88.

Samsun Mutasarrıfı notayı aldıktan hemen sonra telgrafla Ankara'ya iletir. Ankara'dan gelen emir uyarınca Amerikan gemisi aracılığıyla Yunan gemilerine şu cevap gönderilir:³⁴⁴

1. Samsun askeri bir üs değil, açık bir şehirdir ve dolayısıyla bombardıman edilemez.

2. Bombardımandan doğacak bütün sorumluluklar Yunan Hükümeti'ne ait olacaktır.

3. Halk ve meskenleri bombardıman edilecek olursa, buna karşı misilleme hareketinde bulunulacaktır.

Amerikan gemisiyle Yunan gemileri arasındaki muhaberenin uzaması nedeniyle geciken bombardıman saat 15.00'de başlar. Yunan gemilerinin başlıca hedefleri arasında Hükümet Konağı, kıyıdaki ambarlar ve deniz araçları, şehrin batısındaki Ruslara ait petrol tankları ve çoğu Amerikalılara ve Hollandalılara ait tütün depoları yer almaktadır.

Yunan gemileri çeşitli büyüklükte 548 mermi attıktan sonra saat 17.30'da ateşi keser.³⁴⁵ Yaklaşık iki buçuk saat süren bu yoğun bombardımana Türklerin verdiği tek karşılık, şehrin iç kesimlerindeki topçu bataryasının yaptığı atışlar olur. Ancak bunların menzilleri oldukça sınırlı olduğundan Yunan gemileri üzerinde bir etki yapmazlar. Bombardıman esnasında kıyının, iskelenin ve burada bulunan tesislerin korunması görevi tamamen Samsun Bahriye Müfrezesi'ne verilmiş, Müfreme de bünyesinde bulunan dört bölükle kıyıyı savunma şeritlerine ayırarak korumuştur.

Bombardıman sona erdiğinde Yunan Filosu'nun istediği sonucu elde edemediği açıkça görülür. Zira bombardıman sonucunda tüm şehirde oluşan hasar şu şekildedir:

Sahilde bulunan Ruslara ait akaryakıt tanklarının yanması sonucu 41.000 teneke gaz ve 63 ton benzin yok olur.

Amerika ve Hollanda'ya ait tütün depoları büyük ölçüde zarar görür.

³⁴⁴ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 88.

³⁴⁵ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 107.

Sahildeki askeri depoda bulunan 1000 kadar elbise yanar.

Karaya çekilen onüç çapar ile bir kayık ve kıyıda bir motor harap olur.

Mayın ambarındaki iki mayın hasar görür, ancak patlamaz.

Askeri yiyecek ambarı yanar, kırk sekiz ev, üç dükkan, Hükümet Konağı, Gümrük Binası, Ermeni Kilisesi ve yetimhanesi zarar görür. Yetimhanede bulunan üç Ermeni çocuk ölür.

Dört Türk askeri hayatını kaybeder, üç asker de yaralanır.

Yunan gemilerinin bu başarısız bombardımanı diğer ülkelerde sert tepkilere neden olur. Rusya akaryakıt tanklarının yakılmasına karşılık limanlarında bulunan tüm Yunan gemilerine el koyar. Rus Hükümeti bununla da yetinmeyip 19 Temmuz 1922 tarihinde Yunanistan'a bir nota vererek yapılan hareketi düşmanca saydığını, tekrarı halinde sorumluluğun tüm İtilaf Devletleri'nde olacağını bildirir.

Yunan Hükümeti, ayrıca Amerikan ve Hollanda şirketlerinin tüm zararlarını da ödemek zorunda kalmıştır.³⁴⁶

3. Büyük Taarruz ve Öncesinde Denizden Gelen Yardım

1922 yılının yaz aylarında Anadolu kıyı ve denizlerinde bu gelişmeler yaşanırken, diğer yandan Türk Ordusu büyük ve genel bir saldırı için hazırlıklarını son hızıyla sürdürmektedir. Sakarya Muharebesi sonrası Eskişehir-Afyon hattına çekilen Yunan kuvvetleri burada çok kuvvetli bir savunma hattı oluşturmuş, Türk saldırısını beklemektedir. Beklenen saldırı 26 Ağustos sabahı Türk topçusunun ateşiyle başlar. Dört gün süren yoğun çatışmaların sonucunda Yunan Ordusu'nun ana kuvvetleri Dumlupınar'da bozguna uğrar ve kurtulanlar İzmir yönünde geri çekilmeye başlar. Türk kuvvetlerinin hiç ara vermeden yaptığı takip hareketiyle büyük taarruz başarıyla neticelendirilir ve sonunda 09 Eylül 1922 günü İzmir şehri kurtarılır.

³⁴⁶ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 107.

Türk ordusunun büyük bir zaferle ayrıldığı bu taarruz öncesi Batı Cephesi'ne denizden gelen yardımlar da bütün hızıyla sürmüştür. Yaptığı el koymalarla sayıca çoğalan, saldırılarla kendine güveni gelen Anadolu Donanması'nın gemileri 1922 yılının başından itibaren kapasitelerinin çok üzerinde taşımacılık faaliyetleri yapar.

Bu dönemde İstanbul'dan gönderilen yardımlarda Felah Grubu başı çeker. Büyük taarruz öncesinde Felah Grubu tarafından yapılan yardımların listesi EK-18'de verilmiştir.³⁴⁷

Felah Grubu'nun takip hareketi süresince ve Kurtuluş Savaşı'nın sonuna kadar yaptığı yardımlar da EK-19'dadır.³⁴⁸

İstanbul'daki diğer önemli örgütlerden biri olan M. M. Grubu'nun büyük taarruz öncesinde gönderdiği malzemelerin listesi EK-20'de,³⁴⁹ takip hareketi süresince ve Kurtuluş Savaşı'nın sonuna kadar yaptığı yardımlar da EK-21'de yer almaktadır.³⁵⁰

Büyük taarruz öncesi yapılan iki büyük taşıma faaliyeti vardır. Bunlardan birincisi 13. Tümen personelinin batıya naklidir. 1922 yılının Temmuz ayının ilk yarısında 13. Tümen'in 55. Alay Karargâhı ile 1. Tabur mevcudu olarak 5 subay, 289 er, 20 beygir, 4 makineli tüfek ve mühimmatı Trabzon'dan; 2. Tabur mevcudu olarak 6 subay, 268 er, 17 beygir, 4 makineli tüfek ve mühimmatı, ayrıca bu taburların 50 ton tutan ağırlıkları Rize'den Batı Cephesi'ne taşınır.³⁵¹

Temmuz ayının ikinci yarısında ise 14 subay, 664 er, 4 makineli tüfek ve 53 mekkareden oluşan Trabzon'daki 53. Piyade Alayı mevcudu Samsun'a (17 Temmuz 1922), bundan önce de 13. Topçu Alayı'nın 4 toplu Rus dağ bataryası yine aynı iskeleye taşınır.³⁵² Bu birlikler kısa süre sonra yapılan büyük taarruza ve takip harekâtına katılmışlardır.

Büyük taarruz öncesi yapılan diğer büyük taşımacılık ise, Almanya'dan satın alınan 29 adet uçağın Rusya üzerinden deniz yoluyla getirilmesidir. Yapılan

³⁴⁷ **Türk İstiklâl Harbi**, c. VII, s. 399-402

³⁴⁸ **a.g.e.** ,s. 500-503

³⁴⁹ **a.g.e.** , s. 402-405

³⁵⁰ **a.g.e.** ,s. 501, 502

³⁵¹ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 83

³⁵² Aynı yer.

anlaşmalar neticesinde 1921 yılı sonlarında Almanya'dan alınan 29 uçak önce deniz yoluyla Rusya'nın San Petersburg şehrine, buradan da trenle Novrosiski'ye gönderilir. Paketlenmiş bir vaziyette sandıklara yüklenen bu kırk vagonluk yükü almak üzere Şahin Gemisi Haziran ayında yola çıkar.³⁵³

04 Temmuz'da uçakların gemiye yüklenmesine başlanır, ancak 06 Temmuz günü Moskova Elçiliği'nden uçakların uçurularak götürüleceği haberinin alınması üzerine 07 Temmuz günü yükleme durdurulur. Bu konuda Ankara ile yapılan görüşmelerin olumlu sonuçlanması üzerine 11 Temmuz günü yüklemeye tekrar başlanır. Bu esnada can sıkıcı bir durum ortaya çıkar. Şahin'in yükleme yaptığı iskeleye bir Yunan gemisi yanaşır. Bu geminin başka bir yere gönderilmesi için uğraşan gemi komutanı bir sonuç alamayınca gece yarısı gizlice Yunan gemisinin halatlarını kestirir.³⁵⁴ Ardından gemi personeli yükleme işine devam eder.

Sonunda 22 uçağın yüklenmesinin ardından 19 Temmuz sabahı yola çıkan Şahin, Batum ve Rize üzerinden giderek 21 Temmuz günü Trabzon'a ulaşır. Uçakların buradan Samsun'a götürülme işi ise, Trabzon Gemisi tarafından gerçekleştirilmiştir.

Novrosiski'de kalan diğer 7 uçak, 13 Eylül 1922 günü gene Şahin Gemisi tarafından getirilir. Bu arada Şahin gemisi personeli ve Trabzon Deniz Atölyesi personeli 22 uçağı büyük taarruza yetiştirmeyi başardıkları için 20 Eylül 1922 tarihinde Bahriye Dairesi tarafından 600 liralık bir para ödülü ile ödüllendirilir.³⁵⁵

Büyük taarruz öncesi Doğu Cephesi'nden Batı'ya yapılan yardım da devam etmiştir. Batum üzerinden yapılan yardımların listesi EK-22'dedir.³⁵⁶

Bu dönemde yapılan Rus yardımları ile ilgili olarak; 1922 yılı Ocak-Nisan ayları arasında gelen yardımın bir kısmı EK-23'te, 18 Eylül 1921 ile 14 Haziran 1922 tarihleri arasında Rusya'dan gelen tüm yardım ise EK-24'te verilmiştir.³⁵⁷

³⁵³ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 81, 82 ; Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 119.

³⁵⁴ Afif Büyüktuğrul, **Osmanlı Deniz Harp Tarihi**, Cilt 5, s. 173 ; Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 120.

³⁵⁵ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 84.

³⁵⁶ **Türk İstiklâl Harbi**, c. VII, s. 398, 399.

³⁵⁷ **Türk İstiklâl Harbi**, c. VII, s. 405-408.

Ayrıca kıyaslama yapılabilmesi amacıyla çeşitli tarihlerde Ruslar tarafından yapılan tüm yardımları gösteren bir çizelge de EK-25'te verilmiştir.³⁵⁸

4. Mudanya Ateşkesi ve Sonrası

26 Ağustos sabahı başlattığı taarruzun başarıyla sonuçlanmasının ardından dağılmış durumdaki Yunan kuvvetlerini takibe başlayan Türk Ordusu, hareketini iki koldan sürdürür. İzmir yönünde ilerleyen birlikler 09 Eylül günü şehri geri almayı başarır. Bursa yönünde ilerleyen birlikler ise 11 Eylül günü Bursa'yı geri alır.

Mudanya ve Bandırma'yı da alan Türk Orduları Trakya'yı ele geçirmek üzere Çanakkale ve İstanbul yönünde hareketini sürdürür. Son hızla ilerleyen Türk birliklerini durdurma şansı kalmayan İtilaf Devletleri, ateşkes için görüşmeyi kabul eder.

03 Ekim 1922 günü Mudanya'da, başkanlığını İsmet (İnönü) Paşa'nın yaptığı Türk heyeti ile İngiliz, Fransız ve İtalyan askeri heyetleri arasında görüşmeler başlar. Yunanistan'ın katılmadığı bu görüşmelerde özellikle İngilizlerin uzlaşmaz tutumu nedeniyle büyük sıkıntılar ve anlaşmazlıklar yaşanır. Hatta bir ara görüşmelerin kesilmesi dahi gündeme gelir. Ancak sonunda 11 Ekim 1922 tarihinde kesin olarak anlaşmaya varılır.

11 Ekim sabahı imzalanan ateşkes 14-15 Ekim gecesi uygulanmaya başlanır. Ateşkes koşullarına göre Yunan kuvvetleri derhal Doğu Trakya'yı boşaltmaya başlayacak ve 15 gün içerisinde boşaltma tamamlanacaktır.³⁵⁹ TBMM adına Refet (Bele) Paşa İstanbul'u almak üzere görevlendirilir. Refet Paşa ve heyeti 04 Kasım günü İstanbul'un idaresini ele alarak verilen bu önemli görevi yerine getirir.

³⁵⁸ İ. S. Şahin, **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Bahriyesinin Deniz Harekât ve Faaliyetleri**, Yüksek Lisans Tezi, s. 141 (Kazım Özalp, **Ulusal Mücadele (1919-1922)**, c. 1, T.T.K. Yayınları, Ankara, 1971, s. 219'dan alıntı) Buradaki rakamların daha önce verilene göre daha düşük olduğu görülmektedir.

³⁵⁹ Ergün Aybars, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I**, s. 348

Bu arada barış antlaşması için de 20 Kasım günü Lozan'da toplanılması kararlaştırılmıştır. TBMM Hükümeti bu önemli görüşme için seçilen heyetin başına İsmet Paşa'yı getirir. Lozan görüşmelerine katılacak olan heyetin içinde Deniz Müşaviri olarak görevlendirilen Güverte Yarbay Şevket Bey de bulunmaktadır.

Böylelikle Mondros Ateşkesi sonrası, kaybedilen iki büyük şehir, İzmir ve İstanbul geri alınmış olur. TBMM İzmir ve İstanbul'da derhal yeni düzenlemelere gider. Daha önce belirtildiği gibi Fethiye'de görev yapan Bahriye İhtiyat Grubu 27 Eylül günü İzmir'e gelir. Böylece bu grup "**İzmir Bahriye Komutanlığı**" adıyla kurulan örgütün ilk personeli olur.

Binbaşı Necip Bey komutasındaki ekibin öncelikli görevi İzmir Körfezi'nin savunulması olmuştur. Bu amaçla 15 Ekim günü İstanbul'dan İzmir'e 50 adet mayın ile 2 adet 47 mm.lik top getirilir. Ardından Akçakoca'dan kara yolu ile 70 mayın, Amasra'dan da 1 adet 150/45 mm.lik gemi topu gelir.³⁶⁰

Aralık 1922'de İzmir Bahriye Komutanlığı, Batı Cephesi Komutanlığı'na bağlı İzmir Müstahkem Mevki Komutanlığı emrinde "Müstahkem Mevki Bahriye Müfrezesi Komutanlığı" adını alır. Bu komutanlığın emrinde Karargâh, Mayın Grubu, Tersane, Yeni Erat Okulu, Kıyı Topları, Sakarya ve İzmir Motorları, 02 Aralık'tan itibaren Uzunada adını almış olan Kösten Adası ile Yenikale ve Yeni Erat Okulu'nda kurulmuş olan birer işaret ve gözetleme istasyonu bulunmaktadır.³⁶¹

Lozan görüşmeleri ve sonrasında Müfrezesi Komutanlığı İzmir Körfezi'nin korunması ve mayınla kapatılması faaliyetlerine devam etmiş, bu amaçla 07 Şubat 1923 günü Körfez mayınlarla kapatılmıştır. 1922 yılı sonunda komutanlığın elinde 114 mayın bulunmaktadır.

Diğer yandan 04 Kasım günü Ulusal Hükümet'in emrine giren İstanbul'da da yeni düzenlemeler yapılır. Buna göre 14 Kasım 1922 günü "**İstanbul Bahriye Komutanlığı**" kurulur ve başına Muavenet-i Bahriye Grubu'nun lideri Albay Nazmi Bey getirilir.

³⁶⁰ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 71.

³⁶¹ Aynı yer.

Albay Nazmi Bey mücadele süresince gizli yollarla yaptığı taşıma işlerini artık rahatça yapar. 1922 yılı sonuna dek İstanbul'dan İzmir'e 6 adet torpido ve 17 adet mayın; Ocak 1923'de 4 adet torpido kovani, hava makinesi ve 24 mayın; Şubat 1923'te ise römorkör ve filika gibi araçlar gönderilir. Aynı dönemde İzmit'e de 2 adet 105 mm.lik gemi topu, 68 mayın ve çeşitli askeri eşya gönderilmiştir. Ocak 1923 başında İstanbul deniz ambarlarında çeşitli çaplarda 72 adet torpido, 145'i kullanılabilir durumda olmak üzere 257 mayın bulunmaktadır.³⁶²

İstanbul'da bunun dışında yapılan en önemli çalışma daha önce Osmanlı Donanması'na ait olan ve Kurtuluş Savaşı süresince Haliç'te tutulan gemilerin bakım faaliyetlerine başlanmasıdır. Bu esnada İtilaf Devletleri'nce kurulan Bahriye Komisyonu da İstanbul'da görev yapmaktadır. Bu komisyon Burakreis ve Sakız gambotlarının, Kemalreis sınıfı üç gambotun, Samsun sınıfı muhriplerin, Akhisar ve Yunus torbidobotlarının onarımına izin vermiş, ancak Nusret ve İntibah gibi bazı yardımcı sınıf gemilerin TBMM emrine girmesine bu dönemde müsaade etmemiştir.³⁶³

5. Alemdar'ın Pontus Çeteleriyle Olan Mücadelesi

1922 yılı sonlarında, Mudanya Ateşkesi sonrası Karadeniz'de de İtilaf Donanması'nın faaliyetleri büyük ölçüde sona ermiş, bu sularda artık büyük çaplı olaylardan ziyade münferit olaylar görülmeye devam etmiştir.

Karadeniz'de 08 Ekim günü Gazal Römorkörü'nün Urania adlı Yunan gemisini zaptetmesiyle sevinen Anadolu Donanması, 26 Ekim 1922 günü Şahin Gemisi'nin Amasra Limanı'nda iken yakalandığı fırtınada karaya oturması ile üzülür. Büyük Millet Meclisi'nce Şahin'i bulunduğu durumdan kurtarması için Alemdar Gemisi görevlendirilir. Alemdar haftalarca Şahin'i kurtarmak için uğraşır.

³⁶² **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 73.

³⁶³ Aynı yer.

Ancak hava koşulları ve mevsimin kış olması nedeniyle kurtarma çabaları sonuçsuz kalır. Bunun üzerine Şahin'i kurtarma çalışmalarına son verilir ve Alemdar Gemisi'ne Şahin'in personelini de alarak Trabzon'a dönmesi emri verilir.

Gemi komutanı Kıdemli Yüzbaşı Mustafa Nail (Ercivelek) Bey dönüş yolculuğu sırasında bir telgraf alır. Bu telgrafa göre Rum Pontus çetelerinden bir kısmı kiraladıkları motorlarla Batı'daki ülkelere kaçmaktadır. Gemi personeline bu tür teknelere karşı uyanık davranma ve fırsat bulurlarsa bu çeteleri yakalama emri verilmiştir. Alemdar Sinop açıklarına vardığında vardiya subayı Teğmen Celalettin (Orhan) bahsedilen türde bir yelkenli tespit eder. Yelkenli Alemdar'ın manevralarına karşı sakinmeye ve kaçmaya çalışınca durumundan iyice şüphelenen Teğmen Celalettin, yaptığı manevralarla yelkenliyi durmak zorunda bırakır. Yaklaşınca yelkenlide çok sayıda silahlı eşkıyanın bulunduğu daha rahat görülür. Ancak Alemdar personeli için durum çok tehlikeli bir hâl almıştır. Çünkü gemide yalnızca iki tüfek bulunmaktadır. Teğmen Celalettin çaresiz bu iki silahtan birisini alarak geminin patalyasına³⁶⁴ atlar ve yelkenliye gider. Şahin Gemisi'nin Başçarkçısı Yüzbaşı Adil Bey de genç teğmene eşlik eder. Patalyanın yanaştığı yelkenlide Pontus çetelerinden Abacı Yanko ve adamları bulunmaktadır. Çete dördü kadın olmak üzere 169 kişiden oluşmaktadır.

Teğmen Celalettin bu tehlikeli durumdan kurtulmak için bir plan yapar. Önce geminin evraklarını kontrol eder ve tüm evrakların tamam olduğunu, yalnızca vize için bir imza gerektiğini söyleyerek teknenin makinecisini Alemdar'a götürür. Bu arada çete üyelerini geminin tahliye tulumlarının büyük borularının top olduğuna ve bölgede Alemdar dışımda dört gemi daha bulunduğuna inandırarak Abacı Yanko ve adamlarının gözlerini korkutur.

Teğmen Celalettin teknenin makinecisini elde geçirdikten sonra işi gemi evraklarının imzalanması için bir rüşvet pazarlığına çevirir ve imza karşılığı olarak çetenin elindeki silahların ve cephanenin büyük bir kısmını almayı başarır. Böylece silah ve cephane üstünlüğü Alemdar personeline geçer. Ancak bundan sonra Teğmen Celalettin tekrar yelkenliye giderek durumu çete üyelerine açıklar ve teslim olmalarını ister.

³⁶⁴ Geminin daha küçük çaplı işlerde kullandığı bot.

Elindeki silahları kaybeden, yelkenli gemisinin de büyük toplarıyla karşısında duran Alemdar'la baş edemeyeceğini düşünen Abacı Yanko teslim olmayı kabul eder.

Böylece Teğmen Celalettin elinde yalnızca bir silahla bölgenin en tehlikeli çetelerinden birisini ele geçirmiş olur. Alemdar aynı gün Sinop Limanı'na yanaşır ve yakalanan çete elemanları buradaki kuvvetlere teslim edilir. Bu olayda ele geçirilen ve daha sonra Samsun'da Sandıkçı Şükrü'ye ait olduğu anlaşılan İkdâm adlı tekne 26 Kasım 1922 tarihinden itibaren Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı emrine verilir. 103 tonluk bu tekne Lozan Antlaşması sonrası satılmıştır.³⁶⁵

Alemdar'ın Pontus çeteleriyle olan ikinci çatışması çok daha zorlu ve şiddetli olur. 13 Mayıs 1923 günü Trabzon'dan Batum'a gitmek üzere hazırlık yapan gemiye, Polathane'den Rize yönüne gitmekte olan ve Pontus çetecilerini Rusya'ya götüren bir tekneyi yakalama görevi verilir. Bir jandarma yüzbaşının komutasındaki onbeş kişilik silahlı müfreze ile takviye edilen Alemdar³⁶⁶ derhal denize açılır ve Trabzon'un 7 mil açığında bahsedilen tekneyi yakalar.³⁶⁷

Alemdar'ın durması için yaptığı uyarıya teknedeki ateşle cevap verilir. Teknede bulunan çete elemanları silah sayısı olarak çok üstündür, ancak attıkları mermiler geminin kalın sacını delemeyeceği için başarılı olamazlar. Yaklaşık iki saat süren çatışmada Alemdar köprüüstünden pek çok isabet alır. Hatta atılan mermiler yüzünden gemi köprüüstünden değil, kıç tarafındaki yeke dairesinde³⁶⁸ bulunan el dümeniyle idare edilir.

Aralıksız süren atışlar nedeniyle Alemdar bir türlü tekneyi mahmuzlayamaz. Ancak sonunda tekne makinesine aldığı isabetler nedeniyle durmak zorunda kalır. Kaçma şansı kalmayan çeteciler teslim olur. Güverte Üsteğmen Nuri Arif Bey de ekibiyle giderek tekneyi gemiye bağlar.

³⁶⁵ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 162.

³⁶⁶ Bazı yerlerde Alemdar'ın hareket tarihi ve bu müfrezenin gücü hakkında farklı rakamlar verilmektedir. Nurettin Peker **Öl, Esir Olma** adlı eserinin 122. sayfasında gemi jurnaline dayanarak olay tarihini 12 Mayıs, müfrezenin gücü de 8 kişi olarak verir. Buradaki bilgiler **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 97'den alınmıştır. Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 134'deki bilgiler de burada verilenlerle uyumludur.

³⁶⁷ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 134.

³⁶⁸ Yeke dairesinde geminin ana dümeninde bir sorun çıkması ve dümen gemiye kumanda etmemesi durumunda kullanılan yedek dümen tertibatı bulunur.

Teknede bulunanların Pontus çetelerinden Sarı Yani ve adamları olduğu anlaşılır. Teknede bulunan biri yaralı 5 tayfa, 36 çeteci, 32 Rum kadın, 28 çocuk ve 6 ölü Trabzon'a getirilerek mahalli kuvvetlere teslim edilir.³⁶⁹ Çatışma sırasında çeteciler teknede bulunan kadınları denize atmış, bu kadınlardan birisi Alemdar tarafından kurtarılmıştır. Pontus çetesinin bu kayıplarına karşın Alemdar personeline hiç kayıp olmaz. Çatışmada ele geçirilen Derya adlı tekne ise kısa bir süre sonra Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı emrine verilir.

³⁶⁹ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 97 ; Nurettin Peker **Öl, Esir Olma** adlı eserinin 125. sayfasında ölenler arasında Sarı Yani'nin de bulunduğunu yazar. Aynı eserde yazar, gemi komutanı Mustafa Arcivelek'le yaptığı görüşme sonucunda elde ettiği bilgilere dayanarak teknede 130 eşkıya bulunduğunu ve bunların doksanınin çatışmada öldüğünü belirtmektedir. Mithat Işın ise kitabının 135. sayfasında eşkiyanın epeycesinin öldürüldüğünü söylerken sayı vermekten kaçınır.

D ö r d ü n c ü B ö l ü m

KURTULUŞ SAVAŞI'NIN SON DÖNEMİ (1923 Yılı)

A. 1923 Yılında Yaşanan Olaylar ve Denizden Yapılan Taşıma

Türk ordularının büyük taarruzda başarıya ulaşmasının ardından, 1922 yılının Eylül ayından itibaren İtilaf Devletleri'ne ait gemilerin en önemli işi Anadolu'da kalan Yunan kuvvetlerinin ve göçmenlerin tahliyesi olmuştur. Daha çok Türk kıyılarına yakın olan Yunan adalarına yapılan taşıma işinde, Yunan gemilerine İngiliz ve Amerikan gemileri de yardımcı olmuştur. Yardımda bulunan İngiliz ve Amerikan gemileri şunlardır:³⁷⁰

İngiliz gemileri: Iron Duke, Malaya, Benbo, Revenge, Malboro, Royal Soverin harp gemileri, Ark Royal uçak gemisi ile Kardif, Kreso gibi birkaç kruvazör ve 12 civarında muhrip, hastane ve depo gemileri.

Amerikan gemileri: 221, 222, 231, 234, 237, 240, 242, 247, 248, 250 ve 336 No.lu muhripler.

Bu konuyla ilgili olarak Bakanlar Kurulu 19 Kasım 1922 tarihinde bir karar alarak Yunan gemilerinin Türk limanlarında durmamak ve Türk gemilerine aynı muameleyi göstermek koşuluyla açık denizlerde seyrinin engellenmemesi için karar alır.³⁷¹

³⁷⁰ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 140.

³⁷¹ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 85.

1922 Ekim ayında başlayan tahliye çalışmaları 1923 yılı başlarında da devam eder. Örneğin 06 Ocak 1923’de bir Amerikan muhribinin desteğinde Trabzon’a gelen bir Yunan şilebi göçmen yükleyerek döner.³⁷² Daha sonra Lozan Antlaşması’nda Türk ve Yunan azınlıkların karşılıklı olarak değiştirilmesi ve bunu Türk gemilerinin yapması kararlaştırılacaktır.³⁷³

Rum ve Ermeni göçmenlerin İtilaf Devletleri korumasında taşınması, en çok çetelerin işine yarar. Bu çeteler fırsattan yararlanarak teknelerle kaçmaya ya da insan kaçırmaya başlar. Rusya’nın 1923 Ocak ayından itibaren Odesa, Sivastopol, Novrosiski, Tuapse ve Gelincik limanlarını mayından temizlemesiyle bu çetelerin işi daha da kolaylaşır.

Milli Savunma Bakanlığı bu durumu engellemek amacıyla 24 Mayıs 1923 tarihinden itibaren Karadeniz kıyılarının çeşitli bölgelerinde gemilerine karakol görevi verir. Görevlendirme şu şekilde yapılmıştır:³⁷⁴

- Preveze Gambotu (Silahı: iki 47 mm.lik top): Sinop-Şile bölgesi, üssü Amasra
- Aydınreis Gambotu (Silahı: bir 47 mm.lik top): Sinop-Trabzon bölgesi, üssü Trabzon, Haziran 1923’den itibaren
- İkdam Motoru (Silahı: bir 37 mm.lik top): Trabzon-Hopa bölgesi, üssü Trabzon
- Derya Motoru (Silahı: bir makineli tüfek): İhtiyatta

Bu gemiler şüpheli gördükleri gemileri kurallara uygun şekilde arayacak, rastlayacakları kaçakçı ve eşkıya kayıklarına el koyarak ilgili kuvvetlere teslim edecektir. Karakol görevi süresince, görevli gemilerden Aydınreis’in arızalanması nedeniyle bu geminin yerini on gün için Trabzon Vapuru almış ve bu amaçla gambottan onyediy tüfek bu gemiye verilmiştir.³⁷⁵

³⁷² **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 96.

³⁷³ Mustafa Hergüner, **Kurtuluş Savaşı’nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi, s. 157.

³⁷⁴ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 98 ; Mithat Işın kitabında karakol yapan gemiler arasında Mebruke ve Arslan motorlarını da sayar. (Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 144).

³⁷⁵ Aynı yer.

Anadolu sahillerinden insan taşımacılığı bütün hızıyla devam ederken Kasım 1922'de başlayan Lozan görüşmeleri zaman içerisinde çıkmaza girer ve 04 Şubat 1923 günü kesilir. Görüşmelerin kesilmesi Türk tarafını çeşitli önlemler alma yoluna iter.

Bu önlemlerin yoğunlaştığı bölgelerin başında İzmit Körfezi gelir. 07 Şubat tarihinden itibaren Darıca-Çatalburnu ve Dil İskeleyi-Dilburnu arasında kalan bölge mayın hatlarıyla kapatılır.³⁷⁶ Ayrıca Tavşancıl İskeleyi ile Karamürsel arasında denizaltı mania ağı³⁷⁷ çekilir.

Aynı bölgede dost gemilerin geçmesi amacıyla mayından temizlenmiş bir kanal bırakılır ve kılavuzluk hizmeti sağlanır. Bu mayın hatları nedeniyle, 19 Ekim günü kılavuzluk hizmeti almadan Körfez'den geçmeye çalışan demir yüklü bir İtalyan şilebi mayına çarparak batmış, gemi mürettebatından iki kişi ve altı Türk işçisi boğularak hayatını kaybetmiştir.³⁷⁸

Mayın hatlarının korunması amacıyla alınan tedbirlerden birisi de Değirmendere sahil bataryalarında bulunan üç adet 105 mm.lik topun Karamürsel ve Dil İskeleyi'ne taşınması olur.³⁷⁹ Buna ek olarak İntibah (Uyanık) Mayın gemisi de yüklü olarak daha geride hazır bekletilir.

İzmit Körfezi'nde güvenliğin sağlanmasının ardından yaptırılan seyyar iskelelerle körfez içindeki taşımacılık kolaylaştırılır. Bu sayede ulusal mücadelenin son büyük birlik taşıması olan 18. Tümen'in körfez içinde taşınması da kolaylıkla yapılır. İzmit Bahriye Komutanlığı tarafından yapılan planlama ile, önce 18. Tümen'in bir alayı tüm silah ve ağırlıkları ile Değirmendere'den Tavşancıl'a, daha sonra da tümenin geri kalan kısmı Derince'den Kazıklı ve Seymen iskelelerine iki seferde olmak üzere taşınır.³⁸⁰

Lozan görüşmelerinin kesilmesinin ardından önlem olarak İzmir Körfezi ve Çanakkale Boğazı girişinin de mayınlarla kapatılması planlanır. Bununla ilgili olarak Karadeniz ve İstanbul'dan İzmir'e mayın takviyesinde bulunulur. Ancak bu takviye

³⁷⁶ Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 141.

³⁷⁷ Denizaltıların geçişini engelleyen ağ sistemi.

³⁷⁸ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 100.

³⁷⁹ **İstiklâl Harbi'nde Bahriyemiz**, s. 144.

³⁸⁰ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 99,100.

bölge için asla yeterli değildir. Zaten bu sırada Karadeniz, İzmit ve İzmir'deki toplam mayın miktarı 369'dur.³⁸¹ Takviye mayınlar da İzmir'de kullanılacağından Çanakkale Boğazı'nı mayınla kapatma planı uygulanamaz.

07 Şubat günü eldeki mayınlarla İzmir Körfezi kapatılır. Dost gemiler için de kılavuzluk hizmeti sağlanır. Bu dönemde Ege Denizi'nde İngiliz gemilerinin yoğun bir şekilde çalışma gösterdiği görülür. Ancak iki ülke yetkilileri arasında daha önce yapılan görüşmeler neticesinde Lozan Antlaşması'na dek bölgede İngilizlerle bir sorun yaşanmaz.

Anadolu limanlarında alınan tedbirler Lozan görüşmelerinin tekrar başladığı 23 Nisan 1923 gününe kadar sıkı bir şekilde devam etmiş, bundan sonra da antlaşmanın imzalandığı Temmuz ayına kadar ciddiyetle sürdürülmüştür.

1923 yılında yaşanan bir başka önemli olayda Seyr-i Sefain İdaresi'ne ait Gülcemal adlı vapurun kurtarılmasıdır. 15 Mayıs 1923 günü Gülcemal Vapuru sis yüzünden Yasunburnu'nda karaya oturur. Gemiyi kurtarmakla görevlendirilen Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Komutanı aynı günün akşamı Trabzon Vapuru ile bölgeye gider.

Kurtarma görevi verilen bir diğer gemi de Alemdar'dır. O tarihte Batum'dan getirdiği yükü dolu olan Alemdar derhal yükünü boşaltıp, 17 Mayıs günü bölgeye ulaşır.³⁸²

Gülcemal'in kurtarılması için dört gün uğraşılır. Geminin taşıdığı kömür ve safranın bir kısmı Trabzon Vapuru'na aktararak gemi hafifletilir. Bu sırada Samsun'da görevli Amerikan İstasyoner muhribi de bölgeye gelip Gülcemal'in etrafında dolaşarak yarattığı dalgalarla gemiyi yerinden oynatmaya çalışır.

Sonunda 20 Mayıs günü Türk ticaret gemilerinin en büyüğü olan Gülcemal Vapuru kurtararak harekete geçer. Gemiyi kurtaran Trabzon ve Alemdar gemilerinin personeli de Milli Savunma Bakanlığı tarafından takdir edilir.³⁸³

³⁸¹ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 98.

³⁸² **a.g.e.** , s. 97.

³⁸³ **a.g.e.** , s. 98.

1923 yılında Anadolu kıyılarında bir yandan bu gelişmeler yaşanırken, bir yandan da deniz taşımacılığı aralıksız sürdürülmüştür. Eylül ayına kadar özellikle Karadeniz’de taşımacılık faaliyetleri devam ettiyse de, bu dönemde nakledilen malzeme miktarının daha önceki yıllara kıyasla daha az olduğu görülür. Artık İtilaf Devletleri gemileri de önemli bir tehlike oluşturmadığından, taşımacılık işleri rahat ve olaysız bir şekilde sürdürülmüştür.

1923 yılı başlangıcından Lozan Antlaşması’nın yapıldığı döneme kadar kıyılarımızda yapılan taşımacılık faaliyetleri EK-26’da verilmiştir.³⁸⁴

B. Kurtuluş Savaşı’nın Sonunda Anadolu Donanması ve Yapılan Toplam Taşıma

Kurtuluş Savaşı’nın sona erdiği 1923 yılına gelindiğinde, Anadolu Donanması 26 gemiden oluşan bir güce ulaşmış durumdadır. Bu gemilerin 1920-1923 yılları arasında yaptığı silah, cephane ve malzeme nakliyatının toplamı 35.000 tondan fazladır.

Bu rakamın kesinliği hakkında bir yorumda bulunmak zordur. Bu hesabı yaparken Kurtuluş Savaşı süresince taşımacılıkta kullanılan gemilerin toplam tonajının 3380 ton olduğu ve her geminin dört ayda bir kez olmak üzere yılda üç sefer yaptığı kabul edilmiştir. Buna göre Kurtuluş Savaşı süresince yapılan nakliyatın yıllara göre dağılımı şöyledir:³⁸⁵

³⁸⁴ a.g.e. , s. 95, 96.

³⁸⁵ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 104. Toplam tonajın hesaplanması sırasında 2200 tonluk Samsun Vapuru Büyük Taarruz’dan sonra el konulduğu için, 3300 tonluk Fulya motoru da makine arızası nedeniyle çalışamaz durumda olduğu için hesap dışı tutulmuştur.

1920 yılında: 1.000 ton (Bu yıl içinde yalnızca Rüsumat, Gazal, Mebruke, Dâna ve sivil halkın kayıkları kullanılmış olup bunların toplam tonajı 200 ton kadardır. Yarım yılda 5 sefer yaptıkları kabul edilirse, yaptıkları nakliyatın toplamı 1000 ton eder.)

1921 yılında: 12.000 ton

1922 yılında: 12.000 ton

1923 yılında: 10.000 ton

Toplam: 35.000 ton

Sevkiyat ve Umum Müdürlüğü'nün Ocak-Eylül 1921 arasındaki dokuz aylık kayıtlarına göre, bu dokuz ayda 9465 ton eşya taşınmış olması, yapılan hesabın doğruluğunu onaylar niteliktedir.³⁸⁶ Ulusal mücadele dönemine ait taşımacılığın kesin kayıtlarının bulunmaması nedeniyle, toplam miktar hakkında kesin bir rakam verebilmek zordur. Ancak en az değerler alınarak yapılan bu hesaplamada bile 35.000 ton gibi bir rakama ulaşılırken, diğer kaynaklarda verilen değerlerde de 35-40.000 ton arası rakamlardan bahsedilmektedir.³⁸⁷

C. Lozan Antlaşması ve Denizcilikle İlgili Maddeleri

04 Şubat 1923 günü kesilip 23 Nisan 1923 günü tekrar başlayan Lozan görüşmeleri bu kez başarıyla devam ettirilir ve sonunda taraflar 24 Temmuz 1923 günü anlaşmaya varırlar. 23 Ağustos 1923 günü Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanarak yürürlüğe giren Lozan Antlaşması, Anadolu topraklarında kurulan yeni Türk devletinin tüm dünya tarafından tanındığı resmi belge olması açısından büyük önem taşır.

³⁸⁶ a.g.e. , s. 105.

³⁸⁷ Mithat Işın'ın kitabında verilen değerlere göre; 1920 yılında 2000, 1921 yılında 17000, 1922 yılında 16000 ve 1923 yılının Ağustos ayına kadar olan dönemde 4000 ton olmak üzere yapılan toplam nakliyat 39.000 tondur. (Mithat Işın, **İstiklâl Harbi Deniz Cephesi**, s. 150).

Bu antlaşmada görüşülüp karara bağlanan konular arasında denizcilikle ilgili çok önemli konular da bulunmaktadır. Lozan Antlaşması'nda yer alan denizcilikle ilgili hükümler ve Türk tarafının kazanımları şunlardır.³⁸⁸

- İmroz, Bozcaada ve Tavşan adaları Türkiye'ye bırakılır. Ege Denizi'nin Türk egemenliği altındaki kıyılarından 3 mil içeride kalan adalar da Türkiye'ye aittir.

- Antlaşmanın iki tarafça imzalanmasının ardından bu adalar Yunanlılar tarafından derhal boşaltılacaktır.

- İmralı Adası hariç bütün Marmara adaları, İmroz, Bozcaada, Tavşan adaları ve Boğazların iki tarafında tahdit edilmiş olan bölgelerin gayri askeri durumda tutulması kararlaştırılır.

- Yunan hâkimiyetine bırakılan Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya adalarının gayri askeri halde tutulması kararlaştırılır.

- Astropalia, Rhodes, Calki, Scarpanto, Casso, Tilos, Misyros, Calimnos, Leros, Patmos, Lipsos, Symi, Kos ile bunlara tabi adacıklar ve Castellorizo Adası üzerindeki İtalyan hâkimiyeti tanınır.

- Boğazlardan ticaret gemilerinin geçişi serbest bırakılır. Savaş gemilerinin geçişini ise "Boğazlar Komisyonu" adıyla bir komisyonun idare etmesi kararlaştırılır. Buna göre komisyon başkanı Türkiye olacak, Fransa, İngiltere, İtalya, Japonya, Bulgaristan, Romanya, Rusya, Yunanistan ve Sırp-Hırvat-Sloven (Yugoslavya) Hükümetleri komisyonda üye bulunduracak, Birleşik Amerika da bir temsilci ile komisyona katılacaktır.

- Türkiye'nin İstanbul'da bir tersane ve üs kurma isteği kabul edilir.

- Antlaşmanın onaylanmasından sonra altı hafta içinde İstanbul ve civarında bulunan İtilaf Devletleri kuvvetleri geri çekilecektir.

- Kabotaj ve liman hizmetlerinin yürütülmesi yalnızca Türk bandıralı gemilere bırakılır.

³⁸⁸ **Türk İstiklâl Harbi**, c. V, s. 100,101 ; **İstiklâl Harbi'nde Bahriyemiz**, s. 196, 197 ; İ. S. Şahin, **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Bahriyesinin Deniz Harekât ve Faaliyetleri**, Yüksek Lisans Tezi, s. 105,106

- Yavuz Muharebe Kruvazörü dahil tüm Türk harp gemileri ve bunlara ait silah, cephaneye ve malzeme Türkiye'ye teslim edilecektir.

24 Temmuz 1923 günü imzalanan Lozan Antlaşması'yla Karadeniz'deki faaliyetleri resmi olarak sona eren Gazal ve Alemdar römorkörleri ile Samsun Vapurunu Seyr-i Sefain İdaresi'ne geri verilir. Diğer savaş gemileri de çoğunluğu İstanbul Bahriye Komutanlığı'nda olmak üzere yeni görev yerlerinde konuşlandırılır. Karadeniz'de Amasra'daki komutanlık hariç, daha önce kurulan tüm örgütler kaldırılır. Osmanlı Donanması'nın gemileri de yeni kurulan donanmaya katılarak yeniden aktif hale getirilir.

Lozan Antlaşması'yla varlığını tüm dünyaya kabul ettiren yeni Türk Devleti, 29 Ekim 1923 günü ilan ettiği yönetim şekliyle yeni adını alır: Türkiye Cumhuriyeti. Türk milleti için bundan sonraki dönem kurulan cumhuriyetin kurum ve kuruluşlarını oluşturmakla geçecektir. Bu kapsamda Kurtuluş Savaşı'nın denizci subaylarına da Cumhuriyet Donanması'nı kurmak ve geliştirmek görevi düşecektir.

SONUÇ

Mondros Ateşkesi'nden Lozan Antlaşması'na kadar faaliyetleri incelenen Anadolu Donanması, Kurtuluş Savaşı'nın sonlarına doğru ancak 7000 tonluk bir taşıma kapasitesine ulaşmış mütevazı gemilerden ibarettir. Ancak bu gemilerin yaptığı taşımacılığın önemi Kurtuluş Savaşı'nın neticesinin, özellikle de Batı Cephesi'ndeki muharebelerin sonucunun belirlenmesi açısından çok büyüktür.

Kurtuluş Savaşı süresince denizlerdeki mücadelenin kalbi Karadeniz'de atmıştır. Bunun başlıca nedeni Ege ve Antalya sahilleri ile İstanbul'un İtilaf Devletleri'nce işgal edilmiş olmasıdır. Ayrıca Kurtuluş Savaşı'na malzeme olarak yardımda bulunan Rusya ile bağlantının Karadeniz üzerinden sağlanmış olması da bu bölgenin merkez olmasının bir başka önemli nedenidir.

Ancak işgal altında olmasına rağmen Ege ve Akdeniz kıyılarında, özellikle de İstanbul'da çok büyük ve önemli mücadeleler verilmiştir. Faaliyetleri ayrıntılı olarak incelenen Muavenet-i Bahriye Grubu'nun İstanbul'dan Anadolu'ya gönderdiği malzemelerin, kaçırdığı insanların Kurtuluş Savaşı'na olan katkıları yadsınamaz.

Sonuç itibarıyla Anadolu'nun bütün kıyılarından Kurtuluş Savaşı'na gücü oranında destek gelmiştir. Bu destek sayesinde ki Kurtuluş Savaşı süresince özellikle Batı Cephesi'ne olan silah, cephane ve malzeme taşımacılığı tüm zorluklara rağmen kesintisiz bir şekilde devam etmiştir.

Anadolu Donanması'nın en önemli görevi taşımacılık olsa da, yaptığı tek iş bu değildir. Kurtuluş Savaşı'na katılan pek çok değerli insan Anadolu'ya deniz yoluyla ve denizcilerin kurdukları düzen sayesinde geçmiştir. Hatta bu insanların bir kısmı aslında deniz subayı olmalarına rağmen kara cephelerinde görev yapmıştır. Örneğin Samsun Müfrezesi Pontus çetelerine karşı giriştiği çatışmalarla ünlüdür.

Bu görevlerin yanı sıra elde bulunan gemilerin bakım ve onarımları, küçük çaplı tersane hizmetleri, kıyı birliklerinin deniz toplarıyla güçlendirilmesi, mayın avcılığı, devriye, keşif ve istihbarat görevleri de denizciler tarafından sıkça yapılan çalışmalar arasındadır. Kurtuluş Savaşı'nın sonlarına doğru kendini iyice geliştiren denizciler uçak üssü kurmak ya da tren yollarını onarmak gibi kendilerinden beklenmeyecek seviyede büyük başarılarla da imza atmayı başarmıştır.

Asıl şaşırtıcı olansa, Anadolu Donanması bu işleri yaparken aynı sularda kendisinden kat be kat fazla sayıda gemiye sahip olan İtilaf Devletleri Donanması'nın da boy gösteriyor olmasıdır. İtilaf Devletleri'nin sayıca olan bu üstünlüğü sonuç açısından bakıldığında bu devletlere kesinlikle bir başarı getirmemiştir. Nitekim Anadolu Donanması'nın savaş süresince kaybı –o da boş vaziyetteyken- batırılan Rüsumat No. 4 adlı gemi ve küçük kayıklardan ibarettir. Oysa aynı donanma yalnızca savaşın son senesinde ele geçirdiği Enosis ve Urania gemileriyle taşıma kapasitesini iki katına çıkarmıştır.

Sonuç olarak bu incelemeyle Türk Devleti'nin Kurtuluş Savaşı'na bir de deniz cephesinden bakılması amaçlanmıştır. Türkiye gibi, tarih boyunca önem arz etmiş büyük denizlerin ortasında yer alan bir ülkenin genel anlamda denizciliğe, özel anlamda ise denizlerde verdiği bu büyük mücadeleye kayıtsız kalması düşünülemez.

Kurtuluş Savaşı dönemi denizcileri yaptıkları tüm çalışmalarla göstermişlerdir ki, denizcilik bir ülkenin en önemli hayat damarlarından birisi, hatta bazen de en önemlisidir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün Hamidiye gemisinin şeref defterine yazdığı şu sözler, Türk denizciliğinin her zaman kendisine hedef alması gereken bir öngörü ifadesidir:

“Hudutlarının mühim ve büyük aksamı deniz olan Türk Devleti'nin Donanması da mühim ve büyük olmak gerektir. O zaman Türkiye Cumhuriyeti daha müsterih ve emin olacaktır.”

KAYNAKÇA

- Açıksöz, Hüsnü; **İstiklâl Harbi'nde Kastamonu**, Kastamonu Vilayet Matbaası, Kastamonu, 1933
- Akşin, Sina; **İstanbul Hükümetleri ve Ulusal Mücadele**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1983
- Apak, Rahmi; **Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları**, T.T.K. Yayını, Ankara, 1987
- Armaoğlu, Fahir; **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, İş Bankası Yayını, Ankara, 1983
- Atatürk, Mustafa Kemal; **Nutuk, 3 Cilt**, T.T.K. Yayını, Ankara, 1989
- Atatürk'ün Samsun'a Çıkışı ve Kurtuluş Savaşı'nın Başlatılmasına Dair Belgeler**, Genelkurmay ATASE Başkanlığı, Ankara, 1999
- Aybars, Ergün; **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I**, Ercan Kitapevi, İzmir, Eylül 2004
- Aydemir, Şevket Süreyya; **Tek Adam, Cilt 2, 3**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1981
- Aygün, Tahsin; **Alemdar Geliyor**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1962
- Bal, Nurcan; **E.Gv.Albay Abdurrahman Benlioğlu'nun Hatıraları**, Dz.İk.Gr.K.lığı Basımevi, İstanbul, 2004
- Bargut, Şemsettin; **Birinci Dünya Harbinde ve Kurtuluş Savaşı'nda Türk Deniz Harekâtı (Seferberlikten Lozan'a)**, Dz.K.K. Basımevi, Ankara, 2000
- Bayar, Methi; **İstiklal Savaşı'nda Türk Denizcileri**, Kenan Matbaası, İstanbul, 1945
- Bayat, Mert; **Atatürk'ün Deniz Stratejisi**, Harp Akademileri Yayını, İstanbul, 1988
- Bayur, Yusuf Hikmet; **Türk İnkılâp Tarihi, 3 Cilt**, T.T.K. Yayını, Ankara, 1991
- Bıyıklıoğlu, Tefvik; **Atatürk Anadolu'da(1919-1921)**, Türkiye İş Bankası Yayını, Ankara, 1981
- Bilsel, M. Cemil; **Lozan**, Ahmet İhsan Matbaası, İstanbul, 1933

- Büyüktuğrul, Afif; **Çanakkale Olayı (İstiklâl Harbi'nde Deniz Cephesi)**,
Yeni İstanbul Matbaası, İstanbul, 1969
- Büyüktuğrul, Afif;**Osmanlı Deniz Harp Tarihi ve Cumhuriyet Donanması, Cilt 4**,
Deniz Basımevi, İstanbul, 1984
- Büyüktuğrul, Afif; **Osmanlı Deniz Harp Tarihi, Cilt 5**, Deniz Basımevi,
İstanbul, 1977
- Büyüktuğrul, Afif;**Büyük Atamız ve Türk Denizciliği**, Deniz Basımevi Müdürlüğü,
İstanbul, 2006
- Büyüktuğrul, Afif;**Cumhuriyet Donanmasının Kuruluşu Sırasında 60 Yıl Hizmet
(1918-1977)**, Cilt 1, Deniz Basımevi Müdürlüğü, İstanbul, 2005
- Büyüktuğrul, Afif;**Müt.E. Tuğamiral Fahri Engin'in Hatıratı**, Dz.K.K. Basımevi,
Ankara, 2004
- Canver, Can; **Kurtuluş Savaşı'nda Batı Karadeniz**, Kültür Bakanlığı Yayını,
Ankara, 2001
- Cebesoy, Ali Fuat; **Moskova Hatıraları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1982
- Çapaner, Nahit; **Kurtuluş Savaşı'nda Deniz Kahramanları**, Deniz Matbaası,
İstanbul, 1943
- Çoker, Fahri; **Deniz Harp Okulumuz (1773)**, Dz. K. K. Basımevi, Ankara, 2000
- Dinamo, Hasan İzzettin; **Kutsal İsyan, 8 Cilt**, May Yayınları, İstanbul, 1967
- Görgülü, İsmet; **Türk İstiklâl Harbi**, Kastaş Yayınevi, İstanbul, 1985
- Gülen Nejat; **Dünden Bugüne Bahriyemiz**, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1988
- Gürdeniz, Cem – Yüceliş, Erdoğan; **Cumhuriyet Donanması (1923-2000)**,
Seyir Hidrografi ve Oşinografi Daire Başkanlığı, İstanbul, 2000

- Hergüner, Mustafa; **Kurtuluş Savaşı'nda Deniz Şehitlerimiz ve Kahraman Gemilerimiz (Aydınreis ve Preveze Gambotları)**,
Dz.İk.Gr.K.lığı Basımevi, İstanbul, 2000
- Himmetoğlu, Hüsnü; **Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul ve Yardımları, Cilt 1, 2**,
Ülkü Matbaası, İstanbul, 1975
- Işın, Mithat; **İstiklal Harbi Deniz Cephesi**, Deniz Basımevi, İstanbul, 1946
- İnci, Tefvik; **Deniz Tarihimizin Şeref Sayfaları**, Deniz Basımevi, İstanbul, 1953
- İstiklal Harbinde Bahriyemiz** ; Deniz Kuvvetleri Yayınları ; Ankara ; 2002
- Jaeschke, Gotthard; **Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi**, T.T.K. Yayını,
Ankara, 1970
- Karabekir, Kazım; **İstiklâl Harbimiz**, Merk Yayıncılık, İstanbul, 1988
- Karacan, Ali Naci; **Lozan**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1971
- Kutay, Cemal; **Kurtuluşun Kuvvacı Din Adamları**, Ankara, 1998
- Lewis, Bernard; **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Türk Tarih Kurumu Basımevi,
Ankara, 2000
- Makela, Matti E.; **Yavuz (Goeben)'un İzinde**, Deniz Basımevi Müdürlüğü,
İstanbul, 2006
- Metel, Raşit; **Atatürk ve Donanma**, Deniz Basımevi, İstanbul, 1966
- Müderrişoğlu, Alptekin; **Kurtuluş Savaşı Mali Kaynakları**, Kastaş Yayınları,
İstanbul, 1988
- Mütercimler, Erol; **Bu Vatan Böyle Kurtuldu, Onlar Bizim İçin Öldüler**,
Alfa Yayınevi, İstanbul, 1992
- Mütercimler, Erol; **Destanlaşan Gemiler, Hamidiye, Yavuz, Nusret ve Alemdar**,
Kastaş Yayınları, İstanbul, 1987

- Mütercimler, Erol; **İmparatorluğun Çöküşüne Denizden Bakış**, Emre Matbaacılık,
İstanbul, Nisan 2004
- Mütercimler, Erol; **Kurtuluş Savaşına Denizden Gelen Destek,
Sovyetler Birliği'nden Alınan Yardımlar, Kuva-yı Milliye
Donanması**, Gümüş Basımevi, İstanbul, 1992
- Mütercimler, Erol; **Ulusal Mücadelenin Kahraman Gemisi Alemdar**,
Denizciler Sendikası Yayını, İstanbul, 1989
- Mumcu, Ahmet; **Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi**,
Anka Ofset AŞ, İstanbul, 1996
- Nutku, Emrullah; **Denizden Sesler Geliyordu**, Özyurt Basımevi, İstanbul, 1987
- Nutku, Emrullah; **Makaleler (Yakın Tarihimiz, Cilt 1, 2, 4)**, 1962, 1963
- Odabaşoğlu, Cumhuri; **Trabzon, Belgelerle Ulusal Mücadele Yılları**, Trabzon, 1990
- Olgaç, Necmettin; **Türk Deniz Tarihi Özeti**, İstanbul, 1952
- Orhan, M. Celaleddin; **Bir Bahriyelinin Anıları (1914-1981)**, Kastaş Yayınları,
İstanbul, 2001
- Özalp, Kazım; **Ulusal Mücadele (1919-1922)**, Cilt 1, T.T.K. Yayınları, Ankara, 1971
- Öztoprak, İzzet; **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Basını**, Türkiye İş Bankası Yayını,
Ankara, 1981
- Peker, Nurettin; **Öl Esir Olma**, Çınar Matbaası, İstanbul, 1966
- Peker, Nurettin; **1918–1923 İstiklal Savaşının Vesika ve Resimleri, İnönü,
Sakarya, Dumlupınar Zaferlerini Sağlayan İnebolu ve Kastamonu Havalisi
Deniz ve Kara Harekâtı ve Hatıraları**, Gün Matbaası, İstanbul, 1955
- Poyrazın Getirdikleri, Amiral Afif Büyüktuğrul'un Gazetelerde Yayımlanmış
Makaleleri (1954-1971)**, Derleyen: Cem Gürdeniz, Ankara, 2004
- Sarihan, Zeki; **Kurtuluş Savaşı Günlüğü, Cilt I-II**, T.T.K. Basımevi, Ankara, 1993

- Selek, Sabahattin; **Anadolu İhtilâli, 2 Cilt**, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1987
- Selek, Sabahattin; **Ulusal Mücadele (Ulusal Kurtuluş Savaşı), 2 Cilt**,
Milliyet Yayınları, İstanbul, 2006
- Soysal, İsmail; **Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları, 1. Cilt (1920-1945)**,
T.T.K. Yayınları, Ankara, 1983
- Şamsutdinov, A. M.; **Mondros'tan Lozan'a Türkiye Ulusal Kurtuluş Savaşı
Tarihi, 1918-1923**, Doğan Ofset A. Ş., İstanbul, Aralık 1999
- Sunata, İ. Hakkı; **İstanbul'da İşgal Yılları**, Türkiye İş Bankası Yayınları,
İstanbul, 2006
- Tansel, Selahattin; **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar, 4 Cilt**,
Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yayını, Ankara, 1973-1974
- Tunaboşlu, İskender; **Yavuz (Goeben) Zırhlısı**, Deniz Basımevi Müdürlüğü,
İstanbul, 2006
- Tunaya, Tarık Zafer; **Türkiye'de Siyasal Gelişmeler (1876-1938) Mütareke,
Cumhuriyet ve Atatürk**, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Temmuz 2003
- Türk İstiklâl Harbi, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı, Cilt 1**,
Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1962
- Türk İstiklâl Harbi, Batı Cephesi, Cilt II, 1. Kısım**,
Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1963
- Türk İstiklâl Harbi, Deniz Cephesi ve Hava Harekatı, Cilt V**,
Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1964
- Türk İstiklâl Harbi, İdari Faaliyetler, Cilt VII**,
Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1975
- Türkgeldi, Ali Fuat; **Mondros ve Mudanya Mütarekeleri'nin Tarihi**,
Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1948

Türkgeldi, Ali Fuat; **Görüp İştiklerim**, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Kurumu
Yayını, Ankara, 1987

Ülmen, Cevat; **Kurtuluş Savaşında Karadeniz**, İstanbul, 1943

Yakınçağ Türkiye Tarihi, Cilt 1, Hazırlayan: Sina Akşin, Bülent Tanör,
Korkut Boratav, Milliyet Yayınları, İstanbul, 2006

YAZICI, Nuri; **Ulusal Mücadelede (Canik Sancağında) Pontuşçu Çalışmalar**
(1918-1922), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1985

Yıldırım, Hüseyin; **Atatürk ve Deniz**, Dz. K. K. Basımevi, Ankara, 2001

YÜKSEK LİSANS VE DOKTORA TEZLERİ :

Başbuğ, Osman; **Kurtuluş Savaşında Silah ve Cephane Temini**, Doktora Tezi,
Ankara Üniversitesi, TİTE, Ankara, 1988

Doğanay, Rahmi; **Ulusal Mücadelede İtilaf Devletlerinin Karadeniz'deki**
Faaliyetleri (1918-1922), Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, TİTE, Ankara, 1992

Gencer, Ali İhsan; **Ulusal Mücadele'de Trabzon**, Doktora Tezi, İstanbul
Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1988

Hergüner, Mustafa; **Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz**, Doktora Tezi,
Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 1992

Ökur, Mehmet; **Mondros Mütarekesinin Doğu Karadeniz'de Uygulanışının**
İngilizler Tarafından Kontrolü, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi,
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Erzurum, 1999

Özel, Sabahattin; **Ulusal Mücadelede Trabzon**, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi,
İstanbul, 1988

Özlu, Hüsnü; **Ulusal Mücadelede İnebolu**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 1996

Şahin, İsmail Sinan; **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Bahriyesinin Deniz Harekât ve Faaliyetleri**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, TİTE, Ankara, 1989

Tepecik, Namık Kemal; **Ulusal Mücadelede İdari Çalışmalar İçerisinde Dış Yardımlar (1919-1922)**, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1998

Yüceer, Saime; **Ulusal Mücadele Döneminde Türk Sovyet İlişkileri 1919-1923**, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 1995

DERGİ VE CD'LER :

Deniz Mecmuası

Deniz Kuvvetleri Dergisi

Harb Tarihi Vesikaları Dergisi, 1961-1968 Yılları Arası

Yakın Tarihimiz Dergisi, 1962-1964 Yılları Arası, 4 Ciltlik Derleme

Türk Kültürü ve Medeniyeti Dergisi Özel Sayısı, Sayı:1, Ağustos 1976

Türk Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Eğitim CD'si, Dz.K.K. Eğitim Filmi

Seyir Defteri, 1919, Hazırlayan: Can Dünder, Milliyet Yayınları, 1 Kitap, 1 CD

Kurtuluş, Film, 6 CD, TRT Arşivi

Cumhuriyet, Film, TRT Arşivi

ARŞİVLER :

Donanma Komutanlığı Deniz Tarihi Arşivi, Gölcük-Kocaeli

TAKDİMLER :

Bayat, Mert; **Kurtuluş Savaşı'nda Bahriyelilerin Öncüsü**, 1. Deniz Harp Tarihi Semineri

Duran, Tülay; **İstiklal Harbi'nde Karadeniz'de Türk Denizcileri**, 2. Deniz Harp Tarihi Semineri

Erenoğlu, Melih; **Kurtuluş Savaşı'nda Türk Deniz Harekatı**, 1. Deniz Harp Tarihi Semineri

Şarman, Kansu; **Deniz Harp Tarihi ve Toplum**, 1. Deniz Harp Tarihi Semineri

Ünlü, Rasim; **Deniz Harp Tarihi Arşivlerinin Durumu**, 1. Deniz Harp Tarihi Semineri

EK-1

MÜTAREKE SONRASI HALİÇ'TE ENTERNE EDİLEN
OSMANLI DEVLETİ'NE AİT SAVAŞ GEMİLERİ

<u>GEMİ ADI :</u>	<u>İNŞA TARİHİ :</u>	<u>TONAJI :</u>	<u>SÜRATİ :</u>
Turgutreis Zırhlısı	1891	10060	16 mil
Hamidiye Kruvazörü	1903	3805	22 mil
Mecidiye Kruvazörü	1903	3250	22 mil
Peykişevket ve Berkisatvet	1906	775	22 mil
Torpedo Kruvazörleri			
Muavenetimilliye ve Nümunei hamiyet Muhripleri	1909	616	34 mil
Samsun, Basra ve Taşoz Muhripleri	1907	290	27 mil
Berkiefşan Torpidobotu	1894	270	18 mil
Yunus Torpidobotu	1906	200	20 mil
Akhisar, Musul ve Draç Torpidobotları	1906	160	20 mil
Sultanhisar ve Sivrihisar Torpidobotları	1907	97	27 mil
Aydınreis, Preveze, Sakız ve Burakreis Gambotları	1913	530	14 mil
Kemalreis, Hızırreis ve İsareis Gambotları	1913	420	14 mil
Barikaizafer ve Malatya Gambotları	1908	213	12 mil
11, 13, 14, 17, 18, 19, 20 ve 21 No.lu Motorgambotlar	1912	20	12 mil
Müstaciponbaşı Denizatlısı	1908	390	12/8 mil
İntibah Mayın Gemisi	1886	616	14 mil

<u>GEMİ ADI :</u>	<u>İNŞA TARİHİ :</u>	<u>TONAJI :</u>	<u>SÜRATİ :</u>
Nusret Mayın Gemisi	1912	365	14 mil
Selanik Mayın Gemisi	-	270	12 mil
Galata Yatı	1898	140	12 mil
Söğütlü Yatı	1903	110	14 mil
Ertuğrul Yatı	1903	900	21 mil
Muinizafer Korveti	1867(1907)	2400	12 mil
İclaliye Korveti	1866	2266	10 mil
Necmişevket Korveti	1867	2050	10 mil
Giresun Vapuru	1877	3000	12 mil
Reşitpaşa Vapuru	-	4426	12 mil
Tir-i Müjgan Vapuru	1883	3936	10 mil

Stimbot, motorbot, römorkör, seyyar algarinalar, Turgutlap maçunası, su dubaları, mavnalar ve saire

İZMİT'TE ENTERNE EDİLEN SAVAŞ GEMİLERİ

<u>GEMİ ADI :</u>	<u>İNŞA TARİHİ :</u>	<u>TONAJI :</u>	<u>SÜRATİ :</u>
Yavuz Muharebe Kruvazörü	1912	23000	28 mil
Zuhaf Gambotu (Yavuz'un bordasında)	1896	650	10 mil

Kaynak: Türk İstiklal Harbi, Deniz Cephesi ve Hava Harekatı, Cilt V,
Genelkurmay Basımevi, Ankara , 1964, s. 199, 200

EK-2

İNÖNÜ MUHAREBELERİ DÖNEMİNDE, FELAH GRUBU TARAFINDAN
KARADENİZ KIYILARINDA ÇEŞİTLİ İSKELE VE LİMANLARA
GÖNDERİLEN SİLAH, CEPHANE VE GEREÇLER

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>SANDIK :</u>
Piyade Tüfeği	2692	-
Hafif Makinalı Tüfek	28	-
Ağır Makinalı Tüfek	22	-
Piyade Tüfeği Mekanizması	931	-
Kasatura	24	-
Aydınlatma Tabancası	20	-
Ağır makinalı tüfek cephanе şeridi	13	10
Ağır makinalı tüfek cephanе kutusu	741	-
Ağır makinalı tüfek kapak takımı	54	-
Ağır makinalı tüfek nişan dürbünü	1	-
Ağır makinalı tüfek yedek namlusu	62	-
Havan topu	1	-
Piyade mermisi	-	159
El bombası	27650	16
Uçak bombası	-	4
Kılıç	3310	-
75 mm.lik sahra topu	16	-
75 mm.lik mermi	1807	-
Çeşitli tapa	5000	-
Top kaması	7	-
Nişan dairesi	4	-
Batarya dürbünü	150	-
Top dürbünü	10	-
Açı ölçme aleti	11	-
Mermi kapsülü	1000	-

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>SANDIK :</u>
Çeşitli santral	15	-
Sahra kablosu	-	29
Telefon ve telgraf edevatı	-	48
200 yataklı komple seyyar hastane	1	-
Tıbbi malzeme	-	9
Süngülük	5026	-
Ekmek Torbası	336	-
Matara	270	-
Tevhit semeri	230	-
Araba koşum takımı	503	-
Eyer takımı	96	-
Arka çantası	158	-

Kaynak: Türk İstiklal Harbi, İdari Faaliyetler, Cilt VII , Genelkurmay Harb Tarihi Başkanlığı Yayını , Ankara , 1975, s. 250, 25

EK-3

İNÖNÜ MUHAREBELERİ DÖNEMİNDE DOĞU CEPHESİ'NDEN BAYBURT,
TRABZON VE TRABZON'DAN SAMSUN'A KADAR YAPILAN NAKLİYAT

- Kafile No : 1. Gidiş (dolu) : 1-8 Şubat 1921, 20 ton
Dönüş (boş) : 9-17 Şubat 1921.
Trabzon – Samsun arası : 27-28 Şubat 1921
Gazal motoru, 20 ton
- Kafile No : 2. Gidiş (dolu) : 18-26 Şubat 1921, 20 ton
Dönüş (boş) : 27 Şubat 1921-6 Mart 1921
Trabzon-Samsun arası : 27-28 Şubat 1921
Gazal motoru, 20 ton
- Kafile No : 3. Gidiş (dolu) : 7-15 Mart 1921, 20 ton
Dönüş (boş) : 16-24 Mart 1921
Trabzon-Samsun arası : 16-18 Mart 1921
Esmez motoru , 20 ton
- Kafile No : 4. Gidiş (dolu) : 25 Mart-2 Nisan 1921, 20 ton
Dönüş (boş) : 3-11 Nisan 1921
Trabzon-Samsun arası : 3-4 Nisan 1921
Gazal motoru, 20 ton
- Kafile No : 5. Gidiş (dolu) : 12-18 Nisan 1921, 20 ton
Dönüş (boş) : 19-27 Nisan 1921
Trabzon-Samsun arası : 19-20 Nisan 1921
Esmez motoru , 20 ton

- Kafile No : 6. Gidiş (dolu) : 28 Nisan-6 Mayıs 1921, 20 ton
Dönüş (boş) :7-15 Mayıs 1921
Trabzon-Samsun arası : 7-8 Mayıs 1921
Gazal motoru , 20 ton
- Kafile No : 7. Gidiş (dolu) : 16-24 Mayıs 1921 , 20 ton
Dönüş (boş) :25 Mayıs-2 Haziran 1921
Trabzon-Samsun arası : 24-26 Mayıs 1921, 20 ton
- Kafile No : 8. Gidiş (dolu) : 3-13 Haziran 1921, 20 ton
Dönüş (boş) : 14-19 Haziran 1921
Trabzon-Samsun arası : 25-26 Haziran 1921
Gazal motoru, 20 ton

Kaynak: Harp Tarihi Arşivi, Arşiv No:1 / 4282 , Dol. 9, Göz 4, Kls. 551, Dos. 23,
Fih. 3/1

EK-4

GENELKURMAY BAŞKANLIĞI'NIN 21 MART 1921 TARİHLİ EMRİYLE
DOĞU CEPHESİ'NDEN DENİZ YOLUYLA İNEBOLU'YA GÖNDERİLMESİ
PLANLANAN SİLAH VE CEPHANE

PİYADE SİLAHI :

<u>ADET</u> :	<u>CİNSİ</u> :	<u>BULUNDUĞU YER</u> :
1960	İngiliz Piyade Tüfeği	Kars'ta
2300	Martin Tüfeği	Karabıyk'ta
2500	Mekanizmasız Tüfek	Erzurum'da

PİYADE CEPHANESİ :

<u>SANDIK</u> :	<u>CİNSİ</u> :	<u>BULUNDUĞU YER</u> :
806	Rus Piyade Mermisi	Karabıyk'ta
2000	İngiliz Piyade Mermisi	Kars'ta
4000	Fransız Piyade Mermisi	Kars'ta

TOP :

<u>ADET</u> :	<u>CİNSİ</u> :	<u>BULUNDUĞU YER</u> :
4	Sahra topu	Erzurum'da
1	Krup Dağ Topu	Trabzon'da
10	Őinayder Dağ Topu	Erzurum'da
16	Kudretli Dağ Topu	Erzurum'da
18	Mantelli Kama ve Nişangahı	Karabıyk'ta

TOP CEPHANESİ :

<u>ADET :</u>	<u>CİNSİ :</u>	<u>BULUNDUĞU YER :</u>
8000	Dağ Topu Mermisi	Yeri gösterilmemiş
14000	Osmanlı Dağ Topu Mermisi	Hasankale'de, Bir kısmı da Refahiye-Suşehri arasında
3000	Osmanlı Mantelli Top Mermisi	Erzurum'da

Kaynak: Harp Tarihi Arşivi, Arşiv No:1 / 4282 , Dol. 9, Göz. 4, Kls. 552, Dos. 33,
Fih.1

EK-5

MİLLİ MÜDAFAA VEKALETİ'NİN 12 OCAK 1921 TARİHİNDE
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI'NA VERMİŞ OLDUĞU RAPORDA, 1920
YILI SONLARI VE 1921 YILI BAŞLARINDA RUSYA'DAN TRABZON'A
GELEN SİLAH VE CEPHANE

18 Eylül 1920 - 4 Kasım 1920 tarihleri arasında Trabzon'a gelen cephane :

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>SANDIK :</u>
İngiliz piyade tüfeği	3440	-
İngiliz piyade tüfeği cephanesi	-	3461
Alman piyade cephanesi	-	59
Levis hafif makineli tüfek	20	-

16 Aralık 1920 tarihinde Trabzon'a gönderilen silah / cephane :

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>SANDIK :</u>
İngiliz piyade tüfeği	345	-
Avusturya Manlıher tüfeği	93	-
İngiliz piyade tüfeği cephanesi	-	410

Ocak 1921 tarihinde Rusya'dan Gazal Römorkör'ü ile gelen silah / cephane :

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>SANDIK :</u>	<u>ATIM :</u>
12 cm.lik adi Fransız topu	2	-	-
12 cm.lik Fransız topu mermisi ve hartucu	-	-	902
Vazelin	-	9	-

Bir halk motoruyla Trabzon'a gönderilen silah / cephan e / malzeme :

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>SANDIK :</u>	<u>ATIM :</u>
İngiliz piyade tüfeği	198	-	-
İngiliz piyade tüfeği cephanesi	-	43	-
Rus bombası	200	-	-
12 cm.lik Fransız top mermisi	-	-	99
İlaç	-	10	-
Yatak çarşafı	3692	-	-
Yastık kılıfı	3761	-	-
Don	3440	-	-
Gömlek	3496	-	-

Bunlardan başka Rusya'dan Tuapse'ye Trabzon'a yollanmak üzere 6 vagon cephan e gelmiş, 48 vagon silah ve cephan e ise halen yolda bulunmaktadır.

Kaynak: Harp Tarihi Arşivi, Arşiv No: 1 / 4282, Dol.12, Göz. 3, Kls. 721, Dos. 29, Fih.13/7

EK-6

8 ŞUBAT 1921 TARİHİNDE
RUSYA'DAN GÖNDERİLEN SİLAH / CEPHANE

4 No.lu Rüsumat Vapuru'yla Tuapse'den gönderilen silah / cephaneye :

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>ATIM :</u>
İngiliz Sahra Topu	2	-
İngiliz Sahra Topu Mermisi	-	1296

Ayrıca iki cephaneye arabasıyla 500 kangal dikenli tel de getirilmiştir.
Bu tarihte Tuapse'de Alman ve İngiliz piyade cephanesi bulunmadığından
Gazal Römorkörü ile 2 Sahra Topu ve 1000 atımlık mermisi gönderilecektir.

RUSYA'DAN İNEBOLU'YA GÖNDERİLEN SİLAH VE CEPHANE

4 NİSAN 1921'DE : 4 adet 88 mm.lik İngiliz Sahra Topu
411 sandık Alman Piyade Cephanesi
4-5 NİSAN 1921'DE: 981 sandık Alman Piyade Cephanesi
5 NİSAN 1921'DE : 4 toparlak iki cephaneye arabası
3 sandık top nişangahı
3 Uçak motoru
2544 atım Rus top mermisi

Ayrıca Ruslara ait olup Ünye'ye gelen motor 90 ton (yaklaşık olarak 2500 sandık)
Alman ve Avusturya piyade cephanesiyle 2 Nisan 1921'de Tuapse'den İnebolu'ya
hareket ettirilmiştir.

Kaynak: Harp Tarihi Arşivi, Arşiv No: 1 / 4282, Dol.12, Göz. 3, Kls. 721, Dos. 29,
Fih.13

EK-7

KÜTAHYA VE ESKİŞEHİR MUHAREBELERİ DÖNEMİNDE,
FELAH GRUBU TARAFINDAN İSTANBUL'DAN ANADOLU İSKELE VE
LİMANLARINA GÖNDERİLMİŞ OLAN SİLAH VE CEPHANE

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>SANDIK :</u>	<u>METRE :</u>
Piyade Tüfeği	148	-	-
Hafif Makineli Tüfek	5	-	-
Ağır Makineli Tüfek	10	-	-
Tüfek Namlusu	2279	-	-
Tüfek Namlusu Parçaları	8511	-	-
Aydınlatma Tabancası	200	-	-
Ağır Makineli Tf.Yedek Namlusu	222	-	-
Ağır Makineli Tf. Doldurma Aleti	13	-	-
Ağır Makineli Tf. Cephane Kutusu	38	-	-
Ağır Mk. Tf. Cephane Şeridi	1128	-	5000
Ağır Makineli Tf. İcra Yayı	140	-	-
Ağır Makineli Tf. Malzemesi	1100	299	-
Piyade Fişeği	1350000	9172	-
Aydınlatma Fişeği	17000	-	-
Fişek Kapsülü	-	20	-
El Bombası	31080	-	-
Bomba Tapası	4650	-	-
Bomba Kapsülü	2000000	80	-
Uçak Bombası	63	-	-
Uçak Bombası Tapa ve Kapsülü	1049	23	-
Kasatura	1051	-	-
Çelik Başlık	240	-	-
7.5'luk Sahra ve Dağ Mermisi	11110	132	-
Mantelli Top Mermisi	1270	-	-
Çeşitli mermi	4006	-	-

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET:</u>	<u>SANDIK :</u>	<u>METRE:</u>
Çeşitli Hartuç	360	-	-
Çeşitli Tapa	9300	-	-
Top Kaması	6	-	-
Müsademe İğnesi	150	-	-
Çeşitli Top Parçası	533	-	-
Nişan Dairesi	20	-	-
Batarya Dürbünü	1	-	-
Top Dürbünü	4	1	-
Mantelli Nişangahı	50	-	-
Top Nişangahı	15	-	-
Zaviye Ölçme Aleti	20	-	-
Mermi Kapsülü	2200	-	-
Tel Makası	556	-	-
Tahrip Kalıbı	-	3	-
Tahrip Çantası	100	-	-
Artezyen Kuyu Takımı	2	-	-
Telefon	720	-	-
Hat Muayene Telefonu	276	-	-
Baş Telefon	37	-	-
Çeşitli Santral	118	-	-
Telefon Parçaları	-	122	-
Telsiz-Telgraf	20	-	-
Pırıldak	11	-	-
Palaska	46144	-	-
Kütüklük	46090	-	-
Süngülük	15026	-	-
Arka Çantası	10300	77 Balya	-
Peksimet torbası	8000	-	-
Matara	15000	-	-
Potin	10000	-	-
Çarık	31000	-	-

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET:</u>	<u>SANDIK :</u>	<u>METRE:</u>
Dikiş Makinesi	36	-	-
Eyer Takımı	82	-	-
Tevhit Semeri	154	-	-
Araba ve Nakliyat Koşum Tk.	376	-	-
Belleme ve Çul	376	-	-
Saraç Makinesi	9	-	-
Portatif Çadır	6700	-	-
Büyük Çadır	55	45 Balya	-
Pusula	13	-	-
Çeşitli Tezgah	197	73	-
Tezgah ve yedek parçaları	448	87	-
Piyade, Topçu, Muhabere			
Malzemeleri ve Tezgah	-	177	-
Mühimmat, Eyer, Dürbün, Top			
ve Tüfek Parçası	644	76 Balya	-

2.697 km. Sahra Kablosu (282 kangal)

282 km. Muharebe Kablosu

3.000 km. Kösele

10.500 kg. Uçak Benzini

Kaynak: Türk İstiklal Harbi , İdari Faaliyetler , Cilt VII , Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayını, Ankara, 1975 , s. 311-313

EK-8

GENEL OLARAK KÜTAHYA – EKŞİŞEHİR MUHAREBELERİ DÖNEMİNDE
DENİZ YOLUYLA BATI CEPHESİ'NE GÖNDERİLEN
SİLAH , CEPHANE VE GEREÇLER

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>SANDIK :</u>	<u>ATIM :</u>	<u>TARİH :</u>
İngiliz Piyade Tüfeği	1997	-	-	7-29 mayıs 1921
Mavzer Tüfeği	400	-	-	13 haziran 1921
İngiliz Kasaturası	803	-	-	7 may.- 23 haz.1921
Ağır Makineli Tüfek	8	-	-	1 mayıs 1921
Çeşitli Top	32	-	-	1 may.- 28 haz.1921
Mantelli , 150 mm.lik				
Top Kaması	6	-	-	13 haz. – 22 tem.1921
İngiliz Piyade Cephane	-	1740	-	10 may. -6 haz. 1921
Osmanlı Mavzer Cep.	-	1600	-	1 mayıs 1921
Üçlü Fransız Piyade Cep.	-	658	-	6 haz. - 22 tem.1921
Rus Sahra Top Mermisi	-	-	14105	1 may. -15 haz. 1921
Kudretli Dağ Top Mermisi	-	-	2749	29 may.-11 tem.1921
Osmanlı Sahra Top Mermisi	-	-	1388	13 haz.-17 tem.1921
Osmanlı Dağ Top Mermisi	-	-	1040	13 haz.-16 tem.1921
Çeşitli Mantelli Mermisi	-	-	9000	13 haziran 1921
Çeşitli Top Hartucu	17511	-	-	13 haz.-22 tem.1921
Fünye	-	10	-	22 temmuz1921
Harp Paketi	100000	-	-	3 mayıs1921
Sağlık Malzemesi	-	116	-	10 haziran 1921
Dumansız Barut	58 kg.			29 haziran 1921

Kaynak: Türk İstiklal Harbi , İdari Faaliyetler , Cilt VII , Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayını, Ankara, 1975 , s. 309, 310

EK-9

KÜTAHYA-ESKİŞEHİR MUHAREBELERİ DÖNEMİNDE
TUAPSE LİMANINA GELMİŞ OLAN MALZEME İLE,
TRABZON'A YOLLANAN SİLAH VE CEPHANE

TUAPSE limanına gelenler :

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>SANDIK:</u>
Rus Piyade Tüfeği ve Süngüsü	2480	-
Avusturya Tüfeği	9200	-
Alman Tüfeği	3300	-
Rus Piyade Cephane	-	1951
Avusturya Piyade Cephane	-	7441
Alman Piyade Cephane	-	3252
İngiliz Piyade Cephane	-	5000
Makinelî Tüfek Cephane	-	4160
Çeşitli Top	65	-
Çeşitli Top Cephane	3900 atım	

TRABZON' a gelenler :

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>SANDIK:</u>
Rus Piyade Tüfeği	9520	-
Çeşitli Ağır Makinelî Tüfek	85	-
Rus Piyade Cephane	-	8049
Avusturya Piyade Cephane	-	222
Alman Piyade Cephane	-	148
Benzin	23600 kg.	

Kaynak: Türk İstiklal Harbi , İdari Faaliyetler , Cilt VII , Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayını, Ankara, 1975 , s. 314

KÜTAHYA VE ESKİŞEHİR MUHAREBELERİ DÖNEMİNDE RUSYA
TARAFINDAN YOLLANAN SİLAH, CEPHANE VE GEREÇLER

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>SANDIK :</u>	<u>TARİH :</u>
Rus piyade tüfeği	11920	-	22-30 may. 1921
Rus piyade süngüsü	9520	-	22-30 may. 1921
Avusturya piyade tüfeği	9049	-	20 haz.-24 tem. 1921
Alman piyade tüfeği	902	-	7 haziran 1921
İngiliz piyade tüfeği	4013	-	7-25 haz. 1921
Çeşitli ağır mk. tüfek	99	-	11 may.-7 haz. 1921
Hafif mk. tüfek	93	-	7-24 haz. 1921
Bomba	-	123	25 temmuz 1921
Rus piyade cephanesi	-	9062	22-26 may. 1921
Avusturya ve Fransız piyade cephanesi	-	6564	22 may.-6 tem. 1921
Alman piyade cephanesi	-	842	26 may.-16 tem. 1921
Ağır mk. tüfek cephanesi	-	1123	26 mayıs 1921
Süvari kılıcı	60	-	16 temmuz 1921
Çeşitli top	18	-	25-30 haz. 1921
75 mm.lik top mermisi	20481	-	2 haz.-17 tem. 1921
75 mm.lik Rus top mermisi	18220	-	16-19 tem. 1921
88 mm.lik İngiliz top mermisi	9794	-	26 haz.-22 tem. 1921
105 mm.lik obüs mermisi	9175	-	30 may.-11 tem. 1921

Kaynak: Türk İstiklal Harbi , İdari Faaliyetler , Cilt VII , Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayını, Ankara, 1975 , s. 315, 316

EK-11

SAKARYA MUHAREBELERİ DÖNEMİNDE FELAH GRUBU TARAFINDAN
İSTANBUL'DAN ANADOLU'NUN ÇEŞİTLİ LİMANLARINA GÖNDERİLEN
SİLAH, CEPHANE VE GEREÇLER

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>SANDIK :</u>	<u>ATIM :</u>
Piyade tüfeği	2015	-	-
Tabanca	8	-	-
Bomba Topu	4	-	-
Tüfek Namlusu	1371	-	-
Tüfek Mekanizması	3669	-	-
Aydınlatma Tabancası	247	-	-
Telemetre	3	-	-
Kapsüllü Boş Kovan	-	83 çuval	-
Çeşitli Piyade Mermisi	4319197	-	-
Aydınlatma Mermisi	1301	-	-
El Bombası	14261	-	-
Tabanca Fişeği	-	8	-
Bomba Tapası	42	20	-
Kasatura	449	-	-
Çelik Başlık	128	-	-
7.5'luk Dağ ve Sahra Topu	7	-	-
Mantelli Topu	35	-	-
10.5'luk Obüs Topu	2	-	-
7.5'luk Top Mermisi	-	66	1482
Mantelli Mermisi	-	381	5441
15'lik Obüs Mermisi	-	-	1940
Çeşitli Top Mermisi	-	-	606
Çeşitli Hartuç	369	-	3 varil
Çeşitli Tapa	1740	-	-
Top Kaması	281	-	-

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>SANDIK :</u>	<u>ATIM :</u>
Vidalı Fünye	3300	-	-
Dumansız Barut	360 kg.	528 torba	65 varil
Çeşitli Top Parçası	-	71	-
Nişan Dairesi	4	-	-
Batarya Dürbünü	7	-	-
Top Dürbünü	137	-	-
Çeşitli Nişangah	9	-	-
Zaviye Ölçme Aleti	13	-	-
Mermi Kapsülü	6000	161	-
Tel Makası	1242	-	-
Ateşleme Makinesi	100	-	-
Tahrip Kalıbı	960	-	-
Tahrip Kalıbı Kapsülü	35700	-	-
Trotil	-	154	69 varil
Küteberka Fiteli	4860 metre	-	-
Çabuk Ateşleme Fiteli	600 metre	-	-
Elektrik Fünyesi	3500	-	-
İstihkam Modeli Kazma	3938	-	-
İstihkam Modeli Kürek	5477	-	-
İstihkam Modeli Balta	1610	-	-
İstihkam Modeli Balta Kılıfı	980	-	-
Portatif Kürek	1500	-	-
Portatif Balta	326	-	-
Telefon	611	-	-
Baş Mikrofonu	37	-	-
Çeşitli Santral	19	-	-
Telefon Parçaları	-	5	-
Sahra Kablosu	97000 metre	-	-
Telsiz Telgraf Baş Telefonu	6	-	-
Deniz Uçağı	4	-	-

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>SANDIK :</u>	<u>ATIM :</u>
Uçak Lastiği(iç ve dış)	10	-	-
Palaska	20190	-	-
Kütüklük	10000	-	-
Süngülük	10000	-	-
Tüfek Kayışı	6300	-	-
Arka Çantası	10030	-	-
Ekmek Torbası	10000	24 balya	-
Peksimet Torbası	8000	-	-
Matara	16470	-	-
Ceket	1000	-	-
Bel Kemerı	3000	-	-
Dikiş makinesi	65	-	-
Oto Parçası	1500	-	-
Dürbün	200	-	-
Çeşitli Tezgah	130	19	-
Piyade, Topçu, Muhabere ve Tezgah Gereçleri	440 çuval	380	-
Uçak Benzini	5000 kg.	-	-
Vakum Yağı	303 kg.	12 bidon	-

Kaynak: Türk İstiklal Harbi , İdari Faaliyetler , Cilt VII , Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayını, Ankara, 1975 , s. 344-347

EK-12

SAKARYA MUHAREBELERİ DÖNEMİNDE DOĞU CEPHESİ'NDEN
DENİZ YOLUYLA GÖNDERİLEN SİLAH, CEPHANE VE GEREÇLER

<u>CİNSİ</u> :	<u>MİKTARI</u> :	<u>TARİH</u> :	<u>GİTTİĞİ YER</u> :
Çeşitli Mk.Tüfek	59 Ad.	13-17 Ağu. 1921	Gümüşhane'den Trabzon'a
Rus Bomba Topu	4 Ad.	13 Ağu.1921	Gümüşhane'den Trabzon'a
Üçlü Fransız Piy.Cep.	1345 Sandık	25 Tem.-27 Eyl.	Gümüşhane'den Trabzon'a
Rus Berdanga Cep.	163 Sandık	2 Ağustos 1921	Bayburt'tan Gümüşhane'ye
İngiliz Piy.Cep.	2285 Sandık	1 Eyl.1921	Trabzon'a yollanmak üzere Gümüşhane'de hazır
Saplı Kürek	1564 Ad.	23-31 Ağu. 1921	Gümüşhane'den Trabzon'a
Saplı Kazma	1650 Ad.	23-31 Ağus. 1921	Gümüşhane'den Trabzon'a
Saplı Balta	500 Ad.	28-31 Ağu. 1921	Gümüşhane'den Trabzon'a
Rus Sahra Top Merm.	1240 Atım	2 Ağu.1921	Bayburt'tan Gümüşhane'ye
Kudretli Dağ Topu Merm.	135 Atım	24 Tem.-22 Eyl.1921	Gümüşhane'den Trabzon'a
Osm. Sahra Top Merm.	2644 Atım	28 Tem.-18 Eyl.1921	Trabzon'a
Osmanlı Dağ Top Merm.	6852 Atım	24 Tem.-21 Eyl.1921	Trabzon'a
Çeşitli Top Hartucu	1470 Ad.	28 Tem.- 7 Ağu. 1921	Gümüşhane'den Trabzon'a

Kaynak: Türk İstiklal Harbi , İdari Faaliyetler , Cilt VII , Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayını, Ankara, 1975 , s. 342-344

EK-13

18 EYLÜL 1920 İLE 28 TEMMUZ 1921 TARİHLERİ ARASINDA
RUSYA'DAN DENİZ YOLUYLA TRABZON'A VE DİĞER İSKELELERE
NAKLEDİLEN SİLAH VE CEPHANE

TÜFEK VE SÜNGÜ :

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>
Rus Piyade Tüfeği	11920
Rus Tüfek Süngüsü	9520
Avusturya Piyade Tüfeği	9030
Avusturya Kasaturası	3871
Alman Piyade Tüfeği	2619
Alman Kasaturası	1795
İngiliz Piyade Tüfeği	6480
İngiliz Kasaturası	3387
Meksika Piyade Tüfeği	25

PİYADE CEPHANESİ :

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>SANDIK :</u>
Rus Piyade Cephanesi	-	10254
Avusturya Piyade Cephanesi	-	7244
Alman Piyade Cephanesi	-	3174
İngiliz Piyade Cephanesi	-	10074
Çeşitli Piyade Cephanesi	-	567
Fransız El Bombası	43	-
İngiliz El Bombası	83	-
HAFİF VE AĞIR MK.TÜFEK :		207 Adet
ÇEŞİTLİ HAFİF SAHRA VE DAĞ TOPU :		26 Adet
ÇEŞİTLİ TOP CEPHANESİ :		21267 Atım

Kaynak: Harp Tarihi Arşivi, Arşiv No:1 / 2300, Dol. 17, Göz 2, Kls. 996, Dos. 24,
Fih. 1/63

EK-14

25 TEMMUZ 1921 İLE 10 EKİM 1921 TARİHLERİ ARASINDA RUSYA'DAN
DENİZ YOLUYLA TRABZON'A, BURADAN DA DEĞİŞİK TARİHLERDE
SAMSUN, SİNOP VE İNEBOLU İSKELELERİNE YOLLANAN
SİLAH VE CEPHANE

19/20 Ağustos 1921-5 Ekim 1921 tarihleri arasında yollanan tüfekler :

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>
Çeşitli Piyade Tüfeği	892
İngiliz Piyade Tüfeği	3562
Alman Piyade Tüfeği	471

19/20 Ağustos 1921-4 Ekim 1921 tarihleri arasında yollanan piyade cephanesi :

<u>CİNSİ :</u>	<u>SANDIK :</u>
Fransız ve Belçika Piyade Cephanesi	401
Avusturya Piyade Cephanesi	1691
Alman Piyade Cephanesi	371
Rus Piyade Cephanesi	4497
İngiliz Piyade Cephanesi	5803

19/20 Ağustos 1921 tarihinde yollanan makineli tüfekler :

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>
Levis Hafif Makineli Tüfeği	28
Şuşe Makineli Tüfek	60
Avusturya Hafif Makineli Tüfeği	1

3-17 Ağustos 1921 tarihleri arasında yollanan top :

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>
İngiliz Sahra Topu	36
Toparlak	24

2 Ağustos 1921-10 Eylül 1921 tarihleri arasında yollanan top cephanesi :

<u>CİNSİ :</u>	<u>ATIM :</u>
88 mm.lik İngiliz Sahra Top Cephanesi	36146
120 mm.lik Fransız Top Cephanesi	1946
75 mm.lik Rus Sahra ve Dağ Top Cephanesi	24103
75 mm.lik Avusturya Top Cephanesi	248

24 EYLÜL 1921: Ruslar tarafından verilen bir motorgambot Trabzon'a gelmiştir .

10 EYLÜL 1921: 19359 adet Rus gaz maskesi Türkiye'ye yollanmıştır.

Kaynak: Harp Tarihi Arşivi, Arşiv No:1 / 4282, Dol. 17, Göz 4, Kls. 1030, Dos. 78,
Fih. 40

MUAVENET-İ BAHİRİYE GRUBU TARAFINDAN
İSTANBUL'DAN ANADOLU'YA YAPILAN SEVKİYAT

<u>TARİH :</u>	<u>GİDECEĞİ YER :</u>	<u>ARAÇ :</u>	<u>MALZEME :</u>
2.10.1921		Motorla	2 adet Krupp marka top ve kürsüleri
2.11.1921	İnebolu	Bahr-i Cedit Vapuru	2 adet torpido harp başlığı
3.11.1921	Ereğli	Fetullah Motoru	2 adet 18 pusluk torpido tüybü 2 adet 18 pusluk torpido eğitim başlığı, hava deposu, hava boruları, 2 adet 450 mm.lik ışıldak malzemesi, dinamo ve teferruatı, karbon, ayna, kablo, stim boruları
7.11.1921	İzmit	Mavnayla	2 uçak gövdesi ve motorları
8.11.1921	İzmit	İndia Motoruyla	2 adet 37 mm.lik top, 12 araba
28.11.1921	İzmit	İndia Motoruyla	Geyve Köprüsü'nün tamiri için çeşitli roda halatlar, cayraskal, martin, kasatura, 2 makineli tüfek, kuru piller, 75 mm.lik toplara 286 mermi, 22160 mavzer fişegi
15.12.1921	İzmit	İraklıca Motoruyla	75 mm.lik deniz toplarına 256 tahrip mermisi, 51 tüfek ve mermileri, 1 uçak bedeni
21.1.1922	İzmit	Şadan Motoru	54 sandık uçak bombası
25.1.1922	Trabzon	Bahr-i Cedit Vapuru	Tonoz demiri, zincir ve saire

TARİH : GİDECEĞİ YER : ARAÇ :

MALZEME :

20.2.1922	İzmit	Ticaret-i Bahriye Motoru	5 makineli tüfek, 59640 fişek, 7 namlu ve takım sandıkları
21.2.1922	Amasra	Bandırma Vapuru	150 parça torpido teferruatı
27.2.1922	Trabzon	Bahr-i Cedit Vapuru	Fabrika malzemesi, döküm postası, kum ve teferruatı
18.3.1922	İnebolu	Altay Vapuru	2950 müsademe tapası, Samsun'a matbu evrak, halat, Trabzon'a 244 sandık makarna barut
12.4.1922	İzmit	Şadan Motoru	72.680 mavzer fişeği, 350 uçak bombası
19.4.1922	İzmit	Şükran Motoru	500 uçak bombası, 28.000 fişek, 75 mm.lik toplara 198 mermi
22.4.1922	Trabzon	Bahr-i Cedit Vapuru	Anten, telefon kordonu, telsiz ve telefon malzemesi
22.4.1922	Amasra	Altay Vapuru	47 kalem torpido malzemesi
7.5.1922	Amasra	Altay Vapuru	60 kalem uçak malzemesi
3.6.1922	İzmit	Hikmet Motoru	88 mm.lik 2 adet top, 1400 atımlık top cephanesi, 19 tüfek
15.6.1922	İzmit	Selamet Motoru	Seri sahra topu, 18 sandık cephanesi
1.7.1922	İzmit	Selamet Motoru	75 mm.lik toplara 14 sandık mermi
1.8.1922	İzmit	Selamet Motoru	4 adet 47 mm.lik şınayder topu, 1050 atımlık cephanesi
14.10.1922	Mudanya	Bandırma Motoruyla	900 mm.lik ışıldak
25.10.1922	İzmit	Bandırma Motoruyla	Çeşitli askeri eşya
26.10.1922	Bandırma	Selamet Motoruyla	Çeşitli askeri eşya
26.10.1922	İzmit	Motorla	2 adet deniz uçağı ve yedek parçaları

TARİH : GİDECEĞİ YER : ARAÇ :

MALZEME :

29.10.1922	İzmit	Lütfulhüda Motoruyla	3 adet deniz uçağı ve yedek parçaları
30.10.1922	Samsun	Altay Vapuru	88 mm.lik 150 mermi, 400 tapa
4.11.1922	İzmit	Ereğli Motoru	3 adet yangın tulumbası ve teferruatı

Kaynak: Emrullah Nutku, Denizden Sesler Geliyordu, İstanbul, 1973, s. 85

MUAVENET-İ BAHİRİYE GRUBU TARAFINDAN
YABANCI BANDIRALI GEMİLERLE İSTANBUL'DAN
ANADOLU'YA YAPILAN SEVKİYAT

GEMİ ADI : TARİH : GİDECEĞİ YER : MALZEME :

Adana	9.10.1921	Samsun	88 mm.lik top malzemesi
Adana	30.10.1921	Trabzon	600 atım 44 mm.lik top mermisi
Adana	9.10.1921	İnebolu	3 sandık dumansız tüfek, 9 sandık top barutu
Adana	22.12.1921	İnebolu	2225 adet sırt çantası
Ararat	5.11.1921	Samsun	8 tayyare kanadı, 5 uçak botu ve teferruatı
Ararat	31.12.1921	İnebolu	5 ton silindir, 1 ton gres yağı, demirci örsü
Ararat	7.2.1922	İnebolu	57 sandık trotil, 320 tapa, 2700 kapsül
Anadolu	15.8.1922	İzmit	100 mm.lik 1 adet şınayder top
Bukovina	17.1.1922	Mersin(Fethiye)	Haritalar, kronometre ve seyir aletleri
Bukovina	27.4.1922	Mersin(Fethiye)	37 mm.lik top ve cepaneleri
Kastinya	15.2.1922	Fethiye	Barometre, termometre, saat gibi aletler
Kampidoglia	15.8.1922	Antalya	75 ve 57 mm.lik top ve 210 atım mermileri
Kleopatra	1.5.1922	Antalya	Atış cetvelleri, harita ve saire
Ladvil	17.12.1921	İnebolu	Fabrika eşyası, cayraskal 10.000 parça
Ladvil	23.1.1922	Trabzon	37 mm.lik toplar için 600 atım cephanesi
Ladvil	12.1.1922	Samsun	Top malzemesi, sırt çantası
Ladvil	8.4.1922	İnebolu	157 kalem uçak malzemesi, 350 bomba
Ladvil	8.4.1922	Trabzon	28 kalem ilaç ve tıbbi malzeme
Langer	8.12.1921	İnebolu	47 mm.lik toplar için 500 atım mermi
Langer	8.12.1921	İnebolu	Halat, sırt çantası ve torpido malzemesi
Marano	20.6.1922	Antalya	37 mm.lik top ve 256 atım cephanesi

GEMİ ADI : TARİH : GİDECEĞİ YER : MALZEME :

Mecta	25.2.1922	Trabzon	7 sandık telsiz cihazı
Mecta	25.2.1922	İnebolu	1100 infilak üstüvanesi, tapa
Megri	3.7.1922	İzmit	75 mm.lik top ve 400 atım cephanesi
Megri	8.7.1922	İzmit	545 tüfek ve 75 mm.lik top mermisi
Megri	17.7.1922	İzmit	102 mm.lik top ve 96 atım cephanesi
Minerva	1.7.1922	Amasra	147 kalem çeşitli malzeme
Minerva	7.7.1922	Samsun	Cephane
Vesta	2.12.1921	İnebolu	60480 Alman mavzer fişegi
Vesta	5.3.1922	Samsun	15 kalem ilaç ve tıbbi malzeme
Vesta	5.3.1922	İnebolu	2950 tapa, 244 sandık barut

Kaynak: Emrullah Nutku, Denizden Sesler Geliyordu, İstanbul, 1973, s. 80

EK-17

MUAVENETİ BAHRİYE GRUBU ADINA KAÇAKÇILIK TEŞKİLATI
TARAFINDAN ANADOLU'YA KAÇIRILAN HARP MALZEMESİNİN
PARÇA ADETLERİ, TARİHLERİ, KİLOLARI, ÖDENEN PARA,
GİTTİĞİ YERLER VE KULLANILAN VAPUR

<u>Ödenen Para:</u>	<u>Kilosu :</u>	<u>Parçası :</u>	<u>Vapur :</u>	<u>Tarihi :</u>	<u>Gittiği Yer:</u>
14	700	9	Lazaref	24.8.1921	İnebolu
3.28	164	4	Adana	24.8.1921	Ereğli
1.28	200	2	Lankr	2.10.1921	İnebolu
16.08	804	12	Adana	3.10.1921	İnebolu
4	200	1	Adana	6.10.1921	İnebolu
40	2000	-	Lankr	22.10.1921	Trabzon
42.50	2413	47	Lankr	15.1.1921	İnebolu
23.20	1160	6	Lankr	16.1.1921	İnebolu
49	2475	54	Lankr	10.12.1921	İnebolu
35.43	2025	46	Ladil	17.12.1921	Samsun/Trabzon
45.56	2535	56	Adana	23.12.1921	Samsun/İnebolu
108	6180	53	Ararat	31.12.1921	İnebolu
15.75	900	12	Ladil	13.1.1922	Samsun
14.40	720	12	Ladil	21.1.1922	Trabzon
22.30	1276	15	Firiji	27.1.1922	İnebolu
37	2050	57	Ararat	7.2.1922	İnebolu
41.15	2400	61	Mecta	23.2.1922	İnebolu/Trabzon
77.70	4200	105	Ladil	1.3.1922	İnebolu
-	200	3	Vesto	5.3.1922	Samsun
94.72	5120	128	Mecta	5.3.1922	İnebolu
42.26	2415	34	Ladil	11.4.1922	İnebolu
26.25	1500	6	Bokovina	25.4.1922	Mersin
42.25	2915	29	Bokovina	24.4.1922	Mersin

<u>Ödenen Para:</u>	<u>Kilosu :</u>	<u>Parçası :</u>	<u>Vapur :</u>	<u>Tarihi :</u>	<u>Gittiği Yer:</u>
42.25	1700	32	Likora Ararat Moryak	17.5.1922	İnebolu/Trabzon
14	800	10	Lankr	3.6.1922	Bartın
35	2000	23	Ararat	11.6.1922	İnebolu
358.30	205	46	Minerva	12.6.1922	Amasra
26.25	1500	22	Morano	20.6.1922	Antalya
7	400	24	Minerva	20.6.1922	Zonguldak
6.33	362	6	Minerva	27.6.1922	Amasra
4.98	285	8	Artinina	5.7.1922	Amasra
52	2600	56	Maryanina	10.7.1922	Samsun
4.55	260	6	Artinina	20.7.1922	Amasra
17.50	809	22	Artinina	20.7.1922	Amasra
3.20	183	4	Likora	30.7.1922	Trabzon
6.73	385	6	Likora	30.7.1922	Samsun
67.27	3844	42	Kimbidokliyo	15.8.1922	Antalya
4.88	275	2	Afrika	15.8.1922	Trabzon
27.75	1856	19	Minerva	17.8.1922	Samsun
114.97	5780	85	Anadolu	7.9.1922	Samsun
6.12	350	4	Vesta	16.9..1922	Samsun- İnebolu -Trabzon
87.2	50	1	Atenina	21.9.1922	Amasra
17.50	1000	13	Semiramis	26.9.1922	Trabzon

Kaynak: Hüsnü Himmetoğlu, Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul ve Yardımları, Cilt 2, İstanbul, 1975, s. 457-459

EK-18

BÜYÜK TAARRUZA HAZIRLIK DÖNEMİNDE İSTANBUL'DAN
ANADOLU'YA FELAH GRUBU TARAFINDAN GÖNDERİLEN SİLAH,
CEPHANE VE GEREÇLER

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>SANDIK :</u>	<u>ATIM :</u>
Piyade tüfeği	179	-	-
Hafif makineli tüfek	1	-	-
Tüfek parçaları	10000	-	-
Aydınlatma tabancası	17	-	-
Şeritlik keten	12358 metre	-	-
Boş kovan	444 çuval	-	-
Piyade cephanesi	2797	2652	12 çuval
El bombası	100	160	-
Kasatura	1105	10	-
Bomba tapası	54001	-	-
Bomba kapsülü	1000031	-	-
Kılıç	500	-	-
Dağ ve sahra topu	13	-	-
Mantelli topu	5	-	-
150 mm.lik ağır obüs	4	-	-
Uçaksavar topu	1	-	-
75 mm.lik top mermisi	-	640 sepet	186503
Mantelli mermisi	-	2837	3873
105 mm.lik dağ ve sahra obüs mermisi	-	3807 sepet	91497
105 mm.lik uzun top mermisi	-	-	4635
105 mm.lik sahra ve skoda obüs mermisi	-	-	4607
Çeşitli top mermisi(699'u uçaksavar)	-	-	26468
Çeşitli hartuç	8000	-	-
Top tapası	50	-	-
Top kaması	50	-	-

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>SANDIK :</u>	<u>ATIM :</u>
Dumansız barut	101 torba	-	-
150 mm.lik çaplanmamış mermi kovanı	2903	-	-
75 mm.lik top namlusu	20	-	-
Top beşiği	6	-	-
Top kalkanı	63	-	-
Nişan dairesi	8	-	-
Batarya dürbünü	16	-	-
Top dürbünü	5	-	-
Mantelli nişangahı	5	-	-
Projektör	6	-	-
Mermi kapsülü	-	13	-
Tel makası	1576	-	-
Ateşleme makinesi	10	-	-
Tahrip fişeği	5098	-	-
Küteberka fitili	375 kangal	102	-
Çabuk ateşleme fitili	1000 metre	-	-
Elektrik fünüyesi	1250	-	-
İstihkam modeli kazma	15588	-	-
İstihkam modeli kürek	19620	-	-
İstihkam modeli balta	1517	-	-
Portatif kürek	6013	-	-
Portatif kürek kılıfı	3072	-	-
Portatif kazma	2173	-	-
Portatif kazma kılıfı	522	-	-
Portatif balta	461	-	-
Kum torbası	45227	-	-
Tahrip çantası	20	-	-
Köprücülük gereçleri	44	-	-
Santral	2	-	-
İzolatör	536	450	-
Telsiz-telgraf	-	2	-

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>SANDIK :</u>	<u>ATIM :</u>
Telsiz-telgraf gereçleri	9 bidon	-	-
Pırıldak	8	-	-
Uçak bombası ve tapası	280	-	-
Sıhhiye çantası	100	-	-
Palaska	3101	-	-
Kütüklük	14293	-	-
Süngülük	3129	-	6 çuval
Tüfek kayışı	123	-	-
Arka çantası	5980	-	-
Ekmek torbası	10350	-	-
Peksimet torbası	5000	-	-
Matara	16439	-	-
Potin	270 çift	-	-
Kürklü yelek	8000	-	-
Ceket	13000	-	-
Çorap	10240	-	-
Kar başlığı	1763	-	-
Kilim	8000	-	-
Balta	366	-	-
Dikiş makinesi	117	-	-
Kumaş	13800 metre	-	-
Eyer takımı	-	42	-
Araba ve nakliye koşum takımı	5	-	47 çuval
Tımar gereçleri	500	-	-
Portatif çadır	620	-	-
Büyük çadır	6	-	-
Kar gözlüğü	50000	-	-
Askeri harita	5795	-	-
Çeşitli tezgah	13	4	-
Vaketa işleyen tabak fabrikası gereçleri	-	298	-
Komple mermi fabrikası	1	-	-

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>SANDIK :</u>	<u>ATIM :</u>
Doğu Cephesi'nde kurulacak cephan laboratuarı ve poligon malzemesi	-	65	-
Çeşitli tezgah ve yedek parçalar	4106	35	227 çuval
Muhabere, elektrik ve uçak malzemesi	448	249	-
Sinema makinesi	1	-	-

Kaynak: Türk İstiklal Harbi , İdari Faaliyetler , Cilt VII , Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayını, Ankara, 1975 , s. 399-402

BÜYÜK TAARRUZ VE SONRASINDA İSTANBUL'DAN ANADOLU'YA
FELAH GRUBU TARAFINDAN GÖNDERİLEN
SİLAH, CEPHANE VE GEREÇLER

BÜYÜK TAARRUZ VE TAKİP DÖNEMİNDE GÖNDERİLENLER:

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>SANDIK :</u>
75 mm.lik top mermisi	21214	-
Çeşitli top mermisi	1388	-
Çeşitli tapa	8382	6
Top kaması	1845	-
Vidalı fünye	1350	-
Dumansız barut	200 kg.	-
150 mm.lik çaplanmamış kovan	319	-
Açı ölçme aleti	27	-
Projektör	3	-
Mermi kapsülü	1000	-
İstihkam modeli kürek	5752	-
Telsiz-telgraf malzemesi	47 çuval	46
Kütüklük	10000	-
Araba ve nakliye koşum takımı	47 çuval	-
Vaketa işleyen tabak fabrikası	1	-

18 EYLÜL 1922-28 ŞUBAT 1923 TARİHLERİ ARASINDA GÖNDERİLENLER:

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>SANDIK :</u>
Piyade cephanesi	26118	515
75 mm.lik dağ ve sahra topu	2	-
75 mm.lik dağ ve sahra mermisi	11986 atım	860
150 mm.lik ağır sahra mermisi	1497 atım	-
Çeşitli hartuç	126	6 sepet

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>SANDIK :</u>
Top kaması	1000+4	6
Top mermisi kovanı	-	59
Top dürbünü	2	
Telemetre	20	-
Top toparlak ve tekerleği	72	-
Projektör	7	-
El bombası	22954	-
Fişek kapsülü	2350650+56	-
Tabanca	5	-
Tabanca mermisi	4450	-
İşaret tabancası	16	-
Kılıç	95	-
Mızrak	825	-
Eyer takımı	9	-
Tevhit semeri	203	-
Araba ve nakliye koşum takımı	124	-
Tel makası	300	-
İstihkam modeli balta	1500	-
İstihkam modeli kazma	252	-
İstihkam modeli kürek	12700	-
Telefon	44	-
Santral	3	-
Sahra kablosu	18 km.	-
Tezgah	1	-
Barut	7664 kese	-
Uçak	5	-

Kaynak: Türk İstiklal Harbi , İdari Faaliyetler , Cilt VII , Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayını, Ankara, 1975 , s. 500-503

EK-20

BÜYÜK TAARRUZA HAZIRLIK DÖNEMİNDE İSTANBUL'DAN
ANADOLU'YA M. M. GRUBU TARAFINDAN GÖNDERİLEN
SİLAH, CEPHANE VE GEREÇLER

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>ATIM :</u>
Çeşitli tüfek	49	-
Makineli tüfek cephanesi kutusu	33	-
Ağır makineli tüfek kızağı	6	-
Aydınlatma tabancası	8	-
Mızrak	970	-
Çeşitli piyade cephanesi	286600	-
75 mm.lik sahra topu	7	-
105 mm.lik obüs topu	3	-
Mantelli top	5	-
Uçaksavar topu	1	-
Bomba topu	9	-
7.5'luk top mermisi	-	99974
10.5'luk obüs mermisi	-	16092
15'lik top mermisi	-	1839
12'lik top mermisi	-	1800
Mantelli top mermisi	-	3092
Çeşitli hartuç	30455	-
Barut	333 varil	2562 kg.
Mermi tapası	128169	-
Bomba tapası	64500	-
Top kapsülü	5696700	-
Fişek kapsülü	1532600	-
Uçak bombası	6550	-
Çeşitli top kovanı	10502	-
16 modeli boş bomba	158900	-

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>ATIM :</u>
Top kaması ve kama bloku	87	-
Obüs icra yayı	521	-
Telemetre	9	-
Batarya dürbünü	40	-
Top dürbünü	99	-
El dürbünü	319	-
Telefon	386	-
Santral	2	-
Mikrofon	113	-
Kuru pil	400	-
Sahra kablosu	-	64 kangal
Bakır tel	-	22 demet
İzolatör	7649	-
Palaska	43479	-
Matara	69999	-
Ekmek torbası	41016	-
Arka çantası	6361	-
Tüfek kayışı	1003	-
Bel kemeri	433	-
Dilli toka	1718	-
Portatif kürek	5072	-
Portatif çadır	185	-
Kazma	40	-
Kar gözlüğü	200	-
Çadır bezi	-	3442 metre
Çadır	277	-
Çuval	733	-
Kilim	249	-
Balon	1	-
Velense	300	-
Çeşitli düğme	1350000	-

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>ATIM :</u>
Kazan	97	-
Dikiş makinesi	101	-
Karavana ve bakraç	311	-
Tabak, tas	165	-
Süzgeç ve tava	559	-
Kundura malzemesi	4489	-
Tahta çivi	-	15 kg.
Demirci malzemesi	163	-
Marangoz malzemesi	735	-
Marangoz tezgahı	4	-
Matkap	55	-
Tezgah malzemesi	219	-
Eyer takımı	604	-
Mükemmel başlık	2102	-
Çeşitli yular	3639	-
Semer	2471	-
Koşum takımı	2957	-
Nal	135630	-
Mih	7708350	-
Nal demiri	40000	-
Nal çantası	448	-
Cağ torbası	944	-
Yem torbası	845	-
Tımar malzemesi	14469	-
Nalbant malzemesi	705	-
Saraç malzemesi	13	-
Dikiş makarası	13219	-
Çeşitli tezgah	37	-
Tezgah parçası	21	-
Tahrip kalıbı	131	-
Tahrip fişeği	2013	-

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>ATIM :</u>
Burgu fişegi	584	-
Dinamit	-	625 kg.
Klor baryum	-	2223 kg.
Kükürt	-	1702 kg.
Reçine	-	27 kg.

Kaynak: Harp Tarihi Arşivi, Arşiv No:1 / 7895, Dol. 27, Kls. 1566, Dos. 143, Fih.
67/1-3

EK-21

BÜYÜK TAARRUZ VE SONRASINDA İSTANBUL'DAN ANADOLU'YA
M. M.GRUBU TARAFINDAN GÖNDERİLEN
SİLAH, CEPHANE VE GEREÇLER

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>
150 mm.lik obüs mermisi	84
120/116 mm.lik obüs mermisi	1412
105 mm.lik obüs mermisi	1470
75 mm.lik sahra mermisi	4801
75 mm.lik seri sahra mermisi	7413
75 mm.lik seri cebel mermisi	2157
75 mm.lik kudretli cebel mermisi	591
75 mm.lik Fransız mermisi	2864
Uçak bombası	116
Top barutu	2596 kg.
Piyade tüfeği	662
Tüfek ve mekanizma	262
Filinta	3
Aydınlatma tabancası	2
Mızrak	1010
Osmanlı ve Alman piyade fişeği	1643100
Rus piyade fişeği	768000
Çeşitli top kovanı	5370
Saplı Alman el bombası	19580
Top kaması	7
Telemetre sehpası	115
Telemetre	14
Top dürbünü	30
Nişangah	94
Batarya dürbünü	126
Ağır ve hafif makineli tüfek	27

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>
Makinelı tüfek şeridi	100
Telefon	25
Telefon kablosu	10 kangal
Kütüklük	1630
Palaska	15501
Matara	28786
Ekmek torbası	13716
Arka çantası	2045
Çanta bez kayışı	2379
Portatif kürek ve kılıfı	11264
Kazma	500
Kar gözlüğü	50278
Hasta tezkeresi	145
Tükürük hokkası	10000
Ördek	200
Kazan	365
Karavana	570
Diğer mutfak malzemesi	1846
Üzengi	600
Eyer takımı	450
Zahma kayışı	450
Çeşitli eyer tokası	73850
Kantarma	5696
Başlık	264
Gem	1500
Top koşumu	314
Nakliye koşumu	245
Tevhit semeri	53
Nal	71824
Mıh	2577030
Kaşığı	2254

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>
Gebre	274
Kolan	5637
Marangoz tezgahı	5

Kaynak: Harp Tarihi Arşivi, Arşiv No:1 / 7895, Dol. 27, Kls. 1566, Dos. 143, Fih.
67/1-3

BÜYÜK TAARRUZA HAZIRLIK DÖNEMİNDE BATUM'DAN TRABZON'A
YOLLANAN SİLAH, CEPHANE VE GEREÇLER

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>GÖNDERİLDİĞİ TARİH :</u>
Rus sahra topu	2	4 Ekim 1921
21 cm.lik obüs	2	5 Mayıs 1922
Rus sahra top mermisi	42780 atım	4 Ekim 1921-2 Haziran 1922
Rus dağ top mermisi	20510 atım	4 Ekim 1921-21 Kasım 1921
Kudretli dağ top mermisi	4932 atım	21 Kasım 1921
Japon tipi dağ top mermisi	7922 atım	14 Mart 1922
105 mm.lik obüs mermisi	3020 atım	4 Şubat 1922-25 Mart 1922
150 mm.lik obüs top mermisi	2400 atım	1 Nisan 1922-5 Mayıs 1922
210 mm.lik obüs top mermisi	301 atım	5 Mayıs 1922
Japon tipi Rus sahra manevra hartucu	14760 atım	25 Şubat 1922
Çeşitli top hartucu	3020 atım	4 Şubat 1922-25 Mart 1922
Top fünyesi	1500	4 Şubat 1922
Japon tipi mermi kapsülü	2014	14 Mart 1922
Çeşitli top tapası	33320	10 Mayıs 1922-21 Mayıs 1922
Dumansız barut	13910 kg.	4 Şubat 1922-25 Şubat 1922
Dumanlı barut	143 sandık	14 Mart 1922-11 Nisan 1922
Çeşitli piyade tüfeği	200	4 Şubat 1922-14 Mart 1922
İngiliz piyade cephanesi	4574 sandık	14 Nisan 1922-2 Haziran 1922
Çeşitli Rus süngüsü	14455	21 Mayıs 1922
Gold makineli tüfek	23	21 Mayıs 1922
Gold makineli tüfek namlusu	62	21 Mayıs 1922
Raket sehpaı	3	10 Mayıs 1922-21 Mayıs 1922
Raket	500	10 Mayıs 1922-21 Mayıs 1922
Osmanlı mavzer cephanesi	524 sandık	4 Şubat 1922
Rus el bombası ve kapsülü	58720	4 Şubat 1922
İngiliz el bombası ve kapsülü	20004	4 Şubat 1922

<u>CİNSİ :</u>	<u>ADET :</u>	<u>GÖNDERİLDİĞİ TARİH :</u>
Tel örgü tahrip bombası	1000	4 Şubat 1922
Tüfekçiyef el bombası	22314	25 Şubat 1922
Tel makası	11625	21 Haziran 1921-20 Aralık 1921
Meşin eldiven	275	20 Aralık 1921
Piyade kalkanı	273	21 Kasım 1921-20 Aralık 1921

15 Ekim 1921 tarihinde 562 sandık üçlü Fransız piyade mermisi de deniz yoluyla gönderilmek üzere Gümüşhane'de beklemektedir.

Kaynak: Türk İstiklal Harbi , İdari Faaliyetler , Cilt VII , Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayını, Ankara, 1975 , s. 398, 399

BÜYÜK TAARRUZA HAZIRLIK DÖNEMİNDE SOVYET RUSYA'DAN
ALINAN SİLAH, CEPHANE VE GEREÇLER

ŞAHİN VAPURU İLE 5 OCAK 1922 GÜNÜ TRABZON'A GELEN :

<u>CİNSİ :</u>	<u>MİKTARI :</u>
Mayın ve gereçleri	200 adet
15'lik Rus sahil topu	2 adet
15'lik Rus sahil toplarına ait mermi ve hartuç	500 atım
Avusturya piyade cephanesi	479 sandık
10.5'luk obüs mermisi	1960 atım
10.5'luk obüs toplarına ait hartuç	1143 adet
Avusturya top mermisi	235 atım
Avusturya top mermisi hartucu	55 adet
Avusturya top mermisi kaması	11 adet
Avusturya toplarına mahsus nişangah	11 adet
Çeşitli piyade tüfeği	288 adet

MEBRUKE MOTORU İLE 12 ŞUBAT 1922 GÜNÜ TRABZON'A GELEN :

<u>CİNSİ :</u>	<u>MİKTARI :</u>
Rus piyade mermisi fabrika aletleri	16 sandık
Dumansız barut	10 sandık
Rus piyade mermi kovanı	48 sandık
Rus piyade mermi kapsülü	8 sandık
Rus piyade mermi çekirdeği	104 sandık
Rus piyade mermisi	283 sandık

ALEMDAR VAPURU İLE 19 ŞUBAT 1922 GÜNÜ TRABZON'A GELEN,
GEMİNİN ONARIMINDAN SONRA SAMSUN'A YOLLANAN :

<u>CİNSİ :</u>	<u>MİKTARI :</u>
Fransız top mermisi	6402 atım
Fransız toplarına mahsus hartuç	5410 adet
İngiliz top mermisi	48 sandık

GAZAL RÖMORKÖRÜ İLE 2 NİSAN 1922 GÜNÜ BATUM'DAN TRABZON'A
GELEN:

<u>CİNSİ :</u>	<u>MİKTARI :</u>
Avusturya piyade mermisi	325 sandık
Japon top nişangahı	11 adet
Belçika piyade mermisi	20 sandık (Novrosiski'den)
Nişan dairesi	15 adet
Kapsül	150 adet

Öte yandan; Rusların Bağımsız Kafkas Ordusu ambarlarından verdikleri 8382 sandık Osmanlı mavzer mermisi, 425 sandık Avusturya ve Belçika mavzer mermisi, 2800 sandık top mermisi ve 12 bomba topu Samsun ve İnebolu'ya çıkarılmıştır.

Kaynak: Harp Tarihi Arşivi, Arşiv No:1 / 4299, Dol. 30, G. 2, Kls. 1724, Dos. 624,
Fih. 2/1

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-III-8-B, Dos. 26, Fih. 31/1

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, A-III-8-B, Dos. 26, Fih. 31/2

EK-24

18 EYLÜL 1921 İLE 14 HAZİRAN 1922 TARİHLERİ ARASINDA RUSYA'DAN
GELEN SİLAH, CEPHANE VE GEREÇLERİN TOPLAM MİKTARI

<u>CİNSİ :</u>	<u>MİKTARI :</u>
Çeşitli piyade tüfeği	43374 adet
Çeşitli piyade mermisi	56042 sandık
Rus piyade mermi fabrikası aletleri	18 sandık
Ağır ve hafif makineli tüfek	318 adet
Top	81 adet
Rus bomba topu	13 adet
Çeşitli top mermisi	159043 atım
Fransız el bombası	40 sandık
İngiliz el bombası	83 sandık
Rus el bombası	200 adet
Süvari kılıcı	60 adet
Dumansız barut	10 sandık
Rus piyade mermi kovanı	48 sandık
Rus piyade mermi kapsülü	8 sandık
Rus piyade mermi çekirdeği	104 sandık

Kaynak: Türk İstiklal Harbi , İdari Faaliyetler , Cilt VII , Genelkurmay Harp Tarihi
Başkanlığı Yayını, Ankara, 1975 , s. 40

KURTULUŞ SAVAŞI BOYUNCA SOVYET RUSYA'NIN ÇEŞİTLİ
TARİHLERDE YAPMIŞ OLDUĞU SİLAH VE CEPHANE YARDIMLARI

TÜFEK, AĞIR VE HAFİF MAKİNELİ TÜFEK İLE MERMİLERİ :

<u>CİNSİ :</u>	<u>TÜFEK :</u>	<u>AĞIR/HF. MAK. TF. :</u>	<u>MERMİ :</u>
Osmanlı	392	-	6749 sandık
Alman	3855	15	3554 sandık
Rus	11820	50	12683 sandık
İngiliz	10328	139	11744 sandık
Manlıher	10571	40	8600 sandık
Fransız	341	80	244 sandık
Japon	480	-	13 sandık
Meksika	25	-	-
Büyük çaplı mavzer ve martin	-	-	1000 sandık
TOPLAM	37812	324	44587 sandık

TOP :

<u>CİNSİ :</u>	<u>TOP (ADET) :</u>	<u>MERMİ (ADET) :</u>
7.5'luk Fransız sahra	12	23400
24'lük İngiliz sahra	28	28066
12'lik Fransız muhasara	6	1785
11'lik İngiliz obüs	6	1322
15'lik sahil	3	6600
Rus sahra	11	76000
Krup obüsü	-	4000
TOPLAM	66	141173

Kaynak: Kazım Özalp, Milli Mücadele(1919-1922),Cilt I, T.T.K. Yayını, Ankara, 1971, s.219

1923 YILI BAŞLANGICINDAN LOZAN ANTLAŞMASI'NIN YAPILDIĞI
DÖNEME KADAR KIYILARIMIZDA YAPILAN TAŞIMACILIK
FAALİYETLERİ

NAKLİYATIN YAPILDIĞI AY : GETİRİLEN MALZEME :

BİRİNCİ AY (OCAK)	14 adet 150 mm.lik obüs topu ve parçaları 4 adet 105 mm.lik top ve parçaları 6319 sandık topçu mermisi 719 sandık hartuç Hopa'ya elbise, mekkare ve sevk eratı nakliyatı
İKİNCİ AY (ŞUBAT)	84 göçmen 3,2 ton mazot 0,65 ton benzin Hopa'ya erzak, elbise ve eyer takımı nakliyatı
ÜÇÜNCÜ AY (MART)	38,6 ton askeri eşya 30,8 ton top 191 ton topçu mermisi Hopa'ya askeri eşya, subay ve erat nakliyatı Zonguldak'tan Trabzon'a 618 ton kömür
DÖRDÜNCÜ AY (NİSAN)	0,65 ton gazyağı 0,27 ton benzin 0,53 ton makine yağı 14 ton piyade ve topçu cephanesi, araba tekerleği

NAKLİYATIN YAPILDIĞI AY : GETİRİLEN MALZEME :

BEŞİNCİ AY (MAYIS)	832 göçmen 43 hayvan 4 ton matbaa ve sinema makinesi 2 ton benzin 1,1 ton makine yağı
ALTINCI AY (HAZİRAN)	809 göçmen 42 hayvan 2 ton benzin 1,6 ton makine yağı 1,6 ton gaz yağı Zonguldak'tan 404 ton kömür
SEKİZİNCİ AY (AĞUSTOS)	12,86 ton gaz yağı 9 ton benzin 5,5 ton makine yağı 319 göçmen Hopa ve Rize'ye 0,3 ton barut ve dinamit, subay ve erat nakliyatı

Kaynak: Türk İstiklal Harbi, Deniz Cephesi ve Hava Harekatı, Cilt V,
Genelkurmay Basımevi, Ankara , 1964, s. 95, 96

ÖZGEÇMİŞ

07 Eylül 1975 günü, Kocaeli'nin Gebze ilçesinde doğdum. İlköğretimimi Gebze İnönü İlkokulu'nda, ortaöğretimimi Özel Kocaeli Koleji'nde tamamladım. 1990 senesinde açılan sınavı kazanarak Deniz Lisesi'ne girdim. Lisenin ardından yüksek öğrenimimi Deniz Harp Okulu'nda tamamlayarak 1998 senesinde Deniz Subayı olarak Türk Silahlı Kuvvetleri'nde göreve başladım.

1998-2002 yılları arasında Amfibi Tugay Komutanlığı'nda çalıştım. 2002-2006 yılları arasında Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı'nda görev yaptıktan sonra 2006 yılında ilk göreve başladığım yer olan Amfibi Tugay Komutanlığı'na geri döndüm. Halen burada görev yapmaktayım. Evli ve üç yaşında İrem isimli bir kız çocuğu babasıyım. Temel seviyede Almanca, ileri seviyede İngilizce bilmekteyim.